PREFAŢĂ

păstrez şase servitori credincioşi (ei m-au învăţat tot ce ştiu). Iată numele lor: Ce? Unde? Când? Cum?De ce? Cine?"
(R.Kipling - „Just So Stories")

Şaizeci şi şase de cărţi într-una singură: o întreagă bibliotecă ce conţine scrieri eşalonate de-a lungul a 15 secole; 40 de autori diferiţi: regi, păstori, miniştri, arhivari, medici, poeţi, filozofi, profeţi, apostoli... o adevărată panoplie de oameni aparţinând tuturor categoriilor sociale. Genurile literare ale acestor cărţi sunt tot atât de variate: naraţiuni, poeme lirice, discursuri, drame, maxime, scrisori... Şi, în ciuda acestei diversităţi, o minunată unitate de inspiraţie şi de gândire.

Fiecare dintre cărţile acestea îşi are propria sa istorie şi vom înţelege mai bine mesajul ei dacă luăm cunoştinţă de

împrejurările în care a luat naştere, dacă ştim cine este autorul ei, cui i-a fost destinat mesajul, când şi cu ce scop a fost scrisă.
îmi aduc aminte şi acum deîncântarea cem-a cupiins cu prilejul descoperirii unei broşuri a lui Eugene de Faye, profesor la 1 Ecole des Hautes-Etudes (Şcoala de Studii înalte), conţinând o serie de lecţii despre epistolele apostolului Pa vel, unde fiecare a fost aşezată în contextul său original. Pentru mine, aceasta a fost o adevărată revelaţie. Pe neaşteptate, aceste epistole prindeau viaţă, se inserau în istoria unei Biserici şi răspundeau la întrebările unor bărbaţi şi femei ca noi. Ele încetau a fi doar nişte ,,cărţi sacre", din textul cărora se citeau câteva fragmente de la Jnălţimea amvonului", devenind nişte mărturii vii cu privire la

problemele pe care şi le puneau nişte oameni în carne şi oase ca noi.
Când am avut prilejul să frecventez Institutul Biblic Emniaiis, cursul care ne pasiona cel mai mult era acela al „studiilor rapide ale cărţilor biblice" ţinut de directorul M.E. Aebi, care ne cerea să citim săptămânal cartea corespunzătoare din Biblie. Această

survolate a istoriei Revelaţiei a fost pentru mine una dintre cele mai importante achiziţii din acel timp petrecut în şcoala biblică, făcând să se nască în mine o dragoste puternică pentru Cuvântul lui Dumnezeu, care nu s-a răcit niciodată de atunci încoace. După o jumătate de secol, a sa „Kurze Einfiihrungin die Bibel"(lucrare apărută şi în româneşte sub numele de „Scurtă introducere biblică", n.tr.) îşi

continuă cariera în ţările germanofone. Simplitatea şi caracterul sistematic al acestor introducea constituie, fără îndoială, cauza principală a acestui succes durabil. Pentru fiecare carte, regăsim acelaşi mod de abordare: generalităţi, epoca redactării cărţii, autorul, mesajul, planul, simbolismul, caracteristici, diverse. Este vorba, deci, de o primă abordare rezumaţi vă a unei introduceri biblice.

în cursul ultimelor câteva decenii, introducerea în cărţile biblice a înregistrat numeroase progrese. Descoperirile arheologice şi cercetările istorice, filologice şi lingvistice ale textelor vechi au permis o aprofundare şi o lărgire a cunoştinţelor. Numeroase lucrări vizând o asemenea problematică şi-au făcut apariţia în ţările de limbă engleză şi germană. Ţările francofone

au fost dezavantajate din acest punct de vedere, situaţie care a determinat editura Emmaiis să publice „Introduction a l'Ancien Testament" (Introducere în Vechiul Testament), de G. Archer, şi să se lanseze în editarea unei„IntroductionauNouveau Testament"(Introducere în Noul Testament).

Dar nu oricine are curajul sau timpul necesar să se arunce asupra unei lucrări tehnice detaliate. De multe ori, se simte nevoia de a a vea la îndemână informaţiile necesare unei bune înţelegeri a cănii biblice pe punctul de a fi abordată: cine a scris-o, când, unde, de ce, care este conţinutul ei, planul cărţii. Or, tocmai unei asemenea nevoi urmăreşte să-i răspundă cartea de faţă. Ea va fi utilă îndeosebi ca o lucrare de referinţă sau pentru o primă abordare a

Bibliei, cu condiţia ca lectura ei să fie însoţită de parcurgerea cărţilor corespondente din Cuvântul lui Dumnezeu.
Informaţiile pe carele oferim au fost spicuite dintr-o sumedenie de cărţi, cărora bibliografia de la sfârşitul acestui volum vrea sale aducă un omagiu: introduceri, dicţionare biblice, enciclopedii, comentarii. Am acordat prioritate lucrărilor mai recente, sciisede

specialişti evanghelici, fără însă a-i neglija nici pe ceilalţi. Mi *oZeLa dispoziţie o bibliotecă atât de bogată ca aceea a unui*
W% cum"Biblia a strâns într-un ^f™^^ revelaţiile inspirate de Dumnezeu vreme de peste 20 de veacuri "cTm^riportante risipite în alte vreo 66.

Aşadar, 66 m una pentru,,66în UNA"!

VECHIUL TESTAMENT

Iniţial, Vechiul Testament era împărţit în două secţiuni: Legea şi Proorocii (Nem.9.29-30; Zah.7.12; Mat.5.17; 7.12; 22.40; Luc.16.16...). Prima parte cuprindea cele 5 cărţi ale lui Moise, numite şi Pentateuc (cele 5 suluri), iar a doua parte cumula toate celelalte scrieri ale Vechiului Testament (de la Iosua până la Maleahi). Prin secolul III î.Hr., a început să se facă o distincţie între scrierile profetice şi ,,celelalte scrieri". Acestea din urmă includeau, în afară de ceea ce noi numim ,,cărţile profetice" sau ,,sapienţiale", Rut, Plângerile, Estera, Daniel, Ezra, Neemia şi Cronicile. Este clasificarea acceptată de iudei, începând din secolul V d.Hr. şi urmată, printre altele, de TOB şi de ,,Bible en francais courant".

In secolele III-II î.Hr., iudeii din Alexandria (Egipt) au tradus ^ Vechiul Testament în greacă (versiune numită Septuaginta), împărţindu-1 în 4 părţi: Legea, cărţile istorice, poetice şi profetice. Această împărţire, preluată de Ieronim pentru Vulgata în secolul IV, se regăseşte în majoritatea Bibliilor noastre.

Legea pune bazele vieţii morale, rezumată în cele 10 porunci (Exod.20; Deut.5). Cărţile istorice prezintă pe scurt evoluţia vieţii naţionale a israeliţilor. Cărţile poetice cuprind o reflectare a vieţii lor spirituale, iar cărţile profetice ţintesc spre viaţa viitoare, spre timpurile mesianice.

PENTATEUCUL

Primele 5 cărţi ale Bibliei, regrupate în Pentateuc, se mai numesc şi Tora *{Lege, învăţătură, călăuză),* cartea Legii

(Ios.1.8), cartea Legii lui Moise (Ios.8.31), Legea Domnului (Ezra 7.10), Legea lui Dumnezeu (Nem. 10.29), cartea lui Moise (Ezra 6.18), Legea lui Moise, robul Domnului (Dan.9.11). Tot aşa o numeşte şi Noul Testament (Marc. 12.26; Luc.2.22; Ioan 7.23).
Până în secolul trecut, tradiţia iudaică şi tradiţia creştină au atribuit totdeauna aceste cărţi lui Moise, cum de altfel au făcut-o Ezra, Neemia, Daniel şi Isus însuşi (Mat. 19.8; Marc. 10.5). Descoperirile arheologice au confirmat practicarea scrisului înaintea epocii lui Avraam. Cu siguranţă că Moise a învăţat să scrie cu hieroglife, de vreme ce *„a învăţat toată înţelepciunea egiptenilor" (Fwpi.l .22).* De aceea, când citim: *„Domnul a zis lui Moise:* «5c77'e...»"(Exod.l7.14) sau: *„Moise a scris toate cuvintele Dom-*

nului"(Exod.24.4), putem fi siguri de adevărul acestor afirmaţii. Expresia *„JMoise a scris" se* referă tot aşa de bine la secţiunile legislative (Deut.31.9,24) ca şi la povestiri (Exod. 17.8-14; Num. 33.1,2) şi la poeme (Deut.31.22). Textul afirmă că reproduce cuvintele lui Moise (Deut. 1.1,5), iar cartea lui Iosua o confirmă de mai multe ori (8.31; 22.9; 23.6).

Evident că, mai ales pentru Geneza, Moise a trebuit să utilizeze nişte documente anterioare, iar scrierile lui au fost completate (de exemplu: relatarea morţii sale), colaţionate şi aranjate sub forma lor actuală de către succesorii săi (pe timpul lui Iosua sau ceva mai târziu). Dar ipoteza lui Wellhausen, care vede a-ceste cărţi ca fiind un mozaic de texte provenite din patru sau cinci surse diferite, compilate între secolele IV şi II

î.Hr. este în flagrantă contradicţie cu probele externe, dar şi cu cele interne, ale textului *.
Vezi „Nouveau Dictionnaire Biblique", la „Pentateuque" şi G.Arclier, „Introduction â l'Ancien Testament", Ed.Emmaus, 1987, pag.84-200.
N.Ed.Emmaiis
9
Voci tot mai numeroase se ridică împotriva acestei ipoteze, în cercurile de specialişti, deşi ea continuă să fie din belşug vulgarizată, sub forme mai mult sau mai puţin modificate.
Pentateucul este partea cea mai importantă a Vechiului Testament, secţiunea care constituie temelia revelaţiei divine şi a vieţii poporului lui Dumnezeu.
Cele 5 cărţi ilustrează 5 principii, după cum urmează:

Geneza = alegerea naţiunii israelite;
Exodul = eliberarea naţiunii israelite;
Leviticul = sfinţirea naţiunii israelite;
Numeri = călăuzirea naţiunii israelite;
Deuteronomul = instruirea naţiunii israelite.

GENEZA

Titlu

Geneza înseamnă *origine, naştere.* Acest cuvânt provine din versiunea Septuaginta (2.4; 5.1): Aceasta este cartea genesis (în ebr. „toledot", origini, generaţii). în ebraică, ea poartă numele de bere'chit, după primul cuvânt al cărţii („La *început').* Cartea relatează originile cerurilor şi ale pământului, ale luminii şi ale întunericului, ale întregii creaţiuni

materiale, vegetale şi animale, originile păcatului şi ale mântuirii, ale civilizaţiei, ale căsătoriei, ale activităţilor umane.

Cine?

Tradiţia iudaică o atribuie, în unanimitate, lui Moise (vezi capitolul Pentateucul). Numeroase pasaje (Deut. 1.8; 2 Imp. 13.23; 1 Cron. 1.1) o consideră ca făcând parte din Legea lui Moise. Moise a putut primi unele revelaţii direct din partea lui Dumnezeu (vezi Exod. 19.20), de exemplu istoria creaţiunii; pentru celelalte părţi, probabil a inserat nişte tradiţii antice, transmise pe cale orală. în mijlocul unei populaţii de sclavi, neştiutori de carte, el se număra printre puţinii care stăpâneau arta scrisului. La acea dată şi la aceste popoare, tradiţia orală era foarte fidelă. în plus, arhivele familiale

care datau anterior epocii lui Avraam în Haldeea au putut fi conservate şi puse la dispoziţia lui Moise.
Alte câteva fragmente se pare că au fost adăugate de editori ulteriori (Gen. 14.14; 36.31).
Ultimele scrieri ale Vechiului Testament (Ezra 6.18; Nem.8.1; 13.1), precum şi Noul Testament (Mat.19.7; Mar.12.19,16; Luc.16.31; 24.27,44; loan 1.45; 5.46; Fapt.26.22; 28.23) atribuie lui Moise ansamblul acestor prime 5 cărţi.
Când?
Probabil că Geneza a fost scrisă pe tăbliţe de argilă, pe piei tăbăcite sau pe papirusuri, în timpul şederii lui Israel în pustie.
1 1
Geneza ar data, deci, din secolul XV î.Hr. Ea acoperă o perioadă de circa 2

000 de ani, sau poate chiar şi mai mult. Unii autori consideră că Moise a adunat documentele care au stat la baza acestei cărţi încă din cursul primilor 40 de ani ai vieţii sale, când a început să se intereseze de poporul său (Exod.2.10; Fapt. 7.22,23) şi că ar fi avut timp suficient atunci pentru efectuarea acestor cercetări.

Ce?

Cartea istoriseşte începuturile lumii, ale omenirii şi ale relaţiilor dintre Dumnezeu şi oameni. Geneza este vitală pentru a înţelege restul Bibliei. Ea este citată de aproximativ 60 de ori în Noul Testament. Mai mult de jumătate dintre eroii credinţei menţionaţi în Evrei 11 apar în Geneza. Cartea aceasta ne învaţă adevăruri fundamentale: unitatea rasei omeneşti, caracterul universal al păcatului, cauza şi consecinţele lui,

răsplătirea celor ce se încred în Dumnezeu şi ascultă de cuvintele Sale. Geneza conţine una dintre cele mai minunate prefigurări ale lui Hristos: Iosif.
De ce?
Geneza ne dă o imagine justă despre originea lumii. Ea afirmă cu tărie viziunea monoteistă a creaţi unii, opunând-o politeismului, panteismului, precum şi ateismului.
Mesajul principal al cărţii: Dumnezeu are grijă de om, chiar şi după căderea lui în păcat; Domnul Se ocupă de fiecare om în parte (este lecţia care se desprinde din genealogiile şi „biografiile" marilor patriarhi). Chiar de la crearea lumii, El avea un plan pentru mântuirea ei (Gen.3.15), plan pe care îl realizează, în ciuda piedicilor puse de nevoia unor noi şi noi alegeri (Rom.9.6-

18).
Iniţial, Geneza a fost scrisă pentru a întări credinţa lui Israel în Dumnezeu. Cartea ne dezvăluie caracterul şi intenţiile Doinnului.
Cum?
Geneza este împărţită în 10 secţiuni, care încep printr-o formulă de genul (sau conţinând o asemenea formulă): *„Iatăistoria...* "(în ebr. „toledot": generaţii, origini):
1 2
- *„...cerurilor şia pământului"* (1.1-1.26; formula în 2.4);
- *„...lui Adam"*(5.1-6.8; formula este puţin schimbată);
- *"„...luiNoe"*(6.9-9.29);
- *„...fiilor lui Noe" (\0.\-* 1.9); - *„...MSem"{\\.* 10-26); -*„..MTerah"(* 1.27-25.11);
- *„...luiIsmael"(25.\2-\%)*

- *„...luiIsaac"(25.*19-35.29);
- *„...luiEsau"(36.1-37.\);*
- *„...luilacov"(37.2-50.26).*

Acestea mărturisesc unitatea de plan şi de scop a cărţii. Genealogiile nu sunt, în mod obligatoriu, complete, dar relevă nume semnificative pe linia care duce de la Adam la Avraam, ilustrând, pe de o parte, continuitatea planului răscumpărător, iar pe de alta, principiul selecţiei progresive, liniile colaterale fiind abandonate una după alta. Această selecţie subliniază suveranitatea lui Dumnezeu care, nu de puţine ori, alege un alt fiu decât întâiul născut (Set, Ham, Isaac, lacov, Iosif) ca purtător al promisiunii.

Desfăşurarea generală a cărţii cunoaşte 3 faze care au fost caracterizate prin cuvintele:

- generare (1.1 -2.25);

- degenerare (3-11) a omului (3), a familiei (4-5), a societăţii (6) şi a naţiunilor (11);
- regenerare (12-50) a oamenilor aleşi (12-35.21), a familiei (35.22-38.30), a societăţii (39-50.21) şi a unei naţiuni (50. 22-26).

)

EXODUL

Titlu

Cuvântul „exod" înseamnă *ieşire, plecare.* Acesta este numele dat cărţii de către Septuaginta. în ebraică se numeşte „Iată Numele" sau „Numele", după primele sale cuvinte. O frază identică celei din Exod.1.1 se află în Gen.46.8, ceea ce constituie un indiciu că Exodul este continuarea Genezei.

Cine?

Cartea însăşi îl indică de 3 ori pe Moise ca fiind autorul (17.14; 24.4; 34.27,28).

Redactarea de către acest martor al evenimentelor relatate este confirmată de cunoaşterea profundă a obiceiurilor egiptene şi a geografiei deşertului Sinai. Cartea lui Iosua (Ios.8.31) se referă la Exod.20.25, introducând-o prin următoarele cuvinte: *„...cum este scris în cartea Legii lui Moise".*
Probabil că Moise a scris această carte pentru generaţiile ulterioare, pentru ca acestea să cunoască evenimentele care stau la baza fiinţei lor naţionale.
Când?
Fără îndoială că Exodul a fost redactat în pustie, în cursul perioadei relatate în cartea Numerilor, adică spre mijlocul secolului XV î.Hr. Conform 1 împ.6.1, ieşirea israeliţilor din Egipt a avut loc cu 480 de ani înainte de al patrulea an al domniei lui Solomon (966), dată care ne conduce spre anul 1446. Egiptologia

confirmă condiţiile evocate în această carte sub faraonii Tutmes al III-lea şi Amenhotep (Amenophis) al II-lea (vezi în NDB, la „Exodul" şi G.Archer, „Introduction â l'Ancient Testament"). Cartea acoperă un interval de 145 de ani, mergând de la moartea lui Iosif până la ridicarea Cortului în pustie.

Unde?

Evenimentele relatate în cartea Exodului se situează:

1. în Egipt (1-14);

2. Pe drumul Egipt-Sinai (15-18);
3. în împrejurimile Sinaiului (19-40).

Ce?

Două evenimente fundamentale: ieşirea israeliţilor din Egipt şi darea Legii. Aceste evenimente sunt semnificative pentru întreaga istorie iudeo-creştină. Prin ele, Dumnezeu S-a revelat ca

Eliberator şi Călăuză a poporului Său. Cele petrecute în Egipt scot în evidenţă atât harul lui Dumnezeu (pentru ai Săi), cât şi mânia Sa (faţă de cei care I se opun).
A doua parte a cărţii ne arată în ce condiţii ne putem apropia de Dumnezeu. Cartea, care începe cu viziunea unui popor subjugat şi asuprit, se termină cu perspectiva slavei divine revelate în mijlocul unei naţiuni libere. Conform versetelor 1 Cor.10.1-6,11 şi Rom.15.4, aceste lucruri au fost scrise pentru învăţătura noastră. Cartea Exodului cuprinde multe lecţii de mare valoare. Dumnezeu îngăduie ca ai Lui să treacă prin încercări, dar face ca acestea să contribuie la împlinirea planului Său pentru ei (dacă israeliţii nu ar fi fost asupriţi în Egipt, ei ar fi fost asimilaţi de populaţia egipteană şi nu s-

ar mai fi întors niciodată în Canaan). Pentru a deveni o unealtă în mâna lui Dumnezeu, Moise a trebuit să facă o alegere dificilă (Exod.2.11; Fapt.7.23; Evr. 11.24-27). Dumnezeu îşi rezervă timp pentru a-1 pregăti pe cel pe care vrea să-1 folosească; experienţa relatată în Exod.2.11-15 a demonstrat că, deşi a fost ales de Dumnezeu, el nu era pregătit să fie o unealtă în mâna Lui. Capitolul 12 ne învaţă importanţa credinţei şi a ascultării pentru a fi salvat, capitolul 14 demonstrează puterea lui Dumnezeu, dar începând cu capitolul 15 iese la iveală lipsa de recunoştinţă şi de stabilitate a poporului. Episodul cu viţelul de aur (capitolul 32) constituie o demonstraţie clară a acestei stări de lucruri.

De ce?

Cartea mărturiseşte, în primul rând,

intervenţia lui Dumnezeu spre binele poporului Său. Ea vrea să arate cum Dumnezeul lui Avraam, Isaac şi Iacov Şi-a ţinut promisiunea făcută patriarhului (Gen.13.14), când a încheiat legământ cu acesta, cum au devenit

urmaşii săi un popor numeros (în Egipt au coborât doar 70 de persoane, dar au ieşit 2-3 milioane). Scoaterea israeliţilor din ţara robiei a rămas, pe tot parcursul istoriei lor, o probă neclintită a puterii lui Dumnezeu şi a dorinţei Lui de a-i mântui pe cei care îi aparţin.
Urmaşii lui Iacov, constituiţi într-o naţiune teocratică, sunt pe punctul de a se organiza, motiv pentru care Dumnezeu le dă Legea; sunt gata de a adăposti simbolul prezenţei divine în mijlocul lor, motiv pentru care

Dumnezeu le revelează planul Cortului întâlnirii.
Poporul Noului Legământ găseşte în această carte simboluri care ţintesc spre marele Liberator, Isus Hristos, pentru care Moise nu era decât o prefigurare (Evr.3.1-6): mielul pascal (1 Cor.5.6-8; loan 1.29), al cărui sânge i-a mântuit pe cei care au ascultat de directivele divine (Exod.12.7; Evr.9.14; loan 1.7) şi dintre ale cărui oase nici unul nu trebuia să fie zdrobit (Exod. 12.46; loan 19.36); trecerea Mării Roşii (1 Cor. 10.2), reprezentând moartea şi învierea noastră împreună cu Hristos (Rom.6.3,4); mana, o degustare a Pâinii vii care S-a pogorât din Cer (Exod. 16; loan 6.31-34); stânca lovită a cărei apă potoleşte setea (Exod. 17.1-7; 1 Cor. 10.4); Aaron, marele preot (cp.Evr.7.11-28); Cortul întâlnirii, imagine şi umbră a sanctuarului din Cer

(Evr.8.5), cu uşa sa (loan 10.9), altarul pentru jertfe (Evr.9.22; 1 loan 1.7), ligheanul de aramă (loan 13.10), masa cu pâinile pentru punerea înaintea Domnului (loan 6.35), sfeşnicul (loan 8.12), altarul tămâierii (Evr.7.25; 9.24) şi chivotul legământului, simbol al prezenţei divine (Mat.28.20). Citatele indicate în Noul Testament dovedesc că toate aceste lecţii, date pe vremea Exodului, rămân valabile şi pentru noi.

Cum?

Cele 40 de capitole ale cărţii (tot atâtea cât numărul anilor petrecuţi în pustie) se grupează în 3 secţiuni:

1. Istorie (capitolele 1-18).
2. Legi (19-34).
3. Cult (35-40).

Acţiunea generală a cărţii poate fi caracterizată prin 3 cuvinte:

- robie (1-5);

- eliberare (6-18);
- organizare (19-40).

LEV1TICUL

Titlu

Numele cărţii provine din Septuginta: „cartea leviţilor" (membri ai seminţiei lui Levi, consacraţi cultului public). Iudeii o numeau după primele ei cuvinte: *„Şi El a chemat".* Talmudul o definea ca legea preoţilor.

Cine?

(A se vedea capitolul Pentateucul). De 56 de ori se spune că Dumnezeu a transmis cuvintele Sale lui Moise (1.1; 4.1; 5.14,20). „Secretarul" Moise apare puţin în cuprinsul cărţii, autorul veritabil fiind Dumnezeu însuşi: de 31 de ori citim: *„JEu sunt Domnul",* de 21 de ori: *„Jiu sunt Domnul, Dumnezeul vostru" şi* de 3 ori: *„JSu sunt"* (reţineţi relaţia cu numerele sacre 3 şi 7).

Referirile Noului Testament la Levitic îi asociază numele lui Moise (Mat.8.4; Luc.2.22; Evr.8.5). Tăbliţele de la Ras Shamra (1500-1300 î.Hr.) conţin indicii asemănătoare, care reglementează chestiunea jertfelor (ceea ce răspunde argumentului avansat de criticii ce pretindeau că acest cod ar fi prea detaliat pentru a fi atât de vechi).

Când?

După ridicarea Cortului întâlnirii, între 1 aprilie şi 20 mai ale primului an de la ieşirea israeliţilor din Egipt (1445 î.Hr.), deci pe parcursul unei perioade de 50 de zile.

Unde?

La poalele muntelui Sinai (25.1-2; 26.46; 27.34).

Ce?

în cartea aceasta găsim de 87 de ori cuvintele *„sfânt"* şi *„sfinţenie".* Aceasta

este tema centrală: cum să ne apropiem de Dumnezeul cel sfânt şi să rămânem în comuniune cu El, cum să ducem o viaţă sfântă?

17

Geneza ne-a prezentat decăderea tot mai adâncă a omului; Exodul - eliberarea poporului pe care Dumnezeu 1-a ales pentru a aduce la El pe toate celelalte popoare; Leviticul ne spune cum poate acest popor curăţit să-L adore şi să-L slujească pe Dumnezeu.

Versetul cheie se găseşte în 11.44 (repetat în 20.26): *„JFifi sfinţi, căci Eu sunt sfânt!"*Cartea aceasta subliniază faptul că îndreptăţirea (Exodul) trebuie să fie urmată de sfinţire (Leviticul). Singurul mijloc de a ajunge la Dumnezeu este jertfa (capitolele 1-6). *„fără vărsare de sânge, nu este iertare" (Evr.9.22;* Lev. 17.11).

Alături de aceste adevăruri fundamentale, cartea mai conţine şi alte lecţii foarte avansate pentru acea perioadă, privind igiena (capitolele 11-15: simptome ale bolii, focare de contaminare, dezinfecţie, profilaxie), legislaţia socială referitoare la săraci, străini, infirmi şi bătrâni, atitudinea faţă de sclavi, reglementări vizând împărţirea pământurilor...
Avertismentele cărţii cu privire la ocultism, astrologie şi spiritism (19.26,31; 20.6,27) îşi păstrează deplina valabilitate şi astăzi.
De ce?
Cortul întâlnirii este ridicat. Acum se pune problema reglementării cultului ce urmează a fi celebrat. Conţinutul acestei cărţi era destinat, în primul rând, preoţilor şi leviţilor, pentru a le face cunoscut modul în care să-şi

îndeplinească slujba. Dar, cum fiecare israelit era interesat cu privire la condiţiile apropierii de Dumnezeu şi ale păstrării comuniunii cu El, toţi trebuia s-o citească. Jertfele le aduceau aminte şi unora şi altora că erau păcătoşi, dependenţi de iertarea divină, că Dumnezeu aştepta din partea lor o viaţă sfântă, pe care însă ei nu o puteau duce prin eforturi proprii. Singurul mod de a restabili părtăşia cu Dumnezeu era ispăşirea realizată prin înlocuirea vinovatului cu o jertfă fără prihană (capitolele 4-5), adăugându-i-se, după caz, o reparaţie a nedreptăţii produse aproapelui (5.20-26). Primele 3 jertfe, dimpotrivă, ilustrau principiile unei vieţi sfinte: consacrarea faţă de Dumnezeu (capitolul 1), generozitate (2), mulţumire şi laudă (3). Jertfa lui Hristos de pe Golgota îngloba toate

aceste aspecte. Citind această carte în lumina Epistolei către Evrei, putem descoperi, sub aceste simboluri, cerinţele lui Dumnezeu, drepturile Lui asupra întregii
1 8
noastre vieţi şi modul în care doreşte El să trăiască răscumpăraţii Lui.
Cum?
Cartea răspunde la două întrebări:
1. Cum să ne apropiem de Dumnezeu? 1-1°
2. Cum să ducem o viaţă sfântă sub privirile Sale? 11 -27
1. *Drumul spre Dumnezeu*
J"10
- prin jertfe şi daruri de bunăvoie
1 "7
- prin mijlocirea preoţilor
8 "10
2. *Drumul comuniunii cu Dumnezeu*

H-27
- a duce o viată curată
11-15 -cultul
16"17
,
- relaţii umane (familie, societate)
18-22
- sărbători şi diverse porunci
23"25
- juruinţe şi zeciuieli
26-27
NUMERI
Titlu
Preluat din versiunea Septuaginta (din pricina celor două recensăminte ale poporului, în al doilea an şi în al 40-lea an de la ieşirea din Egipt). Titlul ebraic, reproducând primele două cuvinte, *,,In pustie",* îi caracterizează mai bine conţinutul.
Cine?
(Vezi capitolul Pentateucul). Moise o

scrie la porunca Domnului (33.2). Listele detaliate ale recensământurilor şi precizările referitoare la geografia pustiei nu au putut fi redactate decât de un contemporan (exceptând câteva mici adăugiri ulterioare, ca 12.3).

Când?

Cartea cuprinde istoria poporului din anul al doilea şi până în anul al 40-lea de la Exod, deci 38 de ani şi 10 luni. Probabil că Moise a redactat-o spre sfârşitul vieţii sale, bazându-se pe documentele culese pe parcursul anilor (recensământurile, de exemplu).

Unde?

De la Sinai spre stepele Moabului. De 45 de ori revine cuvântul *„pustie"*. Nu trebuie să ne imaginăm o întindere nesfârşită de nisipuri: era un peisaj sărăcăcios, dar presărat cu numeroase oaze, unde altădată vegetaţia era cu

mult mai abundentă decât în zilele noastre (Exod.2.15,16 arată că existau suficiente păşuni şi apă pentru creşterea unor turme numeroase). Este dificil de identificat itinerarul poporului, pentru că mai mult de o jumătate dintre numele diferitelor locuri nu au putut fi identificate. O bună parte din evenimentele relatate se petrec în apropiere de Cades-Barnea, o oază aflată pe drumul către Ţara Făgăduinţei.

20

Ce?

Cartea urmează firul început în Exod şi arată cum Dumnezeu îşi conduce poporul, un popor recalcitrant şi contestatar (de 8 ori este vorba despre *„cârtirile"* sale). Se subliniază gravitatea acestor cârtiri, a neascultării şi necredinţei (la întoarcerea celor 12 iscoade). Dumnezeu cere să se

manifeste respect faţă de conducătorii pe care i-a ales El însuşi (12.15), dar pretinde şi din partea acestora o credincioşie şi o ascultare fără reproş (20.8,11).
în ciuda numeroaselor răzvrătiri ale poporului, Dumnezeu nu a rupt niciodată legământul cu acesta. El îl face să-I simtă mânia (14), dar nu-1 lasă să se prăbuşească.
De ce?
Scriind această a patra carte, Moise avea în vedere, cusiguranţă, tânăra generaţie, care se afla pe punctul de a intra în Canaan, pentru a o avertiza să nu-i imite pe înaintaşii săi în necredinţa pe care au dovedit-o. Moise dorea să-i pregătească din punct de vedere spiritual, spre a intra cu credinţă şi curaj în Ţara promisă. El arată, pe de o parte, care sunt cerinţele unui Dumnezeu

sfânt: nu este de glumit cu poruncile (16) şi cu directivele Sale (22-24). Pe de altă parte, Moise oferă imaginea încurajatoare a unui Dumnezeu milostiv şi credincios, care urmăreşte, în ciuda tuturor obstacolelor, realizarea planului Său binevoitor; un Dumnezeu care iartă, mângâie, restabileşte şi este întotdeauna gata să-Şi binecuvânteze poporul (tema celor 7 profeţii ale lui Balaam).
încercările - de care noua generaţie nu va fi nicidecum scutită - se vor dovedi un mijloc eficace prin care Dumnezeu le va educa perseverenţa şi credinţa.
Cartea aceasta este adeseori citată în Noul Testament: şarpele de aramă era o prefigurare a lui Hristos pe cruce (21.9; Ioan 3.14), stânca lovită era tot El (1 Cor. 10.4), mana reprezenta Pâinea vieţii (Ioan 6.32). Balaam a văzut steaua

care răsărea din Iacov (24.17), dar făţărnicia şi sfârşitul său tragic, ca răscoala lui Core, rămân pentru creştini un serios avertisment (Iuda 11; 2 Pet.2.15-16; Apoc.2.14). Aşa cum Dumnezeu a călăuzit prin pustie poporul Său scos din Egipt, El vrea să-l conducă şi pe creştinul scos din

lume, în drumul lui către Patria cerească, traversând o ţară în care el este doar străin şi călător (1 Pet.2.11; Evr. 11.8-16; 12.1).

Cum?

1. *La Sinai:* pregătirea vechii generaţii 1.1 -10.10
- organizarea lui Israel 1.1-4.19
- sfinţirea lui Israel 5.1-10.10

2. *De la Sinai la Iordan:* eşecul vechii

generaţii 10.11 -25.18
- de la Sinai Ia Cades
10.11-14.45 -în pustie
15.1-19.22
- în drum spre câmpia Moabului
20.1 -25.18
3. *La Chitim:* pregătirea noii generaţii
26-36
- reorganizarea
26-27
- reglementări: juruinţe şi daruri
28-30
- cucerire şi repartizarea lui Israel
31-36
DEUTERONOM
Titlu
Titlul „Deuteronom" pe care 1-a dat acestei cărţi Septuaginta provine dintr-o traducere a textului din Deut.17.18, unde copia Legii a fost redată în greceşte prin repetarea Legii sau a doua

Lege. în ebraică, cartea se intitula „Acestea sunt cuvintele" sau simplu „Cuvintele", după primele cuvinte din carte.
Cine?
(Vezi capitolul Pentateucul). Tradiţia iudaică şi cea creştină sunt unanime în a-i atribui lui Moise paternitatea acestei cărţi. Numele lui este menţionat de peste 40 de ori, vorbind la persoana întâi. Acest ultim volum al Pentateucului, care a fost, mai mult decât primele patru, ţinta atacurilor a numeroşi critici, insistă totuşi mai mult decât celelalte asupra originii sale mozaice, oferind detalii precise cu privire la locurile şi datele redactării sale (1.2-6; 4.44-46) şi afirmând: *‚Moise a scris această Lege"*(31.9,22-24). Iosua, contemporanul lui Moise, a confirmat această origine (Ios. 1.7), la

fel ca numeroşi alţi autori ai Vechiului Testament (Jud.3. 4; 1 împ.2.3; 8.53; 2 împ.14.6; 18.12; Ezra 3.2; Nem.1.7; 8.1; Ps.103.7; Dan.9.11; Mal.3.22). Isus însuşi a citat cuvinte din Deuteronom, atribuindu-le lui Moise (Mat. 19.7; Marc.7.10; Luc. 20.28).

S-ar putea ca Iosua să fi notat discursurile lui Moise, iar acesta din urmă doar să fi revizuit textul? Numai concluzia (poate şi introducerea) este scrisă de altcineva.

Caracterul foarte vechi al cărţii a fost confirmat prin descoperirea tratatelor de suzeranitate mesopotamiene, care au exact aceeaşi structură.

Când?

La 40 de ani de la ieşirea israeliţilor din Egipt şi la 38 de ani după darea Legii pe Sinai, după înfrângerea lui Sihon şi Og

(1.3-4). Cartea conţine 3 discursuri, primul dintre acestea fiind datat în prima zi a lunii a Xl-a a anului al 40-lea (după exod); al doilea a fost pronunţat spre sfârşitul acestui an, după profeţiile lui Balaam (8.2; 9.1; 11.31; 23.4); al treilea, la reînnoirea legământului (29.1,5,7,8). Cartea se întinde până în a 30-a zi de doliu după moartea lui Moise. Ea acoperă, aşadar, ultimele două luni ale şederii în pustie, în anul 1406 î.Hr..

Unde?

Primul discurs a fost rostit *„dincolo de Iordan"* (expresie consacrată pentru Cisiordania încă de pe vremea lui Avraam), în ţaraMoabului (1.5; Num.33.48; 35.1). Pasajul din 1.1 localizează foarte exact zona respectivă (vezi Num.23.28; 24.1). Al treilea discurs a fost rostit la răsărit de Ierihon

(28.69; Ios.1.2).
Ce?
Esenţialul cărţii constă în discursurile lui Moise. Sunt cuvântările lui de rămas bun, de unde şi caracterul lor solemn. Conducătorul poporului analizează trecutul cu ochii îndreptaţi spre viitor: lecţia pe care o oferă trecutul pentru noua generaţie este ca singurul mijloc de a cuceri Ţara promisă este ascultarea de poruncile lui Dumnezeu. De aceea, Moise repetă, explică, amplifică Legea şi o aplică noilor condiţii pe care le va întâlni Israel în Canaan, dând la iveală adesea semnificaţia ei profund spirituală. Unele modificări minore mărturisesc despre supleţea poruncii divine, care se adaptează unor circumstanţe schimbătoare -este vorba despre case şi cetăţi în loc de tabără; noi măsuri de protecţie sunt decretate în

favoarea leviţilor, orfanilor, văduvelor şi străinilor (Deut. 12.15,21 faţă de Lev. 17.3-4; Deut.15.17 faţă de Exod.21.6). Deuteronomul a mai fost numit cartea ascultării; cuvintele *a face, a-şiaduce aminte* se regăsesc aici de zeci de ori. Aceste legi sunt date pentru binele nostru (10.13).

Pe de altă parte, Moise subliniază credincioşia lui Dumnezeu faţă de poporul legământului (capitolele 1-4): Domnul îşi va împlini făgăduinţele pe care le-a făcut, căci are puterea aceasta, cu condiţia ca poporul să-şi respecte, la rândul lui, angajamentele pe care şi le-a asumat. Caracterul profetic al cărţii apare în

formule ca: *„suie-te, ia în stăpânire"*(35 de ori), *„ţarape careţi-o dă Domnul" (34 de ori).*

Iudaismul a scos din această carte rugăciunea pe care fiecare bun iudeu o rosteşte dimineaţa şi seara, „şema Israel", combinând 6.4-9; 11.13-21 cu Num. 15.37-41, precum şi rugăciunea de mulţumire pronunţată după masă (8.10). Noul Testament conţine aproape 100 de citate mai mult sau mai puţin verbale ale acestei cărţi, dovadă că ea era considerată ca fiind foarte importantă de către primii creştini. Isus a luat din ea 3 dintre cele 4 texte cu care S-a împotrivit Ispititorului, precum şi cea mai mare poruncă (Deut.6.5).
De ce?
Israeliţii care primiseră Legea la Sinai şi care făcuseră un legământ cu Dumnezeu erau, în majoritate, morţi- Prin urmare, această Lege trebuia amintită noii generaţii, explicată, aplicând principiile ei vieţii viitoare din Canaan, pentru ca

acei care vor cuceri Ţara promisă să facă un legământ cu Domnul, în deplină cunoştinţă de cauză. Moise le-a amintit istoricul acestui legământ, examinând toate aspectele vieţii comunitare în lumina sa, explicând ceea ce este esenţial în spiritul şi litera legământului, abordând semnificaţia lui spirituală şi aplicând poruncile divine vieţii particulare a fiecărui individ. Israeliţii vor intra într-o ţară plină de idolatrie. Atenţie! Să nu-i imite pe părinţii lor în neascultare şi necredincioşie faţă de Domnul.

Pentru a pregăti ceremonia solemnă a reînnoirii legământului (11.26-29; 27.9,10; 30.1), Moise îşi construieşte discursurile pe schema tratatelor de suzeranitate în uz la acea dată în tot Orientul Mijlociu. Domnul este Suveranul Unic şi Atotputernic (6.4;

15.10,14,18), care doreşte să asigure un viitor fericit poporului Său (8.1; 9.5). El cere din partea supuşilor Lui o loialitate necondiţionată în toate amănuntele vieţii (capitolele 12-26). Va trebui ca ei să distrugă înălţimile idolatre pe care le vor găsi în Canaan (7.25-26; 12.1-7,29-31) şi să-L iubească pe Domnul (6.4; 7.7-8), cinstindu-L şi păzind poruncile Lui (6.4-9; 11.13). Această iubire va trebui să se răsfrângă asupra celor slabi, defavorizaţi (10.17-19; 24.10-22), ba chiar şi asupra animalelor (25.4). Apoi,

25

Dumnezeu le prezintă consecinţele ascultării (28.1-14) şi a neascultării lor (28.15-68): ei vor trebui să aleagă (30.15-20). Ochiul profetic al lui Moise scrutează viitorul îndepărtat, când va veni Proorocul (18.15) sau când Israel va fi împrăştiat printre popoarele lumii,

după care va fi restabilit în ţara sa (30.1-10).
Cum?
Structura cărţii este specifică tratatelor încheiate între suzerani şi vasalii lor, în cursul mileniului al doilea î.Hr.:
-preambul
1.1-5
- prolog istoric (planul tratatului)
1.6-4.43
- stipulaţiile fundamentale ale tratatului (explicarea celor 10 porunci)
4.44 -l 1.32
- prevederi detaliate: drepturile şi îndatoririle
poporului
12.1-26.19
- ratificarea legământului (înregistrare, înnoire) 27.1-26
- sancţiunile legământului: binecuvântări şi blesteme 28.1-62

- semnarea tratatului: înnoirea legământului 29.1 -30.20
- dispoziţii pentru succesiune şi continuitatea legământului 31.1-34.12

CĂRŢILE ISTORICE

Cărţile istorice relatează istoria lui Israel între moartea lui Moise (anul 1406) şi întoarcerea ultimilor exilaţi în Babilon (anul 432). Această istorie se împarte în 3 perioade distincte, caracterizate prin 3 forme de guvernare:

1) 1406-1050 : *teocraţie* (Dumnezeu guvernează, Iosua, Judecători, 1 Sam.1-9).
2) 1050-586 : *monarhie* (Israel este guvernat de regi, lSam.lO-2Împ.l7).
3) 586-432 : *aservire unor suverani străini* (în exil şi în ţară: Ezra, Neemia, Estera). A doua

perioadă se subîmparte în două secţiuni:
a. 1050-931 : *o singură împărăţie*
(Saul, David, Solomon:
1 Sam.lO-lîmp.ll).
b. 931-586 : *împărăţia dezbinată:* 1 împ.12 - 2 împ.17:
- împărăţia de sud (linia lui David) 931-586 (luarea Ierusalimului, deportarea în Babilon);
- împărăţia de nord (diferite dinastii) 931-722 (căderea Samariei, deportarea în Asiria). Aceste cărţi nu prezintă o istorie completă: povestirile au fost selecţionate cu scopul de a arăta cum Dumnezeu îşi aduce la îndeplinire planul Său de iubire faţă de poporul ales.

IOSUA

Titlu

Cartea poartă numele eroului săi prinicipal: *Iosua* (adică „Domnul

mântuieşte"), un nume care descrie bine cariera sa. Este prima carte din „profeţii anteriori", cărţi istorice în ceea ce priveşte conţinutul lor, dar scrise dintr-un punct de vedere profetic, interpretând evenimentele din perspectiva semnificaţiei lor în istoria mântuirii.

Cine?

Toate scrierile din „profeţii anteriori" sunt anonime. Tradiţia iudaică atribuia cartea aceasta lui Iosua. Eleazar i-ar fi adăugat povestirea referitoare la moartea lui Iosua, iar fiul său, Fineas, pe aceea a morţii tatălui său. O serie de date indică rolul jucat de Iosua în redactarea cărţii: 5.1,6 povestirea are cuvântul *noi;* însufleţirea relatărilor referitoare la cucerirea ţării şi detaliile reţinute ne fac să ne gândim la un martor ocular. Alte probe în sprijinul

vechimii acestei cărţi ne permit să situăm redactarea ei înainte de epoca lui Solomon (16.10 şi 1 Imp.9.16), înainte de David (iebusiţii sunt încă la Ierusalim 15.63; 2 Sam.5.6), înainte de Saul (gabaoniţii sunt încă în viaţă, 9.27; Sam.21.1-9). Pasajul din 6.25 ne lasă să presupunem că şi Rahav se mai afla în viaţă. Sidonul este cea mai importantă cetate a fenicienilor (13. 4-6), preponderenţă pe care ei au pierdut-o în favoarea Tirului, în secolul VII; filistenii nu constituie încă o ameninţare importantă (cum va fi cazul după anul 1200). Ei nu sunt nici măcar menţionaţi printre locuitorii ţării (12.8). Cetăţile canaanite încă sunt definite după vechiul lor nume (15.9,49). Toate aceste detalii dovedesc o redactare cvasi-contemporană cu evenimentele raportate. Pasajele din 18.8 şi 24.26 ni-l

prezintă pe Iosua ca scriind unele fragmente ale cărţii. Aşadar, nu avem motive să nu-i atribuim lui redactarea celei mai mari părţi a textului.
Pe de altă pate, unele indicii dovedesc adăugiri sau actualizări ce au fost făcute ulterior: expresia *„până în ziua de azi",* care

se repetă de 14 ori, indică faptul că evenimentele au avut loc într-un trecut îndepărtat. Debirul şi Lachisul nu au fost cucerite decât după moartea lui Iosua. Cartea Dreptului (10.13) şi alte documente (18.9) sunt indicate ca surse. Unele fapte par să dateze din epoca Judecătorilor (cp.15.13-17 cu Jud.1.9-13; 19.47). Fără îndoială, Iosua nu şi-a povestit propria sa moarte (24.29). Putem presupune că unul dintre bătrânii poporului, care a supravieţuit lui Iosua,

a finalizat un text care, în cea mai mare parte, a fost scris de Iosua însuşi şi de alţi martori oculari ai evenimentelor. Copişti ulteriori au putut face actualizări noi ale textului.

Când?

Un interval de timp destul de lung s-a scurs între Iosua 11.23 şi 19.51. Cucerirea a durat vreo 6 ani. Se poate aprecia că Iosua a condus poporul circa un sfert de veac. Cartea se întinde, aşadar, pe o perioadă de vreo 25 de ani, până la începutul secolului XIV.

Ce?

Iosua istoriseşte continuarea Deuteronomului (de care se apropie prin stil şi spirit, în aşa măsură încât criticii au crezut că ar trebui ca această carte să fie ataşată Pentateuculului). Tema este cucerirea Ţării promise, dar nu se relatează toată campania de cucerire;

istorisirile au fost selecţionate pentru a arăta intervenţia lui Dumnezeu în folosul poporului Său. Evenimentele iniţiale sunt mai detaliate decât cele ce urmează. Pasajul din 24.43-45 implică faptul că şi alte bătălii au avut loc. Tăbliţele de la Tell-el-Amarna, datând din aceeaşi epocă, relatează evenimentele văzute din punctul de vedere al canaaniţilor. Conţinutul lor corespunde cu relatarea biblică privitoare la nume, religia canaanită şi anarhia politică ce domnea în regatele palestiniene.

De ce?

Scopul istoric al cărţii este acela de a povesti generaţiilor viitoare cum a luat poporul lui Dumnezeu în stăpânire Ţara promisă şi cum a fost ea împărţită. Scopul său spiritual era acela de a

sublinia credincioşia lui Dumnezeu (21.43): proinisiunea făcută lui Avraam (Gen. 13.14-15) s-a realizat, în ciuda actelor de necre-dincioşie din partea poporului (17.13; 18.3). Ca şi în epoca exodului, Dumnezeu însuşi a luptat pentru ai Săi, sau mai degrabă alături de ei, căci chiar dacă darurile Sal'e sunt gratuite, ele trebuie, totuşi, să fie cucerite prin credinţă.

După Iosua, rămâne încă o bună parte din teritoriul ţării care urmează a fi cucerit. Dumnezeu vrea ca poporul Lui să ia în stăpânire întreaga moştenire pe care i-a păstrat-o. Acesta este un alt mesaj pe care autorul acestei cărţi vrea să ni-1 transmită. Dar, atenţie! Dumnezeu nu dă biruinţă decât celor care II servesc cu toată inima (7; 14.9) şi care, în toate lucrurile, caută să facă voia Lui (capitolul 9) şi să asculte de

legile Lui (23.6). Nici un compromis cu religia canaanită (23.7-9), nici un amestec cu popoarele păgâne (23.11-13)!

In lumina pasajului din Evrei 4.811, creştinul citeşte în aceste povestiri secretul victoriei în luptele spirituale: credinţă, curaj şi ascultare. Dumnezeu este credincios, chiar dacă El nu intervine în favoarea noastră decât în ultimul moment (5.13-15). Dacă situaţia o cere, El va acţiona chiar prin intermediul legilor naturii (10.1-43). Al nostru Iosua (Isus nu este decât o variantă a numelui Iosua) ne va conduce în Ţara odihnei, dacă noi II urmăm cu credincioşie.

Caracterul profetic al cărţii mai apare în istoria lui Rahav, această femeie păgână care, din pricina credinţei sale, intră în poporul lui Dumnezeu şi va figura

printre eroii credinţei (Evr. 11.31).
Cum?
1. *Intrarea în ţară*
1 -5
a. Pregătirea poporului
1-2
b. Trecerea Iordanului
3-4
c. Curăţirea poporului
5
2. Cucerirea ţării
6-12
a. Bătăliile iniţiale
6-8
b. Campania din sud
9-10

c. Campania din nord
d. împăraţii biruiţi
3. *împărţirea ţării*
11 12

13-21
4. *Epilog*
22"24

a. Problema transiordaniană
22

b. Cuvântarea de rămas bun şi moartea lui Iosua 23-24
JUDECĂTORII
Titlu
în Biblia ebraică şi în cea greacă, această carte este definită după numele eroilor pe care îi prezintă. Cuvântul *chophetirn* se referă mai puţin la magistratura juridică decât la dictatorii militari, eliberatori (2.16), guvernanţi şi administratori. Uneori, autoritatea acestor oameni se limita la câteva seminţii.
Cine?
Cartea Judecătorilor, asemenea celorlalte cărţi istorice, este anonimă.

Talmudul o atribuie lui Samuel. Autorul-editor a utilizat, desigur, nişte documente foarte vechi, datând din aceeaşi epocă cu evenimentele respective (de exemplu capitolul 5) şi a făcut din acestea un tot unitar, care ilustrează lecţia acestei întregi perioade istorice, lecţie expusă în 2.11-3.6. Această unitate este marcată de „refrenul " care revine la fiecare ciclu şi prin structura materialului în jurul unor nume sacre (7 apostazii, 7 perioade de robie, 7 izbăviri, 12 judecători). Identificarea unui eventual autor depinde de data care se apreciază a corespunde redactării (vezi Când?). Unii specialişti biblici sunt de părere că Samuel a adunat documentele, care au fost elaborate şi editate de unul dintre profeţii de la şcoala sa (Natan sau Gad?).

Când?
Cronologia acestei epoci atât de tulburate este greu de stabilit. Ea depinde în mare parte de data acordată exodului, iar aceasta, la rândul ei, de interpretarea celor 480 de ani din 1 împ. 6.1 (aceştia trebuie luaţi în sens literal, sau la figurat - 12 generaţii de câte 40 de ani?). în cronologia lungă, adoptată de mulţi autori evanghelici, perioada Judecătorilor se întinde de la 1380 la 1050, ceea ce lasă suficient timp pentru diferitele perioade menţionate în carte. Afirmaţia lui Iefta (11.26) corespunde cu această ipoteză. Adăugând toate duratele indicate, s-ar obţine un

total de 410 ani pentru epoca Judecătorilor, dar unii judecători au domnit în una sau mai multe seminţii în acelaşi timp cu alţii în

alte părţi.
Data redactării cărţii este determinată cu ajutorul a diferite indicii interne. Refrenul: *Jn vremea aceea nu era împărat în Israel"* (17.6;18.1; 19.1; 21.25) presupune o compoziţie efectuată în timpul regalităţii, deci după anul 1050. Pe de altă parte, menţiunea privind existenţa iebusiţilor în Ierusalim (1.21, alungaţi de David în anul 1003), a Ghezerului (1.29, afectat în anul 970), a sanctuarului din Silo (18.30-31, abandonat după 1 Sam.6.21) a făcut să se considere că redactarea cărţii ar fi avut loc la începutul domniei lui Saul (18.30 se poate explica altfel decât ca o aluzie la captivitatea asiriană). Cei ce atribuie lui Samuel redactarea acestei cărţi şi văd în ea o pledoarie contra monarhiei, consideră că profetul ar fi redactat-o înainte de instaurarea

regalităţii, pentru a descuraja poporul să se angajeze pe un asemenea drum. Unii autori evanghelici (cum este F.F.Bruce) trimit alcătuirea cărţii spre mijlocul secolul VI, după reforma lui Iosia. într-o asemnea eventualitate, menţiunile citate mai sus ar fi fost păstrate ca atare în documentele utilizate, din respect pentru datele tradiţionale.

Unde?

Poporul este instalat în Ţara făgăduită. El încă nu ocupă tot teritoriul care i-a fost atribuit. O bună parte se află încă sub stăpânirea filistenilor. Descoperirile arheologice au confirmat temeinicia detaliilor geografice şi topografice menţionate în carte.

Ce?

Cartea Judecătorilor relatează istoria lui Israel, de la moartea lui Iosua până la naşterea lui Samuel, printr-o serie de

istorisiri care ilustrează tezele susţinute de autor. Israel a uitat repede vocaţia sa de popor al lui Dumnezeu. El a fost asimilat de popoarele canaanite, adoptând obiceiurile lor, mergând după dumnezeii lor pentru a-şi asigura binecuvântarea familiilor, turmelor şi ogoarelor lor. Israeliţii L-au uitat pe Dumnezeu. După cartea lui Iosua, care conţine un mesaj al victoriei, libertăţii şi progresului, urmează o istorie a căderii, a înfrângerilor, a robiei.

33

După intrarea în stăpânirea Ţării promise, urmează opresiune din partea locuitorilor ţării.

De 7 ori întâlnim acelaşi scenariu: apostazie - robie - strigăt după ajutor - eliberare (2.11-3.6). "Şapte popoare păgâne intervin pe rând pentru a-i pedepsi pe israeliţi, subjugându-i.

Astfel, Domnul împlineşte faţă de ei blestemele prevăzute cu prilejul încheierii legământului pentru cazurile de infidelitate a poporului (Lev.26. 14-45; Deut.28.15-68).

Referinţe	Asupriţi de	Durata	Eliberaţi de
3.7-11	împăratul Mesopotamiei	8 ani	Otniel
3.12-31	Moabiţi, amoniţi, amaleciţi, filisteni	18 ani	Ehud, Şamgar
4-5	Iabin, rege canaanit	20 ani	Deborra
6.1-	Madianiţi	7	Ghed

8.3		ani	eon
2			
8.3	Abimelec,	3	O
3-	război	ani	feme
9.5	civil		ie
7			
10.	Vrăjmaşi	45	Tola,
1-5	neprecizaţi	ani	Iair
10.	Amoniţi	18	Iefta
6-		ani	şi
12			alţii
13-	Filisteni	40	Sams
16		ani	on

Dece?

Această carte vrea să arate, mai întâi, ce s~a petrecut în perioada cuprinsă între Iosua şi Samuel; totuşi, scopul istoric este subordonat celui spiritual: să demonstreze că neascultarea conduce la sclavie, apostazia la pedeapsă, dar că pocăinţa şi rugăciunea condiţionează

restaurarea. Unitatea politică a lui Israel depinde de unitatea sa religioasă: dacă sanctuarul unic al Domnului este abandonat, poporul dispare, fiind asimilat de naţiunile vecine (5.8-9,16-18). Dacă autorul relevă mânia lui Dumnezeu, care pedepseşte păcatul (2.11,14), el subliniază, cu aceeaşi tărie, răbdarea şi mila Domnului, care intervine ori de câte ori ei II cheamă în ajutor.

Refrenul, care aminteşte de 4 ori că dezordinea se datora lipsei unui rege în Israel, probabil că vrea să stârnească recunoştinţa poporului pentru ordinea care domneşte în prezent datorită re-gelui dat de Dumnezeu. Apendicele (capitolele 17-24), care conţine refrenul: *‚jiu era împărat în Israel",* pune accent pe infidelitatea leviţilor şi pe lepădarea acestora de către popor. Respingerea

leviţilor (singura autoritate religioasă citată în carte) implică lepădarea de Dumnezeu însuşi. *„JVu era împărat în Israel"* presupune că Dumnezeu, adevăratul Rege, a fost înlăturat. Vicisitudinile monarhiei - chiar şi aceea de drept divin - vor face pe Israel să aştepte cu nostalgie ziua în care împăratul cel Veşnic va domni. Sub acest raport, diferiţii judecători pot fi consideraţi drept nişte prefigurări imperfecte ale Marelui Eliberator Isus Hristos, care va veni să-i izbăvească pe ai Săi de orice jug şi să instaureze o împărăţie a neprihănirii. Dacă, sub multe aspecte, epoca Judecătorilor, în care *„fiecare făcea ce-îplăcea" (17.6;* 21.25), este o imagine a vremii Bisericii, foarte numeroasele menţiuni despre Duhul Sfânt (3.10; 6.34; 11.29;

13.25; 14.6,19; 15.14) sunt ca o promisiune a unei intervenţii divine, proporţională cu amploarea nevoilor noastre.
Samson, care, prin numeroase trăsături, reprezintă însuşi poporul Israel (naştere miraculoasă, vocaţie, forţă supranaturală atribuită de Dumnezeu, slăbiciune în faţa ispitei, cădere în mâna vrăjmaşilor), reaminteşte, de asemenea, faptul că Dumnezeu Se poate folosi de unelte nedesăvârşite pentru a-Şi atinge planurile Lui. Ghedeon, personajul central al cărţii, ne învaţă că Dumnezeu îi poate mântui pe ai Săi folosind mijloace umile, pentru ca toată gloria să revină Numelui Său.
Cum?
Prologul cărţii evocă trecutul şi constată că Israel a eşuat în îndeplinirea misiunii care i-a fost încredinţată - ţara nu este

nici cucerită, nici curăţită (1.1-2.5). Apoi rezumă modul în care a lucrat Dumnezeu cu poporul Său răzvrătit (2.6-13.6), introducând formulele care vor fi folosite mai târziu (2.11,14). *Corpul cărţii* este consacrat unor cicluri diferite: apostazie -opresiune - izbăvire, cu 6 *judecători importanţi* (Otniel, Ehud, Debora, Ghedeon, Iefta, Samson) şi alţi 6 mai puţin importanţi. *Epilogul* (17-21) insită asupra depravării religioase (17-18) şi morale (19-21) ce caracterizează epoca respectivă.

RUT

Cine?

Autorul cărţii este necunoscut. Talmudul babilonian o atribuie lui Samuel, ceea ce este improbabil, cartea datând, în forma ei actuală, cel puţin din timpul domniei lui David. Personajul

principal este o femeie moabită, fiica unui popor provenit din Lot (Gen. 19.37) dar care, din pricina atitudinii sale ostile faţă de Israel (Deut.23.4; Num.22-24; Ios.24.9; Jud.l 1.7), a fost exclus de Dumnezeu de la posibilitatea de a intra în adunarea poporului Său (Deut.23.3-6; Nem. 13.1). Cartea aceasta arată faptul că Dumnezeu nu aplică legile Lui într-o manieră absolută, ci le adaptează în favoarea celor ce au o inimă neprihănită.

Când?

Faptele se petrec în epoca Judecătorilor. Unii autori au sugerat epoca lui Şamgar (Jud.3.31) sau aceea a lui Ghedeon, când Israel era deseori confruntat cu foametea, datorită incursiunilor madianite (Jud.6.2-6). Povestirea acoperă o perioadă de vreo 15 ani, cel puţin cu 60 de ani înaintea naşterii lui David, şi se

situează într-o perioadă de frământări importante din istoria lui Israel, marcată de nesiguranţă şi decadenţă religioasă şi morală. Figura personajelor cărţii este cu atât mai luminoasă cu cât acţiunea se desfăşoară pe un fond atât de sumbru. Redactarea cărţii pare să fi avut loc în timpul domniei lui David (4.22) şi probabil că înainte de suirea pe tron a fiului său Solomon (al cărui nume nu figurează în genealogie). Unii specialişti au adus data redactării cărţii după întoarcerea israeliţilor din robia babiloniană, dar limbajul este vechi (semănând cu Jud.5), stilul cu mult mai pur decât acela al Esterei şi al Cronicilor. De altfel, în vremea aceea, căsătoria cu o femeie moabită era privită ca ceva dezonorant. Ipoteza lansată de cei ce au afirmat că Rut ar fi un pamflet la adresa măsurilor lui Ezra

şi Neemia referitoare la problema mariajelor mixte este lipsită de orice suport.

36

Unde?

Istoria se petrece la Betleem, locul de origine al lui David şi al lui Mesia. Fără îndoială că nu este o întâmplare faptul că acest episod, ce a dat naştere unui strămoş al lui David şi a condus la naşterea Fiului promis lui David, s-a petrecut în Betleem, în acelaşi cadru. Ogoarele de pe care Rut a cules spicele vor fi martore, câteva secole mai târziu, vestirii Mântuitorului lumii (Luc.2.8-14), care nu era altul decât unul dintre îndepărtaţii ei descendenţi (Mat. 1.5).

Ce?

Este vorba nu de o legendă, ci de o povestire istorică, transmisă pe cale orală, din generaţie în generaţie: cine ar

fi avut curajul să inventeze o ascendenţă moabită a lui David? Realitatea acestei ascendenţe este confirmată de Matei 1.5. Cel puţin până în secolul întâi, această carte şi-a avut lpcul printre cărţile istorice ale Bibliei, situată după Judecători (potrivit locului rezervat în Septuaginta şi mărturiei lui Iosif şi a autorilor creştini de demult). Ea a fost alăturată Scrierilor (Ketubim, cărţi poetice), datorită folosirii ei în cadrul lecturii publice care avea loc cu prilejul sărbătorii secerişului.

Cartea este un omagiu adus prieteniei (Rut: *prietena),* devotamentului filial, preocupării faţă de cei loviţi de soartă (Boaz nu era obligat să se căsătorească cu Rut, nefiind fratele soţului ei defunct), fidelităţii în relaţiile umane şi credinţei în Dumnezeu.

De ce?

Scopul conştient al autorului pare să fi fost acela de a arăta cum *,/nâna Domnului"* (1.13) a condus împrejurările pentru a introduce în ascendenţa lui David o străină reprezentativă a popoarelor păgâne, care într-o bună zi vor veni să se aşeze sub steagul Unuia dintre unnaşii săi.
Tradiţia rabinică a văzut în Rut modelul prozelitului, astfel că *„a veni să se adăpostească sub aripile Dumnezeului lui Israel"* (2.12) a devenit sinonim cu *a se con verii la iudaism.*
Numeroase alte învăţături se desprind din cartea aceasta: Dumnezeu Se ocupă de toţi orfanii care îşi pun încrederea în El.

37

El nu este părtinitor, ci *Jn orice neam, cine se teme de El şi lucrează*neprihănire este primit de

El"(Fapt.10.35). Păgânii vor beneficia de promisiunea mesianică (Mat.8.11). Dumnezeu foloseşte de multe ori împrejurările potrivnice pentru a scoate din ele o binecuvântare (fără timpul de foamete -1.1- Rut nu ar fi avut parte niciodată de onoarea care i-a revenit de atâtea veacuri, din partea lumii întregi). Cum?
Cartea foloseşte toate mijloacele poeziei ebraice (paralelisme, asonante, aliteraţii, pasaje ritmate). Este una dintre capodoperele literaturii mondiale (Benjamin Franklin a citit-o odată unor critici literari care nu şi-au putut ascunde admiraţia... până în clipa când au înţeles că această „nuvelă" era extrasă din Biblie).
Structura ei este clasică: o introducere (1.1 -5), 4 tablouri (1.6-18; 2.1-17; 3.1-15; 4.1-12) legate între ele prin nişte

versete care asigură trecerea de la unul la celălalt (1.19-22; 2.18-23; 3.16-18) şi o concluzie (4.13-17). Fiecare capitol se desfăşoară într-un alt cadru:

- capitolul 1: în ţara Moabului
- capitolul 2: în câmpia Betleemului
- capitolul 3: în arie
- capitolul 4: la poarta cetăţii.

Capitolele 1-2 relatează cum îşi arată Rut dragostea faţă de soacra ei, iar capitolele 3-4 cum a fost răsplătită această dragoste.

CĂRŢILE LUI SAMUEL

Titlu şi prezentare

Cărţile poartă numele personajului principal (ca şi cărţile Estera, Iona etc). Iniţial, ele constituiau un singur volum: masoreţii au semnalat că 1 Sam.28.24 este versetul central al cărţii. Unele manuscrise ebraice şi losif Flavius confirmă lucrul acesta. împărţirea în

două volume a fost introdusă de Septuaginta, reluată de Vulgata şi adoptată de Daniel Bamberg cu prilejul publicării Bibtiei sale ebraice, la Veneţia, în anul 1517. De atunci, această împărţire figurează în toate Bibliile. De altfel, în Septuaginta, aceste cărţi constituiau primele două volume din cele 4 cărţi ale Domniilor (botezate cărţi ale regilor, în Vulgata). Mai apar sub denumirea aceasta în unele Biblii. Textul găsit la Qumrân arată că autorii Septuagintei dispuneau de un text mai apropiat manuscrisului original decât masoreţii.

Cine?

Autorul acestor cărţi nu ne este cunoscut. Tradiţia rabinică le atribuie lui Samuel, dar Talmudul babilonian a remarcat că el nu putea fi autorul întregii opere, deoarece moartea sa este

relatată în 1 Sam.25. Fără îndoială că el a jucat un rol important în redactarea capitolelor 1-24, pentru că 1 Cron.29.29 vorbeşte despre cărţile proorocilor Samuel şi Gad. Dar, cum cartea prezintă, din punct de vedere literar, un puternic caracter unitar - ceea ce implică un redactor unic - pare preferabil să presupunem că acesta s-a folosit de documente redactate de aceşti prooroci. Pe de altă parte, 1 Sam. 10.25 vorbeşte despre o carte în care el a consemnat drepturile împăratului. Probabil că Natan, Gad şi elevii şcolii de prooroci pe care Samuel a întemeiat-o, apoi secretarii şi arhivarii lui David (2 Sam. 16-17), au continuat să redacteze documentele care vor servi redactorului final la alcătuirea acestei istorii. în 2 Sam. 1.18 este menţionată una dintre surse (cartea Dreptului), iar în 1

Cron.27.24; 29.29 sunt citate altele patru.
39
Când?
1 Sam.27.6 vorbeşte despre împăraţii lui Iuda cărora le-a aparţinut Ţiclagul până în ziua de azi. Aceasta presupune că respectiva carte nu a fost scrisă înaintea dezbinării împărăţiei lui Israel. Pe de altă parte, detaliile geografice foarte exacte, absenţa numelor compuse cu Baal şi aluziile la căderea Samariei (722) justifică opţiunea pentru o dată a redactării destul de veche, poate prin secolul IX sau secolul Xî.Hr., cel puţin pentru documentele care au stat la baza ultimei redactări. Dacă scopul cărţilor 1 şi 2 Samuel este acela de a motiva alegerea dinastiei lui David, redactarea lor se justifică mai ales după dezbinare. într-adevăr, această chestiune care

fragmenta ţara continua să creeze tensiuni între cele două împărăţii.
Cele două cărţi acoperă o bună bucată din istoria israelită, de la naşterea lui Samuel (aproximativ 1105) la moartea lui David (970), cu unele jaloane intermediare: ungerea lui Saul (1050), cea a lui David (1025), moartea lui Saul şi începutul domniei davidice la Hebron (1010), apoi la Ierusalim (1003).
Unde?
Samuel s-a născut la Rama, localitate aflată la vreo 10 kilometri la nord de Ierusalim. O bună parte din povestirile cărţilor se concentrează în apropierea acestei cetăţi şi a Betelului, la 8 kilometri mai la nord.
Ce?
Subiectul principal: instaurarea şi consolidarea monarhiei în Israel - cum a debutat, de ce a trecut de la Saul la

David şi la familia sa. Este istoria unei epoci tulburate, de tranziţie politică şi religioasă (rezumată în Ps.78). Ameninţarea filisteană, care devenea tot mai presantă spre anul 1100, făcea să se simtă în rândul israeliţilor nevoia unei căpetenii care să unească cele 12 seminţii împotriva duşmanului comun, a unui centru politic şi religios. Cărţile lui Samuel istorisesc cum s-au realizat toate acestea: Dumnezeu le-a dat un împărat (1 Sam.8) şi un centru religios în Sion (2 Sam.5.7; 6.1 -17). El rămâne credincios promisiunilor Sale, în ciuda infidelităţii căpeteniilor lui Israel. Deşi cererea unui împărat a însemnat lepădarea adevăratului împărat (1 Sam.8.7), El

îl binecuvântează pe regele lor şi încheie cu David un legământ prin care

îi promite un succesor pentru totdeauna (2 Sam.7.8-17). în literatura mondială, aceste cărţi constituie un prim exemplu de istoriografie obiectivă. Ele se situează pe aceeaşi linie cu cărţile biblice care le preced (Geneza - Judecători), în care se vorbeşte fără înconjur despre păcatul oamenilor lui Dumnezeu. Analele regilor egipteni şi asirieni erau scrieri cu caracter propagandistic, care preamăreau pe suverani. Aici, ca oriunde pe paginile Bibliei, personajele cele mai eminente sunt prezentate cu calităţile şi cusururile lor. Veridicitatea relatărilor este confirmată de cărţile Cronicilor, de Matei 12.3-4, Faptele Apostolilor 13.20-23, Evrei 1,5...

De ce?

Scopul acestor cărţi este dublu: istoric şi religios. Ca lucrări cu caracter istoric,

ele vor să răspundă întrebărilor pe care trebuia să şi le fi pus orice israelit din împărăţia lui Iuda: Ce s-a petrecut după epoca Judecătorilor? Cum s-a ajuns ca Israel să aibă rege? De ce această schimbare de dinastie după primul rege? Care sunt trăsăturile unui bun rege? Cum au apărut profeţii? Ce rol au jucat ei în perioada de trecere de la Judecători la monarhie? Ce rol au avut proorocii pe lângă primii regi? S-a pus întrebarea dacă autorul era pro sau antimonarhist. în realitate, el nu este nici una, nici alta. Pe de o parte, el critică regalitatea (1 Sam.8; 12.19), pe de altă parte, îi relevă aspectele pozitive (10.24-27; 11.14). După eşecul preoţiei (1 Sam.2.12) şi al judecătorilor (1 Sam.8.1), mai rămânea doar această soluţie. Mai presus de toate, autorul arată că profeţia s-a dezvoltat în paralel cu monarhia (1

Sam. 19.20; împ.2.3-5; 4.38) şi că profeţii au jucat un rol important ajutându-i pe regi să ţină calea dreaptă (1 Sam.13.11; 15.16; 2Sam.7.4) sau readucându-i pe drumul cel bun (2 Sam. 12).

Autorul explică de ce a fost lepădat primul rege: din cauza infidelităţii sale faţă de Dumnezeu, care 1-a dus acolo încât a ajuns să stabilească legături cu cei ce cheamă morţii (1 Sam.28). Apoi, el mai scoate în relief caracterul lui David (un om cu *Jnhva fără prihană").* Desigur, David nu era un om desăvârşit. Păcatul său (2 Sam. 11) este o urâciune, dar Dumnezeu 1-a iertat, căci pocăinţa lui a fost sinceră, spre deosebire de cea a lui Saul. Cele două cărţi

constituie o apologie a promisiunii divine fãcute lui David (2 Sam.7):

întotdeauna unul dintre urmaşii lui va domni peste Israel.
în acelaşi timp, aceste cărţi conţin numeroase lecţii spirituale: Dumnezeu conduce istoria lui Israel prin toate peripeţiile sale; El judecă preoţii şi împăraţii şi-i înlocuieşte pe cei ce nu-I sunt credincioşi (Eli, Saul) cu unii credincioşi (Samuel, David); El nu foloseşte aceleaşi criterii ca omul (1 Sarn.16.7); ceea ce pretinde Domnul mai presus de orice este ascultarea, care valorează mai mult decât jertfele (1 Sam. 15.22).
Credinciosul Noului Legământ poate găsi în cărţile acestea multe prefigurări ale lui Hristos: Samuel, slujitorul credincios al lui Dumnezeu, care a fost, în acelaşi timp, preot, prooroc şi guvernator al poporului; Ionatan, prietenul fidel, intermediar între tatăl său şi

David; David, regele-păstor născut la Betleem care, după ungerea împărătească, a fost dispreţuit de majoritatea poporului său...
Cum?
Cărţile lui Samuel se subîmpart, desigur, după istoria personajelor pe care le prezintă:
1. *Ultimii judecători*
1 Sam. 1-12
a. Tranziţie: de la Eli la Samuel
1-3
b. Samuel, judecător al lui Israel
4-7
2. *Saul, primul rege al lui Israel*
8-31
a. Tranziţie: de la Samuel la Saul
8-12
b. Eşecul domniei lui Saul
13-15.9
c. Tranziţie: de la Saul la David

15.10-31
3. *Da vid rege*
2 Sam. 1 -24
a. Triumful lui David
1-10
-politic
1-5
- spiritual
6-7
-militar
8-10
b. Păcatul lui David
11
-adulter
11.1-5
-crimă
11.6-27
c. Dificultăţile lui David
12-24
-în familie
12.1-13.36

-în împărăţie
13.37-24.25
CĂRŢILE ÎMPĂRAŢILOR
Nume şi prezentare
Iniţial, cele două cărţi ale Regilor formau una singură. Autorii Septuagintei au împărţit-o în două, iar pe acestea le-au ataşat cărţilor lui Samuel, numindu-le a treia şi a patra carte a împăraţilor, împărţirea lor a fost urmată de Vulgata, apoi de Biblia ebraică (1448), care clasează aceste cărţi printre „proorocii anteriori". Numele actual se justifică prin importanţa aparte acordată regilor lui Israel şi ai lui Iuda: atitudinea acestora faţă de Dumnezeu determina însăşi atitudinea poporului faţă de Domnul şi prosperitatea generală a naţiunii.
Cine?
Tradiţia iudaică atribuie redactarea

acestor cărţi lui Ieremia, din cauza unei vizibile înrudiri de vocabular şi de stil. Un argument suplimentar este relatarea în detaliu a evenimentelor contemporane profetului. în plus, Ieremia 52 figurează aproape textual în 2 împ.24.18-25.30. Este drept că Ieremia a fost dus în Egipt după căderea Ierusalimului (Ier.43.1-8), dar, potrivit tradiţiilor rabinice, Nebucadneţar l-ar fi recuperat după cucerirea Egiptului (568) şi l-ar fi dus la Babilon, unde ar fi murit la vârsta de 90 de ani. Această opinie îşi găseşte, încă, destui adepţi. Totuşi, mulţi autori moderni atribuie cartea unui iudeu anonim, poate chiar un prooroc care a trăit în exil în Babilon şi care ar fi folosit diferite surse (între altele Isa.36-39 şi unele texte din Ieremia). în sfârşit, unii sunt de părere că autorul cărţilor ar fi Ezra. Este inte-

resant de notat faptul că, deşi provenit din Iuda, autorul are totdeauna în vedere perspectiva întregului Israel", chiar după un secol şi jumătate de la căderea regatului de nord.

Când?

Cărţile împăraţilor acoperă o perioadă de vreo 4 secole (970-568). Ultimul capitol merge până în anul al 37-lea al captivităţii

lui Ioiachin (2 împ.25.27). Fără îndoială, cele două cărţi au fost terminate înainte de sfârşitul robiei babiloniene. Totuşi, revenirea frecventă la formula *„până în ziua de azi"* (1 împ.8.8; 9.20-21; 12.19; 2Împ.8.22), referitor la obiceiuri sau monumente existente încă în momentul redactării în Palestina şi datând dintr-o perioadă premărgătoare exilului a determinat

avansarea altor soluţii. Nu este exclusă nici posibilitatea ca o ediţie apărută înainte de căderea Ierusalimului (586) să fi fost completată de un autor posterior, care ar fi adăugat ultimul capitol, sau ca ultimul autor să fi păstrat această formulă găsită în sursele sale. Compararea textului din 2 Cron.5.9 (cu siguranţă postexilic) cu 1 împ.8.8 ne determină să înclinăm spre această ultimă soluţie.

Cronologia diferiţilor regi a ridicat numeroase probleme: adunând perioadele în care aceştia au domnit, nu coincid anii. Dificultatea a fost rezolvată prin faptul că, adesea, vechiul şi noul rege domneau o bună bucată de timp împreună (1 împ. 1.33-34; 1 împ. 15.5), perioadă care era calculată de fiecare dintre cele două domnii. Aceste co-regenţe au avut loc de cel puţin 7 ori

în Israel şi în Iuda.
Documente egiptene, asiriene şi babiloniene, referinţe astronomice (o eclipsă solară menţionată în Asiria) au permis stabilirea câtorva puncte de reper sigure (moartea lui Ahab în anul 853, începutul domniei lui lehu în anul 841, căderea Samariei în anul 722, a Ierusalimului în anul 586), între care s-a putut ţese o cronologie relativ fiabilă.
Unde?
Firul povestirii ne poartă alternativ din regatul de nord în cel de sud, de la Samaria la Ierusalim. Cel ce a redactat textul în forma finală locuia printre exilaţii aflaţi în Babilon.
Ce?
Conţinutul acestor cărţi este, în primul rând, o istorie: aceea a 22 de regi ai lui Iuda (dacă includem şi domnia lui David şi a lui Solomon), întinzându-se

de-a lungul unei perioade de 345 de ani, de la începutul domniei lui Solomon până la sfârşitul domnei lui Ioiachin, precum şi istoria a 19 regi ai lui Israel proveniţi din 9

dinastii, care durează 210 ani, de la dezbinarea împărăţiei şi până la sfârşitul regatului de nord (722).
Este o perioadă de instabilitate politică în interiorul celor două state evreieşti, ca, de altfel, în tot Orientul Mijlociu: rolul preponderent trecând rapid de la Siria la Asiria, apoi la Babilon. Autorul cărţilor împăraţi relatează şi istoria celor doi mari profeţi care au marcat această perioadă: Ilie şi Elisei, precum şi aceea a altor 6 prooroci, menţionată mai pe scurt. Pentru a reda istoria aceasta, el a folosit surse pe care le citează cu diferite ocazii: Faptele lui Solomon (1

împ.l 1.41), Cronicile împăraţilor lui Israel (17 ori) şi cele ale împăraţilor lui Iuda (15 ori), anale care, ceva mai târziu, vor fi unite într-un singur volum (2 Cron. 16.11). Din moment ce el trimite cititorul să confrunte aceste cronici, este puţin probabil că ar fi vorba despre analele regale oficiale, redactate de secretarii regilor (1 împ.4.3). Este vorba, mai degrabă, despre nişte cărţi scrise de prooroci, asemenea celor pe care le citează autorul Cronicilor (1 Cron.29.29; 2 Cron.9.29; 12.15; 20.34; 26.22...). Realitatea faptelor raportate este confirmată de Osea, Amos, Isaia şi Ieremia, de scriitorii Noului Testament (Mat. 12.42; Luc. 4.25-27; Rom.11.2; Iac.5.17-18) şi prin descoperirile arheologice (inscripţia Templului lui Amon, de la Karnak, obeliscul lui

Samanasar, stela lui Meşa...).
Totuşi, autorul nu a vrut să alcătuiască o istorie în sensul modern al acestui cuvânt, nici chiar o istorie relativ completă, după concepţia contemporanilor săi. Dovada este că el trimite frecvent pe cititor la alte cărţi, pentru detalii suplimentare (1 împ. 14.19,29; 15.7,31; 16.5,14,20,27).
Unele domnii importante din punct de vedere politic (Omri, Ieroboam al II-lea) sunt rezumate în câteva cuvinte, pe când altele, care nu au lăsat deloc urme în istoria universală profană, sunt descrise cu lux de amănunte. De aceea, se poate afirma că nu la voia întâmplării au fost aşezate aceste cărţi de către iudei printre „prooroci". Şi atunci, care a fost scopul autorului?
De ce?
Selectarea materialelor acestor scrieri

conduce la apariţia unui anumit număr de idei dominante:

4 5

1. Aproape fiecare rege este apreciat cu ajutorul unei scurte formule : *„a făcut ce este bine", „plăcut înaintea Domnului"* sau, după caz, *„ce este rău".* Această formulă revine de 34 de ori. Când primeşte un rege o apreciere favorabilă? Când păzeşte poruncile Domnului, când guvernează poporul Lui cu înţelepciune şi dreptate, când îl slujeşte (1 împ.12.7) şi când ocroteşte cultul singurului Dumnezeu viu şi adevărat, în cetatea aleasă de Domnul şi în Templul clădit în cinstea Lui. Regele este condamnat atunci când slujeşte idolilor şi tolerează înălţimile idolatre unde se practica un cult amestecat, când el asupreşte poporul, prigoneşte proorocii Domnului şi se

angajează în acţiuni militare fără a avea consimţământul lui Dumnezeu. Regii buni merg pe calea lui David, cei răi pe cea a lui Ieroboam, regele care a târât oamenii regatului de nord în idolatrie.
2. Ascultarea de Legea Domnului conduce la prosperitate, neascultarea conduce la nenorociri, înfrângeri şi, în cele din urmă, la captivitate. Prinşii de război ai Babilonului trebuia să-şi pună întrebări: de ce se aflau acolo, ce efecte trebuia să producă asupra lor această nenorocire? Cărţile împăraţilor răspund la aceste întrebări: căderea împărăţiei de nord, apoi a celei de sud, erau consecinţa inevitabilă a unui şir întreg de acte de necredincioşie faţă de Domnul, care au antrenat decăderea crescândă a celor două regate. Regii au dat un exemplu negativ şi toţi supuşii lor - sau aproape toţi - le-au urmat. Unii

împăraţi au depus mari eforturi pentru redresarea situaţiei (Ezechia, Iosia), dar reformele lor au rămas fără ecou, boala de care suferea poporul fiind deja într-un stadiu prea avansat pentru a i se mai putea opri cursul.
3. în ciuda numeroaselor gesturi de necredincioşie şi de neascultare din partea poporului, Dumnezeu rămâne credincios legământului Său cu el şi cu dinastia lui David. Fără încetare, El a trimis prooroci care îndemnau şi avertizau, din partea Lui, atât pe Israel, cât şi pe Iuda. Domnul rămâne, în continuare, Stăpânul istoriei. Planul şi promisiunile Lui se împlinesc fără nici o abatere. Purtătorii Săi de cuvânt, proorocii, intervin, atât pe plan politic (1 împ.l.11-17; 12.22-24; 14.1-11; 21.21-24; 2 împ.8.11-13; 9.1-3; 20.14-19) şi militar (1 împ.20.13-14; 22.19-

28; 2 împ. 3.9-19; 6.8-7.20), cât şi pe plan religios şi moral. Atitudinea regilor

faţă de proorocii Domnului este un alt criteriu pe baza căruia este judecată valoarea celor dintâi.

4. în acest tablou în care predomină petele, autorul nu se abţine să releve şi punctele luminoase: gloria domniei lui Solomon, care a clădit Templul, prosperitatea lui Ezechia, a lui Iosia şi a lui Ioas, care l-au restaurat, iertarea acordată chiar şi lui Ahab (1 împ.21.27-29) care s-a umilit, credincioşia profeţilor şi a altor 7000 de bărbaţi, care nu şi-au plecat genunchiul înaintea lui Baal... tot atâtea exemple pozitive date prinşilor de război aflaţi în Babilon - şi nouă - pentru a îndemna la pocăinţă şi încredere în Dumnezeu, un Dumnezeu care îşi îndeplineşte întotdeauna

promisiunile: cel puţin de 11 ori autorul notează împlinirea unor profeţii anterioare (2 Sam.7.13 cu 1 împ.8.20; 1 împ.l 1.29,30 cu 12.15; 1 împ.13 cu 2 împ.23.16-18). în ultimul capitol, regele davidic este scos din temniţă şi admis la masa împărătească; deci cartea se termină cu o licărire de speranţă. Calea este deja trasată în rugăciunea lui Solomon făcută cu prilejul consacrării Templului: dacă israeliţii *„se vor coborî în ei înşişi, în ţara unde vor fi robi, dacă se vor întoarce la Tine (...) şi vor zice: «Am păcătuit» (...) dacă îţi vor face rugăciuni (...) ascultă rugăciunile şi cererile lor şi fa-le dreptate"* (1 împ.8.47-49).

Prin urmare, aceste cărţi sunt cărţi de istorie, dar este o istorie care transmite un mesaj, şi toate evenimentele relatate au fost alese în funcţie de acest mesaj.

Ele constituie o *reflecţie teologică asupra istoriei lui fsrael.*
Cum?
Cele două cărţi se împart în 3 mari secţiuni:
1. *istoria lui Solomon* (1 împ.1-11): stabilire (1-2), înălţare (3-8) şi declin (9-11).
2. *fstoria sincronică a luifuda şi a lui Israel până în momentul prăbuşirii Samariei* (1 împ.12-2 împ. 17).
3. *Istoria lui Iuda până la exil (2* împ.18-25).
După dezbinarea împărăţiei, autorul relatează mai întâi istoria regatului Israel. La moartea lui Ieroboam, el trece la perioada scursă în regatul lui Iuda, apoi se întoarce în Israel ş.a.m.d., până la dispariţia regatului de nord.

CĂRŢILE CRONICILOR

Numele şi locul în Biblie

în Biblia ebraică, această carte se numeşte *Cuvintele* (faptele, lucrurile, evenimentele) *zilelor (sau* anilor), adică faptele şi gesturile notate zi de zi, altfel spus: analele. Autorii Septuagintei, care au împărţit-o în două (ca şi cartea Regilor), au numit-o „Paraleipomena" (Omisiunile), presupunând că autorul voia doar să completeze celelalte cărţi istorice. Această denumire de Paraleipomena a trecut în unele dintre versiunile franceze. leronim a atribuit acestor cărţi numele de „Cronici ale întregii istorii sacre".
Canonul ebraic le clasează cu Scrierile, înaintea Psalmilor, recunoscând caracterul lor mai degrabă religios decât istoric. Pe timpul lui Hristos, ele veneau după Ezra şi Neemia, ca ultimele cărţi ale Bibliei, constituind împreună cu acestea un rezumat al întregii istorii

evreieşti.
Cine?
Tradiţia israelită le atribuie lui Ezra. Mulţi teologi moderni văd această propunere ca fiind *eventualitatea cea mai probabilă.* înrudirea dintre Ezra, Neemia şi Cronici este recunoscută chiar şi de către autorii critici. In orice caz, aceste cărţi datează din aceeaşi epocă. Asemenea lui Ezra, autorul Cronicilor se interesează mult de Templu, de preoţi, de cult. începutul cărţii Ezra reproduce finalul din 2 Cronici, cu câteva modificări uşoare şi unele detalii suplimentare: de ce un autor ulterior nu ar fi reprodus textual edictul lui Cir, în loc să-1 modifice? Vocabularul şi stilul sunt foarte asemănătoare. Conform tradiţiei ebraice, Neemia ar fi pus bazele unei biblioteci care conţinea documente

referitoare la istoria împăraţilor lui Iuda; astfel, prietenul său Ezra ar fi găsit acolo materialul necesar pentru opera sa. Totuşi, lucrarea fiind anonimă, ar fi o imprudenţă din partea noastră să ne declarăm foarte categorici în privinţa autorului. Un lucru este sigur: autorul era un iudeu, preot sau levit, contemporan cu prima generaţie de repatriaţi.

48

Când?

în 1 Cronici 3.19-21 sunt numiţi urmaşii lui Zorobabel, un contemporan al lui Neemia (Ezra 2.2; 3.2) până la a treia (după opinia altora: a şasea) generaţie, ceea ce ne duce spre anul 450. Fără îndoială că aceste liste au putut fi completate şi ulterior. Oricum, nu poate fi vorba despre o dată mei târzie de anul 400 şi de epoca persană: moneda

rămâne daricul (1 Cron.29.7), iar cuvântul *birah,* folosit pentru Templu, va desemna mai târziu edificiul construit de Neemia (cetăţuia: Nem.2.8; 7.2).

Unde?

Centrul acţiunii este, în general, Iudeea, în special Ierusalimul. Celelalte seminţii ale lui Israel (menţionate doar parţial în genealogii) nu se înscriu în preocupările autorului Cronicilor.

Ce?

Cronicarul aruncă o privire generală asupra întregii istorii a lui Israel, de la Adam şi până la edictul lui Cir, prin care se autorizează reconstruirea Templului din Ierusalim. Cartea sa este un fel de „ediţie miniaturală a Vechiului Testament" (Ieronim) cu o optică aparte: înainte de David, istoria se rezumă la o listă de nume şi câteva detalii referitoare la Saul. în istoria lui

David şi a lui Solomon, aspectele politice, militare şi chiar familiale nu interesează câtuşi de puţin - relatările cronicarului se concentrează asupra orgnizării cultului şi construirii Templului. După dezbinarea împărăţiei, numai Iuda ocupă scena. Regii care ne sunt prezentaţi cu mai multe detalii sunt cei ce au contribuit la unificarea cultului: Asa (2 Cron.14-16), Iosafat (17-20), Ezechia (29-32) şi îndeosebi Iosia (34-35). Nici chiar profeţii nu sunt menţionaţi decât în măsura în care au favorizat cultul Domnului conform cerinţelor cu privire la Templul din Ierusalim.
în această perspectivă, omisiunile sunt: domnia lui Saul (care nu are nimic comun cu linia davidică), copilăria lui David, viaţa sa de pribeag, evenimente legate de viaţa sa familială: adulterul,

rivalitatea şi intrigile unora dintre fiii lui, răscoala lui Absalom, foametea de 3 ani, cântarea de izbăvire, construirea palatului regal, apostazia lui Solomon datorată influenţei femeilor străine, toată

istoria regatului de nord (exceptând unele aspecte care se interferează cu aceea a lui Iuda). De remarcat că nu este vorba despre
0 tendinţă apologetică sistematică, ce ar consta în idealizarea regilor fondatori ai dinastiei şi în ocolirea tuturor punctelor negative, căci sunt omise chiar şi aspecte pozitive (2 Sam.3.22-4.12; 1 împ.3.16-4.9), dar care nu se înscriu în intenţiile autorului.
Pe de altă parte, el foloseşte numeroase surse, pe care le citează cu consecvenţă: cartea regilor lui Iuda (2 Cron.25.26),

faptele regilor lui Israel (2 Cron.20.34; 33.18), proorocia lui Ahia din Silo şi descoperirile proorocului Ieedo (2 Cron.9.29), cartea proorocului Şemaia şi a proorocului Ido (2 Cron.12.15), istoria lui Iehu (2 Cron.20.34), povestirile istorice ale lui Isaia (astăzi pierdute: 2 Cron.26.22), cartea lui Hozai (2 Cron.33.19) - o duzină întreagă de lucrări, ca să nu mai vorbim despre cărţile canonice, Pentateucul şi Iosua, şi despre registrele genealogice (1 Cron.5.17). Aproape o jumătate din carte a fost reluată din cărţile Samuel şi împăraţi, dar se mai pot găsi aici împrumuturi din Judecători, Psalmi, Rut, Isaia, Ieremia, Plângeri şi Zaharia. în măsura în care ne stă în putinţă să verificăm aceste citate în cărţile care ne rămân accesibile, constatăm că ele sunt fidele surselor. Acolo unde apar

deosebiri în cifre şi date faţă de cărţile împăraţilor, ar putea fi vorba despre moduri de calcul diferite sau despre erori de transcriere. în orice caz, valoarea istorică a cărţii nu poate fi pusă la îndoială din pricina opticii sale aparte. De fiecare dată când arheologia a fost în măsură să ofere un nou argument, acesta a venit să dea o nouă confirmare relatărilor din cartea Cronicilor.

De ce?

Generaţia de repatriaţi din Babilon era confruntată cu o sarcină imensă: reconstruirea cetăţilor şi a zidurilor de apărare, a Templului, reorganizarea cultului şi a viaţii sociale, iar toate acestea în mijlocul unei opoziţii foarte puternice. Motive de descurajare erau destule. Pe de altă parte, generaţia întoarsă din Babilon cunoştea într-o

măsură foarte mică istoria acestei ţări în care revenea, precum şi istoria strămoşilor care trăiseră pe aceste meleaguri. Prin urmare, avea nevoie să-şi regăsească „rădăcinile", să fie încurajată şi motivată, să primească directive pentru organizarea

diferitelor aspecte ale vieţii sale, mai ales ale vieţii religioase, care avea să fie diferită de cea trăită în Babilon. Apoi, iudeii aceştia rămâneau sub jurisdicţia şi influenţa monarhilor păgâni ai Persiei şi făceau parte din una dintre cele 127 de provincii care alcătuiau imensul imperiu ce se întindea de la India până la Etiopia (Est. 1.1). Se puneau pentru ei o serie de întrebări: mai putea fi vorba despre identitatea lor naţională? Se mai interesa Dumnezeu de soarta lor? Mai erau valabile promisiunile legământului

Său? Acest cadru ne permite să înţelegem mai bine ce l-a determinat pe cronicar să rescrie istoria poporului său: cu ajutorul genealogiilor care deschid cartea, el înrădăcinează prezentul în trecut, un trecut care suie până la primul om şi ilustrează principiul alegerii divine. Un fir roşu uneşte pe Adam cu Avraam, prin Set, Enoh, Noe şi Sem, fir care se prelungeşte prin Isaac, Iacov, Iuda, Levi, David, Solomon până la Zorobabel.

Aceste genealogii subliniază, pe de altă parte, importanţa familiei, a legăturii cu înaintaşii, a integrării în poporul lui Dumnezeu, a continuităţii cu istoria pre-exilică, istorie pe care o continua acelaşi popor, beneficiar al aceloraşi îndurări şi ocrotit de aceeaşi credincioşie divină. De aceea aleg Cronicile din această istorie veche a poporului I)omnului

tocmai ceea ce relevă credincioşia Lui în împlinirea lăgăduinţelor, suveranitatea Lui asupra evenimentelor, puterea Lui (subliniată prin intermediul relatărilor adăugate celor cuprinse în cărţile Samuel şi împăraţi), putere pe care Domnul Şi-o arată faţă de cei ce ascultă de poruncile Sale (succesele militare obţinute de regii credincioşi; 1 Cron. 10-36). Poporul evreu este redus la seminţia lui Iuda? Ce contează, din moment ce Iuda a fost ales de I)uinnezeu cu mult timp în urmă ca să-I poarte Numele (1 Cron.4). Toporul nu mai are împărat? Dumnezeu este împăratul său, căci adevărata glorie a lui Israel a fost teocraţia, guvernarea lui Dumnezeu însuşi, împăraţii nefiind decât nişte locotenenţi ai Săi. Unitatea poporului evreu o constituie Ierusalimul şi cultul său unic, cel poruncit de

Dumnezeu şi încredinţat conducerii urmaşilor lui Levi şi Aaron (1 Cron.6). Acest Templu, reconstruit în baza unui edict imperial persan (2 Cron.36.22-23), asigură continuitatea Israelului legământului (din timpul monarhiei teocratice) cu evreii

din vermea cronicarului. De aceea, tot ceea ce priveşte Templul dinainte de robia babilonică este dezvoltat cu atâtea detalii.

Toate aceste elemente erau de natură să-i încurajeze pe repatriaţi, asigurându-i că Dumnezeu rămâne acelaşi: credincios, suveran, atotputernic, gata să facă minuni pentru copiii Lui, cu una şi aceeaşi condiţie - ca ei să nu cadă iarăşi în idolatrie, nenorocire care a marcat declinul poporului înainte de exil. Fericirea şi prosperitatea

israeliţilor depind de ascultarea de rânduielile legământului şi de respectarea cultului Domnului, potrivit cu prescripţiile date de Moise. Căci, în trecut, nici regii şi nici Templul nu au asigurat liniştea şi binecuvântarea lui Israel, ci totul depindea de ascultarea lor de Legea Domnului (1 Cron.28.7; 2 Cron. 6.16; 7.17; 12.1; 33.8). Toţi regii buni au respectat Legea şi au impus respectarea ei de către copiii lui Israel: David (1 Cron.6.49; 15.13,15; 16.40; 22.12-13; 29.19), Asa (2.Cron.l4.4; 15.2-14), Iosafat (2 Cron.17.3-9; 19.8-10), loas (2.Cron.24.6-9), Ezechia (2 Cron.29.10,31; 30.15,16; 31.3-4,21), Iosia (2 Cron.34.19-21,29-33; 35.6,16,26). De asemenea, ei au ţinut seama de avertismentele proorocilor, în timp ce împăraţii răi le-au nesocotit (2 Cron. 21.19,20; 24.19-25; 25.15-16,20;

33.10-11), spre propria lor condamnare. In 2 Cron.20.20 este rezumată, în privinţa aceasta, lecţia pe care cronicarul vrea s-o dea contemporanilor săi. Dacă poporul o apreciază favorabil, însuşindu-şi-o, atunci Dumnezeu îl va trimite pe Fiul lui David, Mesia cel promis, prefigurat sub trăsăturile idealizate ale lui David şi ale lui Solomon.

Astfel, Cronicile au constituit pentru contemporani un mesaj de încurajare şi de experienţă pentru un timp dificil: Dumnezeu, care S-a revelat în istorie, continuă să acţioneze şi în prezent şi să pre-gătească viitorul alor Săi.

Cum?

Cele două cărţi ale Cronicilor se împart în 4 secţiuni:

1. Genealogie (1-9)

-înrădăcinare

2. Domnia lui David (1 Cron. 10-29)
- idealul teocratic
3. Domnia lui Solomon (2 Cron. 1 -9) -
Templul şi cultul Domnului
4. împăraţii lui Iuda (2 Cron. 10-35)
- reforme religioase şi
victorii obţinute de regii credincioşi
EZRA
Nume şi prezentare
Cartea a purtat totdeauna numele Ezra, dar, de-a lungul timpului, era privită ca fiind împreună cu Neemia. Versiunea Septua-ginta, ca de altfel şi cele mai vechi manuscrise creştine (Sinaiticus, Vaticanus, Alexandrinus), reunesc cele două cărţi într-una singură. Vulgata, cea care le separa, numeşte Neemia „cea de-a doua carte a lui Ezra" (în ciuda versetului Neem. 1.1). Separarea în două cărţi distincte, nu s-a impus decât mai târziu (începând cu Origen, secolul

III) şi nu va fi introdusă în Biblia ebraică, decât în 1448.
Cine?
Tradiţia evreiască atribuie celor două cărţi lui Ezra, cărturarul revenit din Babilon cu cei 2 000 de repatriaţi, în anul 458 î.Hr. Numeroase pasaje (7.27-28; 8.1-34; 9) sunt la persoana întâi, iar restul cărţii are aceleaşi caracteristici literare ca aceste capitole. Majoritatea savanţilor atribuie Ezra, Neemia, 1, 2 Cronici aceluiaşi autor. Singura diferenţă între autorii evanghelici şi cei critici este că cei dintâi situează scrierea cărţilor în secolul V, iar ceilalţi în secolul IV sau chiar la mijlocul secolului III. Primii afirmă că Ezra însuşi este redactorul cel mai probabil, iar ceilalţi (criticii) spun că este vorba despre un compilator, care a folosit Memoriile lui Ezra şi ale lui Neemia şi

alte documente, pentru a alcătui aceste patru cărţi: Ezra, Neemia, 1 şi 2 Cronici. în acest caz, valoarea istorică a mărturiei sale este serios compromisă de distanţa în raport cu evenimentele relatate (vezi introducerea cărţilor Cronici).

Când?

Anul 539 marchează sfârşitul Imperiului Babilonian. în 537, primii repatriaţi se stabilesc la Ierusalim, sub conducerea lui Zo-robabel şi a lui Iosua. Imediat, ei încep reconstruirea altarului, apoi a Templului. în pofida opozanţilor, care doreau sistarea lu-

crărilor, Templul este terminat în 516, sub impulsul profeţilor Hagai şi Zaharia. în 458, Ezra este trimis de împăratul Artaxerxe la Ierusalim, împreună cu 2000 de exilaţi.

Treisprezece ani mai târziu, Neemia este numit guvernator în Iuda, funcţie pe care o va ocupa până în anul 433. Aceasta este data cea mai probabilă a redactării acestor cărţi.
Cei ce atribuie acestor lucrări o dată posterioară se sprijină pe versetele Neemia 12.11-12, care menţionează ca ultim mare preot pe Iadua, în timpul lui Darius al III-lea (338-331). Această listă de preoţi a putut fi foarte bine actualizată de copiştii cărţii.
In 1889, M.Verne a contestat ordinea cronologică a celor două cărţi: Neemia ar fi venit înaintea lui Ezra la Ierusalim. Teoria a sedus teologi eminenţi, dar, în final, ea ridică unele probleme, care nu-şi găsesc soluţie.
Unde?
întreaga acţiune gravitează în jurul Ierusalimului, redevenit centrul vieţii

publice şi religioase a Isr^eliţilor, deşi repatriaţii nu reprezintă decât o minoritate a naţiunii evreieşti (2-3%).
Ce?
Cartea conţine, pe de o parte, o serie de documente referitoare la întoarcerea exilaţilor din Babilon, iar pe de altă parte, istorisirea dificultăţilor întâlnite de repatriaţi şi activităţile lui Ezra. Ca şi în Cronici, găsim în carte numeroase liste: obiecte din Templu (1.9-11), repatriaţii primului contingent (capitolul 2; Neemia 7.6-73), genealogia lui Ezra (7.1-5), conducătorii familiilor (8.1-14), cei care s-au căsătorit cu femei străine (10.18-43). Ezra reproduce, de asemenea, şapte documente oficiale, primul în ebraică (1.2-4), celelalte în aramaică (4.11-16,17-22; 5.7-17; 6.3-5,6-12; 7.12-26). Textul de legătură este tot în aramaică, limba comercială şi di-

plomatică a epocii.
Subiectul cărţii este întoarcerea exilaţilor, restabilirea ordinii politice şi religioase prin Ezra, reconstrucţia Templului şi reforma vizând poporul. Tot ceea ce privea cultul Domnului, preoţii şi sanctuarul îl preocupă pe autor în mod prioritar: Templul este centrul unităţii poporului lui Dumnezeu, semnul material al prezenţei lui Dumnezeu printre ai Săi.

54

Istoricitatea faptelor, atacată de unii critici care situează redactarea acestor cărţi la unul sau două secole după evenimente a fost confirmată prin descoperirile arheologice, în particular de papirusul Elephantin, reproducând un decret al lui Darius al II-lea, prin care ordona coloniei evreieşti din Egipt să celebreze sărbătorile lor religioase.

Alte documente arată că politica perşilor era foarte diferită de cea a babilonienilor: ei respectau religia fiecărui popor cucerit şi favorizau întoarcerea deportaţilor în ţara lor de origine. Decretul lui Cir, care a declanşat toate evenimentele relatate în Ezra este, aşadar, în deplin acord cu ceea ce ne istorisesc textele profane despre el.

De ce?

Primul scop al cărţii este istoric: de a relata modul în care s-a desfăşurat întoarcerea exilaţilor şi de a arata cum evenimentele petrecute au împlinit promisiunile făcute strămoşilor lor cu secole în urmă. 2 Cronici 36 nu era sfârşitul istoriei evreilor. Pentru generaţiile următoare, trebuia consemnat miracolul înapoierii iudeilor în ţara lor, a cărei unică paralelă era

exodul din timpul lui Moise (iar pentru generaţia noastră, putem adăuga: întoarcerea evreilor în Palestina, în secolul XX). într-adevăr, este o mare minune ca, după ce au trăit 70 de ani într-o ţară în care, în cele din urmă, o duceau destul de bine, 50 000 de oameni să accepte să plece spre un pământ necunoscut, pustiit, ruinat, unde totul trebuie luat de la capăt. în comparaţie cu cele două milioane de evrei care trăiau în Babilonia şi în Persia, aceştia erau un număr mic, clar este, de asemenea, „rămăşiţa" promisă prin prooroci, „preoţia sfântă, neamul sfânt", care avea să umble în lumina Legii Domnului. Şi „mâna cea bună a lui Dumnezeu" se dovedeşte a fi cu ei. El conduce împrejurările, oamenii, chiar şi guvernatorii păgâni, El răspunde rugăciunilor (Ezra 9; Nem.9). Dacă

poporul I ,ui se umileşte şi îşi mărturiseşte păcatele (Nem.9.2) şi renunţă la ele (Ezra 9-10), Domnul îşi reînnoieşte legământul (Nem. 10). Acest mesaj, valabil pentru compatrioţii lui de aproape - chiar şi pentru cei de departe, adică toţi iudeii care se „boieriseră" în Icritorii străine şi riscau să devină realmente păgâni - rămâne valabil pentru poporul lui Dumnezeu din toate timpurile.

5 5

Cum?

Un interval de 60-80 de ani separă cele două părţi ale cărţii: capitolele 1-6 se situează între anii 537 şi 516, capitolele 7-10 reiau firul în anul 458. Prima parte se sprijină pe diferite documente, a doua pe Memoriile personale ale lui Ezra. Cartea poate fi împărţită astfel:

1. *Restaurarea Templului Jui*

Dumnezeu 1-6

a. primul contingent de repatriaţi; daruri pentru Templu

1

b. repatriaţii

2

c. construirea Templului

3 - 6

- fundaţia

3

- întreruperea lucrărilor

4

- finalizarea şi prăznuirea Pastelor

5-6

2. *Reforme în viaţa poporului*

7-10

a. al doilea contingent cu Ezra

7-8

- decretul lui Artaxerxe

7

- recensământul repatriaţilor

8.1-14
- pregătirea spirituală a întoarcerii din robie 8.15-23
- întoarcerea
8.24-36
b. reformele
9-10
- starea poporului
9.1-2
- mijlocirea lui Ezra
9.3-15
- reforme
10
NEEMIA
Cine?
Neemia 1.1: *„Cuvintele luiNeemia, fiul lui Hacalia".* Cartea este scrisă la persoana întâi, ceea ce este unic în Vechiul Testament venind de la un bărbat de stat, excepţie făcând acele pagini care citează documente de stat şi

registre (10.1; 12.26), care să se citeze personal printre alţi oameni (8.9) sau să menţioneze epoca sa (12.47). Pasajele din 1.1-7.5; 11.1-2; 12.27-43; 13.4-31 sunt extrase din memoriile sale.
Autorii critici atribuie cartea, ca şi pe aceea a lui Ezra şi Cronicile, unui autor anonim din secolul IV, care ar fi folosit nişte documente vechi, contribuţia sa rezumându-se la câteva versete (12.44-47, de exemplu).
Când?
Cartea acoperă un interval de timp de 12-13 ani (444-432 sau 431). Unul dintre argumentele invocate împotriva ipotezei redactării acestei cărţi în secolul V este menţiunea referitoare la Iadua, pe lista preoţilor (12.11,22). Or, Iosif Flavius relatează în „Antichităţile" sale că marele preot din timpul lui Alexandru cel Mare (330) se numea

Iadua. Dar această menţiune putea foarte bine s-o facă un copist al cărţii, deşi nu este exclus ca ea să dateze de pe timpul lui Neemia, care l-ar fi putut cunoaşte pe Iadua când acesta era tânăr (el nu este prezentat ca preot în cartea Neemia), din moment ce el cunoştea pe un alt nepot al lui Eliaşib (13.28), căsătorit pe atunci.

Menţiunea privind pe Darius persanul (12.22) nu este determinantă pentru a data redactarea cărţii în secolul IV, pentru că cercetări recente au demonstrat faptul că acest titlu era folosit, în mod curent, în documentele oficiale, în cursul epocii persane, pentru 6 suverani diferiţi.

„In zilele lui Neemia" mx este un indiciu că ar putea fi vorba despre o epocă îndepărtată, pentru că formula *Jn timpul lui..."* este folosită şi pentru alte

persoane (12.26,47).

57

Ce?

Cartea reprezintă urmarea şi, totodată, completarea lui Ezra: ea reia povestirea la câţiva ani după sosirea lui Ezra şi prezintă aspectul civil şi cel politic ce caracterizează reconstrucţia comunităţii celor repatriaţi, în timp ce preotul Ezra a revelat mai degrabă aspectul religios şi cel cultic. Ezra a determinat reconstruirea Templului, Neemia se înscrie pe linia tandemurilor Moise şi Aaron, Ezechia şi Isaia, Zorobabel şi Zaharia. Neemia, bărbatul format la curtea regelui Artaxerxe, rămâne tipul conducătorului curajos şi întreprinzător, care nu se lasă descurajat de manevrele potrivnicilor.

Pe lângă capitolele cu caracter istoric, cartea conţine o jumătate de duzină de

liste: constructori ai zidurilor (capitolul 3), repatriaţi (7.6-73, pentru a demonstra originea israelită a locuitorilor Ierusalimului), semnatarii unei petiţii (10.1-28), locuitori ai Ierusalimului şi ai împrejurimilor (capitolul 11), preoţi şi leviţi (12.1-26). Aceste liste subliniază valoarea fiecărei persoane în ochii lui Dumnezeu: *„Eu te cunosc pe nume"*(Exod.33.17).

De ce?

Neemia era obişnuit să dea socoteală regelui pentru felul în care şi-a îndeplinit misiunile încredinţate. El transpune această deprindere pe plan spiritual: raportul lui se adresează, mai întâi, lui Dumnezeu (13.29,31, ca o dovadă a credinţei). Apoi, el scrie dorind să consemneze pentru posteritate istoria unei epoci cruciale din viaţa naţiunii evreieşti; el doreşte să prezinte

o relatare fidelă a evenimentelor care au marcat reinstalarea poporului în Ţara Făgăduinţei. Făcând lucrul acesta, el vrea să dea mărturie despre credincioşia lui Dumnezeu, care Şi-a îndeplinit planul folo-sindu-se de regi păgâni (Cir, Darius, Artaxerxe) şi de conducători iudei (Ezra, Hagai, Zaharia, Zorobabel, Iosua...). Binecuvântările Domnului au susţinut moralul israeliţilor după întoarcerea din robie, când au fost nevoiţi să facă faţă numeroaselor atacuri din partea duşmanilor lor. Conştient sau nu, Neemia ne dă, prin forţa exemplului personal, modelul unui conducător care lucrează sub cârmuirea lui Dumnezeu, pentru binele poporului său. în mod constant, el recurge la rugăciune, pentru a primi directivele divine

(1.5-11; 2.4; 4.3; 6.9-14). Iar Dumnezeu

îi dă înţelepciunea şi tenacitatea necesare dejucării uneltirilor duşmanilor.
Istoria lui Ezra este inserată în capitolele 8-10, pentru a demonstra că restaurarea ascultării de Legea lui Dumnezeu în inima credincioşilor este tot atât de importantă ca restaurarea zidurilor cetăţii. Aşadar, cartea aceasta urmează o mişcare riguros paralelă cu cea a lui Ezra.
Prima şedere a lui Neemia se încheie cu imaginea cultului restabilit sub îndrumarea unor oameni aleşi de Dumnezeu (12.44-47). Poporul restabilit în cetatea Ierusalimului (12.27-43) îşi îndeplineşte misiunea sa specifică: laudă şi adoră pe Dumnezeu. Chiar şi fără rege, el răspunde primei sale vocaţii (Exod. 19.6).
Cum?

1. *Reconstruirea zidurilor* 1-7
a. pregătirea 1-2
- mijlocire 1
- anchetă 2
b. reconstrucţia 4-7
- începutul lucrării
- întreruperea lucrului 4-5
- terminarea lucrării 6-7
2. *Trezirea spirituală a locuitorilor cetăţii* 8-13
a. reînnoirea legământului 8-10
- citirea şi interpretarea Legii 8
- mărturisirea păcatelor 9
- reafirmarea 10

legământului
b. ascultarea de legământ 11-13
- cetăţi recucerite 11-12
- reforme 13

ESTERA

Titlul şi locul cărţii în canon

Cartea poartă numele eroinei principale (de la persanul *stareh:* stea, derivat din akkadianul *ishtar,* Venus a Orientului Mijlociu). Numele acesta i-a fost dat de rege, din pricina frumuseţii ei, numele ei evreiesc fiind *Adassa:* mirt.

Această carte, care, în Bibliile noastre, se află la sfârşitul cărţilor istorice, era clasată de iudei, cu cărţile poetice, Sulurile (Me-ghiloth), ce se citeau cu prilejul principalelor sărbători. Estera se citea la sărbătoarea Purim, fiind însoţită de aclamaţiile sau de strigătele de

dezaprobare ale asistenţei. De aceea devenise cartea cea mai populară a iudeilor şi cea de pe urma căreia ne-au rămas cele mai multe manuscrise şi comentarii evreieşti.

Cine?

Autorul este un iudeu anonim, care a trăit în Persia. Este un patriot înflăcărat şi un bun cunoscător al moravurilor concetăţenilor săi din timpul robiei (cartea nu conţine nici o aluzie la Palestina), obiceiurile Curţii regale, modul de funcţionare a guvernului. El a avut acces, pe lângă tradiţiile păstrate pe cale orală, la istorisirea rămasă de la Mardoheu (9.20,23) şi la analele oficiale persane (2.23; 10.2). Tradiţia iudaică, al cărei ecou se face losif Flavius (Ant.l 1.6,1) atribuie redactarea acestei cărţi lui Mardoheu însuşi, dar pasajul din 10.3 vorbeşte la timpul

trecut.
Când?
Istoria s-a petrecut sub domnia lui Ahaşveroş, pe care grecii îl numeau Xerxes (486-465), succesorul lui Darius. Ea se inserează între prima (536) şi a doua întoarcere din captivitate (458), adică între Ezra 6 şi 7. Cartea debutează cu anul al treilea al domniei lui Xerxes, prin repudierea reginei Vasti. în anul al şaptelea, Estera devine regină în locul ei. De ce această întârziere? Pentru că în acest timp s-a desfăşurat campania contra Greciei (Herodot 7.8),

care s-a soldat cu înfrângerea lui Mical (480-479). Xerxes se întoarce umilit şi, după cum ne spune Herodot (9.108), încearcă să-şi găsească consolarea în haremul lui.

Redactarea cărţii trebuie situată la scurt timp după consumarea faptelor relatate. Cunoaşterea detaliată a obiceiurilor persane, întrebuinţarea cuvintelor persane, lipsa cuvintelor greceşti, asemănările cu limba şi cu stilul cărţilor Ezra, Neemia şi Cronici ne determină să credem că ea datează dinaintea distrugerii Imperiului Persan de către Alexandru (anul 331). Detaliile oferite de autor (date, nume de miniştri, numele fiilor lui Haman, genealogia lui Mardoheu) încă aveau o semnificaţie anume pentru cititorii cărora autorul le destina această carte. Pe de altă parte, Ahaşveroş este un împărat dintr-un trecut oarecare (1.1; 10.2), sărbătoarea Purim este instituită şi păzită de câtva timp (9.19,23). în concluzie, putem situa redactarea cărţii între anii 450 şi 400, probabil sub domnia lui Artaxerxe

- Mână Lungă (464-425), succesorul lui Xerxes.
Unde?
La Susa, în Persia.
Ce?
Cartea istoriseşte împrejurările în care neamul evreiesc a fost salvat de la distrugerea totală, decisă împotriva lui. Dată fiind întinderea Imperiului Persan, punerea în aplicare a decretului lui Haman ar fi însemnat practic stingerea întregii „rămăşiţe" a lui Israel. Fără Estera, nu ar fi existat Neemia, nu ar fi existat reconstrucţia Ierusalimului, nu ar fi existat iudei în Palestina secolului I, nu ar fi existat Mântuitorul lumii. Istoricitatea faptelor a fost combătută de critici pentru diferite motive (viguros respinse, a se vedea „Nouveau Dictionnaire Biblique", la cartea Esterei). Ea este confirmată de literatura

antică (Herodot 7 şi 8) şi de arheologie, în privinţa funcţionării guvernului persan, a organizării curierilor, a haremurilor, caracterul lui Xerxes (uşor influenţabil de către femei şi de către favoriţii săi) şi toate detaliile citate (1.5,10,14; 2.9,21,23; 3.7,12,13; 4.6,11; 5.4; 8.8...). Chiar decizia de a-i masacra pe toţi iudeii,

pusă sub semnul întrebării de unii critici, îşi găseşte o paralelă în măcelărirea sciţilor, cu puţin timp înainte de Xerxes.

Majoritatea faptelor au fost consemnate, de altfel, în analele oficiale (2.23; 6.1; 10.2), care mai puteau fi consultate în momentul redactării cărţii. Aceasta impunea din partea autorului totala fidelitate faţă de adevărul istoric. Bibliile catolice şi TOB dau cărţii

Estera un text mai lung cu 6 capitole (107 versete). Ele adaugă textului ebraic pe acela al „Esterei" greceşti, compusă în secolul II î.Hr. Aceste adăugiri deuterocanonice (visul şi rugăciunea lui Mardoheu, rugăciunea Esterei) vor să corijeze caracterul considerat prea puţin religios al cărţii. Ieronim a tradus capitolele canonice ale cărţii din ebraică şi le-a completat traducând părţile deuterocanonice din greacă, pentru a le pune la sfârşitul cărţii (10.4-16.24). Din Biblia sa, Vulgata, ele au trecut în versiunile catolice.

De ce?

Autorul scrie, în primul rând, pentru a reaminti şi pentru a fixa şi mai adânc în memorie evenimentele prin care poporul iudeu a fost cruţat de la exterminare. Deci, el explică compatrioţilor săi dispersaţi în Imperiul

Persan, precum şi celor întorşi în Palestina, originea sărbătorii Purim, celebrată în zilele de 14 şi 15 ale lunii Adar (martie). Aceste evenimente au fost conduse de Dumnezeu. Providenţa Lui veghează asupra credincioşilor, dirijând destinele indivizilor şi ale imperiilor. Dumnezeu rămâne credincios promisiunii Sale (Gen. 12.3), El nu a părăsit definitiv poporul Său, chiar dacă l-a risipit în ţinuturi străine, (puvântul inspirat lui Isaia: *„Otice armă făurită împotriva ta va fi fără putere"* (54.17) îşi păstrează valoarea, chiar şi pentru aceia care au atras asupra lor pedepsele captivităţii. Israel rămâne poporul ales, cel din sânul căruia trebuia să vină Eliberatorul lumii. De aceea, supravieţuirea lui are o importanţă universală.

Haman, vrăjmaşul iudeilor, este un

urmaş al amaleciţilor (3.1), care au devenit, după exod, adversarii declaraţi ai lui Israel (Exod. 17.8-16; Deut.25.17-19) şi vor rămâne cu această atitudine de-a lungul întregii istorii (1 Sam.15; 1 Cron.4.43), simbolizând întreaga putere omenească opusă poporului lui Dumnezeu

(Num.24.20; 1 Sam.15.1-3; 28.18). în conflictul care îl opune pe Haman lui Mardoheu se cristalizează atitudinea împotrivitoare a prinţului acestei lumi faţă de poporul lui Dumnezeu: puţin a lipsit ca el să nu obţină victoria. Dar Dumnezeu veghea şi atunci, căci El rămâne Stăpânul istoriei. Aceasta este o lecţie care rămâne valabilă şi pentru noi. Una dintre întrebările care i-a intrigat cel mai mult pe interpreţii cărţii Estera este cea cauzată de lipsa numelui lui

Dumnezeu. S-a temut autorul că, menţionând numele Iehova, i-ar putea supăra pe perşi, adoratori ai lui Anuramazda? Sau s-a gândit că, integrând scrierea sa în analele oficiale, copiştii ar fi substituit acest Nume cu numele dumnezeului lor şi a vrut să evite o asemenea profanare? Fără îndoială că trebuie să existe motive cu mult mai profunde decât acestea. Poporul lui Dumnezeu se află în robie, Dumnezeu pare absent. El a profeţit că, în cazul infidelităţii poporului, îşi va ascunde Faţa (Deut.31.18). Totuşi, mâna Lui se simte în desfăşurarea evenimentelor. El este Cel care conduce toate lucrurile. Versetul central (4.14) implică intervenţia Sa suverană. Coincidenţele aparente (cum ar fi 6.2,4; 7.9) sunt guvernate de *‚£)unmezeul care Se ascunde"* (Isa.45.15). Postul (4.16) şi

rugăciunea (implicită în 9.31) nu ar avea sens altfel. Şi, potrivit Talmudului, chiar Numele acesta pe care numai marele preot îl pronunţa o singură dată pe an, murmurând, se găsea sub formă de acrostih în 4 momente cruciale ale istoriei (1.20; 5.4; 5.13; 7.7).
Cum?
Cartea a fost regrupată în jurul a 3 sărbători: a lui Xerxes (1-2.8), a Esterei (2.9-7.10) şi Purim (8-10). Ea ar mai putea fi cristalizată în jurul a 2 poli: pericolele care îi ameninţă pe iudei (1-4) şi eliberarea (5-10).
Prima parte ar putea fi subîmpărţită astfel:
1. Viciile lui Ahaşveroş
1
2. Virtuţiile Esterei
2
3. Atacul împotriva iudeilor

3
4. Planul lui Mardoheu
4
63
Partea a doua relatează:
1. Victoria lui Mardoheu asupra lui Haman 5-7
2. Victoria lui Israel asupra vrăjmaşilor săi 8-10 Printre caracteristicile literare ale cărţii, a fost relevat procedeul duplicării: multe evenimente decurg perechi. Astfel, adunările femeilor (2.8,19), posturile (4.3,16), sfaturile lui Haman cu nevasta şi cu prietenii săi (5.14; 6.13), de două ori Estera îşi ascunde identitatea înaintea regelui (2.10,20), de două ori se duce la el fără să fi fost chemată (5.2; 8.3), de două ori este Mardoheu investit cu autoritate (6.7-11; 8.15), de două ori Haman

trebuie să-şi acopere faţa (6.12; 7.8), de două ori apare Harbona (1.10; 7.9). Apoi, unele liste cu decrete, persoane sau fapte sunt menţionate de câte două ori: slujitorii (1.10,14), fiii Iui Haman (5.11; 9.6-10, 13-14), edictele regale (3.12-14; 8.1-13), caracterul irevocabil al edictelor persane (1.19; 8.8), mânia împăratului (2.1; 7.10). Povestirea se încheie cu două zile de răzbunare din partea iudeilor şi cu cele două scrisori prin care se instituie sărbătoarea Purim (9.20-32).

CĂRŢILE POETICE ŞI DIDACTICE

Canonul ebraic cuprindea 3 feluri de cărţi: Legea, Proorocii şi Psalmii (Luc.24.44). Acestea corespundeau celor 3 căi prin care ne vorbeşte Dumnezeu. Legea se adresează voinţei noastre, expunându-ne planul veşnic al lui Dumnezeu. Profetul vorbeşte inimii

noastre, aducând un cuvânt actual pentru o situaţie dată. Cărţile înţelepciunii fac apel la raţiunea noastră, comunicându-ne roadele experienţei umane, pentru a confirma şi completa datele obţinute pe celelalte două căi.

Unele dintre aceste cărţi sunt scrise sub formă poetică, adre-sându-se deopotrivă sentimentelor şi raţiunii noastre. Literatura antică nu separă, ca noi, poezia de reflecţii. Arta pentru artă este o teorie recentă, născută în momentul în care omul a pierdut deja sensul vocaţiei sale eterne. Scrierile antice, indiferent care este conţinutul lor, se prezentau adesea sub o formă poetică, iar aceasta nu ca scop în sine, ci pentru a da o altă dimensiune realităţilor
vieţii.

Astfel, unele cărţi din această categorie

pot fi clasate fie ca poetice, fie ca didactice. în afară de aceste trăsături, ele mai au şi alte puncte comune: venerarea lui Dumnezeu, temelia înţelepciunii (Iov 1.1; 2.3; 28.28; Ecl.3.14; 12.13; Prov. 1.7; 9.10; 15.33 Cântarea Cânt.8.6), un suflu de universalism marcat prin absenţa oricăror aluzii la ritualurile şi ceremoniile cerute de Legea lui Moise şi, într-o manieră generală, lipsa unor referinţe la situaţia specială a poporului iudeu, o formulare literară mai pretenţioasă decât în celelalte scrieri biblice.

Psalmii, carte poetică prin excelenţă, nu sunt poezii în sensul modem al termenului; este vorba, mai degrabă, despre nişte cântări, adică despre rugăciuni cântate (laude, rugi fierbinţi) sau poeme didactice. Pe lângă aceste

cărţi, canonul ebraic clasa în „Suluri" şi „celelalte scrieri": Rut, Plângerile lui Ieremia, Estera, Daniel, Ezra, Neemia, 1 şi 2 Cronici.
Această clasificare este urmată de Bibliile TOB şi BFC (două versiuni biblice franceze - n.tr.).

6 5

Poezia în Biblie

Poezia a apărut foarte devreme în istoria lui Israel: primele capitole ale Bibliei sunt redactate sub o formă ritmată. Geneza 4.23-24 redă un poem compus de Lameh, un urmaş al lui Cain, din a cincea generaţie.
în literatura extra-biblică s-au găsit poeme mesopotamiene din secolul XV şi egiptene din secolul XIV î.Hr. De aceea, nu ne surprinde să găsim în Biblie cântări datând de pe vremea lui Moise (Exod.l5;Num.21.17,27).

Cărţile pur poetice sunt Psalmii, Iov şi Cântarea Cântărilor (acestea două din urmă putând fi clasate, de asemenea, ca fiind cărţi didactice sau sapienţiale), dar poezia nu se limitează la aceste părţi ale Sfintei Scripturi; peste o treime din Vechiul Testament se prezintă sub formă poetică: rugăciuni, cântări, profeţii, drame, maxime... Mai ales cărţile profetice sunt, într-o mare măsură, redactate astfel.

Poezia ebraică nu cunoaşte rima, ea bazându-se pe ritm şi pe simetria de gândire, folosind, în plus, un vocabular special, un stil diferit şi multe imagini şi comparaţii (Ps. 18.2-3; Deut.32.11-12). Ritmul este dat de succesiunea regulată a silabelor accentuate. Simetria de gândire (rima sensului) se exprimă prin diferite paralelisme:

a. *sinonimic* (versul al doilea repetă

conţinutul primului vers, dar cu alte cuvinte: Ps.2.4; 37.2,6,10,12;' 51.2-3; 103.3,7-10; Isa. 1.3; Ier. 17.10).
b. *antitetic* (al doilea vers contrastează cu primul: Prov. 14.20; 15.20; Ps.1.6; 34.10; 37.8).
c. *sintetic* (al doilea vers dezvoltă gândul din primul vers: Ps.1.3; 37.4,5,13). Uneori, prima parte enunţă un adevăr pe un plan omenesc sau material, a doua reia ideea, pentru a o aplica pe plan spiritual (Ps.103.13).
Un alt procedeu ocazional al poeziei ebraice este acrostihul în poeme alfabetice: fiecare rând sau grup de versuri începe cu litera următoare a alfabetului ebraic (Ps.llî; 112 pentru fiecare rând; 25; 34; 145 pentru grupe de câte două versuri; Plâng. 1; 2; 3: grupe de 3 versuri; Ps.9; 10; 37: grupe de 4 versuri; 119: grupe de 16 versuri).

Procedeul acesta înlesnea memorarea psalmilor.
Poezia era în general cântată, acompaniată de instrumente.

Cărţile didactice cuprind Iov, Eclesiastuî, Proverbele şi, eventual, Cântarea Cântărilor. Numeroşi psalmi pot fi clasaţi în categoria aceasta (1, 19, 37, 49, 104, 107, 112, 119, 127, 128, 133, 147, 148), Aceste cărţi mai sunt numite cărţi ale înţelepciunii (sau sapienţiale) şi aparţin unui tip de literatură specifică lumii antice, existentă în Egipt încă în mileniul al doilea î.Hr.
Iniţial, era vorba despre nişte constatări referitoare la relaţiile umane, de exemplu: *„Chiar şi un prost ar trece drept înţelept, dacă ar tăcea"* (Prov. 17.28). Şi alte popoare au făcut aceleaşi

observaţii (în literatura sanscrită se spune: „Chiar un nebun face o bună impresie într-o adunare până la un anumit punct: atâta vreme cât tace"). De aceea, aceste cărţi biblice sunt cele care au cele mai multe paralele în literatura profană.

Proverbele conţin peste o mie de asemenea notaţii şi sfaturi referitoare la toate domeniile existenţei. Scopul lor este de a-i învăţa pe oameni înţelepciunea (Prov. 1.2). Cuvintele acestei cărţi ne asigură că toţi cei ce caută înţelepciunea o găsesc, iar cei ce urmează regulile sale sunt fericiţi, bucurându-se de sănătate, bogăţie, viaţă lungă, respect din partea celorlalţi oameni şi siguranţă.

Alături de această înţelepciune practică, exprimată prin aforisme, Eclesiastuî şi Iov merg mai departe, abordând

probleme pe care şi le pune orice muritor: *Care este sensul vieţii? Dar al suferinţei? Ce rămâne din toată truda şi osteneala pe cate şi le dă omul sub soare? Care sunt cauzele răului?* Ei constată, fiecare în felul lui: Am respectat regulile impuse de Proverbe, dar tot nu am găsit fericirea.
Eclesiastuî ia rând pe rând cunoştinţa, plăcerea, bogăţia şi înţelepciunea însăşi şi iată verdictul pe care îl dă el: *„Totul este deşertăciune şi goană după vânt",* nici una dintre aceste valori nu aduce răspunsul dorit de om. Dar, la sfârşitul reflecţiilor sale, după ce a triumfat asupra tentaţiilor materialismului, ale fatalismului şi ale pesimismului, autorul confinnă gândul fundamental care a servit ca punct de plecare pentru autorul Proverbelor (Ecl. 12.13; Prov. 1.7).

Iov strigă, cu accente patetice: „Am păzit tot ceea ce ini s-a cerut, de ce trebuie să îndur aceste suferinţe?" Dar, în cuhnea încercării, el îşi dă seama de faptul că a vorbit despre lucruri care îl depăşeau, pe care nu putea să le priceapă (42.3), şi se smereşte înaintea măreţiei şi înţelepciunii lui Dumnezeu. Urmând interpretarea dată Cântării Cântărilor, putem clasa şi cartea aceasta în literatura sapienţială. In imaginea Sulamitei, majoritatea interpreţilor văd comunitatea celor credincioşi. Dacă se adoptă cheia propusă a celor 3 personaje (a se vedea introducerea la Cartea Cântărilor), umila păstoriţă rămasă fidelă prietenului ei absent aduce o mărturie suplimentară valorii înţelepciunii care se bizuie pe dragostea Marelui Păstor pentru a rezista se-ducţiilor din partea senzualităţii,

bogăţiei şi puterii.
Aceste cărţi ne ajută să nu tragem concluzii pripite atunci când experienţele dureroase, influenţele stricăcioase sau ispitele vieţii ne aruncă în descurajare. In cele din urmă, fiecare dintre ele ne oferă dovada că înţelepciunea definită prin Proverbe este o stâncă solidă, pe care ne putem clădi viaţa.
IOV
Cine?
Autorul cărţii nu este numit nicăieri, nici în cartea respectivă, nici în restul Bibliei, dar Ezechiel (14.14,20) şi Iacov (5.11) vorbesc despre Iov ca fiind o persoană care a trăit realmente.
Când?
Povestirea poartă numeroase semne care indică perioada patriarhilor (longevitatea lui Iov, modul de viaţă,

capul de familie - preot al familiei, bogăţia evaluată în turme de animale, permanenta ameninţare din partea hoardelor de sabeeni şi haldeeni - populaţii rămase nomade până în jurul anului 1000 î.Hr).
Numele de Iov apare în scrisorile de la Amarna, în textele egiptene, la Mari, la Alakh şi documentele ugaritice. Aceasta denotă că era un nume foarte răspândit în antichitate.
In Orientul antic, scrisorile cu caracter sapienţial apar încă dinainte de anul 2000 î.Hr. Anumite detalii indică o redactare foarte îndepărtată a istoriei lui Iov (de exemplu, folosirea unei monede foarte vechi - chesita (42.11) - piesă care circula încă înainte de epoca lui Iosua: Gen.33.19; Ios.24.32). Nu încape nici o îndoială că această povestire a circulat iniţial pe cale orală, fiind scrisă

ceva mai târziu. Dar când? S-au avansat numeroase supoziţii, începând cu vremea lui Moise şi până pe timpul lui Ezra. Pe de o parte, nu ar trebui să ne întoarcem prea mult în istorie, dată fiind lipsa unor forme specifice limbajului celor din vechime, care constituie o caracteristică pentru Pentateuc, precum şi dezvoltarea reflecţiilor filozofice dovedită în conţinutul cărţii. Pe de altă parte, nu ne putem opri la o dată mult prea târzie, pentru că nişte fragmente din cartea lui Iov scrise în paleo-ebraică au fost găsite printre manuscrisele de la Marea Moartă. Majoritatea specialiştilor biblici consideră că epoca lui Solomon (sau puţin timp după aceea) ar fi cea mai potrivită unei scrieri caracterizate prin eleganţa limbajului, profunzimea cugetării şi perfecţiunea

elaborării literare. Faptul că autorul rămâne necunoscut se potriveşte cel mai bine cu o epocă în care se putea pierde în acea pleiadă de înţelepţi formaţi la şcoala lui Solomon, manifestând interes pentru problemele omeneşti şi pentru natură (vezi 36.22-37.24; 38.41). Autorul reacţionează faţă de nedreptăţile sociale asemenea contemporanilor săi (24.2-12; cp.Isaia şi Mica). In cazul acesta, cartea ar data din apropierea secolului VIII î.Hr. Alţi specialişti sunt de părere că, în 12.17-25, autorul descrie deportarea consilierilor, a nobililor şi a preoţilor, cu o precizie care ne duce cu gândul la un martor ocular. într-un asemenea caz, cartea ar fi fost redactată după deportarea lui Iuda în Haîdeea, adică după anul 587 î.Hr. (vezi 2 împ.24.13-15).

Unde?
Numele Uţ apare în Geneza 10.23 şi 22.20-22, iar Elifaz şi Teman se întâlnesc în genealogia lui Esau (Gen.36.15), strămoşul edomiţilor. Edom era renumit prin înţelepciunea sa (Ier.49.7; Obad.8), iar în Plângeri 4.21, Uţ este pus în paralel cu Edom. Originară din Edom, această istorie a trebuit să fie elaborată mai târziu, sub forma în care o cunoaştem, de către un evreu care a scris sub inspiraţia Duhului Sfânt.
Ce?
Tema cărţii este problema suferinţei. începând din mileniul al IlI-lea î.Hr., numeroase scrieri egiptene, sumeriene, babiloniene ş.a. pun această problemă: dacă Dumnezeu este bun, de ce îngă-duie El atâta suferinţă pentru creaturile Sale? în general, răspunsurile date în

aceste diferite eseuri sună astfel: Dumnezeu este puternic, dar El nu este bun cu oamenii, iar dacă cineva vrea să scape de suferinţe, trebuie să se supună unor diferite cazne care ţin de domeniul pioşeniei şi al pedepselor care i se aplică; o altă perspectivă este aceasta: Dumnezeu este bun şi puternic, iar suferinţa este o pedeapsă meritată pentru păcate făcute în public sau în ascuns.

în cartea aceasta, un om bogat, care trăieşte o viaţă fericită cu familia sa, se pomeneşte dintr-o dată copleşit de încercări teribile: toate bunurile materiale şi toţi copiii îi sunt răpiţi într-o singură

zi, el însuşi fiind lovit de o boală nemiloasă şi incurabilă. De ce? Teza tradiţională consideră că suferinţa este o

pedeapsă pentru păcat. Acest concept este susţinut în cartea noastră de către prietenii lui Iov. Un şir de asemenea catastrofe ieşite din comun trebuie să fie dovada unor păcate pe măsură. Elifaz, un venerabil înţelept, declară că orice om este păcătos, deci fiecare trebuie să sufere, dar vinovatul care se umileşte va fi iertat şi restabilit. Bildad este savantul versat în tradiţia părinţilor săi, el insistând mai ales pe dreptatea lui Dumnezeu, care nu-l poate pedepsi pe un nevinovat. Ţofar reprezintă dogmaticul raţionalist, care manifestă o asemenea impetuozitate ce îl împinge spre o anumită intoleranţă. I)acă Dumnezeu ar vrea să-i vorbească lui Iov, conchide Ţofar, i-ar spune că l-a tratat chiar cu indulgenţă. Confruntaţi cu protestele nevinovăţiei lui Iov, cei 3 prieteni strâng rândurile împotriva sa şi

acuzaţiile lor devin din ce în ce mai severe: el nu vrea să-şi recunoască nelegiuirile, ceea ce presupune o revoltă faţă de Dumnezeu; este cazul să ia bine seama ce face, pentru că va fi zdrobit deodată.

O altă teză vede în suferinţă un mijloc de educare a omului. Explicaţia aceasta este evocată pe scurt de Elifaz (5.17-27) şi va li susţinută mai ales de Elihu (33.14-20). Atunci când suferinţa şi-a făcut lucrarea ei salutară, Dumnezeu intervine pentru a o curma. Iov să se supună, aşadar, disciplinei divine, să se pocă-iască de păcatele sale şi totul va fi din nou bine pentru el. Primele discursuri ale celor 3 prieteni se termină pe un ton optimist şi încurajator (5.17-27; 8.20-22; 11.13-20).

Dar Iov nu vede cum se pot împăca teoriile susţinute de prietenii săi cu

experienţa lui. La început, după ce a pierdut totul, îi mai rămăsese certitudinea dragostei lui Dumnezeu şi dreptatea providenţei Sale (2.10), dar, încetul cu încetul, el pierde convingerea unei juste guvernări din partea lui Dumnezeu. Iov cedează tentaţiei de a crede că Dumnezeu nu-l mai iubeşte, din moment ce l-a făcut pe el, un om neprihănit, ţinta săgeţilor Sale (10.13-17; 13.24). Pe ce se mai poate el sprijini? Pe propia sa neprihănire? El ştie bine că omul nu poate fi fără prihană înaintea lui Dumnezeu şi că, dacă ar vrea să se certe cu El, nu s-ar putea îndreptăţi nici într-un caz dintr-o mie (9.2-3). Pe credinţa sa? Dar ce mai rămâne din încrederea sa într-un Dumnezeu care s-ar părea

că-l urmăreşte cu înverşunare (16.11-

17)? Iov nu mai are nici un sprijin.
în final, singurul lucru pe care-l mai poate face este să recurgă el însuşi la Dumnezeu şi sâ-şi susţină cauza înaintea Lui (13.3), chiar dacă nu este sigur de ceea ce o să urmeze (13.15). Asistam la o deplină dezbrăcare de sine a unui om înaintea lui Dumnezeu. Dar acesta nu este un om oarecare; omul acesta este Iov, cel ce a fost pregătit treptat pentru o asemenea lepădare de sine. Şi el nu se află înaintea unui dumnezeu oarecare, ci a Dumnezeului atotputernic, care va pune capăt încercării, în momentul în care El va considera că aceasta şi-a atins ţinta; dar este vorba mai ales despre un Dumnezeu care îşi iubeşte făpturile Sale cu o dragoste părintească şi le dă, din nou, la momentul oportun, tot ceea ce contribuie la fericirea lor terestră.

Finalul cărţii, care zugrăveşte triumful binelui, corespunde, în mod fericit, prologului. Ni se oferă garanţia bunătăţii şi a cre-dincioşiei lui Dumnezeu: El va avea grijă de noi la vremea potrivită şi ne va da, fie în lumea aceasta, fie mai ales dincolo, tot ceea ce ne-a pregătit în dragostea Lui. Adevăratul motiv al încercării lui Iov se află în prolog, în provocarea pe care Satan o lansează la adresa lui Dumnezeu (1.9) şi care îl atinge mai mult pe El decât pe Iov: „Dacă nici cel mai evlavios dintre oameni nu este capabil să-L iubească pe Dumnezeu gratuit, aceasta înseamnă că Dumnezeu nu este în stare să Se facă iubit. Or, dacă perfecţiunea unei fiinţe constă în a iubi, gloria ei este de a fi iubită. Prin urmare, lovitura cea mai puternică ce se poate da onoarei divine este a dovedi că până

şi cei mai evlavioşi adoratori ai lui Dumnezeu de pe pământ îi slujesc conducându-se după acest gând unic: «Ce câştig eu din treaba aceasta?» Dacă aşa stau lucrurile, Dumnezeu nu este decât un Suveran puternic, pe care îl linguşesc cei slabi, El neavând nici prieteni şi nici copii, ci doar mercenari şi sclavi. Aruncând săgeata aprinsă, care să prefacă în cenuşă devotamentul lui Iov, Diavolul viza însăşi inima lui Dumnezeu... şi a tras exact la ţintă" (F.Godet, „Etudes bibliques A.T."). Numai încercarea va da la iveală adevărul. Şi Dumnezeu este nevoit să răspundă provocării lui Satan, dându-i mână liberă pentru

a dovedi dacă insinuarea sa este adevărată. în felul acesta, Iov devine „campionul" lui Dumnezeu, în sensul pe

care acest cuvânt îl avea în Evul Mediu: el va trebui să apere onoarea lui Dumnezeu. Dar modul în care Satan pune problema atinge din plin şi demnitatea omului: oare el nu este altceva decât un simplu consumator, care cumpără favorurile lui Dumnezeu prin pietatea lui? Este omul, cum susţine diavolul, o fiinţă preocupată numai de interesele sale sau, cum gândesc prietenii lui Iov, o făptură cu totul stricată şi urâcioasă? Viaţa şi atitudinea lui Iov sunt răspunsul la această întrebare, salvând demnitatea umană şi, în acelaşi timp, prestigiul lui Dumnezeu. Privită din această perspectivă, cartea apare atât ca o apărare a omului, cât şi ca o justificare a lui Dumnezeu.

De ce?

Scopul cărţii este de a confrunta

diferitele soluţii ale problemei suferinţei: pedeapsă pentru păcat, îndreptare, învăţătură, aprofundare spirituală, apărarea onoarei lui Dumnezeu. în alte părţi ale Scripturii sunt prezentate rând pe rând toate aceste soluţii: suferinţa poate fi pedeapsa pentru păcat, pentru că binecuvântările şi blestemele depind de comportamentul omului (Lev.26; Deut.27-30), ceea ce seamănă, aceea va şi secera (Ps.34.11-22; Gal.6.7; 1 Pet.3.10). Suferinţa poate să aibă şi un caracter educativ: însuşi Fiul lui Dumnezeu a învăţat să asculte prin lucrurile pe care le-a suferit (Evr.5.8), iar apostolul Pavel aduce mulţumiri lui Dumnezeu pentru relele pe care le-a îndurat, pentru că acestea l-au făcut-mai apt pentru slujba de a mângâia şi îmbărbăta (2 Cor. 1.3-7). Anii de încercare au fost pentru Iosif,

Moise, David, leremia şi Daniel un timp de maturizare şi de creştere spirituală, care i-au pregătit pentru sarcinile pe care Dumnezeu avea să li le încredinţeze. încercarea şi îndreptarea *„aduc celor ce au trecut prin şcoala ei roadă dătătoare de pace a neprihănirii"*(Evr. 12.11). Cei 3 prieteni ai lui Iov apără mai ales teza tradiţională - suferinţa este pedeapsa pentru păcat. Iov se apără, se opune cu hotărâre. Prietenii devin tot mai violenţi în acuzaţiile lor, de altfel nu cu intenţii rele, căci, în opinia lor, pocăinţa este singurul mijloc care i-ar putea asigura vindecarea. Ei vor din toată inima să-1 ajute

să scape de suferinţă. Dar, în realitate, ei îşi apără propriile convingeri, pentru că, dacă Iov este nevinovat, aşa cum

pretinde, tot sistemul lor teologic se prăbuşeşte. Pe ce s-ar mai putea sprijiini aceştia? Dacă asemenea nenorociri pot lovi un om neprihănit, ce suport mai pot avea ei înşişi? Cei 3 prieteni nu se pot linişti până ce nu-i smulg Iui Iov o mărturisire de vinovăţie, care ar salva sistemul lor teologic şi ar consolida adăpostul sub care s-au refugiat. Dar, cum eforturile de a-l constrânge pe Iov să-şi facă „autocritica" eşuează, ei devin furioşi şi, în cele din urmă, se abţin să mai spună vreun cuvânt, dar fără să fi renunţat la convingerile lor.

Unul dintre scopurile cărţii lui Iov este de a demonstra că o asemenea poziţie teologică absolută este falsă.

Nevinovăţia lui Iov este clar atestată de autorul cărţii (1.1), de Iov (6.30; 9.15) şi confirmată de Dumnezeu însuşi (42.7), dar toate personajele cărţii ignora

situaţia reală. în felul acesta, cartea se situează pe acelaşi plan cu unii psalmi (37; 73), cu Ierernia (12.1; 31.29), cu Habacuc (1.13), toate aceste texte afirmând că suferinţa nu survine totdeauna pe merit şi că nu trebuie să ne aşteptăm de fiecare dată la triumful dreptăţii în viaţa aceasta. Cartea mai arată ce rol nefast poate juca această teologie totalitară şi îngustă asupra celor ce o iau ca model. în loc să-i uşureze suferinţele prietenului lor, cei 3 „mângâietori" i-au pricinuit altele, pentru că ei erau prizonierii sistemului lor determinist: păcatul duce la suferinţă, deci suferinţa include existenţa păcatului. Dar Iov nu vedea cum se pol împăca afirmaţiile prietenilor săi cu propria sa experienţă, deoarece el se ştia nevinovat. Pe de altă parte, Dumnezeu nu i-a putut spune care

este adevăratul motiv al suferinţei, nici înainte şi nici în timpul încercării. De unde şi nedumerirea lui Iov şi neliniştea sa interioară. El ajunge să-şi blesteme ziua naşterii (3.11,20), ceea ce, indirect, era un reproş adresat lui Dumnezeu, care 1-a făcut să vină pe lume. Astfel el ajunge foarte aproape de punctul în care ar fi dorit să-1 aducă Satan: să-L blesteme pe Dumnezeu. însă Iov evită cu străşnicie lucrul acesta. Dimpotrivă, el rămâne ferm şi nu pune deloc la îndoială dreptatea lui Dumnezeu. La acest Dumnezeu drept apelează el să-1 apere de acuzatorii lui (23.3-17). încetul cu încetul, vedem crescând în inima lui acea siguranţă şi linişte care îl pregătesc pentru confruntarea cu Dumnezeu.

7 4

Dacă identificăm nodul problemei lui Iov în prolog, cartea devine o critică

fundamentală a filozofiei ebraice din acel timp, care închisese viaţa într-o ortodoxie rigidă, unde nu mai era loc decât pentru două destine: cel al neprihănitului, convins de obţinerea recompensei în viaţa aceasta, şi cel al păcătosului, care se îndreaptă rapid spre pierzare. Sub influenţa unei asemenea filozofii, pietatea devenea un calcul făcut din interes, conduita corectă - o monedă cu ajutorul căreia se putea procura fericirea, iar înţelepciunea nu era decât o modelitate prin care se putea asigura b existenţă fără probleme.
Dar, oare, atunci când Dumnezeu 3-a creat pe om după chipul şi asemănarea Sa, 1-a dotat cu o minte care să dorească doar să tragă cât mai multe foloase din comuniunea cu Creatorul său? Să lie Dumnezeu incapabil de a trezi în om sentimente de afecţiune

sinceră şi dezinteresată?
Dacă teologul găseşte în cartea aceasta numeroase răspunsuri la problema suferinţei, omul care suferă descoperă în atitudinea lui Iov un model de conduită plăcută lui Dumnezeu (Iac.5.10-11). I 'entru el, întrebarea cea mai importantă nu este: *De ce sufăr?,* ci mai ales: *Cum să sufăr? în ce spirit să sufăr? Ce trebuie şi ce pot să fac atunci când sufăr?* Şi, la toate aceste întrebări, Iov ne oferă un răspuns: acceptarea cu calm a dorinţei Dumnezeului suveran (1.21; 2.10) a rămas pentru creştini replica credinţei în faţa loviturilor neaşteptate ale vieţii. Recunoştinţa lui pentru binefacerile trecutului îi permite să depăşească dificultăţile prezentului şi să vadă, în continuare, în mâna care loveşte, iubirea nemărginită a 1)umnezeului îndurării. Dar pentru Iov,

ca, de altfel, pentru toţi iceia care sunt atinşi în adâncul fiinţei lor, vine un moment când răul nu mai este acceptat cu calm şi încredere în Dumnezeu. Ce se întâmplă atunci? El îşi varsă toată amărăciunea sufletului său (7.11), strigă nemulţumirea şi confuzia, dar strigă spre Dumnezeu. El nu-şi opreşte privirile la nişte cauze secundare (sabe-* nii, forţele naturii), ci se îndreaptă spre cauza primară şi îi mărturiseşte lui Dumnezeu însuşi nevinovăţia şi nedumerirea lui. I 'entru că el rămâne profund alipit de Dumnezeu, Răscumpărătorul i se descoperă (38-41) şi-1 proclamă neprihănit (42.7).

7 5

Valoarea actuală a cărţii

Această carte are şi pentru noi o valoare incontestabilă. Cei ce trec prin încercări găsesc în Iov un tovarăş de suferinţă şi

un exemplu de statornicie rară (Iac.5.11), cartea aceasta permiţân-du-le să-şi exprime suferinţa în termeni vehemenţi, dar în nici un caz ca o blasfemie. Dovadă că Dumnezeu nu-l trage pe Iov la răspundere pentru cuvintele spuse. într-adevăr, una dintre lecţiile îndrăzneţe ale cărţii este aceea că a avea credinţă nu înseamnă a izgoni întrebările care ne încolţesc în inimă, dovedind o supunere oarbă, silită.
O altă lecţie este următoarea: atunci când trecem prin încercări, numai Dumnezeu poate să ne mângâie cu adevărat - niciunul dintre prietenii lui Iov nu i-a adus o reală alinare, ci a fost nevoie ca Dumnezeu însuşi să-i vorbească, pentru a-i restabili liniştea interioară. Credincioşii încercaţi au uneori aceeaşi experienţă ca Iov: tot ceea ce prietenii lor găsesc de cuviinţă

să le spună ţine, în esenţă, de discursurile celor 4 interlocutori ai cărţii: *Dumnezeu este drept, dacă tu suferi înseamnă că există un păcat în viaţa ta, cercetează-te, pocăieşte-te şi EI te va restabili.* Este foarte indicat ca cei ce suferă să se cerceteze, cu onestitate şi curaj, înaintea lui Dumnezeu, dar cartea lui Iov ne învaţă că este incorect să punem orice suferinţă pe seama păcatului.
Poate că unii sfetnici se vor opri asupra tezei lui Elihu, abordând suferinţa ca un mijloc de educare. Şi lucrul acesta este adevărat: nimeni nu iese dintr-o încercare aşa cum a intrat. Dar, dacă suferinţa îi topeşte pe unii, pe alţii îi împietreşte, jpentru că ea este încercare în adevăratul sens al cuvântului, adică examen, la care se poate câştiga sau pierde. Dacă Iov a crescut, puţin câte

puţin, în cursul încercării sale, ajungând la o maturitate spirituală care i-a permis să se roage pentru prietenii care l-au rănit fără să vrea (42.10; cp. Luc.6.28), aceasta s-a datorat, desigur, harului lui Dumnezeu, dar şi experienţelor pe care el le-a trăit, chiar dacă acestea au fost uneori contradictorii - disperarea alternând cu speranţa, apelul către Dumnezeu sau depărtarea de El (7.16,21; 10.20; 19.22), cerând ajutor la cei din jur (14.15). Dacă, pentru un observator exterior, caracteristica omului care trăieşte în comuniune cu Dumnezeu este pacea lăuntrică, Iov nu reuşeşte la acest examen, căci spiritul

său este agitat şi tulburat. El nu dispreţuieşte bunurile materiale, nu-şi înăbuşă cu stoicism emoţiile, temându-se să nu-şi piardă prestigiul. Iov este om

în adevăratul înţeles al cuvântului, căci nimic din ceea ce este omenesc nu-i este străin. Prin toate acestea, ci este foarte aproape de cei ce suferă şi refuză să vadă biruinţă în negarea unei părţi din personalitatea lor, care este un dar de la Dumnezeu.

Cartea Iov a fost într-adevăr o mare îmbărbătare pentru mulţi credincioşi. Ea prezintă un rezumat a ceea ce se petrece dincolo <lc perdea. Ea scoate la iveală gândurile care pot tulbura inima i «menească, atunci când suferinţele năvălesc copleşitoare, şi indică atitudinea care trebuie adoptată în mijlocul furtunilor neînţelese, dar devastatoare, care ne pot asalta în orice moment. „I)omnul a dat, Domnul a luat; fie Numele Lui binecuvântat" este 0 frază care nu se poate pronunţa cu uşurinţă, nici în mod spontan, dar pe

care cartea aceasta ne pregăteşte şi ne ajută s-o spunem atunci când va fi necesar.
în sfârşit, Iov este o prefigurare a lui Isus Hristos, adevăratul om al durerii, *„obişnuit cu suferinţa, aşa de dispreţuit căîţi întor-< cui faţa de la El"* (Isa.53.3). Toate sensurile suferinţei despre care vorbeşte cartea aceasta converg spre El: Hristos a fost educat prin suferinţă (Evr.5.8), a fost ispitit în toate lucrurile ca şi noi (Evr.4.15), a suferit din partea prietenilor, care nu L-au înţeles (Marc.9.32), a fost părăsit de însuşi Dumnezeu (Mat.27.46) şi ■i cunoscut suprema încercare ca pedeapsă pentru păcat, dar iceastă suferinţă avea un caracter unic, pentru că El suferea pentru păcatele noastre:
„Suferinţelenoastre le-a purtat şi durerile noastre A *a luat asupra Lui, şi*

noi am crezut că este pedepsit, lovit de I hmmezeu şi smerit (aşa cum credeau prietenii lui Iov). *Dar El* l *r.i străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care ne dă pacea a căzut peste El, şi prin rănile I ui suntem tămăduiţi" (lsa.53.4-5).*
Valoarea supremă a cărţii nu constă în discursurile pe care le
■ onţine, cât în istoria propriu-zisă, adică în prolog (care ne dă
1 Ik ia încercării lui Iov) la care se adaugă discursurile lui Dumnezeu
■ lin ultimele capitole: Dumnezeu este suveran, El cunoaşte atri-lm|iile Sale, ştie de ce trimite încercarea peste fãpturile Lui; El va

şti s-o folosească pentru sfinţirea mea şi pentru gloria Sa. Cu o asemenea viziune pozitivă a suferinţei, vom putea trece

biruitori prin încercări. Pentru că Domnul nostru a purtat El însuşi pe-deapsa pentru păcatele noastre, noi nu mai trebuie să le purtăm, căci Dumnezeu este drept şi El nu pedepseşte păcatul de două ori. Astfel putem înfrunta orice suferinţă cu o atitudine pozitivă, văzând în fiecare încercare un semn al bunătăţii lui Dumnezeu, Tatăl nostru, şi a grijei Sale faţă de noi. De aceea, Iacov putea să scrie: *fraţii mei, să priviţi ca o mare bucurie când treceţi prin felurite încercări (...) Ferice de cel ce rabdă ispita, căci, după ce a fost găsit bun, va primi cununa vieţii, pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce-L iubesc"* (Iac. 1.2,12).

Citind şi meditând asupra conţinutului acestei cărţi, dobândim forţa necesară pentru a înfrunta cele mai mari încercări

şi pentru a trece biruitori prin ele.
Cum?
Caracterul unic al cărţii lui Iov apare şi mai clar atunci când o comparăm cu scrierile care tratează aceeaşi problemă, în literatura antică sau modernă.
Ea este unică şi ca gen literar: este vorba despre o nuvelă istorică sau despre o epopee? Despre un poem sau despre o dramă? Sau despre un amestec din toate acestea, adică un gen literar propriu, care ţine şi de istorie şi de poem şi de scrieri cu caracter simbolic, cum a sugerat Rabin Gordis.
De asemenea, această carte este unică prin compoziţie: schema A-B-A (proză-poezie-proză) se regăseşte în numeroase alte scrieri antice similare, dar structura în detaliu este remarcabilă -două intervenţii ale lui Dumnezeu la începutul şi două la sfârşitul cărţii

încadrează discursurile lui Iov şi ale prietenilor iui. Prologul este construit după o schemă strict simetrică, două întrevederi ale lui Dumnezeu cu Satan (1.6-12; 2.1-7a), urmate de şiruri de nenorociri dezlănţuite împotriva lui Iov (1.13-19; 2.7b-8) şi de reacţiile acestuia (1.20-22; 2.9-13). Discursurile sunt articulate în aceeaşi manieră simetrică: 4 cicluri de dialoguri între Iov şi cei 3 prieteni ai lui, al patrulea fiind un monolog al lui Iov (capitolele 29-31), menit să contribuie la monologul iniţial (capitolul 3), apoi

4 discursuri ale lui Elihu (capitolele 32-37). De altfel, cifra 4 revine în mod frecvent.

Cartea Iov este unică şi prin poezia sa: vocabularul ei este unul dintre cele mai bogate, dar, desigur, şi dintre cele mai

dificile dintre toate cărţile biblice, aşa cum este cazul textelor poetice din toate limbile. Descoperirea tablelor ugaritice de la Ras Shamra a permis rezolvarea unui anumit număr de enigme, a relevat amploarea culturii literare a autorului. Acesta mânuieşte cu o măiestrie perfectă toate procedeele stilistice şi poetice ale limbii sale: paralelisme sinonimice, antitetice, sintetice, chiasme...
în special descrierile sunt de un lirism inegalabil şi fac din cartea aceasta „poemul cel mai grandios ai tuturor timpurilor" (Tennyson): el cântă frumuseţea creaţiunii (36.22-37.24; 38.41), evocă profunzimile suferinţei omeneşti (3.6; 7.19). Dar ceea ce face, în primul rând, caracterul unic al cărţii Iov este profunzimea gândirii. Cartea nu ne aduce o soluţie unică la problema

suferinţei, ci face o inventariere a tuturor soluţiilor care au fost date. Toate răspunsurile pe care le-au găsit oamenii pentru întrebările lor, precum şi toate acelea pe care le-a furnizat Dumnezeu în revelaţia Sa, sunt cuprinse în cele 42 de capitole ale cărţii Iov. Nu sunt prezentate deloc teorii sterile, ci reflecţii integrate într-o experienţă de o viaţă, o istorie plină de sentimente şi de pasiuni, care este normală pentru un om cufundat într-o teribilă suferinţă.

1. *Prologul:* punerea la încercare a lui Iov 1 -2

2. *False mângâieri date lui Io v de cei 3 prieteni ai săi* 3-31

a. *Primul ciclu de discursuri* 3-14

1) Plângerea lui Iov: Blestemată să fie ziua naşterii mele

3
2) Intervenţia lui Eîifaz şi răspunsul lui Iov 4-7
(a) Elifaz: Nimeni nu este fără prihană. Umileşte-te şi Dumnezeu te va restabili. 4-5
(b) Iov: Mai degrabă moartea decât această suferinţă. De ce a venit peste mine o asemenea încercare? 6-7
79
3) Intervenţia lui Bildad şi răspunsul lui Iov 8-10
(a) Bildad: Dumnezeu este drept. 8
(b) Iov: De ce îi întristează Dumnezeu pe cei nevinovaţi? M-am dezgustat de viaţă. 9-10
4) Intervenţia lui Ţofar şi răspunsul lui Iov 11-14
(a) Ţofar: îngâmfatule, pocăieşte-te!

11
(b) Iov: Dumnezeu este suveran. Eu cer ajutorul Lui.
12-13
Viaţa este fragilă şi scurtă.
14
b. *Al doilea ciclu de discursuri*
15-21
1) Intervenţia lui Elifaz şi răspunsul lui Iov 15-17
(a) Elifaz: Cei răi au o soartă tristă.
15
(b) Iov: Dumnezeu îmi este martor.
în cine mi-aş mai putea pune speranţa?
16-17
2) Intervenţia lui Bildad şi răspunsul lui Iov 18-19
(a) Bildad: Lumina celor răi se va stinge. 18
(b) Iov: Eu ştiu că Răscumpărătorul meu este viu. 19

3) Intervenţia lui Ţofar şi răspunsul lui Iov 20-21

(a) Ţofar: Triumful celor răi nu durează 20

(b) Iov: Sunt uluit 21

c. *Al treilea ciclu de discursuri* 22-31

1) Intervenţia lui Elifaz şi răspunsul lui Iov 22-24

(a) Elifaz: Ai tu curajul să-L înfrunţi pe Dumnezeu? 22

(b) Iov: Sunt nevinovat! Căile lui Dumnezeu
sunt de nepătruns. 23-24

2) Intervenţia lui Bildad şi răspunsul lui Iov 25-31

(a) Bildad: Cum poate omul să fie fără vină înaintea lui Dumnezeu?

25
(b) Iov: El ţine Universul în mâna Lui.
26
Cel rău va pieri.
27
Unde se poate găsi înţelpciunea.
28
Unde sunt binecuvântările de altădată.
29
Ce tristă este soarta mea!
30 Dumnezeule, arată-mi dacă am păcătuit! 31
80
3. *Discursurile lui Elihu*
32-37 Cuvânt introductiv
32 Cum vorbeşte Dumnezeu
33 El este întotdeauna drept
Aşteaptă, căci Dumnezeu va interveni
35
El ne educă prin suferinţe
36

Ce mare este Dumnezeu!
37
4. *Dumnezeu intervine*
38-42.6 Ce ştii tu, Iov?
[38] Vrei să te aşezi în locul Meu?
[39] Două specimene ale naturii demonstrează înţelepciunea Creatorului
40-41 Răspunsul dat de Iov lui Dumnezeu: Mă pocăiesc 42.1-6
5. *Epilog*
42.7-17 Iov este restabilit
PSALMII
Cine?
Aproape o jumătate dintre psalmi (73) poartă, în subtitlu, menţiunea *„allui David"*. Este adevărat că această notă poate fi citită şi: *lui David*(adică: dedicat lui David). Dar Isus a atribut, în mod clar, împăratului David psalmul pe care îl cita (Marc. 12.36). La fel au făcut şi apostolii (Fapt.2.34; 4.25;

Rom.4.6-8; 11.8-10). Cărţile istorice îl numesc pe David *„cântăreţulplăcut al lui Israel"* (2 Sam.23.1) şi leagă numele său de poezia şi muzica epocii sale (1 Sam.16.15-23; 2 Sam.l.17-27; 3.33-34; 6.5-15; 22.1-23; 1 Cron. 16.4-37; 2 Cron.7.6; 29.30; Amos.6.5; Marc. 12.36; Fapt.2.25-31). Numeroşi psalmi se referă la diferite întâmplări din viaţa sa (13;18;23;32;34;51;52;57 ş.a.) relatate în alte locuri ale Bibliei. Prin urmare, nu avem motive să-i refuzăm paternitatea acestor psalmi.

Un psalm a fost compus de Moise, 2 de Solomon, 12 de Asaf, 11 de fiii (urmaşii) lui Core, unul de Heman ezrahitul şi unul de Etan ezrahitul, 49 fiind anonimi.

Când?

Imnurile au apărut într-o epocă foarte îndepărtată din istoria omenirii (a se

vedea introducerea la cărţile poetice). în literatură, poezia precede proza. Cel mai vechi dintre psalmii noştri datează din secolul XV Î.Hr., majoritatea lor din secolul XI şi al X, psalmul 137 reflectă timpul robiei babilonice (secolul VI), psalmii 74, 79, 126 sunt postexilici (sfârşitul secolului VI). Compoziţia căiţii se întinde de-a lungul a peste o mie de ani. Se crede că toată colecţia psalmilor a fost terminată de Ezra în secolul VI.

Unde?

Psalmii au fost compuşi în împrejurări foarte diferite, cunoaşterea acestora înlesnind interpretarea fiecărui psalm în parte. Majoritatea psalmilor au fost folosiţi fie în cultul familiei, fie în

cadrul slujbelor religioase de la Templu: dimineaţa şi seara (3; 4; 5), cu prilejul

unor sărbători sau în cursul pelerinajelor la Ierusalim (119-133).
Ce?
Iudeii dădeau psaltirii numele general de *tehilliin* (laude). Putem lăuda pe Dumnezeu în mai multe feluri: adorându-L, cântând bucuria de a-L cunoaşte, mulţumindu-I pentru binefacerile Sale; dar El mai poate fi lăudat şi chemându-L în ajutor, exprimân-du-ne înaintea Sa indignarea faţă de nedreptăţile comise de oameni, cerând intervenţia Lui în cursul istoriei, amintind faptele Sale din trecut şi mărturisindu-ne credinţa în biruinţa divină finală.
Omul a fost creat pentru a trăi împreună cu Dumnezeu, *„spre lauda slavei Lui"*(Ef.l. 6,12,14). Prin laudă, omul depăşeşte toate scopurile vieţii mărginite pe care şi-ar fi putut-o

propune, pentru că, lăudând pe Dumnezeu, el răspunde vocaţiei sale iniţiale şi veşnice. Astfel, apostolul Pavel citează, ca o primă manifestare a unei vieţi pline de Duhul Sfânt, cântarea (sau recitarea) psalmilor (Ef.5.19).
Prin cădere, omul s-a depărtat de Dumnezeu. El a vrut să devină independent, să nu mai depindă de nici o instanţă superioară, să nu se mai supună altor legi decât acelora stabilite de propria lui voinţă. Dar, dacă se roagă lui Dumnezeu, îşi manifestă dorinţa de a restabili relaţia cu El, Ii recunoaşte suveranitatea şi vrea să trăiască în comuniune cu El. Astfel, II *proslăveşte* pe Creatorul său (vezi Rom. 1.21).
Cel care II laudă pe Dumnezeu încetează să facă din fiinţa lui un scop suprem. Cel care cere ajutorul divin îşi recunoaşte, prin aceasta, incapacitatea

de a ieşi singur dintr-o anumită situaţie. Cel care aduce mulţumiri pentru darurile divine refuză să se considere singurul făuritor al propriei fericiri (Ps.50.23). Cel care aduce la cunoştinţa Domnului plângerea sa, care îşi mărturiseşte greşeala înaintea Lui sau care îşi exprimă bucuria, face dovada încrederii lui în Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care evreii au intitulat toţi psalmii „laude".

După ce a fost culegerea de cântări şi rugăciuni a comunităţii israelite, cartea Psalmilor a devenit o asemenea colecţie pentru Biserica universală: de 3000 de ani, credincioşii au găsit în

cuvintele lui David, ale lui Asaf, ale fiilor lui Core ş.a.m.d. expresia „tuturor durerilor, tristeţilor, temerilor, îndoielilor, speranţelor, singurătăţilor,

nedumeririlor, adică toate stările sufleteşti şi tot felul de gânduri care au caracterizat viaţa omenească" (Calvin). Toţi psalmii erau cântaţi (atunci când cuvântul *„cântase"*apare în subtitlu, pare să fie vorba despre un text cântat fără acompaniamentul instrumental obişnuit).

Prin intermediul propriilor sale peripeţii, psalmistul a prefigurat, adesea, soarta Aceluia care este neprihănit în sensul absolut al cuvântului, adică soarta Iui Mesia. Astfel, numeroşi psalmi sunt, în acelaşi timp, nişte profeţii. Ca orice bun evreu, Isus a rostit, începând din Copilărie, psalmii care trasau profetic etapele marcante ale misiunii Sale: propovăduirea în pilde (78.2), ura cu care avea să fie întâmpinat (Ps.22.7; 41.9-10; 69.5; 88.9,19; 109.2; 142.5), suferinţele Sale

(Ps.22.2,8,9,16,17,19; 31.6; 41.10; 42.6,12; 69.5,22; 118.22), învierea şi gloria (Ps.8.3; 16.10; 110.1; 118.22-23,28) şi venirea Sa viitoare în glorie (65.8). El a citat cuvinte din psalrni în multe situaţii critice (Mat.21.16,42; 22.43-44; 23.39...), a dat mărturie despre inspiraţia lor divină (Marc. 12.36), i-a cântat şi i-a spus ca rugăciuni până în ultimele momente ale vieţii Sale (Mat.26.30; Luc.23.46; Ps.31.6).
De atunci, Biserica creştină se roagă împreună cu El sau, după formula dragă apostolului Pavel, *Jn El"*. Căci El a luat asupra Lui luptele, durerile şi păcatele noastre. După înviere, Isus le-a amintit ucenicilor ceea ce-i învăţase înainte de moartea Sa, şi anume că tot ce a fost scris despre El *‚jn Legea lui Moise, în Prooroci şi în Psalmi*'"trebuia să se împlinească (Luc.22.24).

întreaga Biserică se regăseşte în Acela care este Capul ei: , Aceste multe mădulare, unite prin legătura dragostei şi a păcii, călăuzite de un singur Cap, care este Mântuitorul nostru, alcătuiesc un singur om. în psalmi, de-a lungul veacurilor, vocea tuturor credincioşilor a răsunat ca aceea a unui singur om: Unul singur Se roagă pentru toţi, căci toţi sunt una prin Cel Unic" (sfântul Augustin).

Astfel, suntem smulşi din singurătatea în care suferinţa sau bucuria noastră ne-ar fi închis, pentru că putem să le aducem la Dumnezeu, în comuniune cu Isus Hristos şi cu credincioşii din

toate timpurile. Noi depăşim suferinţele sau satisfacţiile personale, pentru a ne încadra în acest mare Trup, care cântă şi plânge, care se roagă şi suferă până în

ziua în care va ajunge la perfecţiune în glorie.
De ce?
Când inima îi este plină de bucurie sau de durere, omul are nevoie să-şi verse „prea-plinul" prin cuvinte sau prin strigăte. Or, psalmii sunt asemenea *strigăte omeneşti* adresate de către cei credincioşi lui Dumnezeu şi, uneori, anumitor oameni: prieteni
sau duşmani.
Psalmii dau expresie tuturor stărilor noastre sufleteşti. Cele 150 de poeme sunt „150 de oglinzi care reflectă gesturile noastre de revoltă şi de credincioşie, agoniile şi învierile noastre" (Chouraqui). Psalmiştii transformă toate acestea în rugăciuni. Şi mai mult - în rugăciuni inspirate de Duhul Sfânt. Deci putem fi siguri că ele sunt pe placul lui Dumnezeu şi gata să

fie ascultate (1 loan 5.14-15). Dacă *„jiu ştim cum trebuie să ne rugăm, Duhul ne ajută în slăbiciunea noastră"*(Rom.8.26), punându-ne pe inimă psalmi.„Ei îi învaţă pe credincioşi să se roage cu foc, să sufere cu răbdare, să-şi pună nădejdea în Dumnezeu, să se teamă de El, să-L iubească, să-L binecuvânteze, să-L laude fără încetare" (A.Rippert).

„Pentru a învăţa să ne rugăm bine, spunea Tornmy Fallot, nimic nu se poate compara cu psalmii. Când inima voastră este mai seacă decât un râu fără apă, dacă vreţi să vă rugaţi şi nu reuşiţi, luaţi-vă Biblia, căutaţi un psalm care se potriveşte situaţiei în care vă aflaţi, citiţi-1 cu atenţie, repetaţi-I în gând, mai ales cuvintele care se potrivesc cu propriile voastre cereri. De peste 35 de ani mă folosesc de psalmi în felul

acesta. Nu am trecut prin nici o stare sufletească pentru care să nu găsesc ajutor în cartea Psalmilor."
Mulţi psalmi au fost compuşi pentru serviciul cultic. Ei erau, de regulă, cântaţi în coruri antifonice* de două grupe de leviţi, sau de leviţi şi de comunitate, care relua refrenul (Ps.136).
an tifon = versete din psalmi care sunt repetate de două coruri sau de două voci, ca şi cum şi-ar răspunde reciproc (n.red.)
85
Psalmii *imprecatorii ş* unele expresii ne pun o problemă: cum putem să-I cerem lui Dumnezeu să-i nimicească pe vrăjmaşii noştri (35.8; 55.16), să le zdrobească dinţii (58.6), să li se întunece ochii (69.23) sau să le fie măcelăriţi copiii, din moment ce Isus ne-a învăţat să ne iubim vrăjmaşii

(Mat.5.44)?
Fără îndoială că am putea opune acestor expresii acel: *„Dar Eu vă spun*... "al lui Isus, ca fiind expresia unei revelaţii întregite a voii lui Dumnezeu cu privire la noi. Totuşi, trebuie amintite următoarele aspecte:
1. *Toate aceste cuvinte sunt rugăciuni.* David, care le-a formulat (5.10; 12.3-4; 28.4), nu a întreprins nimic împotriva vrăjmaşilor săi, nici chiar atunci când pe unul dintre ei l-a avut în mână (1 Sam.24.1-23; 26.12). El i-a cerut moartea, e drept (109.8-19), dar, după moartea lui Saul, s-a purtat cu bunătate faţă de urmaşii acestuia (2 Sam.9.3,11-13).
2. *Trebuie să facem distincţie între ton şi conţinut.*
Tonul vehement este specific poeziei orientale şi hiperbolelor foarte obişnuite

acestui gen literar. Prin cuvinte, semitul îşi descărca „prea-plinul" sentimentelor generate de o întâmplare oarecare; mânia lui se revărsa numai pe plan verbal, dar Dumnezeu priveşte la inimă şi la fapte.

3. *Psalmistul identifică interesele lui cu ale lui Dumnezeu.* Generos faţă de proprii săi duşmani, David se dovedeşte fără
pic de milă cu vrăjmaşii Domnului (9.16-20; 93.16-17) şi ai poporului Său (109.2-5,16-20). El face corp comun cu cei ce suferă pe nedrept.

4. *Psalmistul este realist.*

El ştie bine că întemeierea dreptăţii nu se poate face fără pedepsirea vinovaţilor. Nici Noul Testament nu desparte întemeierea împărăţiei lui Hristos şi pedepsirea celor răzvrătiţi (2 Tes.l.8;Luc.l8.1-8;Gal.l.8;Apoc.6.10;

18.20; 19.1-6).
Cum?
Psaltirea este împărţită în 5 cărţi (poate prin analogie cu Pen-tateucul). Fiecare carte se termină cu o doxologie.
Cartea f conţine 4 psalmi anonimi, alţi 37 aparţin lui David. Numele *fehova {Domnul, Dumnezeul legământului)* predomină în carte.

în *cartea a Ii-a,* primii 8 psalmi sunt ai *fiilor lui Core,* 20 sunt ai lui David, unul al lui Solomon, unul al lui Asaf şi alţi 4 sunt anonimi. Cartea aceasta foloseşte de multe ori numele *Elohim* pentru Dumnezeu.
în *cartea a III-a* găsim 11 psalmi ai lui Asaf, 4 ai *fiilor lui Core,* unul al lui David şi unul al lui Etan.
*Cărţile IVşi V*conţin mai ales psalmi anonimi.

PROVERBELE

Cine?

Spre deosebire de alte cărţi biblice (cu excepţia Psalmilor), Proverbele nu se prezintă ca fiind opera unui singur autor; cartea numeşte 3 dintre aceştia: Solomon (1.1; 10.1; 25.1), Agur (30.1), Lemuel (31.1) şi menţionează nişte *înţelepţi caic* au compus alte proverbe (22.17). O notă editorială (25.1) indică faptul că această colecţie a fost alcătuită destul de târziu.

Agur şi regele Lemuel nu sunt cunoscuţi din istoria lui Israel, în această menţiune, avem o mărturie despre caracterul universal al cărţii, trăsătura specifică întregii Biblii, care este cartea întregii umanităţi.

în poporul Israel, înţelepţii constituiau un grup de oameni aparte (Isa.29.14), care cugetau asupra aplicării credinţei în

viaţa de toate zilele. La curtea lui David exista un consiliu permanent al înţelepţilor (1 Cron.27.32-33). Preoţii şi, mai târziu, cărturarii urmăreau aplicarea Legii lui Dumnezeu conţinută în cărţile lui Moise. Profeţii aduceau mesajul lor referitor la relaţia cu Dumnezeu. înţelepţii îşi concentrau atenţia în special asupra celei de-a doua table a Legii, adică cea care defineşte relaţiile dintre oameni. în faţa oricărei probleme de ordin moral, social, artistic sau politic, preotul sau cărturarul întreba: *Ce spune Legea?*^Profetul căuta un cuvânt al lui Dumnezeu pentru timpul lui. înţeleptul punea întrebarea: *Este un lucru înţelept sau o absurditate?* Conjugarea celor 3 *căi convergente*(Ier. 18.18) aducea răspunsul care era conform voii lui Dumnezeu.

Un anumit număr dintre aceste proverbe a fost, probabil, transmis pe cale orală, din generaţie în generaţie. Solomon, Agur, Lemuel şi *înţelepţii* anonimi le-au adunat, le-au cizelat, le-au redactat, adăugându-le pe acelea pe care le-au desprins din propriile lor observaţii, dar fără îndoială că rolul principal i-a revenit lui Solomon. Pasajul din 1 îinp.5.1 îi atribuie 3 000 de proverbe; să nu uităm nici faptul că Dumnezeu 1-a dotat cu o înţelepciune inegalabilă (1 împ.5.11).

88

Când?

Solomon a trăit în secolul X î.Hr. Unele proverbe au fost adunate de regele Ezechia (Prov.25.1), în secolul VIII şi începutul secolului VII. Probabil că alte câteva au fost adăugate în timpul robiei sau la scurt timp după întoarcerea din

exil. Oricum, colecţia întreagă trebuie să fi fost gata la începutul secolului V. Unde?

Căutarea înţelepciunii i-a preocupat în mare măsură pe locuitorii lumii antice. Biblia face adesea aluzie la înţelepţii popoarelor vecine: ai Egiptului (1 împ.5.10; Isa.19.11-12), ai Edomului şi ai Arabiei (Ier.49.7; Ob.8; Iov 1.3), ai Babilonului (Isa.47.10; Dan. 1.4,20) şi ai Feniciei (Ezec.28.3; Zah.9.2). La un moment dat se ajunsese să se facă schimburi de înţelepţi între Israel şi popoarele vecine (1 împ.5.10-14; 10.1-9,23-24). De asemenea, cărţile *sapienţiale* au cele mai multe puncte comune cu literatura extra-biblică.

O altă precizare care mai trebuie făcută este aceea că Proverbele au fost compuse în ţara lui Iuda.

Ce?
Cartea Proverbelor este o colecţie de *maşal-\xn,* adică de cugetări, de aforisme şi de maxime, bazate pe experienţele oamenilor. Ea ne oferă esenţa fină a înţelepciunii antice, distilată de-a lungul a numeroase generaţii. Dar ce este înţelepciunea? Primele versete - care sunt, de fapt, titlul detaliat al scrierii - prezintă, ca sinonime: *discernământul, prudenţa, cugetarea, bunul simţ, cunoştinţa.* Termenii respectivi definesc rolul cărţii: înţelepciunea ne face în stare să ştim, în orice împrejurare, *ce este just şi corect să facem, să găsim bunele reguli de conduită şi să acţionăm în cunoştinţă de cauză.* De aceea este ea mai de preţ decât mărgăritarele (3.14-17).
Cuvântul ebraic pentru înţelepciune, *hokma,* provine de la rădăcina verbală

hakam, care înseamnă *a fi solid.* El nu indică atât căutarea adevărului, cât rezultatele ferme şi stabile la care sa ajuns în domeniul cunoaşterii religioase şi morale. Aceste rezultate pot fi încă incomplete, dar ele sunt sigure, căci, pe de o

parte, există o înţelepciune suverană în afara omului şi mai presus de el (8.22, vezi Iov 28.25-27), care a supravegheat crearea lumii (Ier. 10.12) şi a prezidat istoria omenirii (Prov.8.16), iar pe de altă parte, omul are facultatea de a percepe această înţelepciune perfectă: *„suflarea* (sau spiritul) *omului este o lumină a Domnului"* (20.27). înţelepciunea nu este ştiinţă pentru ştiinţă, ci arta de a se folosi de ceea ce cunoaşte şi de a şti să aplice în mod corespunzător cunoştinţele dobândite.

Asemenea luminii soarelui trecute printr-o prismă, înţelepciunea aceasta se poate descompune în componentele sale: ea este *învăţătură(musar;* 1.2a,3a), adică ceea ce se poate obţine prin eforturi stăruitoare, însoţită, la nevoie, de *îndreptări {tokahat,* 1.23; 3.11), adică o convingere verbală, reproşuri care fac apel la conştiinţă şi raţiune (vezi Isa.1.18). învăţătura şi îndreptarea constituie *disciplina,* care constă, înainte de toate, în a şti să te fereşti de influenţele dăunătoare din exterior şi de înclinaţiile vinovate dinăuntru.
Sub aspect pozitiv, înţelepciunea este şi *inteligenţă, pricepere, înţelegere {bina;* 1.29), adică aptitudinea de a observa raporturile dintre lucruri, de a deosebi binele de rău; *prudenţă, agerimea de minte (horma;* 1.4a), adică iscusinţa, capacitatea de a dejuca şiretlicurile

altora; *ştiinţă (leqah;* 1.5), *cunoaştere (da 'at)* a adevărului lui Dumnezeu (2.5; 3.6), *chibzuinţă (m'zimma;* 1.4b), *bun simţ (haski;* 1.3a), adică perspicacitate, capacitatea de a vedea cum sunt lucrurile, facultatea de a percepe adevărata lor natură, şi, în sfârşit: *îndemânare, iscusinţă (rahbulldt;* 1.5), pentru a şti cum să se poarte în viaţă. Această sumară enumerare arată că înţelepciunea înglobează toate funcţiile intelectuale şi vizează toate aspectele vieţii.

Personificarea înţelepciunii (capitolul 8) ne ajută să înţelegem că ea nu este decât un atribut al Persoanei divine, că ea este legată pe veci de Dumnezeu şi că nu poate fi înţeleasă decât în relaţie cu El. De aceea, *„frica de Domnul",* adică o atitudine de respect faţă de El, este începutul, principiul şi motorul oricărei

înţelepciuni (1.7). în perspectiva Noului Testament, putem vedea în înţelepciune o prefigurare a Fiului (vezi 8.22,27-30) sau a Duhului Sfânt.
Prin includerea acestei cărţi în canonul Sfântei Scripturi, Dumnezeu a marcat cu pecetea autorităţii Sale aceste produse ale

experienţei omeneşti. Astfel, în Proverbe avem nu doar *o artă de* a trăi, verificată de-a lungul multor generaţii, ci *arta de a trai după voia lui Dumnezeu.*
De ce?
Autorul vorbeşte ca un părinte către fiul său. El vrea să-1 instruiască, adică să-i transmită rodul experienţei generaţiilor irecute, dar şi să-i stimuleze capacitatea de reflecţie, pentru a deveni capabil *să înţeleagă limbajul raţiunii, să*

descopere drumul în hăţişul de căi ce-i apar în faţă şi să poată *pătrunde maximele enigmatice ale înţelepţilor.* El se adresează, totodată, oamenilor simpli, neexperimentaţi, celor tineri, precum şi tuturor celor ce au o minte deschisă, „oamenii pricepuţi" care îşi pot îmbogăţi cunoştinţele punând la inimă sfaturile sale.
Problema esenţială care îi preocupa pe înţelepţii de altădată era: cum să reuşim în viaţă, pentru că este alcătuită dintr-o multitudine de decizii, unele minore iar altele cruciale, în confruntarea cu problemele de fiecare zi. Astfel, Proverbele ating toate domeniile existenţei noastre: viaţa personală, familială, socială, economică, politică, relaţiile părinţi - copii, bărbat - femeie, superiori - subordonaţi, buni - răi, bogaţi - săraci... Căci înţelepciunea se

poate demonstra în toate aceste domenii: ea ne ajută să obţinem, prin adorarea şi ascultarea de Dumnezeu, rezultatele logice pentru viaţa de toate zilele. Ea ne dă capacitatea de a judeca ce este just (2.6-22) şi de a lua o atitudine corectă faţă de bunurile materiale (3.9-10), de muncă (6.6-11), de vecini (3.27-29), de femeia fidelă (31.10-31) sau frivolă (6.20-35; 9.13-18) etc.

în Eclesiast, Solomon proclamă: *„Nimic nu este nou sub soaie".* în linii generale, problemele omului din secolul XX sunt aceleaşi cu ale contemporanilor marelui rege israelit. De asemenea, credem că înţelepciunea pe care o oferă cartea aceasta poate pregăti pe oricine să fie capabil să înfrunte diferitele probleme cu rare se va confrunta în viaţă.

Unui prieten care îi cerea sfaturi

referitoare la educarea fiicei sale, Ieronim i-a răspuns: „Mai întâi să-şi însuşească Psalmii, pentru sfinţirea inimii, apoi să fie instruită din Proverbele lui Solomon, pentru a duce o viaţă evlavioasă".

9 1

„Dacă lumea noastră ar fi guvernată de înţelepciunea din această carte, ar deveni cu siguranţă un pământ nou, pe care ar locui dreptatea" (Ch.Bridges).

Cum?

Forma literară a proverbelor este *maşal-ul* (de la un verb ebraic care înseamnă: *a aduna).* Acest *maşal* asociază două lucruri care se aseamănă: o realitate concretă şi un fapt moral: *„Ca apa proaspăta pentru un om obosit, aşa este o veste bună venită dintr-o ţară depărtată"(25.25).*

învăţătura poate fi exprimată în mai

multe moduri: prin identitate (29.5), prin contrast (27.7) sau prin asemănări (25.5), prin clasificări (14.15) sau prin evaluări (22.1), arătând consecinţele unui comportament (20.4) sau absurditatea lui (17.16). *Maşal-ul* prezintă un anumit număr de caracteristici care îl disting de alte genuri literare asemănătoare:

1. *El este scurt,* adunând roadă experienţei într-o formă condensată. Se situează pe linia proverbelor din toate timpurile şi a maximelor antice şi moderne. De aceea îşi atinge ţinta: înainte de a avea timpul necesar înţelegerii a ceea ce s-a petrecut, el se întipăreşte în memorie, pentru a ne influenţa în momentul alegerii (vezi 22.1).
2. *Este bazat pe observaţie,* în diferite domenii ale vieţii: economic, botanic,

zoologic (vezi 1 împ.5.13; 10.27), comportamentul uman etc.
3. în general, *el rezulta din experienţa personală &* lui Solomon sau a unor înţelepţi anonimi (vezi 21.19; 22.10; 23.1-3,5).
4. *Este îndreptat spre om* şi pune în evidenţă valoarea acestuia. De aceea, cartea Proverbelor are un caracter universal, foarte diferit de majoritatea cărţilor Vechiului Testament.
5. Este adesea *enigmatic,* pentru a stimula capacitatea de cugetare (cp.Jud.14.10-12; Prov.26.1,4,5,22; 30.24-28,29-32).
6. *Maşal-ul este un adevăr verificat în timp:* multe dintre aceste observaţii au fost confirmate de experienţa a numeroase generaţii de înţelepţi. Prin aceasta, Proverbele se deosebesc de majoritatea sistemelor noastre filozofice

sau pedagogice, foarte ingenioase, dar care nu rezistă probei experienţei şi a scurgerii

timpului. Acestor trăsături, comune tuturor *maşal-urilor* din Orientul Mijlociu şi proverbelor din toate ţările lumii, *maşal-ul* biblic le adaugă un avantaj esenţial: el a beneficiat de *inspiraţia divină.* Principalul autor al cărţii Proverbelor, Solomon, a mai compus şi psalmi şi a rostit rugăciunea de dedicare a Templului pe care 1-a clădit spre slava lui Dumnezeu. „Pana este a împăratului lui Israel, dar cuvintele sunt ale lui Dumnezeu" (Ch.Bridges). Structura poetică cea mai folosită a *maşal-ului* este distihul, adică proverbul cu două rânduri. Distihul are patru variante:

a. *Paralelismul sinonimic,* unde al

doilea rând repetă acelaşi adevăr, dar folosind cuvinte diferite (exemple 2.11; 16.13,16,18).
b. *Paralelismul antitetic:* al doilea rând enunţă adevărul contrar celui din primul rând (exemple 11.6; 10.1-28).
c. *Paralelismul sintetic,* unde al doilea rând lărgeşte sensul primului, adăugând o idee nouă (exemple 10.18).
d. *Comparaţia:* ilustrarea unei idei în primul sau al doilea rând (exemplu: 25.23).
Uneori proverbul este enunţat în 4 rânduri, construite după principiul paralelismului sinonimic (23.15-16; 24.3-4), sintetic (30.5-6) sau comparativ (25.16-17); sau alcătuit din 6 rânduri (primele două constituind, de obicei, un prolog, 23.19-21), din 8 rânduri (23.22-25) sau şi mai multe (odele maşal-ice, frecvente în 1.7-9.18; 22.17-21; 30.7-9).

Capitolele 1-9 constituie o introducere a întregii cărţi. După titlu (1.1-6), un şir de 16îndemnuri, adresate de un tată fiului său, preamăreşte înţelepciunea şi dezvăluie diferitele consecinţe cărora li se expune cel ce o dispreţuieşte. Primul capitol prezintă temele pe care le vor dezvolta capitolele următoare:
- 1.8-9: importanţa învăţăturii
(reluată în capitolele 2-4)
-1.10-19: avertismente
(reluate în capitolele 5-7)
-1.20-33: strigătul înţelepciunii
(reluat în capitolele 8-9)
Capitolul 8 este, cu siguranţă, punctul culminant al cărţii
şi unul dintre capitolele cele mai importante din tot Vechiul Testament, apropiindu-se mai mult de învăţătura Noului Testament. Acesta a inspirat prologul

Evangheliei după Ioan şi
celebrul pasaj cristologic din Coloseni
1.15. De mai multe ori,
IsusHristos este numit *„înţelepciunea"{l*
Cor. 1.24,30; Col.2.3),

dovadă că tot acest poem are un
pronunţat caracter profetic şi mesianic.
După acest prolog, maşal-urile continuă
fără o ordine aparentă. Cea mai mare
parte a cărţii este constituită din două
colecţii de proverbe: a lui Solomon
(10.1-22.16) şi a lui Ezechia (25.1 -
29.27), separate de două grupe de
maxime intitulate *„cuvintele înţelep-*
*ţilor"*X22.17-24.22; 24.23-34).
Urmează *„cuvintele lui Agur"şi* ale
împăratului Lemuel.
Culegerea se încheie cu elogii aduse
femeii veghetoare, un poem alfabetic
anonim. Repetarea mai mult sau mai

puţin textuală a unor proverbe este un indiciu indubitabil al pluralităţii autorilor, atestată şi prin titlurile diverselor culegeri care alcătuiesc cartea.

ECLESIASTUL

Cine?

Autorul se numeşte Qoheleth, nume care poate să însemne: *Căpetenia adunării* (a poporului sau a înţelepţilor?). Pentru că îşi mai zice *„fiul lui David care a domnit la Ierusalim",* tradiţia a atribuit cartea aceasta lui Solomon. Totuşi, unele detalii au produs nedumeriri, chiar şi în rândul specialiştilor evanghelici: de ce acest pseudonim (care nu este folosit şi în Proverbe 1.1)? Ar putea vorbi Solomon pe un ton atât de insultător despre un împărat bătrân (4.13; 10.16-17.20), despre neputinţa sa în faţa

nedreptăţii (4.1; 5.8), despre epoca lui (7.10; 8.9; 10.6-7)? Dar care alt împărat de după el ar fi putut afirma că i-a întrecut în înţelepciune pe toţi cei care au domnit înainte de el la Ierusalim (1.16)? In cele din urmă, nici unul dintre argumentele invocate contra faptului că Solomon ar fi scris această carte nu este decisiv şi nu ne poate convinge să renunţăm la atribuirea tradiţională, care găseşte şi astăzi susţinători convinşi.

Când?

Dacă Solomon este într-adevăr autorul cărţii, atunci el a redactat-o în perioada cea mai bogată şi mai glorioasă din istoria lui Israel. Scutit de grija războaielor şi a subzistenţei materiale a poporului, el s-a putut consacra cugetării filozofice, care a cunoscut de fiecare dată o mai puternică dezvoltare

în vremuri de pace şi de prosperitate decât în cursul perioadelor de tulburări sociale, politice etc.

Ce?

Cartea se prezintă sub forma unui jurnal de bord al unui om aliat în căutarea sensului vieţii, sens pe care el nu-l poate găsi decât dacă descoperă o valoare permanentă. Dar în această căutare esenţială ce durează întreaga viaţă, cartea nu pleacă de la anumite date ale revelaţiei biblice. într-un fel, am putea spune că

ea porneşte de la coadă spre cap, abordând lucrurile de pe poziţia cuiva care s-ar fi bazat doar pe înţelepciunea omenească: autorul porneşte de la *„văzute şi auzite";* el observă, raţionează, experimentează, discută. Iată de ce această carte este atât de

apropiată omului din secolul XX. Pentru ca o ţintă să fie vrednică de luat în seamă, aceasta trebuie, în opinia lui, să depăşească limitele acestei vieţi - pentru că Dumnezeu a pus în inima lui *„simţul* (sau gândul) *a ceea ce este veşnic"* (3.11), adică ceea ce rămâne după ce s-a terminat viaţa pământească. Simţul acesta îl împiedică pe om să se mulţumească cu altceva. Eclesiastul uneşte aici numeroşi gânditori şi poeţi care şi-au exprimat, fiecare în felul lui, nevoia de a găsi un scop care să depăşească limitele a ceea ce este trecător şi perisabil. Tocmai de aceea, Eclesiastul pune întrebarea: *„Ce folos are omul din toată truda pe care şi-o dă sub soare?"* (1.3). Apoi, el examinează cu luciditate diferitele „scopuri ale vieţii" pe care şi le fixează oamenii: bogăţii, plăceri, înţelepciune, moralitate.

Cu o regularitate implacabilă, moartea intervine pentru a-şi rosti veto-ul ei. Şi atunci, asemenea ţeluri nu pot fi socotite valabile, din moment ce la moarte nu rămâne nimic din ele. Bogăţiile? Sicriul nu are buzunare! Plăcerile? Ce mi-a rămas la urmă din toate acestea (2.1)? Cunoştinţa? *„Cine ştie multe, are şi multă durere"*(1.18). Progresul, tentantul mâine? *„Cea fost vamalii şi ce s-a făcut se va mai face; nu este nimic nou sub soare"* (1.9). înţelepciunea? înţeleptul şi nebunul *„au aceeaşisoartă"(2.*14-16). Nu, *„totul este deşărtăciune şi goană după vânt",* nimic nu este valabil şi permanent sub soare. „Bilanţul este încheiat. El este foarte neliniştitor" (A.Malraux). Expresia *„sub soare",* care apare de 24 de ori în carte - fără a fi reluată în altă parte a Scripturii - ne oferă una dintre

cheile interpretării cărţii: cercetarea făcută de Eclesiast se limitează, în mod strict, la orizontul acestui pământ. Cum zicea Luther: „în cartea aceasta, Solomon descrie modul în care se desfăşoară lucrurile aici jos, sub soare, printre urmaşii lui Adam, în cadrul statului, al familiei, al vieţii sociale şi economice". Or, „aici jos", se opune lui „acolo sus".

Dar, dincolo de viaţa aceasta există o realitate de care Eclesiastul este pe deplin convins, şi anume judecata care îl aşteaptă,

după moarte, pe orice om. Şi tocmai aceasta proiectează asupra vieţii noastre lumina atât de mult căutată. Dacă Dumnezeu *„apus în inima omului gândul veşniciei"* (3.11), este pentru ca omul, oricât de lungă ar fi viaţa lui, *să-*

şi aducă aminte că veşnicia este cu mult mai lungă şi că, în comparaţie cu ea, toate lucrurile de jos sunt Iară valoare şi zadarnice. Iată, aşadar, cheia finală a cărţii: în comparaţie cu veşnicia, tot ce este sub soare e deşărtăciune. Or, tocmai veşnicia trebuie să controleze felul nostru de a trăi: *„Bucu-ră-te, tinere(...) umblă pe căile alese de inima ta şi plăcute ochilor tăi, dar să ştii că pentru toate acestea te va chema Dumnezeu la judecată"*(11..9). *,/idu-ţi aminte de Făcătorul tău în zilele tinereţii tale"(\2.\),* nu aştepta să se rupă „funia de argint" a vieţii, să se întoarcă ţărâna în pământ, cum a fost, şi duhul la Dumnezeu, care 1-a dat (12.6-7). în lumina acestei realităţi, judecata şi ceea ce o precede, adică bătrâneţea şi moartea, Eclesiastul „înţelege să demistifice lucrurile, să conteste orice

consolare, orice reţetă de fericire făurită de mâna omului. El refuză să dea crezare tuturor valorilor, doctrinelor, idolilor, tuturor nimicurilor în care oamenii îşi pun încrederea" (A.Maillot, „La Contestation").
Ultimul capitol conferă cărţii unitatea necesară şi „libertatea de mişcare" ce susţin acest „proces al fericirii" (Glasser) sau, cum precizează Maillot, „reţetele obişnuite ale fericirii".
Valori relative
Toate lucrurile pe care autorul le-a cercetat mai înainte (bogăţii, plăceri, muncă, înţelepciune) nu pot fi apreciate ca valori absolute, durabile, susceptibile de a da un sens vieţii. Totuşi, dintre acestea, unele sunt mai bune decât altele şi au, relativ, o valoare reală pentru viaţa aceasta.
După ce a demonstrat zădărnicia acestor

lucruri ca scop al vieţii, Eclesiastul le reabilitează ca mijloace menite să înfrumuseţeze viaţa sau, cel puţin, s-o facă suportabilă; a se bucura, în limitele bunei cuviinţe, de darurile lui Dumnezeu (3.13; 5.18-19; 8.15; 9.7-9): înţelepciunea, cunoştinţa şi bucuria acordate de Dumnezeu celui neprihănit (2.24-26), faptele bune (9.10), odihna (4.6). Cei care nu au remarcat această schimbare a punctului de vedere, l-au acuzat pe autor de a se fi contrazis. Dar tocmai în tensiunea dintre

valoarea absolută şi valorile relative rezidă secretul unei vieţi echilibrate şi în deplină concordanţă cu voia lui Dumnezeu.

A.Maillot are perfectă dreptate când zice: „Qoheleth nu este contra bucuriei, dar ea nu este secretul fiinţei omeneşti.

Omul este mai mult decât bucurie şi plăcere. Şi, când bucuria devine o valoare în ea însăşi, valoare căreia omul este gata să-i sacrifice totul, ea devine întristare, dovedindu-se a fi ceva destul de fragil şi care nu poate fi adevăratul scop al acestei alte fragilităţi care se cheamă om (...) încă o dată, Qoheleth îi demască pe unii dintre contemporanii săi, pentru care atingerea fericirii era singura valoare stabilă. Deci Qoheleth nu subestimează activitatea omului, plăcerea, construcţiile, bogăţiile, nici ch|ar vinul şi dragostea, decât în măsura în care li se cere să rezolve taina destinului omenesc. Ceea ce este fals este relaţia dintre om şi aceste realităţi: locul pe care el li-1 rezervă, cultul pe care li-1 aduce, acestea sunt nişte aberaţii (...) Omul este superior acestor false valori cărora li se consacră"

(op.cit.). Aşa se pot explica aparentele contradicţii din această carte, aceste deprecieri alăturate unor aprecieri ale înţelepciunii, ale muncii, ale bucuriei.

Valoarea înţelepciunii

Numai în comportamentul cotidian pot fi constatate avantajele adevăratei înţelepciuni (9.17), succesul pe care îl asigură ea (10.10): inima înţeleptului îl conduce pe calea cea bună, pentru a-l ajuta să evite orice lucru rău şi orice abuz (7.18). Ea îl păzeşte de acţiunile necugetate inspirate de mânie (7.8-9), de măsurile extreme menite să repare nedreptăţile (8.1-9), de bigotism, ca şi de râvna iconoclastă (7.16-25), de lăcomie (4.7-8) şi de invidie, care conduc la exploatări, la asuprire (4.1,4), la tulburări sociale (4.13-16). Un singur act de nebunie poate distruge tot ce s-a clădit într-o viaţă de înţelepciune (9.18;

10.1). ■

Valoarea muncii

Toate lucrurile pe care le-a realizat omul şi toată truda pe care şi-a dat-o sub soare nu sunt decât deşărtăciune (2.11); el nu ştie cine va profita de toate acestea după moartea sa (2.18; 4.7-8), chiar şi în timpul vieţii sale, cineva poate fi privat de rodul muncii

pe care a depus-o (5.13, 6.6), care, oricum, este limitat (5.10). Dar inactivitatea este cu mult mai păgubitoare: lenea îl distruge pe om (4.5), aducând sărăcia şi ruina (10.18; 11.4); lucrătorul are somnul dulce (5.11), iar munca în colaborare cu alţii oferă multe satisfacţii (4.9-10). De aceea, Eclesiastul îl îndeamnă totuşi pe om să muncească: *„Tot ce găseşte mâna ta să facă, la cu toată puterea*

ta!" (9.10) şi: *„JDimineaţa seamănă-ţi sămânţa, şi până seara nu lăsa să ţi se odihnească mâinile!"*(1 1.6).

Valoarea bucuriei

Acelaşi paradox pentru bucurie şi veselie: ele nu pot da un sens vieţii (2.2,10,11; 7.3-6), totuşi Dumnezeu a creat omul pentru a fi fericit şi *„să-şiînveselească sufletul cu ce este bun din agoniseala lui (...) şi aceasta vine din mâna lui Dumnezeu"* (2.24). I "cricirea pentru om este *„să se bucure şi să trăiască bine"* (3.12) *„sase veselească de lucrările lui" Q>.22). ,/un lăudat petrecerea"* (8.15). *„Du-te, dar, de-ţi mănâncă pâinea cu bucurie şi bca-ţi cu inimă bună vinul, căci de mult a găsit plăcere Dumnezeu în ce faci tu acum (...) Gustă viaţa cu nevasta, pe care o iubeşti (...) căci aceasta este partea în viaţă" (9.1,9). „JDulce este*

lumina şi o plăcere pentru ochi să vadă soarele (...) deci omul să se bucure" (\ 1.7-8).
Dacă omul ia o asemenea atitudine, nu este pentru că *refuză să se închidă în temniţa unei logici riguroase,* ci pentru că ascultă de
0 logică ce trece dincolo de raţionamentele noastre carteziene, o logică esenţială, singura care ne permite să înfruntăm contradicţiile cu care ne întâmpină viaţa.
De ce?
De când există *oamenii care gândesc,* aceştia şi-au pus probleme referitoare la sensul vieţii lor. Pentru ei, Eclesiastul a restabilit ilinerariul cercetării sale care adesea a fost derutant. Astfel, autorul îndeamnă la temere de Dumnezeu, dar, după aceea, pare să se întrebe dacă există o dreptate supremă şi veşnică;

aici preamăreşte plăcerile ca unică raţiune a existenţei, dincolo ridică în slăvi
1 listeţea şi jalea; la un moment dat, pare să urască viaţa, pentru ca, ■poi, să-i regrete scurtimea. „Un văl gros ascunde ochilor noştri cartea aceasta care ne atrage prin punctele ei luminoase şi ne îndepărtează prin cele obscure" (F. de Rougemont). Cel ce a urmat

Eclesiastului pe drumul lui atât de sinuos, care 1-a însoţit în toate fundăturile în care acesta şi-a condus cititorul, vede că singura ieşire din labirint este credinţa în acest Dumnezeu creator, suveran, a Cărui înţelepciune nu poate fi pătrunsă. Credinţa ne conduce uneori pe terenul îndoielii şi al scepticismului faţă de tot ceea ce ne este

propăvăduit ca fiind o valoare pe pământ. Iată serviciul pe care doreşte să-l facă Eclesiastul acelora care nu acceptă cu uşurinţă pacea şi liniştea pe care le oferă Proverbele: el îi îndeamnă să ducă până la capăt cercetările şi raţionamentul lor, pentru a constata că toate aceste drumuri, atât de atrăgătoare, nu duc nicăieri.
Când ajungem să presimţim că o simplă ridicare din umeri va fi singurul comentariu cinstit cu privire la această lume sortită morţii, lume în care nimic nu are importanţă sub soare, atunci vom fi deja pregătiţi să ascultăm vestea cea bună, potrivit căreia toate lucrurile au importanţa lor, pentru că Dumnezeu va aduce totul la judecată. „Stânca aceasta ne poate sfărâma, însă ea este, de asemenea, nu nisip mişcător, ci una pe care putem construi în mod temeinic"

(D.Kidner).
Pe o asemenea stâncă a clădit Isus însuşi. El a rezumat şi a completat gândul Eclesiastului, zicând: *„Cei-ar folosi unui om să câştige toată lumea dacă-şi pierde sufletul?"* (Mat. 16.26), după care a adăugat: *„Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi neprihănirea Lui, şi toate aceste lucruri vi se vor da pe deasupra "* (Mat.6.33).
Cum?
Planurile propuse pentru această carte sunt foarte diferite. Cel pe care îl vom sugera aici ar vrea să-1 ajute pe cititor să găsească drumul prin labirintul în care s-ar părea că autorul Eclesiastului îl introduce intenţionat.
Prolog
1.1-11
Agitaţia permanentă din natură
1.4-8

şi din istorie
1.9-11
1. *Deşertăciunea existenţei omeneşti*
1.12-3.15
a. *Zădărnicia căutării fericirii*
1.12-2.33
100
- prin înţelepciune
1.12-18 -în plăceri
2.1-2
- în lucrări importante
2.3-11
- în toate activităţile omeneşti
2.12-23 b. *Suveranitatea lui Dumnezeu*
2.24-3.15
- să apreciem bunurile pe care ni le dă El 2.24-26
- să acceptăm vremurile aşa cum sunt
3.1-8
- lucrarea lui Dumnezeu este desăvârşită
3.9-15 (Deci, în loc să căutăm fericirea,

s-o aşteptăm din partea Domnului.)
2. *Dezordini în societatea omenească*
3.16-6.9
în aceste versete, Eclesiastul descrie 8 situaţii omeneşti pe care le-a observat el însuşi (de 8 ori spune: *„am văzut, m-am uitat'),* grupate în două serii de câte 4 şi despărţite între ele printr-o dublă clarificare. în 7 cazuri din cele 8, omul este nenorocit.
a. *Patru situaţii dezolante*
3.16-4.12
1) nedreptăţi
3.16-22
2) asupriri
4.1-3
3) rivalităţi, invidii
4.4-6
4) egoism: munca îndârjită a omului care urmăreşte numai interesele sale
4.7-12

b. *O dublă clarificare*
4.13-5.6
- referitoare la îmbunătăţirile politice
4.13-16
- referitoare la practicile retigioase
4.17-5.6
c. *Alte4 situaţii*
5.8-6.9
5) o situaţie absurdă: asuprire, iubirea bogăţiilor
5.8-12
6) o situaţie tristă: bogăţii strânse ca rezervă 5.13-17
7) o situaţie normală: a se bucura de bunurile date de Dumnezeu
5.18-20
8) o situaţie revoltătoare: a poseda bunuri
şi a nu se putea bucura de ele
6.1-9
(în cazurile notate: 2, 4, 6, 8 revine

expresia *„sub soare').*
101
Atitudinea înţeleptului în faţa acestor situaţii 6.10-12.10
a. *Câteva reguli de acţiune*
6.9-7.24
- ce se potriveşte mai bine
6.9-7.14
- fereşte-te de orice extremism
7.15-24
b. *Examinarea unor concepte*
7.25-8.15
- introducere
7.25
- referitoare la femei
7.26-29
- despre atitudinea faţă de rege
8.1-4
- despre studierea conceptelor
8.5-8
- despre cei neprihăniţi şi despre cei

păcătoşi 8.10-15
c. *Bilanţul înţelepciunii*
8.16-9.9
- omul nu poate găsi adevăratul rost al lucrurilor
8.16-17
- Dumnezeu rămâne suveran
9.1-3
- viaţa preţuieşte mai mult decât moartea 9.4-6
- bucură-te de fericirea pe care ţi-o dă Dumnezeu
9.7-9
- avantajele şi limetele înţelepciunii
9.10-11.6
- nu aştepta prea multe de la ea
9.11-12
- dar nici nu o dispreţui
9.13-18
- o clipă de nebunie poate ruina întreaga viaţă de înţelepciune

10.1 -4
- fereşte-te de încercările sorţii
10.5-11
- veghează asupra cuvintelor tale
10.12-15
- înţelepciune şi nebunie la cei mari
10.16-20
- lucrează cât ai prilejul s-o faci
11.1 -6; 9.10
d. *Bucură-te de toate satisfacţiile pe care*
ţi le oferă viaţa
11.7-12.10
Concluzie: trăieşte în lumina veşniciei.
12.11-16
CÂNTAREA CÂNTĂRILOR
Titlul obişnuit, „Cântarea cântărilor", traduce forma ebraică a superlativului: „cântarea prin excelenţă", „cea mai frumoasă cântare". în realitate, nu este vorba despre o „cântare" în sensul

curent al cuvântului (o cântare religioasă), ci despre o cântare de dragoste.

Cine?

Subtitlul *„a lui Solomon" poate* însemna *şi lui Solomon* sau *pentru Solomon.* Aceste cuvinte nu ne dau un răspuns sigur cu privire la autorul cărţii. Anumiţi exegeţi continuă să o atribuie lui Solomon, din pricina cunoştinţelor profunde ale autorului despre faună şi floră (21 de specii de plante, 15 specii de animale). Alţi exegeţi, nu puţini la număr, sugerează un autor contemporan lui Solomon sau care ar fi trăit puţin mai târziu, adică într-o epocă pe deplin favorabilă unui asemenea tip de poezie.

Când?

Au fost propuse date diferite, cuprinse între epoca lui Solomon şi era persană, dar limbajul cărţii ne determină să

înclinăm spre cea dintâi eventualitate.
Unde?
Faptul că Solomon nu apare într-o lumină tocmai favorabilă în acest poem a sugerat ideea că autorul aparţinea uneia dintre cele 10 seminţii care, încă înainte de dezbinarea împărăţiei israelite, adoptaseră o atitudine critică faţă de dinastia davidică.
F.Godet considera, dimpotrivă, că „Solomon, auto-contem-plându-se în culmea gloriei sale, din perspectiva acestei înţelepciuni superioare cu care a fost umplut, îşi dă seama de cursa pe care o domnie ca a sa era pe punctul de a o întinde conştiinţei israelite" („Etudes bibliques, A.T.") şi a adresat naţiunii un avertisment redactat sub forma acestei drame simbolice.

Ce?

Natura acestei cărţi i-a intrigat în suficientă măsură pe cei ce au încercat s-o interpreteze. Este vorba despre un poem alegoric? Despre o piesă dramatică, în care fiecare personaj este un simbol? O culegere de cântece de dragoste? Ce semnificaţie are o asemenea carte în canonul Sfântei Scripturi? Cum se explică faptul că ea era citită în sinagogă la fiecare sărbătoare de Paşti?

O examinare foarte atentă a textului arată, în mod evident, că nu este vorba despre un monolog, ci despre un dialog purtat între un bărbat şi o femeie (vezi, de exemplu, 1.15-16), sau între o femeie şi un grup (exemplu 6.13). Se vorbeşte despre fraţii şi mama tinerei fete (1.6; 6.9; 8.1,8), despre însoţitorii tânărului (1.7), despre străjile cetăţii (3.3; 5.7). Sunt motive serioase să credem că avem

de-a face cu o operă dramatică în care apar mai multe personaje. Este adevărat că teatrul propriu-zis nu era cunoscut în Israel. El a apărut în templele păgâne, pentru a reprezenta istoria dumnezeilor lor. Dar este posibil ca, în cadrul căsătoriilor care durau mai multe zile (vezi Gen.29.27; Jud. 14.17), constituind prilej îndelungat de veselie (Gen31.27; Isa.5.12; 16.10), să se fi recitat poeme şi să se fi jucat scenete menite să celebreze dragostea conjugală, cum se proceda în Siria până în secolul trecut, unde obiceiuri datând din timpurile biblice nu se schimbaseră câtuşi de puţin.
Este acest poem o operă dramatică, cu două sau trei personaje principale? Părerile sunt împărţite: teologii vechi şi un număr de exegeţi moderni văd în această piesă 2 actori principali:

Solomon şi Sulamita. Alţii insistă pe anumite indicii, care arată că ar fi vorba despre două personaje masculine. Pe de o parte, este vorba despre regele Solomon (1.4-5; 3.7;9; 11; 8.11-12); în afară de cele 60 de regine şi 80 de ţiitoare (6.9), el are o iubită pe care o compară cu iapa înhămată la carele lui Faraon (1.9) şi-i propune un palanchin măreţ, înconjurat de 60 de gărzi înarmate (3.7-10), lănţişoare de aur cu stropituri de argint (1.11). Pe de altă parte, este vorba despre un păstor care *Jşi paşte turma între crini" (2.16;* 6.2-3), are tovarăşi, care sunt păstori ca şi el (1.7); el iubeşte viaţa la ţară (2.10-14; 4.6; 6.3; 7.12-14), în via (2.4) şi în livada lui (6.2). Solomon nu a fost niciodată păstor şi nu a avut obiceiul de a se

deghiza în păstor pentru a se juca cu regine-păstorițe. Este suficient să punem alături două pasaje ale cărții: *„îți vom face lănțișoare de aur cu stropituri de argint"*(1.11) şi *‚J)earda omul toate averile din casa lui pentru dragoste, tot n-ar avea decât dispreț"* (8.7), pentru a ne da seama de „imposibilitatea de a-l identifica pe Solomon cu preaiubitul" (J. de Saussure).

Prin urmare, se impune să distingem în cântare 3 personaje principale. Acela pe care Sulamita îl numeşte de 29 de ori *„preaiubitul"*nu este Solomon, ci un păstor pe care ea îl cunoaşte bine şi-l iubeşte. Această teorie a celor 3 personaje a fost lansată pentru prima dată în anul 1771 de pastorul hanovrian Jacobi şi este adoptată acum de numeroşi exegeți.

Cheia pentru susținerea „caracterului de

dramă" al acestei scrieri se găseşte în 6.11-12: tânăra ţărăncuţă coborâtă în livadă a fost mânată de curiozitate spre cortegiul regal, care trecea prin apropiere. Ceea ce a urmat imediat acestui fapt ne scapă - a fost ca remarcată, din pricina frumuseţii sale, de slujitorii regelui, de prinţi sau de Solomon însuşi? A fost ea suită cu forţa în unul dintre carele escortei regale sau s-a lăsat convinsă prin tot felul de argumente şi promisiuni? Nu contează! Fapt este că, la începutul cărţii, ea se afla în haremul regal, în mijlocul femeilor numite eufemistic *„fiicele Ierusalimului"*. Dialogul se poartă când cu aceste fete, care îşi cântă bucuria de a fi iubite de un personaj de o asemenea importanţă, când cu regele însuşi, care încearcă, prin tot felul de elogii şi promisiuni, să-i câştige inima. Unele

fraze ale Sulamitei nu se pot aplica unui interlocutor prezent. Poate că ca le adresează, ca într-un vis, preiubitului ei care lipseşte, aşa cum consideră F.Godet.

Nodul dramei constă în lupta lăuntrică dintre tentaţia de a ceda promisiunilor lui Solomon şi dorinţa de a rămâne fidelă păstorului aflat departe. Acţiunea dramatică se desfăşoară gradat, prin semnalarea unor tentaţii tot mai atrăgătoare: declaraţii de dragoste ieftine, la început, urmate de oferirea de bijuterii, la care se adăuga promisiunea de a ocupa rangul suprem printre regine, pentru a se ajunge la momentul în care regele, sigur de victorie, este totuşi respins în mod categoric (7.10). La sfârşitul acestei drame, păstoriţa apare sprijinindu-se de preaiubitul ei - ea şi-a

recâştigat libertatea şi a învăţat lecţia cuvenită din încercarea prin care a trecut (8.6-7).

Interpretarea cărţii

Se cunosc 3 interpretări: literală, alegorică şi parabolică.

în cadrul *interpretării literale* se ia textul aşa cum este - el cântă dragostea dintre un bărbat şi o femeie, văzută sub următoarele aspecte: bucuria prezenţei partenerului, contemplarea împreună a frumuseţilor naturii, admiraţia pentru întreaga personalitate a fiinţei iubite, atracţia fizică. Sub acest aspect, se justifică pe deplin existenţa Cântării cântărilor în canonul Sfântei Scripturi. Crearea omului ca *„parte bărbătească şi parte femeiască"* (Gen.l .27) şi relaţiile lor sexuale se înscriau în cadrul ordinii iniţiale a creaţi-unii, nu al alterării care a urmat căderii. Mulţi

analişti moderni agreează această interpretare.
Acest sens literal devine mai grăitor şi mai concordant cu scopul general al Scripturii, dacă optăm pentru caracterul de dramă cu 3 personaje. Atunci, Cântarea devine apologia dragostei pure, fidele, a monogamiei, aşa cum a fost ea stabilită la început (Gen.2.23-25). Ea celebrează triumful dragostei curate şi dezinteresate asupra atracţiilor unor pasiuni egoiste şi senzuale. Sulamita „a preferat dragostea săracă, dar sinceră, pasiunii magnifice, dar senzuale. Dragostea aceluia care nu dă nimic, dar care se dăruieşte pe sine însuşi, i s-a părut mai bună decât iubirea care dă totul, în afară de sine însuşi" (F.Godet).
într-un popor în care divorţul devenise foarte uşor de obţinut (vezi Mat. 19.3),

în care exemplul poligamiei venea chiar de la curtea regală, în care morala conjugală tindea să urmeze exemplul popoarelor vecine, o carte care să cânte dragostea exclusivă, Voluntară şi permanentă dintre un bărbat şi o femeie era nu numai binevenită, dar îşi găsea locul printre scrierile cu caracter nonnativ ale acestui popor. La fel este ea şi pentru noi: chiar dacă nu ar avea o altă semnnificaţie decât să preamărească o asemenea iubire, ea merită să figureze printre cărţile biblice.
In *interpretarea alegorică,* toate personajele şi toate detaliile au o semnificaţie spirituală ascunsă. Solomon îl reprezintă pe Dumnezeu, Sulamita reprezintă comunitatea credincioasă.

sunt interpretate de credincioşi ca garanţii ale dragostei lui Dumnezeu, iar cuvintele Sulamitei ca o expresie a devotamentului inimilor fidele Domnului. Misticii tuturor timpurilor - iudei, catolici şi evanghelici - s-au inspirat din meditaţia plină de alegorii a Cântării cântărilor, care devenea pentru ei suportul dialogului de iubire purtat între sufletul credincios şi Dumnezeu sau Isus Hristos.
Evreii erau obişnuiţi să dea o semnificaţie spirituală realităţilor materiale: astfel, vinul simboliza bucuria, vulpea - duşmanul, căprioara - graţia, via - Israelul. Or, Cântarea este plină de aceste elemente evocatoare, ce au o puternică încărcătură simbolică. Tema ei esenţială, dragostea conjugală, este folosită des în Sfânta Scriptură pentru a indica relaţiile dintre

Dumnezeu şi poporul Lui (Exod.20.5; Ier.3.6; Osea 2.16-25; Ioan 3.29; Ef.5.22-33; Apoc. 19.7,8; 22.17).
Aşadar, este posibil ca evreii să fi descoperit, în spatele acestei simple poveşti de dragoste, o semnificaţie mai profundă, aşa cum ascultătorii lui Osea au înţeles bine aluziile lui la Soţul şi amanţii lui Israel (Osea 2.5-20).
Interpretarea alegorică a Cântării cântărilor - la fel ca aceea a pildelor lui Hristos - devine primejdioasă atunci când, în loc de a vedea povestirea ca o ilustrare a unei realităţi spirituale, se dă un sens precis fiecărei detaliu, de exemplu fiecărei părţi din corpul Sulamitei evocate în descrierile lui Solomon.
Pe de altă parte, privind cartea din perspectiva dramei cu două personaje, Solomon apare ca o imagine a lui

Dumnezeu. Dar, oare, ne-am putea aştepta ca acest rege, căruia *Jnima nui-a fost în totul a Domnului, Dumnezeului său"(* împ.l 1.4), să fie o reprezentare corespunzătoare a lui Dumnezeu sau a lui Isus Hristos? Iar dacă Sulamita reprezintă Biserica, poate aceasta să se simtă onorată de a fi admisă într-un harem deja populat cu 60 de împărătese şi 80 de ţiitoare (6.8)?

Interpretarea parabolică se inspiră din principiile modeme de interpretare a pildelor Mântuitorului: în loc să se caute un sens pentru fiecare detaliu în parte, se încearcă să se găsească o semnificaţie pentru ansamblul povestirii, semnificaţie căreia îi sunt subordonate toate detaliile. în sensul acesta au interpretat autorii Noului Testament istoria lui Israel: călătoria prin pustie, trecerea

Mării Roşii, asigurarea zilnică a manei sunt nu numai nişte fapte istorice reale, dar şi nişte imagini ale mersului nostru prin lumea aceasta, o prefigurare a botezului şi a Cinei Domnului (1 Cor. 10.1-4).
Astfel, istoria ţărăncuţei rătăcite în palatul luxos al marelui rege Solomon se aseamănă cu aceea a poporului lui Dumnezeu, un popor umil, alcătuit din păstori şi ţărani, care a dorit să aibă un rege, la fel ca popoarele vecine (1 Sam.8.5). într-o asemenea ipoteză, Sulamita reprezintă „instinctul israelit în toată curăţia lui" (F.Godet), iar Solomon personifică regalitatea pământească. Păstorul care posedă toate atribuţiile perfecţiunii: frumuseţe fără cusur (5.10-16), libertate neîngrădită (2.9-17) şi înţelepciune desăvârşită, care

apare vizibil abia la sfârşitul dramei, este Dumnezeu însuşi, al Cărui Nume, Iehova, nu înseamnă doar Cel ce este, dar şi Cel ce vine.
Fiicele Ierusalimului, spre deosebire de tânăra ţărăncuţă, s-au lăsat deja fascinate de strălucirea lui Solomon. Ele joacă rolul corului în tragediile antice, adică ne ajută să înţelegem ce se petrece în sufletul Sulamitei, dar reflectă şi sentimentele *Israelului carnal,* care s-a lăsat sedus de luxul şi fastul regalităţii. Ca în Hamlet, toată drama este dominată de un personaj care nu se arată niciodată: el orientează reacţiile şi gândurile tinerei fete supuse unei probe, spre a se dovedi dacă îi va rămâne fidelă păstorului, fiind confruntată cu promisiunile monarhului. Deja, ea este împodobită cu perle şi coliere, în curând aurul şi argintul îi vor fi dăruite din

belşug (1.10-11). Oare se va lăsa ea definitiv fermecată de forţa podoabelor? Idealul bogăţiei şi a măreţiei pământeşti, a cărui realizare perfectă o constituie Solomon (vezi 2 Cron. 1.15; 9.22-27), a exercitat o puternică fascinaţie asupra inimii israelite. Fiicele Ierusalimului sunt pe deplin subjugate de stălucirea unei glorii care nu se reducea la lucrurile exterioare: el poseda toată ştiinţa timpului său şi era mai înţelept decât toţi contemporanii lui (1 împ.5.9-12,14; 2 Cron.9.23). El este, potrivit semnificaţiei numelui lui, *„cel prosper, cel desăvârşit, cel împlinit"*. Şi atunci, cum săi se reziste?

O singură portiţă de scăpare i se oferă Sulamitei: închisă în palatul lui Solomon, ea aleargă cu gândul în întâmpinarea preaiu-

bitului ei, evocând frumuseţea lui şi amintindu-şi de întâlnirile avute cu el în mijlocul naturii, în plină primăvară. Această evocare este atât de intensă încât ea îşi pierde total cunoştiinţa realităţii înconjurătoare şi, astfel, scapă din închisoarea sa. Cum să nu vedem în aceste viziuni o aluzie la cele ale profeţilor, în cursul cărora ei contemplau frumuseţea persoanei şi planurile lui Dumnezeu? Tocmai aceste viziuni profetice au permis israeliţilor să reziste ispitelor din vremea lor.
Această interpretare oferă cel mai larg câmp de aplicaţii de ordin spiritual, fără a elimina sensul literal şi fără a permite alunecarea în indecenţele sensului alegoric.
De ce?
Pe vremea lui Solomon, Israel se găsea la o răspântie de drumuri. Mesajul

Cântării cântărilor, la vremea când a fost compus, era, înainte de toate, un apel de a alege: Ijsraele, ce voce vei asculta? Vei asculta vocea Păstorului, care te iubeşte şi te invită să trăieşti o viaţă ascunsă, cu El, departe de fastul şi gloria lumească, sau vocea monarhului, care, prin bogăţiile lui pământeşti, te antrenează în luxul lui, spre dominaţia politică? Vei alege bogăţiile acestei lumi şi falsa glorie sau te vei alipi de Acela care nu recurge la nici un mijloc lumesc pentru a te atrage către El? Componentele spirituale ale dramei sunt, de fapt, „cele 3 mari puteri ale vieţii omeneşti: dragostea divină pentru poporul ales, libertatea umană, în exercitarea sa deplină, şi seducţia lumească, în ceea ce are ea mai atrăgător" (F.Godet). Aceste componente există dintotdeauna. *„Sora*

micuţă" (%.%) a Sulamitei, Biserica, a fost expusă, de-a lungul veacurilor, aceleiaşi tentaţii ca poporul lui Dumnezeu din Vechiul Legământ. Prea adesea, ea a căzut pradă atracţiei bogăţiilor, fastului şi puterii. Pentru a putea spune: *„Şed ca împărăteasă"* (Apoc.18.7), ea a uitat că aparţine săracului Păstor din Iudeea. Atracţia aurului şi argintului, a viei din Baal-Hamon (care însemna stăpânul unei mari mulţimi), adică a dominaţiei peste numeroase gloate şi a gloriei trecătoare, au fost, de multe ori, fatale pentru Mireasa Păstorului cel Bun, pentru că ea nu a ascultat avertismentele conţinute în Cântarea cântărilor şi, astfel, nu a rămas credincioasă Stăpânului plecat într-o altă ţară, Mirelui care Se lasă aşteptat.

in<>

Biserica din timpul nostru este expusă

aceloraşi tentaţii, iar lecţia oferită de Cântarea cântărilor este cât se poate de actuală.
Ce folos personal va trage credinciosul care citeşte Cântarea cântărilor? In primul rând, va descoperi unul dintre cele mai frumoase poeme ale literaturii universale, iar o anumită doză de frumuseţe veritabilă nu este ceva extravagant în timpurile noastre. Apoi, va vedea în aceste pagini modul în care priveşte Biblia dragostea conjugală şi va constata cât de departe este această viziune a Scripturii de pudoarea afectată, ca şi de divinizarea lui Eros. Privind cartea din perspectiva dramei cu 3 personaje, el va primi o lecţie de fidelitate. în comparaţie cu tentaţiile cărora le-a rezistat Sulamita, cele cu care dragostea lui se va confrunta sunt încercări mărunte. în sfârşit, starea

conflictuală în care s-au aflat Israel şi Biserica va fi resimţită de el însuşi. Şi el trebuie să aleagă, în fiecare zi, între două iubiri. Pe de o parte, Dumnezeu, Stăpânul plecat într-o ţară îndepărtată, care nu apare decât în viziunile interioare, care locuieşte pe munţii plini de miresme şi posedă frumuseţea desăvârşită, libertatea infinită şi înţelepciunea perfectă. Bunul Păstor - cum ni S-a prezentat Isus însuşi - nu are nimic glorios să ne ofere aici pe pământ, dar, într-o bună zi, El va apărea pe scena istoriei, pentru a-i răsplăti pe toţi aceia care îşi vor fi păstrat legământul de iubire. De cealaltă parte se află Solomon, lumea, slava lumească, bogăţia şi puterea, toate acestea fiind vizibile. Credinciosul este pus în faţa unei alegeri: în faţa tentaţiei plăcerilor şi gloriei pe pământ va rămâne el fidel

Păstorului sărac, care nu este de faţă? De asemenea, lumea ne întâmpină uneori cu sentimente de admiraţie („cu talentele noastre...'). Ea încearcă să ne seducă prin demonstraţii de grandoare (ca Solomon, prin intermediul cortegiului imperial): risipa de lux, parada marelui număr de bogăţii şi de supuşi, fastul solemnităţilor.

„Tot ce este în lume: pofta firii pământeşti, pofta ochilor şi lăudăroşia vietii"{ loan 2.16) şi-au conjugat eforturile pentru a o seduce pe Sulamita. Unde putea găsi forţa necesară pentru a se împotrivi? în amintirea păstrată prietenului ei, în discuţiile interioare cu el, în meditarea la frumuseţea şi perfecţiunea lui. La aceleaşi surse putem apela şi noi pentru a răspunde atacurilor

provenite din partea lumii: la amintirea divinului nostru Prieten, gândindu-ne la tot ceea ce a făcut El pentru *„a ne răscumpăra din felul deşert de vieţuire pe care l-am moştenit de la părinţii noştri",* la convorbirile avute cu El prin rugăciune şi la adorarea însuşirilor Sale desăvârşite. Având această permanentă comuniune cu El, vom vedea cum se ofilesc atracţiile acestei lumi (1 loan 2.17).

„Dragostea este tare ca moartea" (8.6): din dragoste pentru noi, Hristos a trecut prin moarte de cruce. Tot aşa, dragostea noastră pentru El ne va permite să înfruntăm aceeaşi moarte, pentru a-I rămâne credincioşi. Dragostea Lui nu este posesivă, ca aceea a lumii, ci dezinteresată. El nu cere nimic pentru Sine, în afară de un cânt, adică laudă şi adorare. El nu cere să ne audă glasul

pentru El însuşi, ci pentru *„prietenii" Săi* (8.13), adică pentru legiunile cereşti, în mijlocul cărora laudele noastre îl glorifică.
Vom putea noi, în viaţa de toate zilele, să răspundem cum se cuvine provocării pe care ne-a adresat-o „cea mai frumoasă dintre toate cântările"?
Cum?
Câţiva interpreţi nu au văzut în Cântarea cântărilor decât o colecţie, mai mult sau mai puţin aparte, de cântece de dragoste provenite din diverse surse şi a cărei alcătuire s-a întins de-a lungul a 6 secole. Totuşi, unitatea cărţii apare în mod izbitor în elementele comune, care revin de la început şi până la sfârşit (de exemplu menţiunea referitoare la *„fiicele Ierusalimului":* 1.5; 2.7; 3.5; 5.8,16; 8.4; anumite repetiţii: 2.5-5.8; 2.6-8.3; 2.16-6.3; 4.1-3; 6.5-7; 4.5-7.4;

refrenul: 2.7; 3.5; 8.4 şi, în sfârşit, în identitatea de ton şi inspiraţie, care este evidentă în cazul unei citiri cursive a cărţii, lucru care nu se întâmplă în cazul Psalmilor şi al Proverbelor.

Planul cărţii (după interpretarea aleasă)

Actul I: *Exil în palatul regal*

Scena 1: Sulamita şi tinerele fete

Scena 2: Solomon şi Sulamita

Scena 3: Sulamita şi preaiubitul ei

Scena 4: Sulamita şi corul fetelor

1.1-3.5

1.1-8

1.9-2.7

2.8-17

3.1-5

111

Actul II: *Tentaţiile*

3 6-84

Scena 1: Corul locuitorilor Ierusalimului 3.6-11

Scena 2: Solomon şi Sulamita
4.1-51
Scena 3: Sulamita şi corul fetelor
5.2 - 6 3
Scena 4: Solomon, Sulamita şi corul fetelor 6.4 - 7.10
Scena 5: Sulamita şi corul fetelor
7.11 - 8 4
ActulIII: *Triumful dragostei*
8 5-14
Scena 1: Sulamita şi preaiubitul ei
g 5.7
Scena 2: Sulamita şi fraţii ei
%.%\0
Scena 3: Privire retrospectivă
g 11-12
Scena 4: Sulamita şi preaiubitul ei
8.13-14

CĂRŢILE PROFETICE
Un gen literar unic

Scrierile proorocilor biblici constituie un gen literar unic în literatura universală. Forma şi fondul lor nu au nici o paralelă în nici una dintre scrierile antice. Profeţii au rolul de purtători de cuvânt ai lui Dumnezeu. Cuvântul *a prooroci* vine de la *prophanai,* care înseamnă „a vorbi pentru un altul". Cuvântul ebraic *nabhi'* are o semnificaţie asemănătoare. Astfel, Aaron era „proorocul" lui Moise, adică purtătorul lui de cuvânt (Exod.7.1-2). Profeţii sunt *„oameni ai lui Dumnezeu"* {\ împ.13.1) care trăiesc într-o relaţie permanentă cu El. Ei au fost chemaţi de El, adesea în împrejurări speciale (Isa.6; Ier.1.4-9; Ezec.l.1-3.21), pentru a transmite mesajul comunicat de Domnul în diverse moduri: prin vedenii sau prin iluminarea minţii lor. De aceea, ei au fost numiţi uneori *„văzători"*{\

Sam.9.9; 1 Cron. 9.22; Isa.30.10). Ei sunt *„străjerii"* lui Dumnezeu (Hab.2.1; Isa.21.8), având ca sarcină scrutarea viitorului şi avertizarea poporului, pentru care sunt, în acelaşi timp, păzitori şi păstori (Zah. 10.2-3; 11.3,16-17; Ezec. 34.2)!

O bună parte din mesajul lor se concentrează asupra viitorului, pentru că ei spun ce se va întâmpla sau s-ar putea întâmpla, în funcţie de comportamentul prezent sau viitor al pooprului; de aceea, mesajul se referea şi la prezent. Profeţiile lor servesc, înainte de toate, la stimularea voinţei ascultătorilor, cu scopul de a produce în aceştia o schimbare a felului de viaţă. Profeţii sunt, în primul rând, oameni de acţiune, lucrând împreună cu Dumnezeu la realizarea planului Său cu privire la oameni, în viaţa religioasă, morală,

socială şi politică.
Trecut, prezent, viitor
Puternic ancoraţi în trecut, ei judecă prezentul şi pregătesc viitorul. Lucrarea săvârşită de Dumnezeu în trecut spre binele poporului Său serveşte profeţilor ca punct de referinţă constant:

ceea ce a făcut Domnul pentru israeliţi cu prilejul ieşirii lor din Egipt şi a intrării în ţara Canaan este garanţia puterii şi grijii Lui faţă de copiii Săi. Legea dată pe Sinai trasează liniile directoare după care va trebui să se călăuzească poporul ales; bazându-se pe ea, proorocii vor putea combate idolatria, nedreptăţile sociale şi formalismul religios. în lumina acestei revelaţii a lui Dumnezeu în istoria şi legislaţia mozaice judecă profeţii prezentul, nu din exterior, ci profund

implicaţi în evenimentele contemporane lor. Când contemplă viitorul, profeţii o fac pentru a trasa norme divine conform cărora urmează să se desfăşoare viaţa poporului ales. Din acest viitor se detaşează 4 momente semnificative, care constituie tema principală a oricărei profeţii.

1. Pedepsirea iminentă a poporului, prin ducerea lui în robie şi risipirea printre popoarele pământului.
2. Pedepsirea naţiunilor care au asuprit poporul lui Dumnezeu.
3. întoarcerea israeliţilor în ţara lor.
4. Venirea lui Mesia şi stabilirea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ.

Aceste diferite evenimente sunt prezentate din perspectivă profetică, care este diferită de perspectiva istorică. Adesea, acest mod de a privi viitorul a fost comparat cu „viziunea îndepărtată a

unui lanţ de munţi, în care vârfurile aflate la mare distanţă se unesc cu cele de aproape, formând un singur şir" (E.Sauer).

Cinci secole de profeţie biblică

Avraam şi Moise au fost numiţi profeţi (Gen.20.7; Deut.34.10). Acesta din urmă nu a avut corespondent decât în persoana lui Hristos, a cărui venire a anunţat-o cu 15 veacuri înainte (Deut. 18.15). Dar linia profetică obişnuită începe abia de la Samuel şi se continuă, fără întrerupere, din secolul IX şi până în secolul V î.Hr. Uneori, mai mulţi profeţi au lucrat în acelaşi timp.

De la numeroşi prooroci nu ne-a rămas nici o scriere. Cărţile Samuel, împăraţi şi Cronici ne relatează numele câtorva dintre aceştia: Elisei, Natan, Gad sunt printre cei mai cunoscuţi. Au existat, de asemenea, proorocite, ca Hulda (2 împ.

22.14), care se bucurau de un mare prestigiu în Israel.
Literatura poporului Israel s-a constituit, în linii mari, în 3 etape. Când s-au pus bazele fiinţei naţionale a lui Israel, Dumnezeu

i-a dat numeroase ordine, sub formă de *legi.* în timpul epocii de aur, numeroşi poeţi şi oameni înţelepţi au reflectat asupra principalelor probleme ale existenţei şi au cântat dragostea şi slava lui Dumnezeu. Aşa au luat naştere cărţile *poetice* (sau *sapienţiale).* în perioada sumbră şi tulbure care a urmat, Dumnezeu a ridicat prooroci, care au consemnat avertismentele şi promisiunile lor, în cărţi destinate să rămână mărturii despre lucrarea lui Dumnezeu în această lume. Acestea sunt nişte monumente ridicate în cinstea

principiilor neschimbătoare ale guvernării divine. Cele 3 aspecte ale revelaţiei se completează reciproc. Unitatea lor, în ciuda diversităţii de origine, de epocă a redactării şi de vocaţie a redactorilor lor, este unul dintre miracolele cele mai uimitoare din istoria literaturii universale.
în cadrul cărţilor profetice, distingem 4 profeţi mari şi 12 profeţi mici. Această distincţie pur formală ia drept criteriu doar volumul scrierilor. Ei mai pot fi clasaţi în ordine cronologică, urmărind poziţia acestora în funcţie de exilul babilonian: 5 profeţi au trăit în timpul captivităţii sau după aceasta (Ezechiel, Daniel, Hagai, Zaharia, Maleahi), toţi ceilalţi au proorocit înainte de exil, iar dintre aceştia 7 înaintea căderii împărăţiei lui Israel (Obadia, Ioel, Amos, Osea, Isaia, Mica, Iona) şi 4

înainte de prăbuşirea împărăţiei lui Iuda (Naum, Ţafania, Habacuc şi Ieremia). Ieremia a trăit momentele luării Ierusalimului şi se pare că şi-a continuat misiunea profetică, asemenea lui Ezechiel, printre deportaţi sau printre cei ce au scăpat cu viaţă. Proorocii ar mai putea fi clasaţi după destinaţia mesajului lor: Amos, Osea şi, într-o anumită măsură, Mica au vorbit pentru Israel; Iona şi Naum au proorocit cu privire la Ninive; Obadia referitor la Edom; Daniel s-a adresat Babilonului. Toţi ceilalţi şi-au exercitat misiunea printre locuitorii împărăţiei lui Iuda. Printre aceşti oameni ai lui Dumnezeu se pot constata mari diferenţe de origine, vocaţie şi condiţie socială: Amos era un păstor cu un limbaj aspru şi pitoresc (Amos.7.14; 2.13; 3.4-6), Daniel -un ministru de stat educat la

curtea Babilonului (Dan. 1.4-7; 2.48-49; 6.2-5), Ezechiel şi Zaharia erau preoţi, Ieremia - fiu de preot (1.1), Isaia - arhivar regal (2 Cron.26.22; 32.32). Mesajele lor poartă amprenta educaţiei, temperamentului şi situaţiei lor. Ce

este comun între stilul viu şi pătrunzător al lui Amos sau al lui Isaia şi poezia melancolică a lui Osea sau a lui Ieremia, sau chiar psalmodia artistului Habacuc? Puţin, în afară de dragostea lor pentru Dumnezeu şi pentru poporul lor.

Cadrul istoric **al proorociilor**

Uneori, mesajul proorocilor este greu de înţeles. El era destinat, în primul rând, poporului Israel, înscris în acea epocă într-un anumit context istoric, geografic, religios, social şi cultural. Dumnezeu le-a cerut proorocilor să-i

vorbească poporului pentru a-1 trezi, a-1 mustra sau a-1 încuraja. încercând să cunoaştem contextul respectiv, vom înţelege mai bine mesajul profetic, fiind astfel feriţi de interpretări fanteziste sau tendenţioase.

1. *Cadrul geografic*

Toate textele profetice conţin numeroase aluzii la localităţile sau ţările de atunci. Dar, în cele mai multe cazuri, denumirile locurilor s-au schimbat de-a lungul veacurilor (Iavan = Grecia; Pul şi Lud = Somalia şi Etiopia). Poate fi interesant să se verifice pe o hartă unde sunt situate zonele citate, pentru a ne da seama, de exemplu, de pericolul creat de înaintarea armatelor duşmane (vezi ‚L' Atlas de la Bible", editat de *Sator* în colaborare cu *La croisade du livre chretien* şi *Emmaiis,* 1986). Sirienii se aflau la o depărtare de o zi de mers de

seminţiile din nord, în timp ce Babilonul se găsea la peste 1 000 de km de Ierusalim, Egiptul la vreo 500 km. De notat, apoi, condiţiile de climă, regimul ploilor, fertilitatea solului, resursele naturale, originea diferitelor produse pomenite în text, importanţa cetăţilor...

Unele expresii trebuie explicate, pentru a se evita o înţelegere greşită: când este vorba despre apele mării în Egipt, poate fi vorba despre apele Nilului, care acoperă ţara ca o mare în timpul inundaţiilor (Isa.19.5), sau despre apele Mării Roşii, atunci când este amintită ieşirea israeliţilor din Egipt. Când se vorbeşte despre Râu, este o aluzie la Eufrat. După numele vânturilor, este vorba despre o ameninţare sau despre o binecuvântare. Unele imagini fac aluzie la natura solului (vulcanic, steril,

mlăştinos, deşertic...). Toate aceste precizări sunt folositoare în vederea unei corecte înţelegeri a textului.

2. *Situaţia religioasă* începând cu Solomon, viaţa religioasă a lui Israel se concentra asupra Templului din Ierusalim. Totuşi, cultele locale nu au dispărut în totalitate. Chiar şi unii regi evlavioşi, ca Asa, Ozia şi Iotam, au lăsat să existe *înălţimile" {* împ.15.14; 2 împ. 15.3, 4,34-35): *„poporul tot mai aducea jertfe şi tămâie pe înălţimi"* (v.35). Pentru a-i împiedica pe membrii celor 10 seminţii să se ducă la Templu în Ierusalim, Ieroboam a construit nişte sanctuare regale la Dan şi la Betel şi a rânduit un corp de preoţi luaţi din rândul oamenilor din popor (1 împ. 12.26-32), ceea ce era contrar poruncilor lui Dumnezeu (Deut. 12.11-

14; Amos 5.4-5).
Proorocii s-au ridicat cu toată hotărârea împotriva acestor înălţimi (1 împ.13.1-2; Ier.7.31; 17.3; Ezec.6.3; Osea 10.8; Amos 7.9), căci cultul practicat pe aceste locuri înalte era, de cele mai multe ori, o supravieţuire a cultelor idolatre practicate în templele canaanite, locuitori pe care israeliţii nu i-au nimicit cu desăvârşire, cu prilejul intrării lor în Canaan (Num.33.52; Deut, 33.29). în general, aceste culte erau însoţite de prostituţia sacră (Osea.4.11-14), iar imoralitatea domnea deja în cursul pelerinajului spre sanctuare (Ier.3.2; 2 Cron.21.11). îndeosebi cultul Astarteei (sau Aşera), zeiţa fecundităţii, era marcat de scene de desfrâu, menite să onoreze şi să favorizeze forţele generatoare ale naturii (Jud.2.13; 10.6; 1 împ.11.5,33; 2Împ.23.13). Pe timpul

lui Ieremia, unele femei israelite făceau prăjituri cu efigia „//»-*părătesei cerurilor"(\er.l.\%;* 44.17-25; Osea 3:1), Zeul Baal (Stăpânul sau Domnul), dumnezeul suprem al canaaniţilor, şi zeul Moloc (rege, numit şi Milcom sau Maleom: 1 împ.11.5,33; Ier.32.35) aveau adepţi numeroşi (2 împ. 17.17; 2 Cron.28.3; 33.6), deşi cultul lor fusese interzis sub pedeapsa cu moartea în poporul Israel (Lev.18.21; 20.1-5). Moloc cerea jertfe de copii, iar în Palestina au fost găsite sanctuare înconjurate de numeroase schelete calcinate de copii. De aceea, nu ne surprinde deloc hotărârea cu care profeţii au condamnat cultul crud al lui Baal (Ier.7.9; 11.13,17; 12.16; 19.5; 23.13,27; 32.29,35; Osea 2.10; 13.1; Ţef.1.4) şi al lui Moloc (Ier.32.35). în plusv fiecare familie şi fiecare cetate îşi

aveau idolii lor, cărora li se aducea închinare (Isa.2.8; 40.19-20; 44.9-20; Ier. 10.9). La mulţi prooroci
117:
găsim avertismente referitoare la acest cult al idolilor, care L-a deposedat pe Domnul de locul unic pe care El îl cerea prin porunca întâi a Decalogului. Idolatria, cu imoralitatea care o însoţea, au constituit principala cauză a exijării lui Israel şi a lui Iuda. După robia babiloniană, profeţia din Isaia 2.18, care prooroceşte faptul că toţi idolii vor dispărea, s-a împlinit literal.

3. *Contextul social*

Instaurarea monarhiei a adus serioase transformări în viaţa socială a evreilor: impozite ridicate, îndatoriri suplimentare, războaie, care au pricinuit sărăcirea celei mai mari părţi a populaţiei. Era deajuns să survină o

recoltă slabă sau o epidemie în rândul animalelor, pentru a-l obliga pe ţăran să împrumute bani pentru a supravieţui. Tributurile pretinse de suveranii străini şi taxele cerute de rege îi împovărau pe oamenii de rând, care se vedeau siliţi, de cele mai multe ori, să-şi amaneteze bunurile. Speculanţi abili profitau de această situaţie pentru a se îmbogăţi. Ei cumpărau pământuri cu preţuri mici, împrumutau bani cu dobânzi ridicate, pretinzând ca garanţie ogoare, uneori chiar copiii sau nevasta debitorului. Dacă acesta nu-şi putea rambursa datoria, pământul lui îngroşa patrimoniul profitorului, familia datornicului sau el însuşi, urmând să devină robi celui ce l-a împrumutat. Astfel s-au constituit, încetul cu încetul, două clase sociale net separate şi ostile: săracii, exploataţi şi asupriţi, şi bogaţii,

care trăiau într-un lux insolent, imitând modelul de viaţă al străinilor cu care aveau relaţii comerciale. Dispoziţiile referitoare la anul sabatic şi la anul jubiliar, menite să împiedice această inegalitate persistentă (Lev.25.10-54, Deut.15.1-18; 31.10), nu mai erau respectate, nici aceea de a nu cere dobândă unui compatriot (Exod 22.25; Deut.23.20).

Bogaţii sau prietenii acestora deţineau şi puterea judiciară. Când un sărac voia să se apare, cauza lui era dinainte pierdută. Aceste nedreptăţi explică violenţa cu care se ridicau unii prooroci împotriva celor bogaţi (Isa.5.8-10; Amos 3.9-10; Mic.2.2-5), împotriva poftei lor pentru o viaţă de lux şi a atitudinii lor faţă de cei săraci (Isa.3.14-26; Amos 4.1-3; 5.11-13; 6.4-7; Mic.6.12; 7.3). Aceste cuvinte sunt valabile şi pentru vremea

noastră.
118
4. *Contextul cultural*
Cultura unui popor cuprinde ansamblul tradiţiilor sale etnice, artistice şi literare, legile, moravurile şi obiceiurile transmise din generaţie în generaţie. Scrierile biblice sunt impregnate de aluzii la aceste elemente culturale, profund încarnate în viaţa poporului. Legea dată de Moise reglementa toate aspectele vieţii cotidiene. Adesea este suficientă o referinţă biblică pentru a lămuri aluzia (Exod 22.25-26; Deut.10.13; Amos 2.8).
Alte detalii îşi găsesc explicaţia în obiceiurile epocii: casele erau construite din lut (Iov 4.19), din cărămizi (Isa.9.9) sau din piatră (1 împ.7.9). Asemenea regilor, bogaţii aveau reşedinţe de vară şi reşedinţa de iama (Amos.3.15).

Acestea din urmă erau încălzite cu un fel de cărbuni (Ier.36.22). în fiecare zi se măcina grâu (Ier.25.10) şi se cocea pâine (Isa.44.15). în cetăţi, brutarii, grupaţi pe străzi (Ier.37.21), făceau pâine în cuptoare mari (Osea. 7.4). Profitorii, îmbogăţiţi pe seama celor mulţi, trăiau în lux, lenevind pe paturi încrustate cu fildeş, în sunetul harfelor şi tamburinelor (Amos 6; Isa.5.8-14). Bogaţii, bărbaţi şi femei, puneau accent pe toaleta şi coafura lor (Isa.3.16-24), pe încălţăminte din piele fină (Ezec.16.10), ornate cu clopoţei care ritmau paşii (Isa. 16-17).
Idolatria este adesea comparată de profeţi cu prostituţia, pe de o parte pentru că aceasta era o abandonare a *soţului legitim* al lui Israel (adică Domnul) şi, pe de altă parte, pentru că cultul idolilor, în special cel al lui Baal

şi al Astarteei, era însoţit adesea de prostituţia „sacră" (Mic.1.7; Osea 4.12-14).
Numeroase gesturi convenţionale traduc gânduri sau sentimente, uneori diferite de ale noastre, de exemplu: a-şi bate pieptul era un semn de întristare (Naum 2.7); a-şi acoperi barba sau mustaţa - un gest exprimând tristeţea sau ruşinea (Ezec.24.17,22; Mic.3.7); a lua sacul, adică a se înveli cu stofe groase, a-şi rade părul capului, erau semne de jale sau de consternare (lsa.22.12; Amos.8.10); fluieratul sau mişcarea agitată a mâinilor erau gesturi care exprimau batjocura, mirarea sau oroarea (Ier.19.8; 50.13; Plâng.2.15; Ţef.2.15).
Multe expresii se referă la arta militară antică: *mtărîturileerm* nişte ridicaturi de pământ de pe care urma să se

declanşeze atacuri

asupra zidurilor de apărare, pentru a înlesni cucerirea cetăţii asediate (Ezec.26.8; Hab.1.10); *berbecii* - instrumente folosite la spargerea porţilor cetăţilor; *broască* se numea înaintarea infanteriei împotriva duşmanului sub protecţia scuturilor, lipite unul de altul, deasupra capetelor ostaşilor. După bătălie, prada era împărţită de învingători, prin tragere la sorţi (Ioel 4.3; Naum 3.10; Obad.ll); un fel de *mreajă* (sau laţ) se folosea pentru prinderea prizonierilor (Ezec.32.3; Osea 7.12; Hab.1.15 - în aceste pasaje, termenul *mreajă este* folosit în sens simbolic).

In cărţile profetice mai găsim şi unele expresii proverbiale, cum ar fi: *„a locui*

sub via şi smochinul lui" - un indiciu al păcii, al prosperităţii şi al siguranţei (Amos 9.14; Mic.4.4); *„a-şi lărgi locul cortului"(ISSL.54.2)* era o aluzie la creşterea familiei; *„a suge laptele neamurilor"* (Isa.60.16) însemna a profita de ceea ce au ele mai bun. *„Temeliilemunţilor"*indică fundul mării (lona 2.7); „7a/s"(Ezec.27.12; 38.13; lona 1.3) are uneori acelaşi sens ca, pentru noi, expresia „la capătul lumii". Pentru a înţelege dictonul *„ca secerătorli vara"*"(Mic.7'.1), trebuie să ne amintim că, în Israel, secerişul este gata la Rusalii. Deci vara nu mai este nimic de secerat.

5. *Contextul politic*

Viaţa cotidiană a evreilor era influenţată, în acelaşi timp, de politica internă, de relaţiile cu statul vecin (Israel, respectiv Iuda), cu celelalte

popoare din jur şi cu marile puteri, a căror luptă pentru dominaţia în zonă marca destinul tuturor statelor din Cornul Fertil.

Politica internă

începând cu domnia lui Roboam, fiul lui Solomon, poporul evreu era împărţit în două regate: cel al lui Israel, la nord, şi cel al lui Iuda, Ia sud. Regatul de nord cuprindea 10 seminţii, cea mai importantă fiind seminţia lui Efraim (unul dintre fiii lui Iosif). De aceea, profeţii indică uneori tot regatul sub numele de Efraim sau Samaria, capitala acesteia. Regatul de nord a fost mai puternic decât cel de sud, compus doar din seminţiile lui Iuda şi Beniamin, dar instabilitatea în regatul lui Israel a fost mai pronunţată. Astfel, în numai două secole s-au succedat 9 „dinastii", în timp ce îm-

paraţii lui Iuda au provenit numai din spiţa de neam a lui David (cu o singură excepţie: domnia interimară a Ataliei, 2 împ.ll). Au fost împăraţi buni şi răi. Cărţile împăraţi şi Cronici ne dau verdictul final pentru fiecare dintre aceştia: *„el a făcut ce este bine"sau „ce este rău înaintea Domnului".* Această judecată este motivată, întâi de toate, prin atitudinea împăratului respectiv faţă de religie: împăraţii buni au respectat prescripţiile stabilite de Moise, au luptat împotriva cultului înălţimilor, au favorizat pre-oţimea levitică; împăraţii răi au încheiat alianţe cu popoarele străine, alianţe care au antrenat în mod automat adoptarea idolilor lor şi au condus la instaurarea unor culte idolatre în ţară, cu toate consecinţele lor pe plan moral. Pentru

fiecare profet, ar fi indicat să consultăm tabloul cu regii corespondenţi, pentru a cunoaşte contextul vieţii interne din ţara proorocului (tablou pe care îl prezentăm la sfârşitul acestui capitol).
în Iuda au fost 8 împăraţi buni (unii dintre aceştia doar parţial) şi 12 răi. în Israel, dimpotrivă, unul singur, din 20, a primit un calificativ mediu, lehu, care într-un domeniu de activitate *a dus bine la îndeplinire ce este plăcut înaintea Domnului,* dar *„ji-a luat seama să umble din toată inima lui în legea Domnului (...) şi nu s-a abătut de la păcatele în care târâse Ieroboam pe Israel"* (2 împ. 10.30-31). Toţi ceilalţi au făcut *„ce este rău înaintea Domnului".*
Cronologia regilor este dificil de stabilit. Data morţii lui Solomon nu este sigură, de unde rezultă o ezitare din start şi o diferenţă între datele propuse.

Noi o vom urma pe cea pe care E.R.Thiele a elaborat-o, folisindu-se în special de documentele asiriene, egiptene şi babiloniene, sprijinite de datele astronomice ale acestor ţări. Tabloul propus de el prezintă mai multe co-regenţe atestate documentar (1 împ. 1.11-53; 2 împ. 15.5). Acest sistem pare să fi fost foarte des aplicat în Orientul antic.

Relaţiile dintre regatele lui Israel şi Iuda au cunoscut 3 faze:

1. O jumătate de secol de ostilităţi (931-884), inaugurată de cea a lui Ieroboam faţă de Roboam. Asa, împăratul lui Iuda, face apel la Ben-Hadad I, regele Siriei, pentru a lupta împotriva împăratului lui Israel (1 împ. 15.16-22).
2. Patruzeci de ani de înţelegere (884-842), pentru a face faţă unui duşman

comun: Siria. Această nouă politică a fost inaugurată de Omri, regele lui Israel. Domnia lui a fost prosperă: el s-a

aliat cu Tirul, primea un tribut din partea Moabului (2 împ.3.4 confirmat de stela lui Meşa, regele Moabului) şi a zidit capitala Samaria. Fiul său, Ahab, a luptat cu împărăţia Damascului (1 Imp. 22.1-40), iar nepotul său, Ioram (al lui Israel), cu Moab (2 împ.3), împreună cu Iosafat, regele lui Iuda. Fiica lui, Atalia, s-a căsătorit cu Ioram al lui Iuda, viitorul împărat al Ierusalimului.

3. O sută douăzeci de ani de războaie (842-722). Iehu rupe alianţa cu Iuda şi-1 omoară pe Ahazia (2 Imp.9.27). Câţiva ani mai târziu, împăraţii lui Israel şi ai lui Iuda se insultă şi se jefuiesc reciproc (2 împ. 14.8-14). Ostilităţile se vor menţine până la dispariţia regatului de

nord, în anul 722.

■

Politica externă

Israel a fost dintotdeauna un loc de trecere între Mesopotamia şi Egipt. Importanţa lui strategică explică dorinţa de a-1 controla, manifestată de numeroase popoare.

în toată perioada în care şi-au desfăşurat profeţii activitatea lor, istoria lui Israel şi a lui Iuda a fost dominată de conflictele dintre marile puteri pentru a-şi asigura influenţa în zonă - Egiptul, Asiria, Babilonia - şi de veleităţile de dominaţie locală ale vecinilor imediaţi: Siria, filistenii, amoniţii, moabiţii, edomiţii. Profeţii au făcut deseori aluzie la aceste popoare. Pentru a înţelege discursurile lor, îndreptate când împotriva unora, când împotriva altora, avertismentele şi ameninţările lor, ar

trebui să cunoaştem *grosso modo* istoria acestor naţiuni şi repercusiunile politicii lor asupra aceleia a poporului lui Dumnezeu.

Vom începe printr-o privire de ansamblu asupra istoriei marilor puteri, apoi o vom examina pe aceea a micilor state vecine şi, în fine, vom încerca să facem o scurtă sinteză pentru secolele marcate de activitatea profeţilor.

6. *Marile puteri*

Egiptul

Egiptul reprezenta pentru Israel ţara robiei, din care 1-a scos Dumnezeu *„cu mână tare şi cu braţ puternic",* şi, totodată, o mare putere, cu ajutorul căreia îşi putea asigura biruinţa asupra vrăjmaşilor din jur. Dar această ultimă idee ţinea, mai degrabă, de amintirea unei glorii trecute, decât de realitatea prezentă. în-

tr-adevăr, începând cu secolul XII î.Hr., Egiptul suferise un declin constant al forţei sale, întrerupt de câteva scurte redresări spectaculoase menite să amintească gloria de altădată. Totuşi, prestigiul său extern se menţine, astfel că Iuda şi Israel i s-au adresat de numeroase ori pentru a le veni în ajutor împotriva puterilor vecine. Profeţii au combătut mereu această politică proegip-teană, pe care o socoteau contrară credinţei în Dumnezeu. Faraonii au intervenit de mai multe ori în istoria lui Israel, fie pentru că fuseseră chemaţi în ajutor (2 împ. 17.4; 19.9), fie din proprie iniţiativă (1 împ.9.16; 11.14-22; 14.25-26), fie pentru că doreau să lupte împotriva influenţei crescânde a marilor puteri me-sopotamiene, iar Israelul era o

piedică pentru atingerea acestui obiectiv (2 împ.23.29).

Siria

în timp ce influenţa egipteană era în declin, Asiria şi Siria cunoşteau o creştere a influenţei lor. Siria, deşi mai mică şi mai slabă decât Asiria, a jucat un rol important în istoria celor două regate israelite, pentru că ea se afla mai aproape de acestea decât Asiria. Mai bine de un secol, Israel va fi ţinta atacurilor sale (vezi 1 împ.20). Numele Siria este folosit uneori ca sinonim al cuvântului ebraic *Aram.* El desemna câmpia ce se întindea de la Liban până dincolo de Eufrat. Ţara aceasta a fost multă vreme împărţită într-o serie de împărăţii mai mici. Da vid şi Solomon şi-au impus autoritatea asupra lor, dar după dezbinarea împărăţiei israelite, regii sirieni ai

Damascului au atacat adesea regatul de nord. Pe la mijlocul secolului VIII, Siria are o tresărire spre independenţă, sub domnia lui Reţin (în perioada 740-732). în timpul regelui Ahaz, Reţin se uneşte cu Pecah, împăratul lui Israel, pentru a ataca Ierusalimul. Ahaz apelează la ajutorul regelui Asiriei. Ţiglat-Pileser al III-lea atacă Damascul, deportează locuitorii acestuia şi-l ucide pe Reţin (2 împ. 16.5-9). Distrugerea Damascului, proorocită de Isaia (17.1) şi Amos (1.4-5), a fost citată ca avertisment pentru Iuda (Isa.8.4; 10.9-11).

De aici încolo, Siria cade definitiv sub dominaţia Asiriei. Apoi, este supusă de babilonieni, urmaţi de perşi, pierzându-şi orice influenţă politică.

Asiria

Asiria a fost, vreme îndelungată,

puterea păgână cea mai de temut pentru Israel şi Iuda. Acesteia îi este consacrată o bună parte din scrierile proorocilor. In secolul XII, ea cunoaşte o expansiune considerabilă, după care intră în declin. Triburile aramaice scapă de sub dominaţia ei şi întemeiază împărăţia Damascului (Siria). Asiria nu-şi va redobândi puterea decât începând din secolul IX, când în fruntea ei se vor afla regi cu iniţiativă. In secolul VIII, Asiria pune bazele unui vast imperiu, ce cuprinde ansamblul popoarelor din Orientul Mijlociu. Cele două regate israelite nu scapă de domninaţia Asiriei, fiind silite la plata unui tribut (2 împ. 15.19-20). Dar, în secolul VII, numeroase răscoale au loc pretutindeni. Uniţi cu mezii, hal-deii iau oraşele Asur şi Ninive, după cum preziseseră Naum (1.8) şi Ţefania. In anul 609, imperiul

asirian îşi încetează existenţa, teritoriul său fiind ocupat de haldei.

Babilonia, sau Haldeea

Iniţial, Haldeea era partea de sud a Babiloniei, dar, mai târziu, numele acesta avea să se întindă asupra întregii Babilonii (începând cu secolul VI), după ce Nabopolasar, un guvernator haldeu, avea să devină rege al Babilonului (626).

Potrivit cu Geneza 10.10, întemeietorul cetăţii Babilon (în ebraică Babei) a fost Nimrod. Babilonul s-a confruntat, de-a lungul veacurilor, cu tot felul de evenimente, dar a luptat totdeauna pentru a-şi menţine independenţa. în secolul VIII, un rege haldeu, răsculat împotriva asirienilor, trimite o solie regelui lui Iuda, pentru a-i cere ajutorul (2 împ.20.12-18; Isa.39). Pentru a pedepsi dorinţa lor de independenţă,

regele asirian Sargon al II-lea îi deportează pe babilonieni în Samaria, unde aceştia introduc cultele lor idolatre (2 împ. 17.24-30). Aşa au apărut samaritenii, despre care se vorbeşte mult în Evanghelii. Şi alţi asirieni au avut de-a face cu Babilonul. Cu prilejul unei răscoale, Sanherib ruinează oraşul (689). Esar-Hadon îl restaurează şi îl aduce acolo, legat în lanţuri, pe Mânase, regele lui Iuda (2 Cron.33.11).
Declinul Asiriei permite haldeului Nabopolasar să recucerească cetatea şi să întemeieze o nouă dinastie în anul 626. El

nimiceşte oraşul Ninive în anul 612. Fiul lui, Nebucadneţar (605-562), îl înfrânge pe faraonul Neco la Carchemiş (605) şi continuă reconstruirea Babilonului (2 împ.24.1). Domnia lui a

fost una dintre cele mai lungi şi mai strălucitoare din istorie. El a pornit război împotriva lui Iuda, a luat Ierusalimul pentru prima dată în anul 605 (Dan. 1.1) şi a doua oară în anul 597, când l-a deportat pe Ioiachin; apoi „a numit un rege după bunul său plac şi, după ce a luat o pradă considerabilă, s-a reîntors la Babilon" (inscripţie de pe tăbliţele babiloniene; 2 împ.24.10-17; 2 Cron.36.5-10; Ier.37.1). în anul 587, când Zedechia, regele pe care el îl aşezase în ţara lui Iuda, se răscoală (Ier.52.3), Nebucadneţar se întoarce, distruge cetatea, jefuieşte Templul şi duce uneltele sacre la Babilon (2 împ.25.7-21; 2 Cron.36.7). O nouă deportare are loc în anii 583-582 (Ier.52.30, urmare a asasinării guvernatorului, vezi 2 împ. 25.22-26; Ier.41).

Dar gloria Imperiului Babilonian trebuie să fi fost de scurtă durată. Isaia (13.1-14.23; 21.1-10; 46.1-2; 47.1-5) şi Ieremia(50-51) i-au profeţit căderea. în anul 539, perşii iau Babilonul, după ce au deviat cursul Eufratului. Cir intră acolo triumfător (Isa. 44.28), îl ucide pe Belşaţar (Dan.5.30) şi permite iudeilor să se reîntoarcă în patrie (Ezra 1.1-11; Isa.44.24-28; 45.13; Mic.5).

Micile state vecine

Israel şi Iuda erau înconjurate de numeroase naţiuni mai mici, cu care s-au aflat aproape întotdeauna pe picior de război. Unele dintre ele erau înrudite îndeaproape cu evreii, fără ca aceasta să-i împiedice să aibă o atitudine ostilă faţă de copiii lui Israel.

Şi unii şi alţii erau afectaţi de succesele şi, respectiv, eşecurile suferite de marile puteri, care îşi disputau dominaţia

asupra ţărilor din Cornul Fertil. Aceste state mici înconjurau Israelul din toate părţile.

Fenicienii

Populaţie canaanită instalată pe o fâşie îngustă la marginea mării Mediterane, la poalele muntelui Liban, la nord-vest de Palestina. Oraşe mai importante au fost: Tir, Sidon, Biblos (Ghebal) şi Arvad. Pe vremea judecătorilor, locuitorii Sidonului

i-au asuprit pe israeliţi (Jud.10.12). Ei au răspândit în Israel cultul lui Baal şi al Astarteei (1 împ. 11.5; 16.31, 2 împ.23.13), fiind *„pentru casa lui Israel un spin care înţeapă" (Ezec.28.20-24).* In plus, fenicienii s-au asociat cu alte popoare pentru a jefui Ierusalimul şi a-i vinde ca sclavi pe locuitorii lui (Ioel 3.4-6).

Tirul a fost fondat de sidonieni prin anul 2750 î.Hr. (Gen. 10.5; Isa.23.12; Herodot 2.44). Pentru a face imposibilă asedierea lui de către duşmani, oraşul principal a fost clădit pe o insulă stâncoasă, aflată în mijlocul mării (Ezec.26.14-17; 27.32). în secolul X, relaţiile dintre Israel şi Tir au fost amicale: Hiram, regele Tirului, le-a furnizat lui David şi lui Solomon materiale de construcţie pentru palatul regal şi pentru Templu (1 împ.5.1; 9.10-14). Mai târziu, relaţiile se vor altera. Fiica unui rege al Tirului, Izabela, nevasta regelui Ahab al lui Israel, a contribuit la introducerea cultului păgân în Israel (1 împ.16.31-33; 18.4,19). Tirul a vândut israeliţi edomiţilor (Amos 1.9); le-a prădat bunurile şi a vândut prizonieri evrei grecilor (Ioel 3.5-6). Isaia (23.1-18), Ieremia (27. 1-

11) şi Ezechiel (26.1-19) au vestit distrugerea cetăţii pline de lux şi corupţie.
Regii asirieni au supus cetăţile feniciene unui tribut, apoi şi-au sporit presiunile asupra lor; Sidonul a fost jefuit de Esar-Hadon; Tirul a fost ocupat iniţial de asirieni, apoi, timp de 13 ani, de Nebucadneţar; în final, Alexandru 1-a luat, după ce a construit un dig care lega continentul de insulă (vezi Ezec.26.5,12).

Filistenii

Filistenii au venit din insula Creta, în secolul XII î.Hr., şi s-au instalat pe fâşia de coastă a Mediteranei, la vest de Iudeea. Ei le-au creat multe probleme israeliţilor, până pe timpul lui David. După aceea, apar tot mai rar în istoria lui Israel. Filistenii au fost de două ori dominaţi de împăraţii lui Iuda (2 Cron.

17.11; 26.6-7) şi tot de două ori au invadat ei teritoriul lui Iuda: sub domnia lui Ioram (2 Cron.21.16) şi a lui Ahaz (2 Cron.18.28; Isa.9.8-12). Profeţii i-au ameninţat deseori, din pricina atitudinii lor ostile faţă de poporul lui Dumnezeu (Isa. 11.14; Ier.25.20; 47.1 -7; Ezec. 25.15-17; Amos 1.6-8; Obad.19; Ţef.2.4-5; Zah.9.5-7).

Edomiţii

Edomiţii erau urmaşii lui Esau, fratele lui Iacov (Gen.36. 1,8,9,19; 25.23). Aşadar, aceştia erau rude apropiate israeliţilor, iar Legea lui Moise le rezerva unele privilegii (Deut.23.7-8). Când israeliţii s-au aflat pe punctul de a intra în Canaan, au cerut regelui Edomului permisiunea de a traversa teritoriul situat la sud-estul Palestinei şi dominat de muntele Seir. Dar acesta nu

a fost de acord (Num.20.14-21). David cucereşte Edomul (1 Cron. 18.13), dar, sub domnia lui Ioram, ei se răscoală (2 Cron. 21.9).
Amaţia a ucis 10 000 de edomiţi în valea Sării şi a pus mâna pe capitala lor, Sela (2 împ. 14.7). Sub domnia lui Ahaz, atunci când Pecah, regele lui Israel, şi Reţin, regele Siriei, au atacat ţinutul lui Iuda, edomiţii li s-au alăturat acestora şi au luat prizonieri evrei (2 Cron.28.17). Când Nebucadneţar a distrus Ierusalimul, edomiţii şi-au manifestat bucuria (Ps. 137.7) şi au pus mâna pe teritoriul golit de locuitorii săi. Din pricina ostilităţii seculare care se manifesta ori de câte ori se ivea prilejul, proorocii au vestit judecata Edomului (Isa.34. 5-9; 63.1-6; Ier.49.7-22; Plâng.4.21; Ezec.25.12-14; 35;36.1-7; Obad; Ioel 3.19; Mal. 1.4), dar ei au mai

arătat că, la sfârşitul vremurilor, edomiţii vor fi integraţi în împărăţia lui Dumnezeu (Ier.49.7-11; Amos 9.12), lucru valabil, de asemenea, pentru egipteni şi asirieni (Isa. 19.18-25).

Moabiţii

Ca şi amoniţii, moabiţii erau urmaşi ai lui Lot (Gen. 19.37-38), instalaţi la răsărit de Marea Moartă, la sud de Amon. Ei şi-au manifestat de mai multe ori ostilitatea faţă de Israel (Num.22.1-25.3; Jud.3.12-30; 2 Cron.20.1-30; 2 împ.13.20; 24.2). Profeţii i-au considerat vrăjmaşi tipici ai împărăţiei lui Dumnezeu (Isa. 15; 16; 25.10; Ier.9.26; 25.21; 27.3; 48; Ezec.25.8-11; Amos 2. l-2;Ţef.2.8-ll).

Moabul devine tributar al Asiriei, apoi al Babilonului şi, în final, îşi încetează existenţa ca naţiune.

Amoniţii

Amoniţii erau descendenţii lui Ben-Ami, al doilea fiu al lui Lot (Gen. 19.38). Şi ei au adoptat o atitudine ostilă faţă de Israel,

asociindu-se cu moabiţii pentru a-1 plăti pe Balaam, care ar fi urmat să blesteme poporul lui Dumnezeu (Deut.23.3-6). De asemenea, s-au unit cu aceştia pentru a cuceri o parte din teritoriul lui Israel (Jud.3.13). Ostihtatea amoniţilor s-a manifestat cu diferite ocazii în cursul istoriei lui Israel (2 Cron.20.1-30; 24.26; 2 împ.24.2; Ier.40.11-14). De aceea, profeţii au vestit judecata care avea să vină asupra lor (Ier.49.1-6; Ezec.21.25,33; 25.1-7; Amos 1.13-15; Ţef.2.8-11).

Arabii

Peninsula Arabiei cuprinde o uriaşă suprafaţă, care este egală cu o treime

din Europa. Ea era populată de triburi de nomazi (Isa.2l. 13-17). Aceste triburi au avut numeroase contacte cu israeliţii (Gen.37.28,36; Jud.6-8; 2 Cron.9.14; 17.11). Solomon a primit vizita împărătesei din Seba (o împărăţie aflată la marginea sudică a acestei peninsule; 1 împ.9.26-10.2) şi a perceput biruri de la împăraţi arabi (2 Cron.9.14). Sub domnia lui Ioram (849-842), arabii au prădat Ierusalimul, i-au luat bogăţiile şi au deportat femeile şi copiii (2 Cron.21.16-17). Mai târziu au fost biruiţi de Ozia (2 Cron.26.7). Proorocii au vestit judecata ce avea să vină asupra arabilor (Isa.21.13-17; Ier.25.24). Ieremia a profeţit că Nebucadneţar îi va supune (49.28-29), lucru pe care l-au confirmat tăbliţele babiloniene descoperite de curând.

Diagramă cronologică

In secolul X, adică pe timpul lui David şi al lui Solomon, Egiptul şi Asiria, deopotrivă slăbite, îşi echilibrează forţele într-o tensiune constantă. Israel se foloseşte de rivalitatea dintre aceste popoare, pentru a-şi consohda puterea şi a-şi lărgi frontierele. David şi Solomon îi supun pe fiUsteni şi încheie alianţă cu fenicienii, pentru a se lansa în importante acţiuni comerciale.
Dezbinarea împărăţiei (931) va compromite această prosperitate: războaiele duse între cele două împărăţiii evreieşti le slăbesc pe amândouă, iar faraonul Şişac profită de această situaţie pentru a le invada.
în secolul IX creşte puterea asririenilor şi cea a Siriei. Este epoca în care Salmanasar al III-lea al Asiriei asigură supremaţia

ţării lui asupra întregului Orient Mijlociu. în anul 853, el învinge coaliţia regilor aramaici (Siria, Israel...) la Qarqar. Acesta este momentul în care debutează activitatea profetică a lui Ilie, Elisei, Ioel (probabil şi a lui Obadia).
La începutul secolului VIII, Asiria şi Siria îşi declară război reciproc. împăraţii lui Israel profită de situaţie, pentru a-şi lărgi hotarele. Ioas îi învinge pe sirieni (2 împ. 13.25), Ieroboam al II-lea îşi întinde suzeranitatea asupra celor două regate aramaice (Damasc şi Hamat, 200 km mai spre nord; 2 împ. 14.25-28). El îi alungă pe sirieni din teritoriul transiordanian al Galaadului (2 împ. 14.25).
Asiria, deşi confruntată cu lupte interne, îşi consolidează încetul cu încetul puterea externă. Este vorba despre epoca în care Iona va fi trimis la Ninive,

pentru a-i avertiza pe locuitori de judecata ce stă deasupra capetelor lor.
în a doua jumătate a secolului VIII are loc o concentrare de evenimente şi de intervenţii profetice. în regatul de nord, după lunga şi prospera domnie a lui Ieroboam al II-lea (793-753), nu mai puţin de şase împăraţi se succed în vreo 30 de ani: Zaharia şi Şalum nu ocupă tronul decât câteva luni, Menahem şi Pecahia împărătesc în acelaşi timp cu Pecah. După domnia lui Osea (732-722), regele Asiriei pune capăt existenţei regatului de nord.
în împărăţia lui Iuda, în aceeaşi epocă, Ozia (Azaria), devenit lepros, trebuie să cedeze tronul fiului său, Iotam, care, la rândul lui, va domni mai târziu împreună cu Ahaz. Din perspectivă externă, este marcat apogeul lui Reţin al Damascului (750-732) şi al regelui

asirian Ţiglat-Pileser al III-lea (743-727).
în aceste vremuri tulburi, Dumnezeu îşi trimite prooroci: după *Amos* (între 765 şi 750) şi *Osea* (752-742), în regatul de nord, *Isaia* (începând cu anul 739), în Iuda, şi *Mica* (între 745 şi 715), în ambele împărăţii evreieşti.
în prima jumătate a secolului VII sunt puţine evenimente marcante: Asiria îşi consolidează puterea, prin regi ca Sanherib, Esar-Hadon şi Asurbanipal. Ea îşi afirmă dominaţia asupra tuturor popoarelor din Cornul Fertil, inclusiv asupra Egiptului. în Iuda are loc lunga şi nefasta domnie a lui Mânase (în co-regenţă cu Ezechia, din 695 până în 685, apoi singur până în 642). Glasul profetic amuţeşte.

începând cu a doua jumătate a secolului

VII, dimpotrivă, asistăm la o nouă concentrare a activităţii profetice, concomitent cu o nouă frământare pe plan politic. Sub domnia bunului rege Iosia, proorocesc simultan *Naum* (între 650 şi 612), *Ţefania* (626-625), *Habacuc*(609-608) şi *Ieremia* (începând cu anul 627). Este perioada premărgătoare marii catastrofe care avea să vină peste poporul lui Iuda: Dumnezeu voia să-i avertizeze pe ai Lui şi Se străduia, pentru ultima dată, să-i întoarcă de la destinul fatal. Când cetatea şi Templul Ierusalimului sunt distruse, *Ieremia, Ezechiel* şi *Danielsunt* trimişii lui Dumnezeu pentru mângâierea poporului, punându-i în faţă perspectiva redresării viitoare.
Pe plan internaţional, au loc transformări profunde, care schimbă faţa lumii: Babilonia şterge Asiria de pe

lista statelor independente, Egiptul face o ultimă încercare pentru a-şi afirma puterea, dar el va fi supus, apoi redus la tăcere.
Secolul VI este marcat de o nouă precipitare a evenimentelor: imperiul neobabilonian al lui Nebucadneţar, colosul cu picioarele de lut, se va ofili după mai puţin de un secol de glorie (539), după cum preziseseră profeţii. Iudeii se întorc în ţara lor (538, 536) şi încep reconstruirea Templului din Ierusalim, fiind încurajaţi de proorocii *Zaharia* şi *Hagai {520).*
în a doua jumătate a secolului V, Ezra revine cu un contingent de repatriaţi şi Neemia reclădeşte zidurile cetăţii. *Maleahi* (460-450 sau după 433) zguduie formalismul poporului şi al preoţimii şi îi îndeamnă la pocăinţă, în perspectiva venirii lui Mesia. Apoi,

timp de patru secole, glasul profetic amuţeşte. Va trebui să aşteptăm sosirea înainte mergătorului lui Mesia (loan Botezătorul), care a fost proorocit de ultimul profet, pentru ca aceast glas puternic să fie din nou auzit.

Concluzie

De-a lungul a trei secole şi jumătate de istorie, care s-au scurs între dezbinarea împărăţiei şi căderea Ierusalimului, se remarcă şi unele lucruri neschimbate pe tărâm politic, ca şi pe plan spiritual. Din punct de vedere politic, Israel şi Iuda au cunoscut momente de pace şi prosperitate, atunci când vecinii se certau între ei şi forţele lor se echilibrau reciproc. Aşa a fost cazul, de exemplu, în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, când acesta a putut să

cucerească împărăţiile aramaice ale

Damascului şi Hamatului, slăbite de asirieni, aceştia din urmă fiind foarte ocupaţi cu armenii, sciţii şi elemiţii, care îi presau la hotare.
Când unul din cei „mari" devenea prea puternic, acesta îi înghiţea pe toţi vecinii, îi asuprea şi-i supunea unor biruri grele. Reacţia din partea supuşilor nu întârzia, ostilitatea acestora mina puterea şi pregătea ruina asupritorilor. Acesta a fost cazul Asiriei, apoi al Babilonului. Dumnezeu a folosit aceste două popoare pentru a-Şi aduce la îndeplinire pedepsele, dar, când fiecare dintre ele şi-a depăşit atribuţiile, nu a întârziat nici pedeapsa lor.
Când lupta pentru autoritate a marilor puteri cunoaştea o perioadă de repaus, agresivitatea micilor popoare faţă de vecinii lor se accentua. Israel şi Iuda au avut parte nu numai o dată de asemenea

intervenţii foarte crude din partea naţiunilor înconjurătoare: amoniţi, moabiţi, edomiţi...
în linii mari, centrul de gravitaţie al primejdiei externe s-a deplasat în formă de arc de cerc, de la sud-vest spre nord-est: Egipt, Filistia, Asiria, Babilonia, Persia.
Din punct de vedere spiritual, situaţia era mult mai simplă: când poporul era credincios legământului, Dumnezeu Se ocupa El însuşi de popoarele vecine, fie că acestea erau puternice, fie că erau pur şi simplu îndrăzneţe (exemplu: Isa.37.36-37).
Dimpotrivă, atunci când un rege şi poporul se bizuiau pe „braţul de carne", adică pe forţele militare sau alianţele cu străinii, Dumnezeu le dădea lecţii dureroase, din care să rezulte că ajutorul omului este înşelător.

Când locuitorii lui Israel sau ai lui Iuda îl părăseau pe Domnul şi se cufundau în idolatrie, nedreptate şi imoralitate, proorocii îi chemau la pocăinţă, sub ameninţarea unor aspre pedepse. Când pedeapsa era în curs de executare, profeţii îi consolau pe evrei prin perspectiva unei viitoare restabiliri şi asigurarea prezenţei lui Dumnezeu în mijlocul lor în momentele respective. Aceste două mesaje îşi păstrează pe deplin actualitatea.

De-a lungul tuturor acestor peripeţii şi evenimente, Dumnezeu dădea poporului, prin intermediul proorocilor Lui, una şi aceeaşi lecţie: să se încreadă în El, atitudine tradusă prin credincioşia faţă de legământul Lui. Şi această lecţie este perfect valabilă şi pentru noi, azi.

Regii lui Iuda
(-) Roboam 931-913 (-) Abiam 913-910
(+) Asa 910-869
Profe|i în Iuda şi Israel
Regii lui Israel
Profeţi în Israel
(-) Ieroboam I 931-910 (-) Nadab
909-908
Obadia
cca.887
Ioel
(+) Iosafat
(co-regenţă)872-869
(domnie personală) 869-848
(-) Ioram 853-841
(-)Ahazia 841
(-) Atalia 841-835
(+) Ioas 835-796 835-830 (+)
Amaţia 796-767
(+)Azaria(Oâa)792-740 Mica Isaia
(în parte cu Amaţia) 745-715 739-

680
(+) Iotam 750-732
(cu co-regenţă)
(-) Ahaz 735-715
(cu co-regenţe)
(+) Ezechia 715-686
(-) Mânase 697-642
(co-regenţă)
(-) Amon 642-640
(+) Iosia 640-609
(-) Baeşa (-) Ela (-) Zimri (-) Omri
(-) Ahab (-) Abazia (-) Ioram (+ -) Iehu
(-) Ioahaz (-) Ioas (-) Ieroboam (co-regenţă) (-) Zaharia (-) Şalum (-) Menahem (-) Pecah (-) Pecahia (co-regenţă) (-) Osea
908-886 886-885 885 885-874
874-853 853-852 852-841 841-814 814-798 798-782 H 793-753
Iona 793-753
753 Amos

752 765-750
752-742 Osea
752-732 746-724 742-740
732-722
N au in
650-612
Ţefania
626-625
Ieremia
626-585
Habacuc
609-608
Daniel
600-530
Ezechiel
592-570
Hagai
Zaharia
Maleahi
Sfârşitul împărăţiei de nord Deportarea israeliţilor

(-) Ioahaz 609
(-)Ioiachim 609-598
(-)Ioiachin 698-597
(-) Zedechia 597-586
Exil la Babilon
520
520
460-450
Notă: (+)verdict pozitiv (-) verdict negativ

ISAIA

Cine?

Isaia, fiul lui Amoţ (1.1) a trăit în secolul VIII î.Hr. Numele lui, care înseamnă „Domnul mântuieşte" (sau „Domnul este mântuirea"), rezumă în parte mesajul său. Tradiţia iudaică spune că tatăl său ar fi fratele regelui Amaţia, dar probabil că aceasta este „doar impresia simbolică a maiestăţii suverane a stilului şi a gândirii lui"

(F.Godet). El s-a căsătorit cu o femeie numită *„pro-orociţă"*(8.3), poate pentru că ea însăşi ar fi exercitat o misiune profetică (vezi 2 Cron.34.22) şi de la care a avut cel puţin doi copii purtând nume simbolice (7.3; 8.1-3,18). Isaia s-a născut în timpul domniei lui Ozia (între anii 780 şi 760), şi-a exercitat misiunea profetică sub domnia regilor Ozia, Iotam, Ahaz şi Ezechia şi a mai trăit câţiva ani sub domnia lui Mânase. Tradiţia iudaică pretinde că el ar fi murit la vârsta de 90 de ani, tăiat în două cu fierăstrăul, într-un trunchi scorburos al unui copac în care se ascunsese. Poate că Evrei 11.37 face aluzie tocmai la martirajul lui.
Isaia a fost cronicar (2 Cron.26.22; 32.32), secretar regal, preceptor al lui Ezechia, poate chiar şi medic al Curţii (2 împ.20.7) şi consilier de stat, având

acces la Curte chiar şi în timpul domniei nelegiuitului Ahaz.
Cartea lui cuprinde o mare diversitate de genuri literare (vezi secţiunea „Cum"). Din pricina diferenţelor dintre prima parte (capitolele 1-39) şi a doua (capitolele 40-66), autenticitatea celei din urmă a fost puternic atacată, începând cu finele secolul XVIII. Pentru că ea conţine profeţii atât de precise referitoare la întoarcerea israeliţilor din robie, s-a susţinut că ar fi opera unuia, a doi sau poate chiar a mai multor autori, care ar fi trăit între secolele VI şi II î.Hr. Stilul, vocabularul şi gândurile ar fi prea diferite pentru a se putea atribui toată cartea aceluiaşi autor.
Fără a intra în detaliile controversei, se poate afirma:
1. Tradiţia evreiască este unanimă în a-i

atribui lui Isaia întreaga carte. Eclesiasticul (cartea lui Isus Ben Sirah; 48.24), datând

din secolul II î.Hr., spune: „Isaia a îmbărbătat pe cei ce purtau doliu pentru Sion", citând aceleaşi cuvinte pe care Septuaginta le întrebuinţează pentru Isaia 40.1 (deci a doua parte a cărţii). Marile manuscrise ale lui Isaia de la Qumrân din secolul I î.Hr. (manuscrisul care este cel mai aproape de versiunea completă datează, probabil, de prin anii 150-100 î.Hr.) nu poartă nici o urmă de împărţire a cărţii, nici măcar manuscrisele Septuagintei (din secolul III î.Hr.). Când ar fi fost constituită unitatea cărţii?

2. Domnul Isus şi apostolii introduc de peste 20 de ori citate din Isaia (prima şi a doua parte), prin cuvintele: *„ce fusese*

vestit prin proorocul Isaia, care zice' sau *„Duhul Sfântspune prin proorocul Isaia"*(Mat.3.3; 8.17; 12.17; Luc.3.4; Ioan 1.23; 12.38; Fapt.28.25, Rom.9.27-33; 10.16,20).

3. Stilul unui om se poate schimba odată cu vârsta sau în funcţie de subiectul abordat; fără îndoială că a doua parte a fost compusă mult mai târziu decât prima; aceste profeţii au fost scrise, nu pronunţate, iar tema lor este foarte diferită de acelea ale primelor capitole. Dacă, la început, autorul voia să-i avertizeze pe isra-eliţi, acum el urmăreşte să-i consoleze. In pofida unor deosebiri apreciabile, se notează şi unele asemănări frapante: aceleaşi imagini se regăsesc în cele două părţi ale cărţii (1.31; 10.17; 66.24-11.16; 57.14; 62.10), precum şi aceleaşi expresii tipice (11.9; 27.13; 56.7; 57.13;

65.25; 66.20).
4. Vocabularul prezintă atât similitudini, cât şi diferenţe: Dumnezeu este Cel care întocmeşte (22.11; 29.16; 44.2), este Cel Prea înalt (57.15), Puternicul lui Israel, Puternicul lui Iacov (1.24; 49.26; 60.16) şi, mai ales, Sfântul lui Israel, expresie tipică lui Isaia (1.4; 17.7; 37.23; 45.11; 55.5; 60.14). De altfel, au fost relevate 25 de cuvinte ebraice care nu se găsesc decât în cele două părţi ale acestei cărţi şi nicăieri altundeva în Biblie.
5. Citate din Isaia sau aluzii la textul cărţii sale se întâlnesc şi la alţi profeţi pre-exilici (Isa.41.7; 44.12-15; 47.8,10; 51.15; 52.7; Ier. 10.1-16; 31.35; Naum 2.1; Ţef.2.15).
6. Criteriile care îi conduc pe critici să nege redactarea de către Isaia a capitolele 40-66 impun, de asemenea,

respingerea redactării de către acesta a capitolelor 13; 14.1-23; 24-27; 36-39 şi fac loc presupunerii că un număr între 2 şi 10 autori diferiţi ar fi re-

dactat capitolele 40-66. Or, unitatea uimitoare a cărţii vorbeşte împotriva unei asemenea decupări.

7. Cum s-ar putea explica faptul că un autor atât de genial ca acela (sau aceia) care a (au) scris capitolele 40-66 să fi rămas anonim(i), din moment ce tradiţia evreiască a reţinut numele tuturor „micilor" prooroci?

8. Pentru că Isaia 44.28 şi 45.1 îi spun lui Cir pe nume, s-a afirmat că această parte a cărţii nu ar fi putut să fie scrisă înainte de secolul VI. Dar noi ştim că 1 împăraţi 13.2 dă numele lui losia cu mult timp înainte. losif Flavius povesteşte că Cir ar fi citit ceea ce se

referea la el în proorociile Iu Isaia (Ant.l 1.1.1). De altfel, ce valoare mai are o profeţie care a fost rostită după consumarea evenimentelor pe care le relatează?

„Adevăratul motiv care explică toate aceste ipoteze - spunea A.Lamorte - este refuzarea supranaturalului, negarea inspiraţiei Bibliei. înalta Critică refuză să admită că Isaia din secolul VIII ar fi putut numi un personaj din secolul VI, Cir, pentru că ea nu crede în Biblie, Cuvântul lui Dumnezeu. Pentru cel ce crede, împreună cu Pavel, că *«toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu»* (2 Timotei 3.16), unitatea autorului nu pune nici o problemă. Isaia, proorocul care a semnat cartea şi a indicat şi epoca redactării (1.1), este singurul ei autor".

Când?

Misiunea lui Isaia se întinde cel puţin

de-a lungul unei perioade de 40 de ani (740-700). Tinereţea lui s-a scurs sub domnia lui Ozia, cea mai lungă şi mai prosperă de după Solomon (792-740). Iuda trăia în lux (2.6-22; 3.16-23; 5.8-10,14). „Dar, în acel moment, se punea o întrebare foarte gravă: această stare de prosperitate, rod al trezirii spirituale datorate lucrării lui Samuel şi a lui David, trebuia să dureze, sau i se apropia sfârşitul? Doi duşmani o ameninţau: unul din interior - descompunerea morală ce lua fiinţă din această îndelungată bunăstare. Sub aparenţele unui cult bine organizat şi celebrat cu regularitate, se ascundeau tot mai bine îndepărtarea de Dumnezeu şi necurăţia inimii. în timp ce se chema Numele Domnului, creştea deopotrivă dragostea pentru lux, veselie şi bunuri materiale. O ureche versată, ca aceea a

lui Isaia,

auzea răsunând din cer cuvintele următoare: *«Poporul acesta Mă cinsteşte cu gura şi cu buzele, dar inima lui este departe de Mine»* (29.13). Nivelul moral al poporului scădea vertiginos. Al doilea duşman ameninţa dinafară: era puterea asiriană, care creştea în Orient. Asemenea unui torent devastator, ea făcea să se audă de cealaltă parte a pustiei vuiete puternice. Plasat între această putere, care abia se năştea, şi vechea monarhie egipteană, micul stat al lui Iuda putea fi tentat să se arunce în braţele acesteia din urmă, pentru a scăpa de Asiria, sau să facă din Asiria un sprijin (sau mai degrabă un stăpân), pentru a se pune la adăpost de loviturile cu care Egiptul îl ameninţa mereu. Două politici - în alegerea celei

mai indicate dintre acestea, prudenţa omenească putea ezita. Dar credinţa în Domnul, Căpetenia şi Protectorul teocraţiei, le condamnă pe amândouă. Stricta neutralitate între aceste puteri vecine era pentru Iuda un gest care să exprime credincioşia sa faţă de Dumnezeul lui şi, în acelaşi timp, cea mai mare garanţie a independenţei lui" (F.Godet, „Etudes bibliques, A.T."). Odată cu suirea pe tronul Asiriei a lui Tiglat-Pileser al IlI-lea, presiunea asupra micilor state evreieşti devine şi mai puternică. Regii lui Israel şi ai Damascului se pare că au vrut să-l antreneze pe regele lui Iuda într-o alianţă antiasiriană. Ahaz refuză dar, în loc să se încreadă în Domnul, el cere ajutor regelui Asiriei. Aceasta înfrânge Damascul, anexează Israelul (732) şi instalează acolo un rege-fantomă. Când

acesta se răscoală, asirienii asediază Sama-ria şi pun stăpânire asupra ei (722). Acum, Asiria se învecinează cu ţara lui Iuda, care nu este de acord cu suzeranitatea acesteia. Atunci, Sanherib (705-681) asediază Ierusalimul (Isa.28-31; 36-37), care este salvat, in extremis, prin intervenţia lui Dumnezeu, în această epocă atât de frământată a adus Isaia primele lui profeţii (capitolele 1-39).

După o scurtă şi promiţătoare tresărire, sub domnia lui Ezechia, poporul se cufundă din nou, într-o stare şi mai vinovată decât aceea de pe vremea lui Mânase. Isaia îşi dă seama că judecata este inevitabilă şi pe punctul de a se dezlănţui (2 împ.21.10-15); el prevede că exilul naţiunii sale, pe care 1-a anunţat deja de multă vreme (5.5,15; 10.20-24), va avea loc la Babilon (39.5-

7). în cursul domniei lui Mânase, Isaia nu a mai putut să apară în public. Şi

atunci (dacă nu cumva a scris aceste texte încă de la sfârşitul domniei lui Ezechia), el redactează în taină aceste mesaje, menite să întărească credinţa israeliţilor prigoniţi din timpul lui şi să-i încurajeze pe cei ce vor suferi pedeapsa divină.

Unde?

Isaia a trăit îndeosebi la Ierusalim (7.1-3; 37.2). Mesajele lui se adresează locuitorilor capitalei şi întregului popor al lui Iuda, dar avertismentele lui le privesc şi pe celelalte 10 seminţii ale lui Israel, precum şi pe naţiunile vecine.

De ce?

„Există, în viaţa fiecărui om şi a fiecărui popor, câteva ceasuri tragice, când se hotărăşte viitorul lor pentru multă

vreme. Epoca lui Isaia a fost pentru Israel unul dintre momentele cele mai importante ale istoriei sale. O pantă alunecoasă se deschidea înaintea lui, iar poporul deja păşise pe ea. Era momentul ca poporul Domnului ori să pună din nou piciorul pe stâncă, ori să se lase pradă forţelor care începuseră să-l domine. în cel de-al doilea caz, nu trebuia întreprins nici un demers. A se lăsa în voia soartei era suficient. în primul caz, dimpotrivă, trebuia să îndeplinească un act cugetat, voluntar, să adopte o atitudine pozitivă. Dar, pentru a face lucrul acesta, era necesar un puternic şoc moral. Iar misiunea lui Isaia a fost tocmai producerea acestui şoc" (F. Godet, op.cit.).
Primul obiectiv: smulgerea lui Iuda din idolatrie şi oprirea degenerării morale şi politice. Viaţa socială fiind o funcţie a

vieţii religioase, trebuia mai întâi să intervină o refacere a legăturilor cu Dumnezeu. El este *„Sfântul lui Israel"*. Poporul Lui trebuie să umble în sfinţenie. Dacă nu se pocăieşte, Dumnezeu va fi nevoit să-l treacă prin judecată, din care numai o rămăşiţă va fi mântuită. Deci primul rol al proorocului constă în a mustra, a îndemna la schimbarea comportamentului şi a avertiza în legătură cu consecinţele împietririi şi ale refuzului pocăinţei.
A doua misiune: atunci când devine clar că punctul critic (punctul din care nu se mai poate întoarce) va fi depăşit, să pregătească poporul pentru exil: pedeapsa iminentă va fi benefică - ea îl va curaţi pe Israel de zgură, o rămăşiţă va ieşi din cuptorul încercării, o rămăşiţă care va fi mântuită de Mesia.

Al treilea mesaj se adresează celor ce se vor afla în robie: *„J\4ângâiaţi pe poporul Meu (...)Vorbiţi bine Ierusalimului"* (40. 1-2), căci timpul robiei s-a sfârşit, păcatul a fost ispăşit. Ce?
Trei gânduri importante rezumă profeţia lui îsaia: „destinaţia sfântă, impusă lui Israel ca popor al Domnului, judecata sfântă, care stă mereu deasupra lui, ca o ameninţare, dacă nu se conformează acestei destinaţii care este însăşi legea existenţei sale, rămăşiţa sfântă şi nepieritoare, care se curăţeşte din judecată în judecată şi cu ajutorul căreia se va realiza starea glorioasă de la *«sfârşitul vremurilor»"* (F.Godet).
Cartea conţine:
1. *îndemnuri practice.* îsaia denunţă răul care contribuie la îmbolnăvirea

spirituală a lui Iuda (1.4,21,23), vanitatea femeilor (3.16-23), poftele celor bogaţi (5.8).

2. *Mesaje de îmbărbătare* (4.4-6; 12.1-2; 29.24; 45.7) *şi de speranţă:* Dumnezeu are milă de păcătoşi (1.18) şi le dă un viitor (25.4,8; 26.3-4; 32.17-18; 35.1,2,10; 40.29-31; 42.16; 43.2; 51.11).

3. *Profeţii referitoare la naţiunile vecine:* Babilonul (13.1-14. 23; 21.1-10), ţara filistenilor (14.28-32), Moabul (15-16), Siria (17), Etiopia şi Egiptul (18-20), Edomul (21.11-12; 34; 63.1-7), Arabia (21.13-17), Fenicia (23).

4. *Profeţii referitoare la Mesia şi la domnia Lui (2.4;* 9.1; 40.11; 52.13-15; 53).

îsaia a fost numit *evanghelistul Vechiului Testament,* pentru că el aduce, în modul cel mai clar, vestea bună a

mântuirii (12. 1-2; 40.10; 52.7; 61.1), a iertării păcatelor (6.7; 40.2; 53.5; 55.7), a păcii lăuntrice (9.6; 26.12; 32.17; 53.5) pentru toţi oamenii (11. 10; 42.6,45.22). Mântuirea aceasta va fi adusă de Emanuel (7.14; 9.5-6; 11.10; 55.3; 61).

Cum?

Cartea se împarte în două secţiuni (care coincid, în mod curios, cu împărţirea Bibliei: primele 39 de capitole amintesc cele 39 de cărţi ale Vechiului Testament, iar ultimele 27 pe cele ale Noului Testament).

1. *Dumnezeu Se pregăteşte să judece*
- pe Iuda şi Ierusalimul
- naţiunile păgâne
- pe Iuda, sub dominaţia asiriană

2. *Dumnezeu îşi îmbărbătează poporul în mijlocul suferinţelor pricinuite de*

judecată
- plecarea din Babilon
40-48
- revenirea la Ierusalim .
49-55
- după restabilire
56-66
Capitolele nu respectă întotdeauna ordinea cronologică a evenimentelor (28.1-6 conţine, probabil, una dintre primele proorocii).
Genurile literare folosite în carte sunt foarte variate: interludiul istoric este scris în proză (36-39), restul - în poezie, care conţine diferitele stiluri poetice: liric (5.1-7), satiric (14.4-23), apocaliptic (24-27), sapienţial (38.23-29), elegiac (63.7-64.12).
Vocabularul este unul dintre cele mai bogate ale Vechiului Testament (2 200 de cuvinte ebraice), procedeele literare

sunt foarte numeroase (personificări: 24.23; 27.1; 30.7; 35.1; 51.17; 63.3); îsaia foloseşte sarcasmul (44.9-20), aliteraţiile (24.17), jocurile de cuvinte (5.7). Pe bună dreptate, el a fost numit *prinţul profeţilor.*

1-12 13-27 28-39

IEREMIA

Cine?

Proorocul însuşi ne dă cele mai multe detalii referitoare la viaţa lui. Născut la Anatot, în ţinutul lui Beniamin, într-o familie de preoţi (1.1), el a fost chemat în misiune la o vârstă fragedă (vezi 1.6). Viaţa lui a fost presărată cu tot felul de încercări: de 3 ori a fost întemniţat, adesea maltratat, o dată a fost aruncat într-o groapă (38.6), considerat trădător, de două ori concetăţenii lui i-au cerut moartea (26.11; 38.4). Pentru a-i sluji mai bine lui Dumnezeu, Ieremia a

rămas celibatar (16.2). Regele Iosia, om temător de Dumnezeu, i-a acordat prietenia sa, dar, după moartea tragică a regelui, la Carchemiş, profetul a fost ţinta ostilităţii tuturor acelora pe care mesajul lui îi deranja. De acum încolo, el nu se va mai putea prezenta la Curte. El îi dictează proorociile sale lui Baruc, secretarul său, care le citeşte înaintea regelui. Acesta, furios, taie foile manuscrisului cu un cuţit şi le aruncă în foc. Dar Dumnezeu îi porunceşte lui Ieremia să-şi scrie din nou profeţiile. „Aprigii patrioţi îl înhaţă pe prooroc şi-1 coboară în fundul unui puţ fără apă. El îşi petrece zile şi nopţi în această oribilă închisoare. Dar ce sunt suferinţele fizice în comparaţie cu durerile sufleteşti pe care le îndura văzându-se considerat vrăjmaş al patriei sale, el care trăieşte şi suferă doar din dragoste pentru ea? Ne

mai putem mira dacă, uneori, pradă disperării, el ajunge să-şi blesteme, ca Iov, ziua naşterii? Niciodată o greutate mai mare ca aceasta nu a fost pusă pe umerii unui muritor. Suflet tandru, iubitor, ascultător, profund impresionabil, Ieremia îşi iubea fierbinte patria. Ar fi dat orice să vadă ţara lui Iuda înfloritoare, Ierusalimul prosper, şi iată că se vede silit să nu vestească concetăţenilor săi decât nenorociri. Slujba lui se aseamănă cu aceea a unui pastor însărcinat să însoţească un criminal la eşafod" (F.Godet).

Viaţa lui Ieremia se împarte în 3 perioade, separate de două evenimente importante pentru întreaga istorie a Orientului Mijlo-

ciu: înfrângerea de la Carchemiş, care

marchează sfârşitul dominaţiei egiptene (605), şi căderea Ierusalimului (586). Prima perioadă (625-605) a fost relativ fericită: regele Iosia combate idolatria, este găsită cartea Legii în Templu, fapt care constituie punctul de plecare pentru o serie de reforme. In acest timp, Ieremia joacă un rol important în mijlocul poporului. Dar, în afara hotarelor ţării, primejdia asiriană creştea mereu, jaful şi prăpădul ating Iuda (1.13; 3.12; 4.6; 6.1; 10.22). După moartea lui Iosia, la Meghido (609), avertismentele lui Ieremia stârnesc nervozitatea oportuniştilor.
A doua perioadă, sub domniile scurte ale ultimilor regi ai lui Iuda, este din ce în ce mai tulburată. Ieremia îi îndeamnă pe concetăţenii lui să se supună Babilonului şi profeţeşte exilul, precum şi revenirea în ţară după 70 de ani de

captivitate.
Ultima perioadă a vieţii profetului urmează luării Ierusalimului (586). In ciuda ofertelor seducătoare făcute de regele Babilonului, Ieremia preferă să rămână cu israeliţii în ţară. Aceştia se răscoală şi fug în Egipt, târându-l cu ei şi pe prooroc, care va rosti acolo ultimele sale mesaje (43.9-11; 44.30). După tradiţia iudaică, el ar fi fost ucis cu pietre de concetăţenii săi.
Autenticitatea cărţii sale nu a fost pusă la îndoială în mod serios (cu excepţia câtorva profeţii, care erau prea precise în opinia unor critici).
Când?
Misiunea lui Ieremia se întinde de-a lungul a circa 50 de ani, din al 13-lea an al domniei lui Iosia, până la cei care au urmat căderii Ierusalimului (625-580). El a fost contemporan cu Ţefania,

Naum, Habacuc şi Ezechiel (în primii ani ai misiunii acestuia). Sfârşitul secolului VII a constituit una dintre cele mai frământate perioade din istoria Orientului Mijlociu: Asiria cunoaşte un serios declin, capitala sa, Ninive, este distrusă în anul 612, iar teritoriul ei ocupat de haldei, în anul 609. Egiptul încearcă să profite de noua situaţie, pentru a-şi recâştiga influenţa asupra întregului Corn Fertil, dar, 4 ani mai târziu, trupele sale sunt zdrobite la Carchemiş de Nebucadneţar, regele Babilonului. Iuda va plăti preţul ultimei tentative a faraonului de a scutura puterea babi-

loniană, ridicându-se, la instigaţia acestuia, împotriva lui Ne-bucadneţar. Zedechia îl atrage pe Nebucadneţar la Ierusalim, pe care îl ocupă în anul 597,

Iară ca faraonul Neco să intervină. Ieremia este mereu prins în acest triunghi de forţe: Asiria, Babilon şi Egipt, nefiind de acord cu nici o alianţă cu unul dintre aceste state (pentru detalii suplimentare în materie de istorie politică, vezi capitolul „Cărţile profetice").
Unde?
Ierusalimul şi împărăţia lui Iuda, iar pentru ultimele mesaje -Egiptul.
De ce?
Israel alunecase mult pe panta fatală, fiind pe punctul de a cădea în prăpastie. Poporul se dedase la idolatrie cu o ardoare care ţinea de domeniul delirului. Niciodată nu se potrivise mai bine denumirea de „posesiune colectivă" dată acestui cult straniu. Toate divinităţile Orientului - Baal, Astarteea, Moloc, Tamuz - preau să-şi fi

dat întâlnire la Ierusalim; Templul devenise un adevărat panteon.
Ieremia trebuia să lupte cu idolatria (16.10-13,20; 22.9; 32.29; 44.2-3,8,17-19,25) şi cu decăderea morală rezultată din aceasta. El face presiuni asupra poporului, pentru a-l determina să umble potrivit Legii Domnului (6.16; 26.4; 44.10). Dacă nu, religia sa formalistă nu-l va salva (3.16; 6.20; 7.10,21), ci judecata divină se va abate, în mod sigur, asupra lui (25.1-14). Totuşi, proorocul nu trebuie să-i descurajeze pe cei ce-şi pun nădejdea în Dumnezeu. De aceea, mesajele sale de avertisment conţin, de multe ori, şi licăriri spre zile mai bune (3.14-25; 12. 14-17; 25.12; 29.10; 30.4-11; 31.31-34, 33.15-18).
Ce?
Mesaje cu caracter politic şi religios,

mesaje de judecată şi de speranţă, mesaje de avertisment şi de consolare. Cel mai original mesaj al lui Ieremia este profeţia referitoare ia un nou legământ.

„Pe ruinele Vechiului Legământ, rupt prin necredincioşia lui Israel, Ieremia vede ridicându-se un altul, întemeiat pe un contract

de calitate superioară şi mai durabil decât cel de pe Sinai. Aici este punctul culminant, nu numai al profeţiei lui Ieremia, dar al întregului Vechi Testament: proorocirea abolirii chiar a legământului căruia îi aparţine profeţia şi apariţia unei noi ordini de lucruri, cu totul diferită, construită pe baze noi (Ier.31.31).

Nu cunoaştem în istorie un alt exemplu al unei religii care, deşi se prezintă ca

fiind de origine divină, să-şi proclame ea însăşi insuficienţa şi să anunţe o nouă revelaţie, care va revărsa asupra omenirii daruri mult mai măreţe. Este însuşi miracolul abnegaţiei, care se reproduce mai târziu în relaţia personală dintre Ioan Botezătorul şi Isus Hristos. înnoirea inimilor realizată de Duhul Sfânt, rod al iertării păcatelor, şi principiul unei ascultări libere, de pe poziţia de fiu, ascultare pe care Legea nu a reuşit s-o producă niciodată - iată care sunt bazele acestui nou contract, vestit de Ieremia, care va interveni cândva între Dumnezeu şi omenire. Aceste baze, indicate clar, cu şase secole înainte, au fost puse cu adevărat în cele două zile nemuritoare: Vinerea Mare şi Rusaliile. Adică iertarea prin sângele Mielului lui Dumnezeu şi regenerarea inimii, făcută de Duhul

Sfânt. întâlnim aici, la acest prooroc, intuiţia cea mai spirituală şi mai pură a împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Iată nobilele speranţe, prin intermediul cărora Dumnezeu o relevă proorocului şi întregului său popor, într-un moment în care ei erau martori ai căderii teocraţiei vizibile" (F.Godet, „Etudes bi-blique, A.T.").

Cum?

Prima parte a cărţii (1-25) este scrisă în versuri; a doua (26-52) este un şir de povestiri în proză, istorisind conflictele lui Ieremia cu împăratul, căderea Ierusalimului, ultimele zile ale regatului de sud şi fuga în Egipt.

Capitolele cărţii nu respectă ordinea cronologică a faptelor. Baruc a fost nevoit să aranjeze discursurile învăţătorului său după moartea acestuia, pe baza unui plan tematic:

- chemarea proorocului
1
- profeţii împotriva lui Iuda
2-35
- suferinţele şi persecuţiile lui Ieremia
36-38

- căderea Ierusalimului şi consecinţele
ei 39.45
- profeţii împotriva popoarelor păgâne
46-51
- apendice istoric
« Cartea conţine, asemenea proorociei
lui Isaia, numeroase
figuri de stil. Una dintre particularităţile
lui Ieremia este marele număr de acţiuni
simbolice, menite să graveze mesajul
lui în mintea concetăţenilor săi rebeli
(1.11-12,13-16; 13.1-11- 16 1-9- 18 1-
10; 19.1-13; 24.1-10; 27.2-11; 32.6-15;
43.8-13'; 51.59-64)'

PLÂNGERILE LUI IEREMIA

Cine?

Cartea Plângerilor este intitulată, în majoritatea Bibliilor noastre, „Plângerile lui Ieremia". în canonul iudaic, ea era anonimă. Textul nu dă nici un indiciu referitor la autor; totuşi, tradiţia evreiască (Talmudul, Targumurile) o atribuie profetului Ieremia. Autorii Septuagintei o introduc astfel: „După deportarea lui Israel şi devastarea Ierusalimului, Ieremia s-a aşezat, plângând şi tân-guindu-se din pricina cetăţii pustiite. Iat& cuvintele sale:". Tradiţia creştină (Părinţii Bisericii, Vulgata) a rămas pe aceeaşi linie.

Exegeţii contemporani au opinii împărţite. Unii dintre aceştia pun în evidenţă uşoare diferenţe stilistice *{ştii mai împodobit şi mai artificial)* sau de

opţiune politică. Lor li se pare dificil de împăcat Plâng.4.17 cu atitudinea profetului, reflectată în Ier.2.18 şi 37.5-10, dar toţi sunt de acord că o descriere în termeni atât de vii a pustiirii Ierusalimului nu poate proveni decât din partea unui martor ocular, care nu a văzut reconstruindu-se Templul în anul 538. Unii autori, care nu vor să-i atribuie lui Ieremia întreaga scriere, recunosc, totuşi, redactarea de către acesta a capitolului 3 şi relevă asemănări de stil, de vocabular şi de imagini artistice, precum şi înrudirea profundă a temelor fundamentale. Mulţi dintre ei acceptă, în plus, caracterul unitar al cărţii.

Diferenţele de stil se explică foarte bine prin diferenţa de gen literar dintre mesajele profetice şi cântecele de jale conţinute în această carte. Ieremia era

foarte familiarizat cu genul literar al „plângerilor". Textul din 2 Cron.35.25 ne spune că el a compus un cântec de jale cu prilejul morţii lui Iosia. Pe de altă parte, atitudinea reflectată în Plâng.4.17 se împacă foarte bine cu cea pe care o avea Ieremia înainte de producerea catastrofei, pentru că, în acest pasaj, el se identifică cu poporul său şi cu speranţele înşelate ale acestuia. Nu există, aşadar, nici un motiv puternic pentru a refuza paternitatea acestei scrieri profetului a cărui misiune a dominat toată această epocă frământată.

145

Când?

Primele 4 poeme au fost scrise la puţin timp după distrugerea Ierusalimului, în anul 586. De fapt, Ieremia a rămas acolo numai câteva săptămâni.

Capitolul 5 a putut fi redactat mai târziu, când captivitatea se prelungise. Poemele evocă, într-o manieră dramatică, asediul (2.22; 3.5,7), foametea (1.11,19; 2.11,12,19,20; 4.4,5,9,20), fuga regelui (1-3,6; 2.2; 4.19,10), Templul distrus (1.10; 2.6,7), apoi ars (2.3-5; 4.11; 5.18), zidurile demolate (2.7-9), căpeteniile măcelărite (1.15; 2.2,20; 4.16) şi locuitorii exilaţi (1.1,4,5,18; 2.9).

Ce?

Poeme de jale existau deja din al treilea mileniu î.Hr. Acesta era un gen literar foarte răspândit printre sumerieni. Nişte tăbliţe descoperite de arheologi ne prezintă plângerile poeţilor care au asistat la distrugerea cetăţilor Sumer şi Ur, din Haldeea. Literatura babiloniană din secolul VI î.Hr. conţine numeroase cântece funebre. Nişte inscripţii

cuneiforme invită cetăţile învinse să plângă din pricina sorţii lor. Deci, prin poemele lui, Ieremia se situează într-o tradiţie literară antică, dar, în acest cadru convenţional, el înscrie gânduri pur biblice: ruina cetăţii sfinte nu este efectul unei întâmplări nefericite, ci manifestarea dreptei judecăţi a lui Dumnezeu, rezultatul logic şi inevitabil al numeroaselor încălcări ale Legii Domnului. Păcatele poporului, ale preoţilor şi ale falşilor săi prooroci au pricinuit această catastrofă. Timp de generaţii întregi, Dumnezeu le-a trimis avertismente. Luarea Samariei de către asirieni, în anul 722, ar fi trebuit să-i alarmeze şi să-i conducă la pocăinţă. Un profund sentiment de vinovăţie, exprimat printr-o sinceră mărturisire a păcatelor, prin care proorocul se identifică cu poporul lui, străbate toată

cartea (1.5,8,9,18,22; 3.40-42; 4.13,22; 5.7).
Totuşi, chiar dacă situaţia este tragică, disperarea nu trebuie să domine. Dumnezeu va rămâne credincios legământului Său (3. 19-39). El este Stăpânul istoriei. Suferinţele de acum au menirea de a conduce poporul la o stare de maturitate spirituală şi la pocăinţă (3.25-30). Dumnezeu nu leapădă pentru totdeauna (Deut.30; Rom. 11). Orice s-ar întâmpla, Ieremia vrea să-şi pună toată încrederea în Dumnezeu (3.22-27,31-33).
146
De ce?
Poporul lui Iuda s-a confruntat cu suferinţa. Această carte vrea să-l provoace să se supună lui Dumnezeu, să se pocăiască, să-şi schimbe conduita. Proorocul vrea să-i determine pe

compatrioţii lui să recunoască temeiul voii lui Dumnezeu pentru ei şi să apeleze la îndurarea Lui. Dacă pedeapsa divină este acceptată de pe poziţia cuvenită, ea devine *„o uşă de nădejde"* (Os.2.15), prin care Dumnezeu îi va putea introduce pe ai Săi în noi binecuvântări.

Pocăinţa şi speranţa sunt cei 2 poli ai cărţii, valabili pentru iudeul din secolul VI î.Hr., dar şi pentru creştinul încercat.

Cum?

Cartea se prezintă sub forma unor poeme acrostihe (cu excepţia capitolului 5). în capitolele 1, 2 şi 4, fiecare verset începe cu litera următoare a alfabetului ebraic. în capitolul 3, trei versete succesive încep cu aceeaşi literă. Care este semnificaţia unui asemenea procedeu poetic? Dincolo de mijlocul mnemotehnic respectiv, putem discerne

o intenţie mai profundă. S-a spus că cine rosteşte alfabetul îmbrăţişează toate posibilităţile de exprimare ale cuvintelor unei limbi. A vrut Ieremia să sugereze prin aceasta o expresie completă a durerii şi o mărturisire integrală a păcatelor? Pe de altă parte, încadrând strigătul său de durere într-un tipar clasic şi bine structurat, el evocă ideea unei suferinţe disciplinate şi cuprinse în limite bine determinate.
- capitolul 1 - starea tristă a cetăţii.
-capitolul 2 - cauza nenorocirii: mânia Domnului. Nici o schimbare fără pocăinţă.
- capitolul 3 - credincioşia lui Dumnezeu însoţeşte judecata
Lui.
- capitolul 4 - altădată şi acum.
- capitolul 5 - apel la pocăinţă şi la speranţă.

EZECHIEL

Cine?

Ezechiel a crescut într-o familie de preoţi, temătoare de Dumnezeu. Numele lui înseamnă: *„Dumnezeu va întări".* Şi-a petrecut copilăria în vecinătatea Templului din Ierusalim, unde a putut să asculte profeţiile lui Ieremia. A fost dus în Babilon, în anul 597, cu al doilea grup de deportaţi şi instalat la Tel-Aviv, aproape de *„fâul Chebar",* unul dintre principalele canale de irigaţii ale Babilonului. Ezechiel provenea dintr-o familie înstărită, aparţinând aristrocraţiei sacerdotale (11.1), exilată cu regele şi nobilimea ţării (2 împ. 24.15). în Babilon, el avea o casă în care se întâlneau bătrânii poporului (3.24; 8.1; 14.1; 20.1). Ezechiel a fost chemat în activitatea profetică pe când avea 30 de ani

(29.17), în iulie 593. A transmis ultimul său mesaj în aprilie 571, deci 22 de ani mai târziu. Ezechiel era căsătorit, dar aceea care *Ji fermecase ochii" i-a.* fost smulsă printr-o moarte subită, în ziua în care Dumnezeu i-a descoperit că Templul din Ierusalim avea să fie distrus.

Pentru a-i face pe tovarăşii săi de captivitate să înţeleagă ce se petrecea în inima lui Dumnezeu, el nu trebuia să poarte doliu după fiinţa pe care o iubise. Dumnezeu suferea pentru că a trebuit să abandoneze în mâna păgânilor sanctuarul de care El fusese atât de ataşat (24.15-22).

Om cu o vastă cultură, Ezechiel era interesat de toate, de la construcţia de vase până la literatură, de la politica internaţională la comerţul mediteraneean (capitolul 27). Era un om

sensibil, cu un simţ al frumosului bine dezvoltat şi foarte cumpănit în gândire.
Când?
în anul 605, întorcându-se de la Carchemiş, noul rege babilonian, Nebucadneţar, aducea cu sine un prim contigent de deportaţi (printre ei se afla şi Daniel). în 597, el se întoarce în Palestina, pentru a ataca Ierusalimul şi pentru a-i aduce în Babilon

pe rege şi pe aristocraţii iudei, lăsând în loc „un rege ales după bunul lui plac" (cum se precizează pe o tăbliţă babiloniană). Acest rege, Zedechia, se răscoală, vrând să scape de sub autoritatea lui Nebucadneţar. Dar acesta nimiceşte cetatea, jefuieşte Templul şi duce la Babilon uneltele sacre din Casa Domnului (2 Cron.36.7). Majoritatea

locuitorilor lui Iuda sunt nevoiţi să ia drumul exilului, doar cei foarte săraci fiind autorizaţi să rămână în ţară.
Cartea lui Ezechiel conţine mai multe date cronologice decât oricare altă carte profetică. Datorită descoperirii tăbliţelor cuneiforme care conţin analele babiloniene şi indicaţii astronomice referitoare la eclipse, este posibilă datarea foarte precisă a evenimentelor menţionate în această carte:
- chemarea lui Ezechiel (capitolul 1)
- 31 iulie 593
- începutul asediului Ierusalimului (24.1) -15 ianuarie 588
- proorocii împotriva naţiunilor păgâne (25-32) - între 23 aprilie şi 21 iulie 587
- sosirea primilor refugiaţi
- 8 ianuarie 585
- revelaţii referitoare la vremurile

viitoare - 28 aprilie 573
- ultima profeţie
- 28 aprilie 571
Unde?
Majoritatea revelaţiilor i-au fost date lui Ezechiel la Tel-A viv, în Haldeea (a nu se confunda cu Tel-A viv - portul modern din Israelul de astăzi). Cuvântul „Tel-Aviv" este tradus, în general, prin „colina spicelor", de unde se poate deduce fertilitatea regiunii, dar se pare că ar trebui să fie redat mai curând prin „colina dumnezeului tunetului", haldeii nea vând obiceiul de a ceda pământurile lor cele mai fertile deportaţilor străini. Unii văd în acestea un fel de lagăre de concentrare, unde exilaţii erau puşi la muncă forţată, pentru ameliorarea irigaţiilor Babilonului.
De ce?

Mesajele lui Ezechiel se adresează:
1. Exilaţilor care îl înconjoară şi care se întreabă de ce se află
ei acolo. Ei îl acuză pe Dumnezeu de nedreptate (18.25,29).
Ezechiel le răspunde că soarta lor era consecinţa păcatelor

lor, adăugând că Dumnezeu nu simte plăcere să pedepsească pe păcătos şi îi oferă posibilitatea izbăvirii.
2. Iudeilor rămaşi în ţara lui Iuda: dacă nu se pocăiesc, vor vedea distrugerea Ierusalimului şi a Templului. Idolatria care a cuprins până şi Sfântul Locaş cere neapărat această judecată.
3. După căderea Ierusalimului, tuturor exilaţilor, pentru a-i consola, a-i îmbărbăta şi a le descoperi viitorul glorios pe care Dumnezeu li-l rezervă. Ce?

Mesajele lui Ezechiel se împart în două secţiuni net distincte, separate printr-un interludiu, care se adresează naţiunilor vecine. Discursurile primilor 7 ani constau, în exclusivitate, în ameninţări şi demascări ale păcatelor lui Israel (în timp ce, la alţi prooroci, ameninţările alternează cu promisiuni). Această carte a judecăţii (capitolele 1-24) este una dintre părţile cele mai sumbre ale Vechiului Testament.

In interludiu, Iuda a fost judecat, dar naţiunile care au contribuit la căderea lui, prin influenţa lor dăunătoare, nu vor scăpa de judecată: orgoliul, blasfemiile şi pervertirea lor îşi vor primi răsplata cuvenită (25-32).

în a doua parte, numită şi *„carteamângâierii"*(33-48), Ezechiel deschide exilaţilor perspectiva glorioasă pe care Dumnezeu le-o păstrează pentru

viitor: revenirea în ţara lor, restabilirea, purificarea poporului, restaurarea Templului şi a cultului Domnului.
Fie că este vorba despre judecarea sau despre ridicarea unui popor, Dumnezeu este suveran, iar El Se revelează prin amândouă tipurile de intervenţii în istoria universală. De 65 de ori citim: *„Şi vor şti că Eu sunt Domnul".*
Lucrarea lui Dumnezeu în lume a avut totdeauna în vedere mântuirea finală. Multe dintre temele cărţii Ezechiel vor fi reluate în Noul Testament: chemarea la pocăinţă, naşterea din nou, curăţirea inimii, Păstorul cel bun, râul apei vieţii, cetatea sfântă, viaţa prin puterea Duhului Sfânt, care face posibilă împlinirea cerinţelor Legii Domnului.
Ezechiel subliniază cu insistenţă răspunderea individuală (18.20), fără a nega nici responsabilitatea colectivă.

Cum?
După introducere (viziunea gloriei divine - capitolul 1; chemarea profetului - capitolele 2-3), cartea este structurată, asemenea celor scrise de Isaia, Ieremia şi Ţefania, în 3 părţi:
1. Mesaje împotriva lui Israel (1-24);
2. Mesaje împotriva naţiunilor (25-32);
3. Mesaje de mângâiere pentru Israel (33^18).
Avem aici o structură familiară spiritului ebraic, cea a chiasmului:
A = Israel, B' = naţiunile, A' = Israel, pe care B.Tidimian a dezvoltat-o mai în detaliu astfel: A (1-7) Dumnezeu apare pentru a pregăti judecata poporului

Său. B (8-11) Proorocul contemplă judecata poporului ales. C (12-24) Proorocul explică temeiul judecăţii. D (25-32) Judecata naţiunilor vecine. C(33-37) Proorocul anunţă harul restabilirii. B' (38-39) Proorocul contemplă siguranţa poporului ales. A' (40-48) Dumnezeu apare pentru a asigura binecuvântarea poporului Său. (‚Le livre d'Ezechiel", Edifac). Mai întâlnim şi alte paralelisme simetrice: 10.18; 11.23 - un Dumnezeu mânios părăseşte Templul şi cetatea; 48.35 - Dumnezeu, a Cărui mânie s-a potolit, Se află în mijlocul poporului Lui; 8-11 - Distrugerea Templului; 40-48 - Recostrucţia unui Templu purificat; 3 -Santinela judecăţii; 33 - Santinela unei noi epoci.

Asemenea lui Ieremia, Ezechiel face unele gesturi simbolice (4.1-3,4-8,9-17; 5.1-12; 12.1-16,17-20; 24.15-24; 37.15-22). El utilizează alegoria (16; 23; 29.3-7) şi parabola (15.1-8; 16.1-15; 17; 21; 24). Vocabularul său este bogat şi original (150 de cuvinte ebraice specifice autorului). Expresiile lui favorite sunt: *„Aşa vorbeşte Domnul"* (de peste 200 de ori), *„Cuvântul Domnului"* (de 84 de ori), *„fiul omului"*(de peste 100 de ori). Viziunile lui se

numără printre cele mai impresionante din toată Biblia: carul de foc (1), Templul transformat în panteon idolatru (8-11), valea oaselor uscate (37), noul Ierusalim (40-46), râul apei vieţii, care ieşea din Templul Domnului (47). Ezechiel a inaugurat un nou gen literar:

apocaliptica, gen care va înflori îndeosebi în perioada intertestamentară şi căruia îi aparţine ultima carte a Noului Testament. De aceea, nu ne mirăm să regăsim acolo numeroase simboluri ale lui Ezechiel (compară Apoc.21.10 cu Ezec.40.2; Apoc.21.3 cu Ezec.37.27; Apoc.21.11 cu Ezec.43.2-5; Apoc. 21.12-13 cu Ezec.48.30-34; Apoc.22.1 cu Ezec.47.1; Apoc.22.2 cuEzec.47.7,12).

Rabinii rezervau studierea acestei cărţi oamenilor maturi. într-adevăr, ea necesită o anumită maturitate spirituală şi un efort stăruitor, dar cel ce face un asemenea studiu va fi răsplătit din belşug.

DANIEL

Locul cărţii în canonul biblic

în canonul ebraic, cartea lui Daniel figurează printre „Scrieri" (cărţile

istorice şi poetice), între Estera şi Ezra, cu siguranţă că datorită numărului mare de imagini şi de simboluri pe care le conţine, poate şi datorită marilor porţiuni de text scrise în aramaică.

Cine?

Profetul Daniel a trăit la Curtea Babilonului timp de o jumătate de secol. Provenit dintr-o familie princiară a\lui Iuda (1.3-7), el a fost dus în Babilon pe când era încă adolescent, împreună cu primul contingent de deportaţi, în anul 605, după primul asediu al Ierusalimului (Ier.25.1). El a fost ales, împreună cu alţi 3 tineri de origine nobilă, pentru a fi pregătiţi să intre în slujba împăratului. Daniel va ocupa funcţii de mare răspundere de-a lungul mai multor domnii, până în anul 538, la scurt timp după luarea Babilonului de către perşi. în 8.1 şi 9.2, el îşi

menţionează numele; primele 6 capitole sunt scrise la persoana a IlI-a (potrivit unui obicei al istoricilor vremii), dar capitolele 7,8,9,10 (cu excepţia versetului 1) şi 12.5-8 sunt la persoana I. în 12.4, Dumnezeu i Se adresează chemându-1 pe nume şi cerându-i să pecetluiască scrisoarea ce conţine revelaţiile pe care acesta le-a avut. Datorită preciziei extraordinare a profeţiilor sale, a câtorva pretinse inexactităţi istorice şi a vocabularului folosit, mulţi critici trimit redactarea cărţii până prin secolul II î.Hr. Porfir, în secolul III, susţinea că aceasta ar fi fost scrisă după lupta macabeilor cu Antiohus Epifanes, adică după anul 165 î.Hr. Ipoteza lui a fost reluată de teologii din secolele XVII şi XVIII. Dar astăzi, graţie argumentelor furnizate de arheologie şi de filologie, criticii s-au

văzut siliţi să mute data redactării cărţii mult înapoi. Dar teologii evanghelici apreciază că nici un argument serios nu se opune atribuirii întregului conţinut al cărţii profetului Daniel - cum a făcut-o Isus însuşi (Mat.24.15). S-a pretins că

aceasta ar fi fost o greşeală din partea Domnului Isus, datorată limitelor impuse de întruparea Lui. Totuşi, s-a remarcat că, despre lucrurile pe care nu le cunoştea, Isus nu spunea nimic. El nu a emis niciodată o opinie care să fi fost dovedită, după aceea, ca fiind falsă. (Pentru relaţii suplimentare, vezi articolele corespondente în „Nouveau Dictionnaire Biblique", „Nouveau Commentaire Biblique", G.Archer - „Introduction a l'Ancient Testament" şi J.McDowell - „Prophecy: Fact or Fiction?", „Daniel in the Critic's Den",

Campus Crusade for Christ, 1979).
Când?
în secolul VI î.HR., de la cucerirea Ierusalimului de către babilonieni (605) până la cucerirea Babilonuîui de către perşi (539). Cartea trebuie să fi fost completată câţiva ani mai târziu, probabil prin 530. Limbajul este destul de apropiat de cel al lui Ezra şi foarte diferit de cel al scrierilor de la Qumrân din secolul II Î.Hr. Unele cuvinte erau deja atât de arhaice în secolul II, încât traducătorii Septuagintei nu le mai cunoşteau sensul. Din moment ce i s-au adăugat câteva fragmente în limba greacă atunci când a fost tradusă, înseamnă că această carte exista de multă vreme.
Unde?
La Babilon. Cartea dă multe detalii referitoare la viaţa religioasă şi culturală

a Curţii babiloniane. Unele dintre acestea au fost confirmate cu ajutorul textelor cuneiforme descoperite în Babilon (pedeapsa cu focul, „împăratul împăraţilor", „veşnic să trăieşti împărate!").

Ce?

După prezentarea autorului şi a celor 3 prieteni ai lui, cartea conţine o frescă a succesiunii marilor imperii mondiale pe scena istoriei universale (2-7). Capitolele 8-11 se concentrează asupra istoriei evreilor până la venirea lui Mesia. Profeţiile, sub forma unor vedenii şi a unor visuri, merg de la un viitor relativ apropiat până într-o epocă foarte îndepărtată (8.23-26; 11.36-45). Unele profeţii sunt susceptibile de mai multe împliniri: menţionând *„urâciunea pustiirii, despre care a vorbit proorocul Daniel"*

(Mat.24.15, citând pasajul din Dan. 12.11), Isus ştia bine că această profeţie a cunoscut o primă împlinire pe timpul macabeilor. Dar lucrul acesta nu-L împiedică să aştepte o a doua împlinire la sfârşitul vremurilor.
Precizia acestor profeţii cunoaşte asemenea dimensiuni încât cei ce refuzau să creadă că Dumnezeu poate revela viitorul slujitorilor Săi au mutat redactarea cărţii după aceste evenimente. Dar, în orice caz, viziunea profetică depăşeşte secolul II î.Hr. (cel de al patrulea imperiu nu poate fi altul decât Imperiul Roman -2.33; 7.7,19 - care nu şi-a întins stăpânirea peste Orientul Mijlociu decât după anul 63 î.Hr. Cei 403 ani, potrivit cu 9.23, ne conduc la epoca lui Hristos).
Ideea dominantă care străbate întreaga

carte este aceea a suveranităţii (5.21) şi a triumfului final al lui Dumnezeu (7.11,26-26; 8.25; 9.27; 11.45; 12.13).
De ce?
Poporul lui Dumnezeu se află în exil, este asuprit şi descurajat. Primele capitole (care trebuie să fi circulat printre cei deportaţi cu mult înainte de redactarea restului cărţii lui Daniel) îi dădeau exemplul unor oameni care au refuzat să se aplece înaintea cererilor despoţilor păgâni şi pe care Dumnezeu i-a ocrotit şi i-a binecuvântat (capitolele 1,3,6). Credincioşia Domnului nu încetează să se manifeste chiar în timpuri de dureroasă încercare, pentru că Dumnezeu nu-i abandonează niciodată pe ai Săi.
El rămâne suveran, deasupra regilor şi a împrejurărilor, deasupra indivizilor şi a popoarelor, chiar şi cele păgâne.

Pedeapsa lui Israel va lua sfârşit. Cei folosiţi de Dumnezeu pentru realizarea pedepselor Lui nu pot depăşi limitele puse de Domnul. Planul Lui se împlineşte cu precizie. Totul contribuie la stabilirea domniei Fiului omului. Când cei 70 de ani de robie anunţaţi de Ieremia se apropiau de sfârşit şi mai ales când captivitatea a luat sfârşit, prin edictul lui Cir, care autoriza întoarcerea iudeilor în ţara lor, o speranţă uriaşă se contura la orizont: venirea lui Mesia.
, Această întoarcere miraculoasă a israeliţilor în ţara lor a exaltat la cel mai înalt nivel speranţele lui Israel. Cum profeţii obişnuiau

să apropie, în tablourile lor, binecuvântările momentului de gloria zilelor din urmă, ei au legat, fără o verigă intermediară, revenirea poporului

din robia babilonică de vremurile lui Mesia. Israeliţii, dând acestei legături o semnificaţie cronologică, şi-au închipuit că înălţarea Ierusalimului avea să fie urmată, în scurt timp, de apariţia lui Mesia. Dar privirile lui Daniel îmbrăţişau un orizont mult mai vast, iar misiunea lui avea ca scop să-i inspire lui Israel o virtute nouă: calmul aşteptării, credinţa sub forma perseverenţei, îngerul Gavril îl anunţă pe Daniel că întoarcerea iudeilor nu va coincide în nici un caz, cum îşi închipuiau ei, cu apariţia lui Mesia. Poporul lui Dumnezeu va mai trebui să treacă prin perioade lungi şi dureroase până când va veni momentul acesta fericit, aşteptat cu atâta ardoare. Mesagerul ceresc indică întâi durata perioadei care va separa întoarcerea din robie de venirea lui Hristos. Este vorba despre un vast

ciclu de 70 de săptămâni de ani; exact de 7 ori mai mult decât a durat timpul robiei. Ca şi cum Dumnezeu ar fi vrut să spună: «înmulţeşte cu 7 timpul cât ai fost rob în Babilon şi-ţi vei putea face o idee despre intervalul care te mai desparte de momentul care ţi se pare atât de apropiat». Deci Israel să nu-şi facă idei greşite care să-1 conducă la deziluzii! Lumea nu este nici pe departe pregătită pentru mântuire, nici chiar Israel nu este încă pregătit pentru aceasta. Dar Dumnezeu este un împărat veşnic (acesta este unul dintre marile gânduri ale lui Daniel) şi promisiunile Lui se vor împlini la vremea lor" (F.Godet).

Cum?

Majoritatea autorilor împart cartea în două secţiuni: una istorică (1-6) şi alta profetică (7-12), dar profeţia este deja

prezentă şi în prima parte (capitolul 2). O altă împărţire este evidentă, în textul original, prin utilizarea a două limbi: ebraica (1;8-12) şi aramaica (2-7). Deci partea centrală (care, în chiasmul ebraic, conţine de obicei învăţătura principală) este încadrată de capitolele scrise în ebraică. D.Arnold face următoarea remarcă: „Daniel foloseşte aramaica pentru a expune teme centrală a cărţii: suveranitatea lui Dumnezeu. în porţiunea scrisă în ebraică, el dezvoltă unul dintre aspectele acestei suveranităţi. în definitiv, aranjamentul intern al fiecăreia dintre

aceste două secţiuni este făcut sub formă de chiasm, procedeu literar foarte răspândit în poezia ebraică". D.Arnold propune următorul plan al cărţii:

I. *Introducere* (în ebraică)

Dumnezeu îşi alege martori
1
II. *Mesaj universal (Şa* aramaica)
Dumnezeu controlează toate lucrurile
2-7
A. El anunţă viitorul, dând un vis unui rege 2
B. El protejează 3 credincioşi care refuză să se
închine unui idol
3
C. El doboară un împărat orgolios
4 C El înlătură un rege care rosteşte blasfemii 5 B' El ocroteşte un credincios care refuză să renunţe la adorarea lui Dumnezeu
6
A' El anunţă viitorul, dând o viziune unui credincios 7
III. *Mesajparticular*(în ebraică)
Dumnezeu nu-şi uită poporul

8-12
A. Sub împărăţia babiloniană, Dumnezeu
vesteşte sfârşitul suferinţelor
8
B. Un credincios dă explicaţia suferinţelor şi mărturiseşte păcatele poporului său;
Dumnezeu le iartă păcatele
9
A' Sub împărăţia medo-persană, Dumnezeu yesteşte sfârşitul suferinţelor
10-12
în partea centrală, avem corespondenţe între capitolele 2 şi 7, 3 şi 6, 4 şi 5. Un studiu detaliat al acestor capitole va scoate la iveală paralelisme frapante. D.Arnold relevă următoarele simetrii: - Capitolul 7 dezvoltă a doua parte a capitolului 2, în timp ce aranjamentul este identic, sub formă de chiasm.

Capitolul 2 Capitolul 7 v.1-30
v.l Istorie '
v. 31-35 v.2-14 O viziune dată: 4 împărăţii
v.36 v. 15-16 Interludiu
v.37-45 v. 17-27 O viziune explicată: 4 împărăţii
v.46-49 v.28 Istorie: rezultatele viziunii
157
- Capitolele 3 şi 6 au aceeaşi temă (paralelism sinonimic) şi acelaşi aranjament:
Pericol general Pericol personal
Răspunsul credinciosului(lor)
Condamnarea la moarte Izbăvirea miraculoasă Mărturisirea făcută de regele păgân Binecuvântarea revărsată peste credincios(i)
- Capitolele 4 şi 5 cu aceeaşi temă

(parelelism sinonimic), dar aranjamentul diferă.
Capitolul 3 v.8-15 v.16-18 v. 19-23 v.24-27 v.28-29 v.30
Capitolul 6
v.5-9
v.10
v.11-15
v. 16-24
v.25-27
v.28
Capitolul 4
v.30
v.10-18
v.6-7
v.8-9
v. 19-27
v.28-36
Capitolul 5
v.1-4
v.5-6

v.7-9
v.10-16
v. 17-28
v.29-31
Un rege trufaş
O vedenie dată regelui
înţelepţi incapabili
Se apelează la Daniel
Daniel tâlcuieşte vedenia
împlinirea rapidă a vedeniei şi
smerirea împăratului.
Capitolul 4
Capitolul 5
A. v.1-3 Laudă pentru Dumnezeu
M. v.1-4 Istorie
(sacrilegiu)
B. v.4-9 Istorie (căutarea unei
explicaţii)
C. v.10-18 Vedenie dată regelui
C v. 19-27 Vedenia tâlcuită
B' v.28,36 Istorie A' v.37 Laudă

pentru Dumnezeu
N. v.5-6 O vedenie dată
regelui O. v.7-9 Istorie (căutarea unei explicaţii -apel la înţelepţi)
O'v.10-16 Istorie (căutarea unei exphcaţii -apel la Daniel)
N' v.17-28 Vedenia tâlcuită
M' v.28-31 Istorie (condamnare).

OSEA

Cine?

Nu ştim nimic despre autorul cărţii, în afară de numele său (înrudit cu Iosua şi Isus), care înseamnă *„mântuire".* El ne povesteşte decepţiile provenite din partea nevestei sale nestatornice. Menţionarea numelui tatălui său pare să indice că el provenea dintr-o familie bogată şi respectabilă.

Unde?

Osea prooroceşte în regatul de nord. El

este singurul profet născut în mijlocul celor 10 seminţii despărţite de dinastia davidică. Avertismentele lui îi vizează, ocazional, şi pe locuitorii lui Iuda.

Când?

Indicaţiile cronologice plasate la începutul cărţii ne permit să datăm activitatea profetică a lui Osea între anii 786 şi 724 î.Hr. împăraţii lui Iuda ar putea fi numiţi aici ca o dovadă că Osea i-ar fi considerat pe aceştia singurii succesori legitimi ai lui David. Cadrul istoric al acestei perioade este dat în 2 împ. 14.23-20.21. După victoria obţinută de Zachir al Hamatului împotriva lui Ben-Hadad al IlI-lea, regele Siriei, Damascul şi-a pierdut supremaţia în regiune. Ieroboam al Il-lea, regele lui Israel, reuşeşte chiar să ţină sub control cetatea aceasta (1 împ. 14.28). Domnia lui va fi una dintre cele

mai prospere: securitatea împărăţiei sale fiind asigurată, toate eforturile se concentrau asupra dezvoltării economiei şi a comerţului. Dar, odată cu prosperitatea, iau proporţii corupţia, nedreptăţile şi idolatria. Prăpastia dintre bogaţi şi săraci se adânceşte pe zi ce trece; creditorii trăiesc într-un lux nemaiîntâlnit, stăpânii îşi asupresc sclavii, iar nedreptăţile se înmulţesc. Toate aceste abuzuri sunt aspru criticate de profetul Osea.
După moartea lui Ieroboam al II-lea, situaţia se degradează rapid. Aceasta este perioada cea mai sumbră din istoria lui Israel: nişte uzurpatori pun mâna pe putere şi sunt răsturnaţi de intriganţi

(în cursul acestei perioade, 4 succesori ai lui Ieroboam sunt asasinaţi); era vremea când domnea anarhia,

despotismul militar şi confuzia la toate nivelurile. Pe timpul împăratului Osea, ultimul suveran al lui Israel, se caută un sprijin politic în braţul Egiptului (7.11; 9.6; 12.2). Deci activitatea profetică a lui Osea a continuat până aproape de momentul căderii Samariei (722), proorocul fiind contemporan cu Mica şi cu Isaia, care erau prooroci în Iuda.
Locul atribuit lui Osea în fruntea micilor profeţi este datorat importanţei şi volumului acestei cărţi, nu priorităţii cronologice: Iona, Amos, Ioel şi Obadia au proorocit înaintea lui Osea sau în acelaşi timp cu el.
De ce?
Mesajul lui Osea este îndreptat în special împotriva idolatriei care însoţea prosperitatea materială. încă de la intrarea sa în Canaan, Israel a fost confruntat cu cultul lui Baal, dumnezeul

ploii şi al fertilităţii. Ilie a avut de luptat cu 400 de profeţi ai lui Baal, bine stabiliţi pe pământul lui Israel (1 împ. 18). însuşi cultul Domnului fusese influenţat de idolatria aducătoare de corupţie. Pe timpul lui Osea, majoritatea poporului adera la cultul corupt al lui Baal, cel mai imoral din tot Orientul Antic: de mai multe ori pe an, sărbătorile închinate acestei divinităţi erau însoţite de prostituţia rituală, de acte de violenţă şi de scene de beţie. Pe de altă parte, alianţele politice înlocuiau credinţa în Dumnezeu. Or, aceste alianţe implicau şi acceptarea dumnezeilor popoarelor aliate. Osea vrea să aducă poporul la pocăinţă, să-l determine să se întoarcă la Dumnezeu, care nu încetează să-l iubească şi să-l aştepte.
Ce?

Cartea începe cu istorisirea căsătoriei şi a nenorocirilor conjugale ale lui Osea: Dumnezeu îi cere să ia de nevastă o femeie nestatornică, ce avea să-i fie infidelă după câtva timp. Să fie vorba despre o istorie adevărată? S-a obiectat că preoţii nu aveau dreptul să se căsătorească cu prostituate (Lev.21.7), ceea ce ne face să presupunem că Dumnezeu nu ar fi putut pretinde lucrul acesta din partea unui prooroc al Lui. Şi atunci, să fie vorba doar despre

o vedenie sau despre o alegorie? Nu avem nici un indiciu de felul acesta. Dimpotrivă, totul pare să conducă la concluzia că ne aflăm în faţa „unei istorii trăite realmente, dar având la origine o semnificaţie simbolică" (TOB).

Poate că Gomera nu era prostituată în

momentul căsătoriei. Apoi, s-ar mai fi putut ca ea să fi fost o femeie de moravuri uşoare şi să se fi pocăit. Dumnezeu, care cunoaşte gândurile ascunse ale oamenilor, îl avertizează pe Osea cu privire la aceste lucruri, căci El urmărea un scop profetic: Dumnezeu voia să-i vorbească poporului cu ajutorul acestei istorii. Nu răscumpărase El însuşi acest popor pentru a-i dovedi iubirea Lui, deşi a ştiut mai dinainte cum avea să reacţioneze Israel? încă din pustia Sinai, copiii lui Israel s-au alipit de Baal-Peor; în Canaan, i-au oferit grâul şi untdelemnul lor, vinul şi lâna (2.8). Israel a ridicat efoduri şi a fabricat te-rafimi (măşti ale strămoşilor) (3.4), a consultat oracolele (4.12), a adorat viţelul de aur (13.2). Toate acestea echivalează cu adulterul, cu prostituţia. Osea este primul care foloseşte această

imagine a căsătoriei pe care numeroşi prooroci (Ier.2.2; 3.1-4; Isa.54.5; Ezec.16.33) şi autori ai Noului Testament (2 Cor.11.2; Ef.5.23-32; Apoc. 19.6-9) o vor relua pentru a descrie relaţiile lui Dumnezeu cu poporul Său.

Prin intermediul propriilor suferinţe, Osea le înţelege pe cele ale lui Dumnezeu. Credincioşia lui faţă de nevasta nedemnă reflectă răbdarea şi dragostea lui Dumnezeu, dragostea *hesed,* care este, deopotrivă, putere şi bunătate, amabilitate şi perseverenţă, îndurare neclintită şi credincioşie. Profetul *„cu inima zdrobită"poate* să aducă mesajul lui Dumnezeu, a Cărui inimă este rănită de necredincioşia poporului Său. Nicăieri în Vechiul Testament, harul lui Dumnezeu nu apare mai luminos. Dar Osea vorbeşte şi

despre mânia lui Dumnezeu. El denunţă relele politice, religioase şi morale ale poporului (5.10-14; 7.12-16; 8.5,13) şi-1 avertizează că Dumnezeu îl va lepăda dacă nu se pocăieşte (1.6; 3.4; 8.10). După pedeapsă, dragostea va triumfa (capitolul 11), iar Dumnezeu va vindeca poporul de orice act de necredincioşie (14.4-8).

Osea este unul dintre proorocii cei mai profunzi şi mai spirituali ai Vechiului Testament. El a fost numit „profetul evanghelic". Cu un secol înainte de Ieremia, el anunţă deja Noul Legământ

(2.14-20) şi vorbeşte despre îndurarea nemeritată şi de nezdruncinat a lui Dumnezeu (11.8-9). Dragostea profetului pentru soţia nestatornică evocă iubirea Tatălui pentru fiul risipitor (Luci5), sau a lui Hristos pentru

Biserică (Efes.5). Cartea lui Osea este de mai multe ori citată în Noul Testament (Mat.9.13; 12.7; Luc.23.30; Rom.2.25; Apoc.6.16).

Cum?

Cartea se împarte în două secţiuni inegale: capitolele 1-3 -formarea proorocului; capitolele 4-14 - învăţătura proorocului. In prima parte, care evocă viaţa de familie a lui Osea, capitolul 1 are ca temă copiii, semne pentru popor din partea lui Dumnezeu; al doilea capitol are ca temă familia, simbol al poporului necredincios; al treilea - soţul, reprezentându-L pe Dumnezeu, care porneşte în căutarea poporului Său. A doua parte conţine o serie de discursuri clasate pe teme, nu în ordine cronologică. Ele gravitează în jurul a 3 idei: cauză - pedeapsă - restabilire.

1. *Cauza situaţiei actuale* (4.1-6.3)

Lipsa adevărului, a îndurării şi a cunoaşterii de Dumnezeu. Preoţi, regi şi prooroci au dat un exemplu negativ. Rezultatul? Ţara este în doliu, poporul lâncezeşte, natura însăşi se sustrage stăpânirii omului.

2. *Pedeapsa* (6.4-10.15)

Molia, rugina (distrugere lentă) şi leul (nimicire rapidă) vor fi dirijate de Dumnezeu împotriva poporului. Din cauza fărădelegilor lui, care se înmulţesc mereu (6.4-7.16), orice bucurie va fi spulberată, glasul profetic va amuţi, poporul va fi dus în robie, urmând să rătăcească departe de Dumnezeu, care îl va lepăda (capitolele 8-9).

3. *Dragostea lui Dumnezeu* (11-14)

In cele din urmă, iubirea va triumfa asupra păcatului. Osea foloseşte un limbaj dur şi pasionat. în unele

momente, indignarea clocoteşte în inima sa, după care devine liric şi rugător, chemând cu toată dragostea poporul vinovat la pocăinţă.

IOEL

Cine?

Cunoaştem puţine lucruri despre acest prooroc. Numele lui (care înseamnă: „Domnul este Dumnezeu") este identic cu al tatălui său - Petuel. Un număr de 14 personaje bilbice poartă acelaşi nume. Unii comentatori deduc din 1.13-14 şi 2.17 că el nu ar fi fost preot. Alţii, dimpotrivă, consideră că interesul lui pentru cultul Domnului şi buna cunoaştere a ritualului ar fi indicii pentru calitatea sa de preot. A fost numit „proorocul Templului" şi „al cultului Domnului". S-ar părea că Ioel a ocupat o poziţie oficială în sistemul religios al lui Iuda.

Unde?
Ioel a proorocit la Ierusalim pentru poporul lui Iuda şi pentru tot Israelul, dar se poate afirma, fără şovăire, că mesajul lui are o semnificaţie universală.
Când?
Este foarte dificilă datarea mesajului acestui profet. Opiniile teologice sunt foarte divergente. Aceştia au fixat numeroase date, de-a lungul perioadei cuprinse între secolele IX şi III î.Hr., astfel că unii îl consideră ca aparţinând primilor profeţi, iar alţii ca fiind unul dintre ultimii profeţi.
[1] Majoritatea criticilor îi acordă o dată postexilică, pentru că mesajul lui nu conţine nici o referinţă la vreun rege, la împărăţia lui Israel, la înălţimi şi pentru că este vorba despre întoarcerea prinşilor de război (3.1); pe de altă

parte, zidurile Ierusalimului sunt intacte (2.9). Teologii evanghelici, care văd în Ioel, în general, un prooroc preexilic, consideră că argumentul tăcerii nu este prea important (nici Naum sau Ţefania nu menţionează deloc elementele relevate mai sus). In definitiv, Ioel vede întoarcerea prinşilor de război ca o chestiune de viitor şi, înainte de anul 587, zidurile Ierusalimului erau intacte.
163
Ioel îi numeşte vrăjmaşi ai copiilor lui Israel pe fenicieni, filisteni (3.4), egipteni şi edomiţi (3.19). Or, după robia babilonică, aceste popoare au dispărut sau şi-au pierdut agresivitatea faţă de Iuda. Avem, aşadar, mai multe motive să datăm redactarea cărţii înainte de exil.
Pentru că nu menţionează nici un rege, un anumit număr de exegeţi cred că Ioel

a proorocit pe vremea când Ioas era minor sau atunci când marele preot Iehoiada asigura regenţa, adică între anii 835 şi 830 (2 împ.12.1,16; 2 Cron.24.1-3,14).
Vechimea proorociei ar constitui o explicaţie pentru prestigiul de care s-a bucurat şi pentru numeroasele citate preluate de alţi prooroci. Cartea pare să fie, mai degrabă, ecoul unui mesaj punctual, decât rezumatul unei îndelungate activităţi profetice.
De ce?
In cele două urgii care s-au abătut asupra ţării lui Iuda - invazia lăcustelor şi seceta - Ioel vede o manifestare a mâniei lui Dumnezeu şi un avertisment adresat poporului Său. El se foloseşte de evenimente contemporane, pentru a chema poporul să se pocăiască şi să se întoarcă la Dumnezeu. Treptat, viziunea

se mută de la evenimentele din prezent la viitorul îndepărtat al lui Israel şi al naţiunilor. El vesteşte revărsarea Duhului Sfânt şi restaurarea finală a poporului lui Dumnezeu.

Ce?

Năvălirea lăcustelor nu este decât un preludiu al judecăţii lui Dumnezeu, care va lovi întreaga ţară (2.1-10). Poporul trebuie să se lase avertizat (1.15), să postească (1.14) şi să se întoarcă la Dumnezeu (2.12). Altfel, va fi pedepsit prin năvălirea duşmanilor, tot atât de numeroşi ca lăcustele (2.4-10).

Dar pedeapsa divină are ca scop curăţirea. El va restabili poporul (2.21-27), dându-i binecuvântări care le vor întrece pe cele din trecut (3.1-5). Naţiunile vrăjmaşe vor fi judecate (3.1-21) în Ziua Domnului.

Cum?

Ioel îşi transmite mesajul într-un limbaj foarte pur, într-un stil viu, bogat în imagini şi procedee artistice. Cartea lui se divide în

două părţi bine distincte: una istorică (1.2-20) şi una profetică (2.1-3.21).

O istorie profetică	1.2-20
a. Faptele actuale: invazia lăcustelor	1.2-4
b. îndemnul care se desprinde din aceasta	1.5-18
c. Rugăciune	1.19-20
Ziua Domnului	2.1-17
a. Ce va fi Ziua Domnului	2.1-11

b. îndemnul care rezultă din aceasta	2.12-17a
c. Rugăciune	2.17b
Viitorul poporului lui Dumnezeu	2.18-3.21
a. Binecuvântarea promisă	2.18-27
b. Revărsarea Duhului	2.28-32
c. Judecarea naţiunilor şi restabilirea poporului Domnului	3.1-21

Ioel este „una dintre cărţile cele mai scurte ale Vechiului Testament, dar şi una dintre cele care ne

incomodează cel mai mult, obligându-ne la o serioasă cercetare de sine" (RA.Stewart).

AMOS
Cine?
Amos *{purtător de poveri)* era un ţăran din *„pustia lui Iuda",* care domina Marea Moartă, unde s-au retras, la un moment dat, Ioan Botezătorul şi Domnul Isus Hristos. El locuia la Tecoa, la vreo 10 kilometri la sud-est de Betleem. El păzea turme de *nakad,* o specie de oi de statură mică, cu picioare scurte, care erau foarte renumite pentru lâna lor. Se mai ştie despre Amos că era *„culegător de smochine"* Această varietate de smochini sălbatici (si-comori) secretă o buîă de sevă solidă, comestibilă, dacă se făcea o crescătură în trunchiul lui la timpul potrivit,

„fruct" foarte apreciat de oamenii săraci.
Mesajul lui Amos poartă amprentele originii sale de păstor, concretizate în numeroase imagini care evocă viaţa la ţară (1.2; 2.13; 3.4-5; 4.7; 5.8; 6.12; 7.1; 8.1; 9.6). Amos trebuie să fi fost de origine modestă, pentru că numele tatălui său nu este menţionat.
Tecoa se afla pe drumul caravanelor. Seara, împrejurul focului, se istoriseau cele petrecute în Egipt (6.10), în Fenicia (1.9) şi în alte ţări vecine. Probabil că Amos fusese el însuşi în Egipt, la Damat sau în Israel pentru a vinde pieile sau lâna oilor.
El nu era nici profet propriu-zis, nici membru al unei şcoli profetice (7.14), deci el nu vorbeşte pentru a-şi câştiga existenţa, dar cunoştea foarte bine scrierile lui Moise, care lasă urme nu-

meroase în scrierile lui.
Este un om simplu, dar plin de curaj, care nu se sfieşte să dea în vileag păcatele căpeteniilor şi chiar ale regelui (7.10-17), fără să dea înapoi în faţa ameninţărilor (7.12). Amos este conştient că mesajul pe care îl aduce nu vine de la el, ci este inspirat de Domnul însuşi (7.16-17).
Când?
între anii 765 şi 750 (poate între 760 şi 755) î.Hr., în timpul domniilor paralele ale lui Ieroboam al 11-lea în Israel şi Ozia în

Iuda. Este un timp de mare prosperitate. Israel nu mai este asuprit nici de sirienii înfrânţi de asirieni, nici de aceştia din urmă, aflaţi într-o perioadă de declin politic, nici de egiptenii divizaţi între ei. Comerţul şi economia se dezvoltă,

bogăţiile se înmulţesc (se plăteşte mai mult tribut).
Amos prooroceşte îndeosebi către sfârşitul domniei lui Ieroboam al II-lea. Cutremurul de pământ, care a avut loc la scurt timp după aceasta (1.1; 8.8; 9.5), a făcut o profundă impresie în Israel. Poate că acesta era legat de o eclipsă totală de soare şi, în acest caz, a avut loc în iunie 763. Şi Zaharia va pomeni despre acest eveniment (Zah. 14.5).
Unde?
Amos trăia în Iuda, dar el a fost trimis să proorocească în regatul de nord. El a rostit mesaje la Betel, unde se clădise un sanctuar regal şi se instalase unul dintre cei doi viţei sacri ai lui Ieroboam (8.14; Os.8.5; 10.5). Din cauza luării de poziţie, preotul Amaţia 1-a acuzat de complot împotriva regelui (7.10).

De ce?
Poporul Israel interpreta prosperitatea de care se bucura ca un semn al protecţiei şi al graţiei divine. Or, Dumnezeu nu putea fi de acord cu nedreptăţile care rezultau din acest aflux de bogăţii: numai bogaţii trăiau în belşug şi în lux, săracii fiind exploataţi şi sărăcind din ce în ce mai mult, clasa mijlocie fiind pe cale de dispariţie. Odată cu înmulţirea bogăţiilor, luau tot mai mare amploare viciile: imoralitatea, alcoolismul, sacrilegiile.
Ce?
în mesajul lui, Amos trebuia să amintească bunătatea lui Dumnezeu faţă de Israel (2.4,10; 9.7), ceea ce avea să antreneze o mare răspundere din partea acestui popor (4.4; 5.21). Proorocul primise sarcina de a readuce poporul la Dumnezeu, de a-i cere credincioşie faţă

de legământ şi de Lege; în caz contrar, pedeapsa divină se va abate asupra lui (5.27; 6.14; 7.10-17).
Acesta este ultimul avertisment adresat regatului de nord înainte de căderea Samariei.
167
Cum?
Se pot distinge 3 părţi principale în această carte:
1. *Introducerea* (capitolele 1-2) stigmatizează păcatele a 6 naţiuni păgâne, apoi cele ale lui Iuda şi ale împărăţiei lui Israel.
2. *Apelul către Israel*ocupă cea mai mare parte a cărţii (3.1-9.10): 3 discursuri începând cu aceleaşi cuvinte (3.1; 4.1; 5.1), apoi 5 vedenii (7.1-9.10) care demască păcatele poporului, ame-ninţă cu judecata şi îndeamnă la pocăinţă.

3. *Promisiunile glorioase* (9.11-15) ale împărăţiei restaurate, în care va domni pacea, încheie cartea.

OBADIA

Cine?

Numele Obadia *(slujitorul sau adoratorul Domnului)* este unul foarte curent în Biblie: vreo 12 persoane îl poartă, dar nici una dintre ele nu poate fi identificată cu proorocul. Acesta trăia în regatul lui Iuda şi făcea parte, probabil, dintre proorocii ataşaţi la Templu.

Când?

Obadia este „profetul cel mai dificil de situat în timp" (G.Ar-cher). Datele propuse acoperă intervalul 848-585. Exegeţii evanghelici identifică în general luarea Ierusalimului despre care

este vorba în v.l 1-14 cu evenimentele care au avut loc sub domnia lui Ioram (2 Cron.21.8-10,16-17), spre anul 887, nu cu cele petrecute pe timpul lui Ahaz (2 Cron.28.17) sau cu jefuirea Ierusalimului de către babilonieni (Ier.49.14-16). Pe timpul lui Ioram, filistenii şi arabii au invadat ţinutul lui Iuda, iar edomiţii li s-au alăturat. Zece ani mai târziu, şi Ioel va vorbi despre acest eveniment (Ioel 4.1 -8,19), iar Amos, chiar după un secol, va mai menţiona această invazie (Amos 1.6-12).

Unde?

Obadia a proorocit în Iuda împotriva edomiţilor instalaţi în regiunea muntoasă a lui Seir, la sud-est de Marea Mortă. Capitala lor era Sela *(stânca;* în grec. *Petra).*

De ce?

Edomiţii, urmaşi ai lui Esau, deci rude apropiate cu israeliţii, au adoptat dintotdeauna o atitudine ostilă faţă de ei. în loc să-i ajute în ziua strâmtorii, edomiţii au participat la jefuirea cetăţii Ierusalimului. Obadia îi avertizează că vor trebui să dea socoteală pentru acest păcat.
169
Făcându-i cunoscut lui Israel judecarea şi pedepsirea celor care l-au asuprit, Obadia le aduce un mesaj de îmbărbătare, care poate fi un stimulent pentru cei ce suferă. Aşadar, Dumnezeu îl trimite pe Obadia atât pentru a avertiza, cât şi pentru a mângâia.
Ce?
Mesajul lui Obadia este unul de avertisment şi de judecată: Edomul să se pocăiască de atitudinea lui; în caz contrar, el va fi alungat de pe teritoriul

său. Dumnezeu va lua în mână cauza poporului Său, va pedepsi ura şi trufia. Dacă El îngăduie ca poporul Lui să fie încercat, totuşi, îl izbăveşte de fiecare dată. Nimeni nu se poate împotrivi Domnului. Dumnezeu are ultimul cuvânt: împărăţia Lui nu va fi nimicită niciodată (v.21).

Profeţiile lui Obadia s-au împlinit în totalitate: edomiţii au fost alungaţi de pe teritoriul lor de nişte nabaeeni (Mal. 1.3-5) şi s-au instalat într-o regiune numită Idumeea.

Edom este o întrupare a duşmanilor poporului lui Dumnezeu, o personificarea a lumii corupte. Obadia, ca şi Apocalipsa, ne asigură de victoria finală a lui Dumnezeu asupra tuturor celor care I se opun.

Cum?

1. Căderea Edomului (v.1-9).

2. Motivele acestei căderi (v. 10-14).
3. Mântuirea lui Iuda (v. 15-21).
Lista păcatelor Edomului (v.10-14) este dată în ordinea gravităţii lor crescânde. Astfel, Obadia, cea mai scurtă profeţie şi, probabil, cel mai vechi dintre proorocii care au lăsat scrieri (în afară de Moise) ne aduce acele trei aspecte ale oricărei proorocii biblice: profeţirea evenimentelor viitoare, justificarea acţiunii lui Dumnezeu şi promisiunea unui viitor luminos pentru toţi cei care se încred în El.
IONA
Cine?
Cartea împăraţilor (2 împ. 14.25) ne spune că Iona era originar din Gat-Hefer, un târguşor galileean situat la o depărtare de o oră de mers de Nazaret. Isus a putut să vadă mormântul compatriotului Său, singurul prooroc cu care

El S-a comparat (Mat.12.38-41; Luc. 11.29-32). Cartea lui Iona ne dă destule indicaţii despre personalitatea proorocului pentru a ne putea face o idee foarte precisă despre caracterul său. Dar nu ne spune nimic despre viaţa sa, nici despre ocupaţia pe care a avut-o înainte de a-1 trimite Domnul la Ninive. Poate că din pricina popularităţii de care se bucura în Israel (vezi 2 împ. 14.25) a şovăit în faţa unei sarcini prin care risca să-şi piardă prestigiul.

Când?

S-au acordat acestei cărţi date cuprinse între secolele VII şi II î.HR. Anumiţi critici văd în aceasta o scriere târzie, pentru că ea „presupune cunoaşterea învăţăturii marilor prooroci şi conţine multe cuvinte aramaice". Dar, după cum au arătat unii exegeţi, cuvinte aramaice pot fi descoperite şi în alte documente

apărute începând cu secolul XV, iar cartea lui Iona nu conţine nici un cuvânt persan sau babilonian care să nu fi fost folosit în texte anterioare secolului VIII. în ceea ce priveşte conţinutul, acesta ne trimite categoric spre o dată îndepărtată. într-adevăr, după distrugerea cetăţii Ninive în anul 612, cartea nu ar fi avut nici un sens. *„Sănu-Mifie milăde Ninive"*(4.11) ar apărea ca ceva de prost gust după această dată. în mijlocul secolului VIII, dimpotrivă, mesajul lui Iona era chiar foarte indicat: Asiriaînfrânsese Siria, dar era acum slăbită din pricina succeselor obţinute şi a disensiunilor interne. Pe de altă parte, ea este amenințată de *urartu,* nişte popoare instalate în actuala Armenie. Deci mesajul lui Iona nu este incredibil pentru oamenii din Ninive. Evenimentele acestea s-au putut petrece sub domnia lui Ieroboam

al II-lea (793-753). în legătură cu Ieroboam îl situează cartea împăraţi pe Iona, care a proorocit restabilirea poporului în vechile hotare (2 împ. 14.25). Proorocia aceasta a fost adusă la îndeplinire de Ieroboam al II-lea, care i-a învins pe sirienii slăbiţi de asirieni. Cartea lui Iona ar fi putut să fie redactată ceva mai târziu (între anii 745-727), sub domnia regelui Ninivei Tiglat-Pileser al III-lea, când ascensiunea rapidă a acestui monarh asirian făcea să atârne deasupra lui Israel o ameninţare iminentă. Poporul Israel ar fi putut deduce din cartea respectivă, la acea dată, că, dacă Domnul avea milă de Ninive, revocând ameninţarea rostită de Iona, S-ar fi îndurat şi de ei, dacă s-ar fi pocăit, în ciuda ameninţărilor lui Amos şi Osea,

care vesteau distrugerea Samariei. Dumnezeu nu este caracterizat de un determinism fatal, o adevărată pocăinţă poate schimba întotdeauna cursul evenimentelor.

Unde?

lona, prooroc din Israel, este trimis într-o cetate păgână, la fel ca înaintaşii lui, Ilie şi Elisei (1 împ. 17.8; 2 împ.5.1). De mai multe ori, Ninive este numită *„cetatea cea mare",* în timp ce în lona 4.5 se spune simplu *„cetatea".* în prima denumire, unii au văzut o expresie echivalentă cu „marele Paris", adică cetatea propriu-zisă (4.5) şi suburbiile. Efectiv, Ninive nu avea decât 19 kilometri de jur împrejur, dar Geneza 10.12 acordă titlul de *„cetatea cea mare"* unui grup de 4 cetăţi din regiunea respectivă, Ninive fiind cea mai importantă dintre ele. Celelalte, totuşi,

nu erau nici pe departe neglijabile: una dintre acestea, Calah, număra pe timpul Iui lona vreo 70 000 de locuitori, cam jumătate din populaţia cetăţii Ninive propriu-zise. Perimetrul total al celor 4 aşezări era aproape 100 de kilometri, justificându-se astfel cele 3 zile de mers, în timp ce capitala celor trei nu cerea decât o singură zi de mers (3.4).

Ce?

Cartea lui lona este, înainte de toate, o istorie: aceea a relaţiilor dintre Dumnezeu şi proorocul Lui. Unii şi-au pus întrebarea: este vorba despre o istorie adevărată sau despre o parabolă? Trebuie să remarcăm următoarele lucruri:

1. Stilul cărţii este istoric: Dumnezeu îi învaţă deseori pe oameni adevăruri prin intermediul unor fapte de viaţă (Fapt.

10.1-11; 18).
2. Cartea are ca erou un personaj prezentat în altă parte ca fiinţă reală (2 împ. 14.25).
3. Se dau câteva detalii istorice precise, care nu ar avea nici un rost într-o parabolă.
4. Iudeii considerau relatarea respectivă ca având un caracter istoric (Tob.14.4; 3 Mac.6.8).
5. Isus însuşi era de aceeaşi părere (Mat. 12.40; Luci 1.32).
6. în situaţii asemănătoare s-au aflat marinari contemporani, care au fost înghiţiţi de peşti mari (nu este vorba nicidecum despre balene) şi, apoi, recuperaţi vii. Istorisirile lor au putut fi verificate.
7. Pocăinţa oamenilor din Ninive, tot atât de incredibilă ca aventura lui Iona, nu conţine nimic imposibil. Prestigiul

Dumnezeului lui Israel era suficient de mare în ţările vecine încât orice mesaj al unuia dintre proorocii Lui să fie luat în serios. Acest act de pocăinţă este atestat de Fiul lui Dumnezeu (Mat. 12.41). Mesajul cărţii este profund revoluţionar în contextul unui naţionalism îngust al evreilor, iar includerea unei asemenea scrieri în canonul ebraic este o minune tot atât de mare ca acelea pe care le raportează. Din cartea lui Iona se desprind următoarele învăţături:

1. Dumnezeu este milostiv chiar şi faţă de păgâni (idee care se mai poate întâlni în Isa.40-55). El vrea să acorde şi *„neamurilor pocăinţa, ca să aibă viaţa* "(Fapt. 11.18). Dumnezeu dezaprobă naţionalismul îngust al profetului Său.

2. Neascultarea unora dintre slujitorii Lui nu-L împiedică pe Dumnezeu să-Şi ducă planurile la îndeplinire. Dacă ei

sunt infideli faţă de vocaţia lor - ca lona - El îi va pedepsi, folosindu-Se, la nevoie, de păgâni (asemenea marinarilor care l-au aruncat pe prooroc în mare). Dar judecata aceasta are un caracter corectiv şi-l face pe slujitorul Domnului în stare să-şi ducă sarcina la îndeplinire. Cel ce s-a depărtat de Dumnezeu trebuie să revină în locul de unde a părăsit drumul ascultării de voinţa divină.

3. Răspunsul pozitiv al ninivienilor după un singur mesaj de chemare la pocăinţă contrastează cu starea spirituală a israeliţilor,

ale căror inimi rămâneau împietrite chiar şi după nenumărate mesaje divine. Este un aspect relevat de Isus însuşi.

4. Dumnezeu este gata să-i ierte pe toţi cei care se pocăiesc. El îi iartă pe

marinari, pe Iona şi pe locuitorii din Ninive. II va ierta şi pe poporul Său, dacă acesta se pocăieşte. în toată această proo-rocie există un element care se reflectă în chip surprinzător: singurul lucru neschimbător în caracterul lui Dumnezeu este mila.

5. Dumnezeu este Stăpânul istoriei, atât a lui Israel, cât şi a Asiriei. El conduce inimile împăraţilor şi ale supuşilor lor, ca pe nişte curente de apă (Prov.21.1; vezi Ezra 7.27; Nem.2.1-8).

Se pare că Israel a învăţat lecţia desprinsă din această carte, din moment ce ea este citită la fiecare sărbătoare de Yom-Kippur în sinagogă: ispăşirea celebrată în această mare zi se răsfrânge şi asupra păgânilor. Iona a refuzat sarcina care i-a fost încredinţată, de teamă că şi-ar pierde prestigiul în cazul în care ninivienii ar face apel la

îndurarea lui Dumnezeu şi ar fi salvaţi (4.2). Isus a acceptat „să-Şi piardă prestigul", murind pe cruce (Mat.27.42), pentru ca Dumnezeul cel *„milostiv şibogat în îndurare"* să-i poată mântui pe toţi cei ce vor crede în El. De aceea a fost El mai mare decât Iona (Mat. 12.41).

Cui?

Mesajul lui Iona era, în primul rând, pentru iudeii naţionalişti din timpul lui şi, de asemea, pentru cei ce refuzau să se pocăiască la apelul făcut de prooroci. Astăzi, el este valabil pentru toţi cei care sunt animaţi de aceleaşi sentimente: pentru cei care circumscriu mântuirea în limite politice, rasiale, etnice sau intelectuale prea strâmte, pentru cei ce refuză să asculte porunca lui Isus de a evangheliza lumea (Mat.28.20), precum şi pentru cei ce se

închid în propria lor neprihănire şi văd în Dumnezeu, în primul rând, pe Cel care îi pedepseşte pe necredincioşi.
Cum?
în această carte, mesajul central nu este transmis prin discursuri, ci printr-o istorie trăită. Şi alţi prooroci vor săvârşi gesturi simbolice (Ieremia, Ezechiel). Căsătoria lui Osea şi relaţiile acestuia cu soţia lui infidelă i-au fost poruncite de Dumnezeu însuşi.
174
Dar, aici, tocmai neascultarea lui Iona are o semnificaţie profetică, fiind o ilustraţie a atitudinii pe care Dumnezeu o dezaprobă. Dimpotrivă, rugăciunea rostită de Iona în pântecele peştelui (2) a putut fi reluată ca atare de israeliţi, atunci când Dumnezeu i-a pedepsit pentru neascultarea lor; ea rămâne valabilă pentru toţi cei pe care

încercarea îi determină să se întoarcă la Dumnezeu.

MICA

Cine?

Mica (nume care înseamnă *„Cine este ca Domnul?")* este originar din Morest-Gat, localitate apropiată de cetatea filisteană Gat. El a trăit la ţară, nu departe de frontiera cu filistenii, la vreo 30 de kilometri de Ierusalim. Cum numele tatălui său nu este citat, se crede că el avea o origine modestă. Aceasta ar putea explica interesul manifestat de el pentru clasele inferioare, exploatate de propietarii bogaţi.

Este un om curajos şi credincios, care suferă din pricina izolării sale (7.6-7), dar îşi găseşte energia necesară îndeplinirii misiunii în promisiunile divine.

Când?

Mica a trăit în timpul lui Iotam, Ahaz şi Ezechia, împăraţi ai lui Iuda, adică între anii 745 şi 715, poate chiar ceva mai mult. El începe să proorocească atunci când ameninţarea asiriană era încă departe (5.5; 7.12), iar Babilonul abia dacă era cunoscut. Samaria şi regatul de nord încă mai existau (6), deci ne aflăm înainte de anul 722. Descrierea corupţiei şi a imoralităţii corespunde mai bine cu domnia lui Ahaz (735-715). Ieremia confirmă că Mica a proorocit şi sub domnia lui Ezechia (26.18-19). Pasajul din 7.14 ar putea fi o aluzia la deportarea locuitorilor Basanului de către Tiglat-Pileser. Deci misiunea lui se întinde pe o perioadă îndelungată, iar discursurile adunate în cartea sa trebuie să fi fost rostite în momente diferite. Cum Ezechia a făcut să dispară idolatria, Mica a proorocit doar la

începutul domniei acestui împărat. A fost contemporan cu Isaia şi cu Osea.
Unde?
Mica este singurul profet care adresează mesajele sale atât lui Israel, cât şi lui Iuda. El vorbeşte îndeosiebi locuitorilor de la oraşe. Este posibil ca el să se fi refugiat la Ierusalim din pricina înaintării armatelor asiriene.
176
De ce?
Situaţia morală, socială şi spirituală a celor două împărăţii este deplorabilă: minciuni (6.10-12), acte de infidelitate (7.5), disensiuni familiale (7.6), imoralitate, nedreptăţi sociale, asupriri, violenţe (2.2,8,9; 7.2), bogaţii nu se mai satură de bunuri materiale, ei le alungă pe văduve din căminele lor şi pun mâna pe casele săracilor (2.1,9), *„căpeteniile cetăţii judecă pentru daruri, preoţii*

învaţă pe poporpentru platăşiproorociiproorocescpe bani'"(3.11), idolatria domneşte în Samaria.
Mica dezvăluie cu mult curaj aceste păcate, aminteşte bunătatea dovedită de Dumnezeu faţă de acest popor, în trecut, încercând să-l aducă la pocăinţă şi să-l prevină de pericolul care îl ameninţă. In acelaşi timp, doreşte să-i încurajeze pe cei săraci şi asupriţi să privească la Dumnezeu: Domnul este drept şi nu va lăsa nedreptăţile să continue, ci le va pedepsi. într-o zi, El va izbăvi poporul Lui din mâna celor ce-l umilesc şi va face să domnească dreptatea şi pacea (4.1-8).
Ce?
Mesajul lui Mica ţine de numele lui: *„Cine este ca Domnul?"* Pe lângă El, ceilalţi dumnezei sunt deşertăciuni (deci

idoli). Dumnezeu este drept şi sfânt. El urăşte răul, nedreptatea, necinstea, formalismul şi ipocrizia. El îi apără pe cei slabi. Doreşte ca poporul Lui să se supună directivelor pe care El le-a dat. O adevărată credinţă se dovedeşte prin fapte, ducând în mod necesar la reforme sociale şi morale.
Dar Domnul este, de asemenea, un Dumnezeu milostiv, gata să-1 ierte pe poporul Său. Dincolo de judecata care se apropie, îi pregăteşte un viitor glorios.
Mica a fost numit *„prooroculneprihănirii",* al credinţei practice (aşa cum este Iacov în Noul Testament). Temele dominante ale cărţii sale sunt identice cu cele ale lui Isaia: *judecata iminentă -gloria viitoare.*
Cum?
în general, cartea a fost împărţită în 3

secţiuni:
1. *Păcat şi pedeapsă*
1-3
177
- Judecata lui Dumnezeu asupra celor
două
regate idolatre
1
- Judecata claselor asupritoare
2-3
2. *Triumful îndurării:* mântuirea
mesianică 4-5
3. *Drumul spre mântuire:* judecata
Domnului
cu poporul Său
6-7
Stil puternic şi vehement, aspru, plin de temperament, presărat cu numeroase imagini culese din viaţa câmpenească (1.6; 3.2, 3,6 ş.a.). Mica pune numeroase întrebări (1.5; 2.7; 4.9;

6.3,6,7). El recurge la ironie, la jocuri de cuvinte, la contraste neaşteptate. Este un pronunţat non-conformist (3.5-7). Ameninţările lui îl ating pe Ezechia, interpelează căpeteniile poporului şi provoacă o trezire (2Cron.30.2,6,8-27; Ier.26.16-19).
Influenţa acestui profet a trecut dincolo de epoca în care a trăit. Cartea este cea mai des citată în Noul Testament, mai ales proorocia referitoare la naşterea lui Mesia (5.2).

NAUM

Cine?

Nu ştim nimic despre acest prooroc, în afară de semnificaţia numelui său: „Cel care mângâie", „Cel care are milă". Tocmai această trăsătură a lui Dumnezeu va fi reflectată în mesajul lui.

Unde?

El provenea din Elcoş (1.1), dar nu ştim unde se afla acest sat. Ioronim 1-a identificat cu Elchesi, în nordul Galileii, alţii l-au situat în Asiria; în sfârşit, s-a emis şi ipoteza că acesta ar fi vechiul nume al Capernaumului („satul lui Naum", rebotezat astfel în cinstea proorocului) sau poate un sat din ţinutul lui Iuda (Elchesi). Nu este vorba, totuşi, despre un lucru important. El a proorocit în regatul lui Iuda, pentru că cele 10 seminţii erau deja dispersate. Poate că el şi-a rostit discursurile chiar în Templul din Ierusalim.

Când?

Două evenimente încadrează cronologic proorocia lui: căderea Tebei, la care face aluzie ca la un fapt împlinit (3.8-10), şi distrugerea iminentă a cetăţii Ninive. Toate datele se încadrează între anii 663 şi 612 î.Hr. Unii exegeţi

situează profeţia destul de devreme, în anul 650, spre sfârşitul domniei lui Mânase, pe când nimicirea Tebei era încă vie în memoria tuturor, iar Imperiul Asirian se afla în culmea gloriei. Alţii o plasează mai aproape de căderea Ninivei (spre anul 630, înaintea năvălirii sciţilor), sau chiar între 621 şi 612, la scurt timp după reforma lui Iosia, care a reintrodus diferite ceremonii religioase în Templu (2.1). Deci Naum a fost, mai mult sau mai puţin, contemporan cu Ţefania şi Ieremia.

De ce?

Profeţia lui Naum este în întregime concentrată pe vestirea căderii Ninivei, mândra capitală a Imperiului Asirian, care îşi

impunea dominaţia asupra întregii lumi

antice din secolul VII Î.Hr. In urmă cu vreo 150 de ani, Iona fusese trimis la Ninive pentru a-i avertiza pe locuitori de distrugerea iminentă a cetăţii lor. Cum ninivienii se pocăiseră (Iona 3.5), Dumnezeu a revenit asupra hotărârii Lui (Iona 3.10). Dar, după aceea, Ninive „s-a pocăit de pocăinţa ei" (Champbell Morgan), înmulţindu-şi actele de nedreptate şi de violenţă. Cruzimea sa teroriza toată lumea antică. Ostile asiriene lăsau în urma lor mormane de cadavre ale celor traşi în ţeapă, piramide de capete tăiate şi alte orori. Prin jefuirea altor popoare, locuitorii Ninivei trăiau într-un lux nemaiîntâlnit. Victoriile sale, care se ţineau lanţ, şi sistemul de apărare foarte solid (un zid dublu, înalt de 30 de metri, flancat de 1500 de turnuri) păreau s-o pună la adăpost de orice pericol, fiind orgoliul

conducătorilor săi (vezi Isa.36.18-20; 37.10-13). Omeneşte vorbind, nimic nu putea să-i prejudicieze supremaţia, nici să îndulcească soarta popoarelor supuse tiraniei sale.
Influenţa ei dăunătoare câştiga toate popoarele supuse. Mânase a introdus în ţara lui Iuda practicile idolatre asiriene, însoţite de ritualurile imorale (2 împ.21.1-8; 23.8-9; 2 Cron.33.3).
Ce?
în această situaţie disperată, Dumnezeu vesteşte locuitorilor lui Iuda, care gem sub nuiaua asiriană, prăbuşirea iremediabilă a cetăţii orgolioase. Cel ce ţine în mâinile Sale frâiele guvernării mondiale este Dumnezeu. El este încet la mânie (1.3), dar răbdarea Lui va ajunge la capăt: dacă oamenii continuă să respingă îndurarea Lui, El va trebui să intervină împotriva lor. *„Ceseamnă*

omul, aceea va şi secera" (Gal.6.7). Sfinţenia lui Dumnezeu nu va fi batjocorită la nesfârşit: Ninive va fi nimicită.

Această profeţie, rostită în momentul în care nimic nu părea să indice posibila ei realizare, s-a împlinit întocmai. Diodor a descris în secolul V căderea Ninivei. Relatarea lui confirmă punct cu punct profeţia lui Naum: inundaţia (1.8; 2.7) care a măturat o parte a zidurilor cetăţii (2.7; 3.14), incendiul (1.10; 3.15), măcelărirea locuitorilor (3.3) şi jefuirea caselor (1.14; 2.10-14). Distrugerea cetăţii a fost de o asemenea amploare, încât, timp de veacuri, a fost ignorat chiar şi amplasamentul său.

Dincolo de împlinirea istorică a profeţiilor sale, Naum ne aduce mesaje cu valoare permanentă, valabile şi

pentru timpul nostru: viziunea unui Dumnezeu sfânt, puternic şi drept, Stăpân al istoriei, mâniat de răutatea oamenilor, indiferent cine sunt ei. Acest Dumnezeu denunţă păcatele unei puteri tiranice, comerţul necinstit, plăcerile vinovate, luxul şi viciile, in faţa imoralităţii şi a necinstei, Naum face să se audă „strigătul unei conştiinţe insultate": totul este prea de tot. Excesele de răutate impun intervenţia dreptăţii divine. Dumnezeu nu-Şi uită nici poporul, nici promisiunile Sale. El are milă de cei asupriţi şi-i va izbăvi din mâinile asupritorilor.

Asiria din vremea lui Naum reprezintă orice putere din lume care se opune lui Dumnezeu (Apoc.17.1,2,15-18; 18.23). Căderea cetăţii Ninive, asemenea celei a Babilonului la o dată mai târzie, prefigurează înfrângerea finală a

oricărei forţe ostile lui Dumnezeu: Domnul va avea ultimul cuvânt. In vremea noastră, când o civilizaţie trufaşă, bazată pe plăceri, pe dominaţia celor puternici şi pe necinste, vrea să şteargă orice urmă despre Dumnezeu, mesajul lui Naum îşi păstrează actualitatea.

Cum?

într-un stil clar, bogat, original şi plin de forţă, Naum descrie asediul şi nimicirea cetăţii Ninive. Ritmul versurilor sale „ţâşneşte şi se rostogoleşte, aleargă şi scânteiază asemenea carelor şi călă-reţilor pe care le descrie" (Smith). în accente când poetice, când răzbunătoare şi ironice, Naum zugrăveşte şi explică prăbuşirea puterii oprimante.

Cartea se împarte în 3 secţiuni:

1. *Vestirea judecăţii*

a. Judecătorul
b. Sentinţa
2. *Descrierea judecăţii*
2
a. Asediul cetăţii
b. Cucerirea şi jaful
c. Ruina
181
3. *Motivele judecăţii*
3
a. Păcatele Ninivei
b. Comparaţia cu Teba
c. Puterea şi luxul
d. Prăbuşirea iremediabilă.
Naum este singurul profet a cărui carte nu se încheie cu un cuvânt de mângâiere sau cu o viziune dătătoare de speranţă. Dar tocmai anunţul distrugerii totale a cetăţii Ninive este un motiv de speranţă pentru poporul lui Dumnezeu (1.7; 2.1-3).

HABACUC

Cine?

Ştim puţine lucruri despre autor, cunoştinţele noastre limitân-
du-se la:

a. *Numele lui.* Habacuc înseamnă „cel care îmbrăţişează" (sau care este îmbrăţişat), „cel care strânge sau care luptă". Ieronim spune: „El este numit «îmbrăţişare» fie din cauza dragostei sale pentru Dumnezeu, fie pentru că luptă cu Domnul." Această ultimă semnificaţie face aluzie la lupta lui Iacov cu îngerul Domnului, căci Habacuc trăieşte un puternic conflict interior, confruntân-du-se cu problema dreptăţii lui Dumnezeu într-o lume plină de nedreptăţi. El luptă cu Domnul şi, asemenea lui Iacov, ajunge să pună mâna pe promisiunile divine, pentru a-şi

regăsi pacea lăuntrică.
b. *Calitatea lui de profet* (1.1). El este singurul care are denumirea aceasta, dintre toţi cei care ne-au lăsat scrieri profetice. Numele acesta trebuie să fi corespuns unei funcţii oficiale, legată, probabil, de o asociaţie a proorocilor, care avea un statut recunoscut în Iuda. Oricum, el este un prooroc, în sensul definit în Ier.23.18,22. El a ascultat cuvintele lui Dumnezeu şi le-a făcut cunoscute poporului.
c. *Era Habacuc levit?* Alcătuirea psalmului care ocupă capitolul 3 al cărţii dovedeşte o bună cunoaştere a regulilor liturgice ale cântării sacre şi a regulilor poeziei ebraice. Este, aşadar, foarte posibil ca Habacuc să fi aparţinut leviţilor însărcinaţi să-L laude pe Domnul, cum spune tradiţia ebraică.
d. Cartea lui ne înfăţişează *un om de*

rugăciune (3.2), *un poet* cu excepţionale calităţi şi *un cugetător* preocupat de problema justificării căilor lui Dumnezeu.

Unde?

Habacuc a proorocit în Iuda, probabil că la Ierusalim, pentru că, pe vremea lui, regatul lui Israel dispăruse.

Când?

Habacuc îi menţionează pe haldei (1.6). Aceştia au început să domine scena lumii după căderea cetăţii Ninive (612). Deportarea lui Iuda a început în anul 605, dar nu există în carte nici o menţiune despre un exil al evreilor sau despre o distrugere a Ierusalimului. Pe de altă parte, după victoria lui Nebucadnetar asupra faraonului Neco, la Charchemiş, în anul 605, nu mai vedem de ce ascultătorii ar fi *„uimiţi"şi*

‚jngroziţi"auzind vorbindu-se despre haldeii ieşiţi învingători şi nici de ce nu ar crede într^o înaintare rapidă a acestora, dacă le-ar *„povesti-o cineva"(1.5).*
Prin urmare, aceste date - 612 şi 605 - stabilesc limite destul de restrânse profeţiei transcrise în această carte (activitatea profetică a lui Habacuc putând foarte bine să fi cuprins o perioadă mai lungă, începută mult mai devreme şi continuată după prima deportare a evreilor).
Situaţia descrisă în 1.2-4 se aseamănă foarte bine cu cea reflectată în Ier.22.13-19, datând dintr-o perioadă în care exilul încă mai era o ameninţare ce plana asupra lui Ioiachim. Pericolul asirian era diminuat, ameninţarea haldeeană improbabilă, poporul dedându-se la corupţie, la violenţe şi la

practici imorale, legate de cultele păgâne. O asemenea situaţie se putea desfăşura în condiţiile specifice anilor 609-608, la începutul domniei lui Ioiachim.
De ce?
După o scurtă trezire spirituală pe vremea lui Iosia, poporul şi regele lui iarăşi *au „făcut ce este rău înaintea Domnului"* (2 Imp.23.37). „Aristocraţi hrăpăreţi, aliaţi cu căpeteniile religioase corupte, furau şi asupreau fără nici o ruşine poporul lui Iuda" (G. Archer). Habacuc îşi pune aceeaşi întrebare care i-a preocupat pe toţi oamenii evlavioşi ai lui Israel (vezi Iov, Ps.37; 73): de ce îngăduie Dumnezeu corupţia (1.2-3), de ce rămâne indiferent faţă de propăşirea celor răi (1.3)? Dumnezeu îi răspunde că va pedepsi poporul răzvrătit... prin haldei. De aici rezultă o nouă întrebare:

cum poate folosi Dumnezeu, pentru aducerea la îndeplinire a planurilor Sale, o naţiune şi mai vinovată decât Israel (1.12-13)? Aceste întrebări trebuie să fi frământat mulţi oameni „neprihă-

niţi" din Iuda. Dumnezeu le răspunde prin mesajul lui Habacuc şi prin atitudinea de credinţă pe care o reflectă această carte biblică, în felul acesta, ei nu vor fi uluiţi când furtuna babiloniană le va bântui ţara.

Ce?

Habacuc aduce un mesaj de judecată şi de consolare. *Judecata:* răbdarea lui Dumnezeu a ajuns la capăt, nelegiuirea lui Iuda va fi pedepsită prin haldei. Prin acest avertisment brutal, proorocul doreşte să-i trezească din letargie pe locuitorii lui Iuda şi să-i conducă spre

Dumnezeu. *Consolare:* în vremuri tulburi, credinciosul îşi găseşte pacea încrezându-se în Dumnezeu, sprijinindu-se pe bunătatea şi pe dragostea Lui pentru ai Săi, bazându-se pe dreptatea Lui faţă de cei ce I se împotrivesc, chiar dacă uneori îi foloseşte ca unelte ale pedepsei. Haldeii sunt hrăpăreţi (2.6-8), orgolioşi (9-11), despotici (12-14), viciaţi (15-17) şi idolatri (18-19). Dumnezeu ştie lucrul acesta şi îi va pedepsi la rândul lor. Toate aceste învăţături nu ne sunt date într-o manieră teoretică: asistăm la luptele lăuntrice ale proorocului, la momentele de îndoială prin care trece el atunci când nu reuşeşte să împace realităţile istorice cu convingerile sale spirituale, când credinţa lui, confruntată cu situaţia de fapt, ridica o avalanşă de întrebări: „Cum poate îngădui asemenea

lucruri un Dumnezeu drept şi sfânt? Până când, Doamne? De ce?"
Comparând primul capitol cu finalul cărţii, rămânem uimiţi de felul în care a răspuns Dumnezeu slujitorului Său. Placa turnantă se află în centrul cărţii, în aceste cuvinte care vor servi ca temă pentru 3 dintre epistolele Noului Testament: *„Celneprihănit va trăi prin credinţa lui"(2.4),* asociate viziunii referitoare la triumful final al lui Dumnezeu (2.14). Se poate spune şi cu privire la Habacuc ceea ce zicea William Temple despre autorul Psalmului 73: „In părtăşia lui cu Dumnezeu, el a descoperit că nimic nu se poate compara cu această comuniune".
Cartea aceasta ne învaţă că fiecare credincios trece prin clipe de nesiguranţă şi de îndoială. Dumnezeu,

nu-l condamnă pentru aceasta. El nu răspunde la toate întrebările sale, dar îi acordă promisiuni care pot să-i întărească credinţa.

185

Cum?

Habacuc îşi prezintă mesajul sub o formă unică în cărţile profetice: un dialog între el şi Dumnezeu, urmat de o rugăciune. Cartea se împarte în 3 secţiuni, care corespund celor 3 capitole:

1. *Plângeţi şi întrebări.*
2. *Viziuni.*
3. *Rugăciune.*

Dialogul dintre prooroc şi Dumnezeu se poate rezuma astfel: *Habacuc:* Până când va tolera Dumnezeu nedreptatea şi violenţa? 1.1-4 *Dumnezeu:* Mă voi ocupa de lucrul acesta, cerând

haldeilor să intervină.
1.5-11
Habacuc: Cum poţi să foloseşti un popor şi mai vinovat decât Iuda pentru a-l pedepsi pe acesta din urmă?
1.12-27
Proorocul aşteaptă în tăcere răspunsul Domnului. 2.1 -4
Dumnezeu: Haldeii vor fi loviţi, la rândul lor, pentru
păcatele pe care le-au săvârşit.
2.5-20
Habacuc. îl laud pe Dumnezeu. Lucrările Lui
din trecut sunt o garanţie pentru viitor. Credinciosul poate să se bucure înDomnul.
3.1-19
Acest mesaj, transmis de un autor care stăpâneşte la perfecţie limba ebraică, i-a îmbărbătat pe credincioşi, îndeosebi în

perioade de tulburare. O dovadă grăitoare în acest sens este descoperirea comentariului cărţii lui Habacuc printre manuscrisele găsite la Qumrân. Mica scriere a lui Habacuc aduce, de asemenea, răspunsul lui Dumnezeu la nelămurile credincioşilor din vremea noastră.

ŢEFANIA

Cine?

Numele autorului înseamnă *„J)omnul a ascuns* sau *a ocrotit".* Poate că Ţefania s-a născut în timpul masacrelor desfăşurate la ordinul lui Mânase. Genealogia lui este mai lungă decât a celorlalţi prooroci. Oare să fi fost aceasta pentru a scoate în relief ascendenţa regală, compensând astfel originea sa imediat africană *(Cuşi* însemnând „etiopian")? Rabinii pretind că Ezechia al cărui nume figurează aici

ar fi regele cu acelaşi nume, dar calculul generaţiilor ce ar trebui să se intercaleze între împăratul Ezechia şi epoca lui Iosia face această ipoteză foarte puţin probabilă (vezi Archer, „Introd. A.T.").

Ţefania a fost un orăşean, Ierusalimul fiindu-i foarte familiar, pentru că îi cunoştea bine diferitele cartiere (1.4,11,12). Spre deosebire de păstorul Amos, el nu foloseşte niciodată imagini culese din natură. Cartea lui dovedeşte o bună cunoaştere a Curţii şi a aristocraţiei de la Ierusalim.

Când?

Ţefania îşi datează mesajul în timpul lui Iosia, fiul lui Amos, care a domnit peste Iuda între anii 640 şi 609,2 ani după moartea lui Mânase. Câteva detalii externe confirmă această dată: Gatul, ale cărui ziduri fuseseră dărâmate de

Ozia (2 Cron.26.6), nu mai este menţionat printre cetăţile filistene (2.4), tot aşa cum lipseşte şi în Ier.25.20; Zah.9.5 şi în toate documentele posterioare, dar Ninive nu fusese încă nimicită (2.13).
Condiţiile în care se află poporul sunt cam tot acelea din timpul lungii domnii a lui Mânase: sincretismul religios şi idolatria (1.1-5), practici corupte ale claselor conducătoare (1.8-9; 3.1-7). Reforma întreprinsă de Iosia după descoperirea cărţii Legii (621) va masca, pentru moment, aceste semne de degenerare a poporului. Aceasta presupune că profeţia lui Ţefania trebuie să fi fost anterioară acestei reforme, şi ar putea fi datată, în anii 626-625.

Pe la 630, sciţii, cavaleri nomazi veniţi

din Caucaz, au dat năvală peste Asiria, Media şi Siria. După spusele lui Herodot, ar fi ameninţat chiar şi Egiptul. Presiunea exercitată de aceştia asupra Asiriei în momentele de declin ale puterii sale explică libertatea relativă de care avea să se bucure Iosia, pentru a-şi duce la bun sfârşit reforma. Spectacolul oferit de aceşti războinici fioroşi a servit drept cadru descrierilor lui Ţefania despre Ziua Domnului (1.14-18).

Unde?

în regatul lui Iuda,în special la Ierusalim. Ţefania a fost primul dintr-o serie de prooroci (Ieremia, Habacuc, Obadia, Ezechiel) care au avertizat pe Iuda că ar putea avea aceeaşi soartă ca Sa-maria, care căzuse un secol mai înainte.

De ce?

Mânase domnise timp de 55 de ani peste Iuda (696-642). El dusese o politică deliberat pro-siriană, care implica, pe plan religios, adoptarea practicilor poporului suzeran: cultul lui Baal (1.4) şi al oştirii cerurilor (1.5), ghicire, magie, prostituţie sacră şi chiar jertfe de vieţi omeneşti (2 împ. 21.1-16; 23.4-7; Ţef. 1.4-8). Mai mult de o jumătate de secol de apostazie lăsase urme adânci în viaţa poporului: mulţi oameni se abătuseră de la calea Domnului (1.6), adoptaseră obiceiuri străine (1.8-9) sau deveniseră sceptici (1.12). Cei care au rămas credincioşi Domnului erau persecutaţi (2 împ. 21.6) şi erau nevoiţi să se ascundă. Conducătorii religioşi şi politici trăiau în lux (1.8) şi în corupţie morală (3.7), îi asupreau pe cei săraci (3.1), încălcau Legea şi profanau lucrurile sfinte (3.4).

Această situaţie, descrisă în 2 împ.21-23; 2 Cron.1-11 şi în primele discursuri ale lui Ieremia, era încă cea de pe timpul lui Ţefania. într-adevăr, Amon, fiul lui Mânase, n-a domnit decât 2 ani şi a mers întru totul pe calea tatălui său. Când el a fost asasinat, Iosia nu avea decât 8 ani. în timpul în care acesta a fost minor, poporul a continuat să facă *„ce este rău înaintea Domnului".* Or, tocmai pentru a-1 avertiza şi a-1 aduce la pocăinţă, Dumnezeu i-a trimis profeţi ca Ţefania şi Ieremia.

188

Ce?

Ţefania constată răul care domneşte în mijlocul poporului lui Dumnezeu, la fel ca în naţiunile păgâne. El vesteşte judecata Domnului asupra copiilor lui Israel, ca şi asupra întregii omeniri, în ciuda aparenţelor, Dumnezeu este Cel

care guvernează Universul: oamenii vor vedea lămurit lucrul acesta, când va veni Ziua Domnului, zi de pedeapsă pentru naţiunile lumii, dar şi de curăţire pentru ai Săi (3.12-13) şi de mântuire pentru unele popoare (3.9-10).

Ţefania este proorocul care descrie cu lux de amănunte Ziua Domnului. El este primul prooroc al cărui mesaj are o „coloratură apocaliptică".

Cum?

Mesajul lui Ţefania se poate rezuma în câteva cuvinte: judecata lui Dumnezeu şi urmările ei.

1. *Vestirea judecăţii:*

- aceasta va avea un caracter universal,
- dar va afecta mai întâi Ierusalimul;
- ea este iminentă,
- deci, pocăiţi-vă!
- ea va atinge toate naţiunile:
- la vest, ţara filistenilor;

- la est, Moab şi Amon;
- la sud, Etiopia;
- la nord, Asiria;
- şi Ierusalimul;

2. *Consecinţele judecăţii:*

- rămăşiţa lui Israel va fi purificată;
- Domnul va fi pricina de bucurie a poporului Său,
- pe care îl va strânge din toate locurile risipirii lui.

1.2-3.8
1.2-3
1.4-13
1.14-18
2.1-3
2.4-15
4.7
8.11
12
13-15
3.1-8

3.9-20 3.9-13
3.14-17
3.18-20
HAGAI
Cine?
Numele autorului înseamnă „în sărbătoare"; s-ar putea ca Hagai să se fi născut în timpul uneia dintre sărbătorile importante ale lui Israel. Tradiţia ebraică pretinde că el s-ar fi întors din Babilon în anul 536, sub Zorobabel, împreună cu peste 42 000 de iudei. Hagai cunoştea bine ritualul Templului (2.11-14). Să fi avut el vreo funcţie aici? Nu trebuie neapărat să admitem această ipoteză, pentru că fiecare iudeu pios trebuia să fie la curent cu aceste prescripţii.
Când?
Hagai îşi datează foarte precis profeţiile, în raport cu domnia lui

Darius (1.1; 2.1; 2.10,20). Este pentru prima dată când un autor biblic utilizează o datare profană. Darius a domnit între anii 521 şi 484. Deci proorociile lui Hagai au fost rostite între septembrie şi decembrie 520. Aceste date sunt acceptate de toţi e-xegeţii. Iudeu se întorseseră de 16 ani în patria lor. Iniţial, Cir acordase provinciilor îndepărtate o oarecare autonomie, ceea ce a permis repatriaţilor să înceapă reconstruirea Templului. Dar fiul său, Cambises, a poruncit oprirea lucrărilor. Urmează o perioadă destul de frământată, atât la Babilon, cât şi la Ierusalim. în anul 521, Darius, un ofiţer de neam împărătesc, pune mâna pe putere şi reuşeşte să restabilească ordinea. Acesta este momentul pentru reluarea lucrărilor de refacere a sanctuarului. Hagai şi tovarăşul său,

Zaharia (Ezra 5.1; 6.14), îi va încuraja pe concetăţeni să reia lucrările.
Pentru o mai bună cunoaştere a cadrului istoric al profeţiilor lui Hagai, citiţi Ezra 1.1-4.5 şi 4.24-6.22. Aceste profeţii se situează la nivelul pasajelor din Ezra 4.5; 4.24-5.2 şi 6.14.
Unde?
La Ierusalim, ruinele Templului lui Solomon fiind cadrul. Profeţiile se adresează exilaţilor reveniţi în oraş şi, în special,

guvernatorului Zorobabel şi marelui preot Iosua (1.1,13-14; 2. 2-21).
De ce?
Chiar în anul revenirii din Babilon, repatriaţii au început refacerea temeliilor Templului, dar râvna lor aprinsă s-a răcit rapid în faţa dificultăţilor de tot felul cu care s-au

confruntat: opoziţia şi intrigile provenite din partea samaritenilor, recoltele slabe care au adus după ele foamete şi sărăcie (1.9-11; 2.16-17), dezordinea politică, decăderea morală. Constructorii s-au descurajat, iar bogaţii au început să-şi clădească pentru ei înşişi case impunătoare. O apatie generală se instalează în popor.
Dorinţa lui Hagai este de a le inspira un nou elan, de a restaura încrederea în Dumnezeu, de a le reaminti obiectivele prioritare: să asculte de Dumnezeu şi să-şi pună mai mult pe inimă lucrarea Lui, pe care trebuie s-o socotească net superioară intereselor personale.
Ce?
Mesajul lui Hagai se poate rezuma în 3 cuvinte: apel, încurajare, promisiuni. La început, el îşi ceartă compatrioţii şi-i cheamă să reia lucrările. Apoi îi

îmbărbătează, asigurându-i de prezenţa şi ajutorul Domnului. în final, dezvăluie importanţa îndepărtată a lucrării lor şi binecuvântările care vor rezulta din aceasta pentru întreaga omenire (2.6-9).
Câteva idei-forţă se desprind din această carte: binecuvântarea Domnului depinde de interesul faţă de lucrarea şi slava Lui; dacă interesele Lui sunt puse pe primul plan, problemele noastre de ordin material se vor rezolva de la sine, sărăcia actuală urmând să facă loc prosperităţii. Aceasta este lecţia pe care Domnul Isus o va rezuma în cuvintele: *„Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu"* (Mat.6.33). Semnele unei treziri sunt: ascultarea de Cuvântul lui Dumnezeu (1.12,14), certitudinea prezenţei lui Dumnezeu (v. 13) şi sfinţirea (2.10-14).
Hagai a fost unul dintre puţinii profeţi

care au avut privilegiul de a vedea rezultatele concrete ale propăvăduirii lor: lucrările sunt reluate şi, 5 ani mai târziu, Templul este terminat (Ezra 5.1; 6.14-15).
191
Cum?
Cartea se împarte în 5 secţiuni:
1. Apel la reluarea lucrărilor de reconstrucţie a Templului.
1.1-11
2. Reluarea lucrărilor, scurt mesaj de încurajare. 1.12-15
3. îmbărbătare: lucrările vor avea o importanţă universală.
2.1-9
4. Avertisment: neascultarea împiedică revărsarea binecuvântării divine.
2.10-19
5. O promisiune făcută lui Zorobabel: domnia

lui Mesia va înlocui toate împărăţiile pământului 2.20-23 într-un stil concis, direct, energic, Hagai se adresează, atât raţiunii, cât şi sentimentelor şi voinţei (vezi 1.12). Caracterul practic şi etic al acestei mici scrieri a determinat compararea ei cu cea mai mică dintre epistolele lui Pavel: cea către Filimon. Dacă mesajul ei ar fi însuşit şi în vremurile noastre, lucrarea lui Dumnezeu ar cunoaşte progrese mult mai însemnate.

ZAHARIA
Cine?
Zahayah înseamnă: „Yah (adică Domnul) îşi aduce aminte" sau: „Domnul Şi-a adus aminte" (poate că este o aluzie la rugăciunea părinţilor care au cerut un copil). Treizeci de

persoane cu acest nume sunt citate în Vechiul Testament. Proorocul Zaharia este fiul lui Berechia şi nepotul lui Ido. în Ezra 5.1 şi Nem. 12.16, el este numit *„fiulluiIdo"*. Oare pentru că Ido, căpetenia uneia dintre cele 12 grupe de preoţi întorşi din robie cu Zorobabel în anul 536, era mai cunoscut, sau pentru că Zaharia şi-a pierdut tatăl la o vârstă fragedă şi a fost crescut de bunicul lui? în orice caz, se pare că el s-a născut la Babilon şi s-a întors în Iuda odată cu primul contigent de repatriaţi, împreună cu marele preot Iosua (Nem.12.12,16). în anul 520, când a început să proorocească, trebuie să fi fost încă tânăr (în 2.4 este numit ‚41a'ar" - tânăr). Dacă, aşa cum consideră exegeţii evanghelici, lui îi aparţin capitolele 9-14, înseamnă că Zaharia şi-a exercitat activitatea profetică până la adânci

bătrâneţe (70-80 de ani, sau chiar mai mult). Majoritatea interpreţilor consideră că nu despre acest Zaharia vorbeşte Isus, când evocă un Zaharia martir (Mat.23.35), ci despre cel din 2 Cron.24.22 (Domnul Isus ar fi menţionat prima şi ultima carte a canonului ebraic, adică Abel în Geneza şi acest Zaharia în Cronici).
Proorocul era, în acelaşi timp, preot (ca Ieremia şi Ezra), ceea ce explică buna lui cunoaştere a scrierilor anterioare ale Bibliei, din care citează foarte frecvent.
Când?
Primul mesaj al lui Zaharia este datat în luna a opta a anului al doilea al lui Dariu (Histaspe), adică în noiembrie 520. începutul activităţii sale profetice se înscrie între al doilea şi al treilea mesaj ale colegului şi contemporanului său, Hagai. Ne vom raporta la

introducerea acestui profet, pentru cunoaşterea cadrului istoric al activităţii profetice a acestor 2 purtători de cuvânt ai lui Dumnezeu (vezi Zah.3.1; 4.6; 6.11; Ezra 4.24-5.1,2).
Capitolele 9-14 se deosebesc foarte mult de primele: stilul, contextul, natura profeţiilor, mesajul, toate s-au schimbat. In plus, numele lui Zaharia nu apare niciodată. De aceea, toţi criticii atribuie, de două secole încoace, aceste capitole unui Deutero-Zaharia, care ar fi trăit în secolul IV î.Hr. Autorii evanghelici nu văd nici o dificultate insurmontabilă în atribuirea acestor capitole lui Zaharia: diferenţele de temă şi vârsta autorului sunt motive suficiente pentru a explica dezacordurile dintre cele două părţi ale cărţii. In orice caz, manuscrisul lui Zaharia găsit la Qumrân şi provenit din

perioada macabeilor nu ne permite să fixăm redactarea cărţii la o dată după anul 450, dată la care Zaharia mai putea fi în viaţă. Este, deci, foarte improbabil să se fi adăugat, la acea dată, opera câtorva profeţi anonimi la textul celebrului purtător de cuvânt al lui Dumnezeu.

Unde?

La Ierusalim. Cetatea era pe punctul de a fi reconstruită, dar lucrările înaintau foarte lent, din cauza ostilităţilor locuitorilor ţării şi a lipsei de resurse materiale. Probabil că majoritatea evreilor bogaţi rămăseseră în Babilon. Repatriaţii erau săraci. Ei veneau într-o ţară devastată şi abandonată, într-un oraş aflat în ruine. In acest cadru şi-au rostit primele lor mesaje profeţii Hagai şi Zaharia.

Ce?

Locuitorii Ierusalimului erau descurajaţi: nu dispuneau de resurse materiale, erau ţinta atacurilor duşmane, lucrările de reconstrucţie nu înaintau aproape deloc. In uriaşul Imperiu Persan, sub dominaţia căruia gemeau copiii lui Iuda, domnea pacea (1.11), orice mişcare de revoltă din partea popoarelor supuse fiind din start sortită eşecului. Israeliţii suspină: *„JDoamne al oştirilor, până când nu vei avea milă de Ierusalim şi de cetăţile lui Iuda?"(\.\2).* întrebarea aceasta motivează vedeniile prin care Dumnezeu îi răspunde proorocului Său (1.7-6.8):

Prima vedenie: Dumnezeu nu-Şi uită poporul. îngerul Domnului Se află în mijlocul său. Dumnezeu va mângâia şi va binecuvânta Sionul.

A doua vedenie: Duşmanii poporului lui

Dumnezeu vor fi
judecaţi.
A treia vedenie: Ierusalimul va fi reconstruit.
A patra vedenie: Preoţia va fi curăţită. Marele Preot Suprem va înlătura nelegiuirea întregului pământ.
A cincea vedenie: Scaunul de domnie va fi întărit de Duhul Sfânt.
A şasea şi a şaptea vedenie: Dacă poporul va păcătui din nou,
va fi risipit.
A opta vedenie: Dumnezeu va judeca Babilonul, care a abuzat de puterea sa.
Actul simbolic care urmează (6.9-15) îndreaptă atenţia spre apariţia lui Mesia, Preotul-Rege.
La întrebările delegaţilor veniţi din Betel, Dumnezeu dă următorul răspuns:
1. El cere pocăinţă şi o ascultare reală, nu

un post formal.
7.4-14
2. El vrea să-Şi binecuvânteze poporul, să-l strângă de pe unde a fost împrăştiat şi să restaureze Ierusalimul.
8.1-17
3. Dacă poporul îşi schimbă conduita, postul va face loc veseliei, naţiunile lumii vor veni
la Ierusalim şi vor avea parte de binecuvântarea lui Israel.
8.18-23
Capitolele 9-14 vorbesc despre venirea lui Mesia, mai întâi în umilinţă (9-11), apoi în slavă (12-14). Prima dată, El va fi lepădat de Israel, dar a doua oară va fi acceptat. Prima parte a cărţii aduce acelaşi mesaj ca al proorocului Hagai, dar sub o formă diferită: reconstruirea Templului condiţionează venirea noii ere mesianice. Casa Domnului va juca

un rol important în împărăţia glorioasă care va veni. Viziunea lui Zaharia cuprinde un orizont mai larg decât cea a lui Hagai: binecuvântarea lui Dumnezeu va depăşi hotarele lui Israel şi va atinge toate popoarele.
A doua parte conţine o serie de profeţii foarte precise despre Mesia, care va fi îngerul Domnului (1.11; 3.1-5; 12.8), Robul

(3.8), Odrasla (3.8; 6.12), piatra cea mai însemnată (4.7; 3.9), Marele Preot şi împărat (6.11-13), împăratul păcii (9.9-10; 14.9), fiul lui David (12.8), Domnul triumfător (14.3-5,9,16). Zaharia a profeţit:
- intrarea lui Mesia în Ierusalim, călare pe un măgăruş
4.9.9 (vezi Mat.21.5)
- trădarea lui Iuda, care avea să-L

vândă pentru 30 de arginţi 11.12-13 (vezi Mat.26.15)
- modul în care vor fi folosiţi aceşti arginţi
11.13 (vezi Mat.27.9-10)
- respingerea Păstorului cel Bun 11.4-17; 13.7 (vezi Ioan 10.11-18)
- arestarea lui Isus, risipirea ucenicilor
13.7 (vezi Mat.26.31)
- străpungerea coastei Sale
12.10 (vezi Ioan 19.37)
- revenirea Lui în glorie
14.4 (vezi Fapt. 1.12)
- împreună cu sfinţii Lui
14.5 (vezi Iuda 14) Trebuie să mai subliniem că Zaharia este proorocul cel mai
des citat în Noul Testament, după Isaia (71 de citate, dintre care 27 în

Evanghelii, 31 în Apocalipsa). El a fost numit „Isaia al întoarcerii din exil", iar cartea lui - „Apocalipsa Vechiului Testament".

De ce?

Zaharia primeşte primul mesaj la două luni după ce profetul Hagai începuse să îndemne poporul, la câteva săptămâni după reluarea lucrărilor de reconstrucţie, pentru a confirma şi completa misiunea colegului său. El vrea să-i smulgă pe concetăţenii săi din starea de apatie în care se aflau, să combată delăsarea preo-ţimii, să ridice moralul poporului şi să lupte împotriva decadenţei spirituale. Binecuvântarea este condiţionată de purificarea spirituală, iar aceasta va fi realizată de Duhul Sfânt (4.6). Mai târziu, el va îndrepta privirile tuturor spre venirea Celui care va aduce împlinirea tuturor

speranţelor şi va lărgi orizontul strâmt al iudeilor, astfel încât acesta să cuprindă întreaga omenire.
La fel ca şi ceilalţi prooroci, Zaharia cheamă la pocăinţă şi la credinţă. Din această perspectivă, cartea lui este, cum spunea Luther, „chintesenţa profeţiilor". 196
Cum?
Toţi exegeţii care propun planuri pentru cartea lui Zaharia fac o distincţie între mesajele rostite înainte de reconstruirea Templului (1-8) şi cele transmise după terminarea acestuia (9-14). Primele se referă îndeosebi la prezent, celelalte au în vedere viitorul. P.Lamarche a fost primul exeget care a propus o structură în care aceleaşi elemente se regăsesc în ambele părţi ale cărţii. El este urmat de J.G.Baldwin, care îi rezumă opiniile. Structura cărţii este formulată după

modelul chiasmului, cea mai răspândită formă de gândire ebraică (adică: a,b,b,a). Astfel, prima parte a cărţii conţine două chiasme: cele 8 vedenii, construite după planul a,b,b,c,c,b,b,a, şi mesajele care răspund întrebărilor puse de către delegaţii de la Betel (a,b,c,b,a), încadrate de o introducere (1.1-6) şi o concluzie (8.20-23). A doua parte este mai complexă, dar axată, de asemenea, pe repetiţia simetrică a anumitor teme:

a. judecarea şi mântuirea naţiunilor 9.1-8 şi 14.16-21

b. Regele-Păstor 9.9-10; 11.4-17; 12.10-13.1; 13.7-9

c. războaie şi biruinţe ale lui Israel 9.11-10.1; 10.36-11.3; 12.1-9; 14.1-15

d. judecarea idolilor 10.2,3a; 13.2-6

Repartizarea acestor teme în cea de a doua parte a cărţii se

face
după următoarea schemă: a,b,c,d,c,d (9.1-11.17) şi c,b,d,b,c,a (12.1-14.21). După cum remarcă numeroşi comentatori, această aranjare ia textul ca atare, fără a necesita vreo remaniere a formei sale. Deci se poate propune planul următor (urmându-1, în general, pe Bald-win).

Prima parte

1. Introducere: legământul rămâne valabil 1.1-6
1.7-6.15 1.7-6.1
1.18-21 2.1-13 3.1-10
2. Opt vedenii şi comentarea lor a. (1)0 patrulă cutreieră pământul b. (2) Naţiunile vor fi pedepsite b. (3) Ierusalimul este ocrotit c. (4) Marele preot este curăţit

c. (5) Marele preot şi împăratul sunt

curăţiţi
şi însufleţiţi de Duhul Sfânt
4.1-14
b. (6) Răul este pedepsit
5.1-4
b. (7) Ierusalimul este curăţit
5.5-11
a. (8) Patrula lui Dumnezeu cutreieră pământul 6.1-15
3. întrebări despre post
7.1-8.19 a. întrebarea
7.1-13
b. Primul mesaj
7.4-14
c. Cinci fraze izolate
8.1-8
b. Al doilea mesaj
8.9-17
a. Răspuns la întrebare
8.18-19
4. Concluzie: naţiunile lumii doresc să

intre
în legământ
8.20-23
A doua parte
5. împăratul respins
9.1-11.17 a. Judecarea şi mântuirea popoarelor vecine 9.1-8
b. Sosirea împăratului
9.9-10
c. Bucurie şi prosperitate
9.11-10.1
d. Judecarea idolilor
10.2-3a
c. Bucurie şi restabilire
10.3b-11.3
b. Soarta Bunului Păstor
11.4-17
6. Biruinţa finală a împăratului
12.1-14.21
c. Bucurie la Ierusalim
12.1-9

b. Jale şi curăţire
12.10-13.1
d. Judecarea celor ce slujesc idolilor
12.2-6 b. Păstorul este lovit: curăţire şi întoarcere
la Dumnezeu
13.7-9
c. Cataclism la Ierusalim
14.1-15
a. Judecarea şi mântuirea tuturor popoarelor 14.16-21

MALEAHI
Cine?
Nu ştim mai nimic despre ultimul dintre „Cei doisprezece", în afară de numele lui, care înseamnă „Solul Meu" - şi nu suntem siguri că acesta nu este un pseudonim sau un titlu acordat „proorocului anonim". Aşa au crezut autorii Septuagintei, care au tradus Vechiul

Testament în greceşte. O parafrazare israelită, scrisă în aramaică, a cărţilor profetice („Targumul lui Ionatan") atribuie cartea aceasta lui Ezra. Această opinie a fost preluată de Ieronim şi Calvin; dar, dacă Ezra ar fi fost autorul acestei cărţi, nu vedem de ce iudeii ar fi lăsat-o anonimă sau ar fi atribuit-o unui necunoscut, pentru că toate celelalte cărţi din „Culegerea celor doisprezece" poartă numele autorilor lor. Deci nu avem motive serioase să credem că Maleahi nu ar fi adevăratul nume al profetului.

în orice caz, autorul cărţii este un bărbat animat de o iubire profundă pentru poporul lui şi pentru slujba de la Templu, un prooroc care vorbeşte cu deplină autoritate. El insistă asupra cultului public şi a ritualurilor, ca fiind o manifestare a credinţei. Misiunea lui a

jucat un rol important pe vremea lui Neemia, aşa cum Hagai şi Zaharia au fost de mare folos pe timpul lui Zorobabel.

Când?

Toţi exegeţii sunt de acord cu situarea lui Maleahi la mijlocul secolului V î.Hr., după revenirea israeliţiîor din robie, din cauza cuvântului persan „pekâh" pentru „guvernator" (1.8). Este acelaşi termen pe care îl utilizează Hagai pentru Zorobabel (1.1) şi Neemia pentru propria lui funcţie (5.14). Prezenţa acestui cuvânt situează scrierea în perioada în care Imperiul Persan domina tot Orientul Apropiat (536-332). La stabilirea datei redactării cărţii mai contribuie şi alte detalii:

1. Templul este deja reconstruit, iar jertfele se aduc cu regularitate (1.7,10; 3.1). Deci ne aflăm după anul 516.

2. Ritualul mozaic funcţionează iarăşi, de câtva timp: rânduielile sunt bine cunoscute, iar entuziasmul iniţial s-a risipit, preoţii îşi dispreţuiesc munca (1.13), cultul Domnului a devenit o formalitate (1.18). Câteva zeci de ani au trecut de la inaugurarea Templului lui Zorobabel.
3. Păcatele pe care le demască Maleahi sunt identice cu cele pe care trebuie să le combată Neemia în timpul celui de-al doilea mandat: delăsarea preoţilor (Mal. 1.6; 2.8; Nem. 13.4-9,29), căsătoriile mixte (2.10-16; Nem. 13.23-28), neglijenţă în aducerea zeciuielilor (3.7-12; Nem.3.10-13). Toate acestea indică faptul că cei 2 bărbaţi au trăit în aceeaşi epocă.
4. Ezra (9-10) şi Neemia (13.23-30) au luat măsuri împotriva căsătoriilor cu

femei străine. Avertismentele lui Maleahi la adresa celor ce s-au însurat cu femei străine (2.10-16) au fost rostite, cu siguranţă, înaintea intervenţiei lor. Pe de altă parte, Maleahi nu este pomenit niciodată în cărţile lui Ezra şi Neemia, ceea ce ne face să credem că el şi-a exercitat activitatea profetică înainte de venirea lui Neemia la Ierusalim, adică înainte de anul 445, sau în timpul absenţei lui, între cele două şederi la Ierusalim, după anul 433 (pentru că abia în cursul celei de a doua şederi a legiferat Neemia împotriva căsătoriilor cu femei străine). Exegeţii se împart în două tabere cu privire la stabilirea datei, unii optând pentru anii 460-450, iar alţii - după anul 433.

Timpul lui Maleahi este o epocă liniştită, fără evenimente importante. S-

ar pălea că Dumnezeu a uitat de poporul Său. Templul era reconstruit, dar nimic nu indica prezenţa slavei lui Dumnezeu acolo, aşa cum profeţise Ezechiel (43.4). îndatoririle religioase erau îndeplinite în mod formal. Contemporanilor lui, dezamăgiţi şi sceptici, Maleahi le arată calea înnoirii spirituale. Glasul lui profetic va fi ultimul din Vechiul Legământ. Mai mult de 4 secole de tăcere îl separă de Ioan Botezătorul, predecesorul lui Mesia: o lungă perioadă în care, după cum spune autorul Macabeilor, „profeţii au încetat să apară printre noi" (1 Mac.9.27).

Unde?

Cunoaşterea intimă a ritualului mozaic şi a abuzurilor care se petreceau în Templu indică, în mod evident, Ierusalimul ca loc al profeţiilor.

De ce?
Decretul dat de Cir în anul 516 permitea iudeilor să se reîntoarcă în patria lor. Dar nu toţi vor profita de această permisiune. Cei ce se îmbogăţiseră în Babilon au rămas acolo. De ce să înfrunte ei rigorile unei vieţi de pionierat? Cei ce reveniseră la Ierusalim s-au confruntat cu multe dificultăţi: reconstruirea caselor, defrişarea terenurilor abandonate, lupta împotriva celor ce se instalaseră în ţară, secetă şi foamete (vezi Nem.4.1-10; 5.3). în plus, unii iudei bogaţi împrumutau argint fraţilor lor săraci, pretinzând taxe cămătăreşti (Nem.5.4-8).
„Viaţa este grea la Ierusalim", se tânguiau repatriaţii. Corespunde ea împlinirii promisiunilor lui Dumnezeu? Mulţi evrei ajunseseră să se îndoiască

de bunătatea Domnului (1.2) şi chiar de dreptate Lui (2.17). Ce se câştiga prin slujirea Lui (3.14)? Rezultatele acestor opinii: cultul Domnului e îndeplinit în mod superficial şi formalist, chiar şi preoţii îşi neglijează îndatoririle (1.6,13), se aduc lui Dumnezeu dobitoace care au cusururi (1.8), scepticismul şi indiferenţa pun stăpânire pe popor, zeciuielile nu sunt oferite cu credincioşie (3.7-12). Moralitatea scade: adultere, jurăminte strâmbe, înşelătorii şi asupriri sunt fapte la ordinea zilei (3.5), este părăsită *‚jievasta din tinerele"(2.15),* pentru a se căsători cu femei străine.

Ce?

Maleahi denunţă toate aceste păcate şi cheamă poporul la pocăinţă. Domnul este un Tată care îşi iubeşte copiii (1.2,6; 3.10-12,17), dar El este, de

asemenea, Stăpânul şi împăratul (1.6,14), Dumnezeul cel drept (2.17), care pretinde respect şi cinste (1.6-8) şi vrea să fie slujit cu credincioşie, de un popor curăţit (3.1-5,16-18). Dacă israeliţii sunt încercaţi prin diferite calamităţi, este pentru că ei au păcătuit şi L-au dispreţuit pe Dumnezeu (1.6; 3.10-11). De aceea, ei trebuie să se întoarcă la Dumnezeu, care îi va binecuvânta (3.7,10) şi îi va ajuta (4.2). Mesia va curaţi poporul şi-1 va vindeca (3.3).

Ultimul prooroc al Vechiului Legământ, Maleahi, este un fel de verigă intermediară între Vechiul şi Noul Testament, care se deschide prin misiunea lui *Ilie,* anunţată în ultimele versete din prima parte a Bibliei (Mal.4; vezi Mat. 17.10).

Cum?
Maleahi foloseşte, în mod sistematic o metodă de învăţământ constând în întrebări şi răspunsuri, practicată ocazional şi de alţi prooroci (Amos 5.18-20; Mic.2.6-11; Ier.2.23-25,29; Isa.40.27-28; Ezec.12.21-28). Fiecare secţiune importantă este introdusă prin:
a. o declaraţie (de exemplu: „ *V-am iubit, zice Domnul",* 1.2);
b. o obiecţie formulată de popor *{„Cu cene-aiiubit?');*
c. răspunsul lui Dumnezeu *{„Totuşi, am iubit pe lacov...*'); Obiecţiile nu au fost neapărat formulate de contemporanii lui Maleahi; enunţându-le, proorocul arată că el ştie ce gânduri i-au condus la aceste atitudini.
Ansamblul cărţii ţine mai degrabă de stilul oral decât de un scris cizelat şi bine structurat. Diferitele mesaje sunt

îmbinate într-un mod asemănător temelor din epistola lui Iacov:
- dragostea şi ura lui Dumnezeu 1.2-5
- păcatele preoţilor 1.6-2.9
- păcatele poporului 2.10-16
- problema dreptăţii lui Dumnezeu 2.17-3.6
- binecuvântarea celor ce aduc zeciuielile 3.7-12
- promisiunile mântuirii 3.13-21
- concluzie: revenirea lui Ilie 3.22-24

NOUL TESTAMENT

Cuvântul „diatheke" (testament) definea o dispoziţie legală făcută de o persoană în favoarea alteia - care putea s-o accepte sau s-o refuze, dar în nici un caz

s-o modifice. Odată acceptat, testamentul lega cele două părţi prin condiţiile lui. Pentru că „testamentul" nostru este foarte apropiat de un astfel de contract, acest cuvânt a fost ales pentru a desemna cele două părţi ale Bibliei.

Noul Testament este documentul Noului Legământ încheiat de Dumnezeu cu omul, de la venirea lui Isus Hristos pe pământ. El redă condiţiile contractului, stabilite de Isus şi de apostolii Lui. Conţine 27 de cărţi, scrise de 9 autori diferiţi: 4 relatări ale vieţii lui Isus, cu exemple din cuvântările Lui, o istorie a primelor vremuri ale Bisericii, 21 de scrisori sau epistole şi o carte profetică în stilul apocaliptic al epocii, adică sub formă de vedenii date apostolului Ioan. Documentele cele mai vechi sunt

epistolele scrise de apostoli unor Biserici, pentru a rezolva anumite probleme, pentru a-i instrui pe credincioşi în probleme de doctrină şi pentru a stabili principiile de viaţă care trebuie să le ghideze conduita.
Epistolele sunt scrieri de circumstanţă, menite să răspundă unor situaţii speciale în care se aflau la un moment dat acele biserici: tensiuni, dezbinări, abateri de la doctrina creştină, separatism, descurajare. Autorul profită de scrisoare pentru a îndrepta erorile, a completa învăţătura pe care o oferise pe cale orală sau pentru a da un răspuns corespunzător întrebărilor pe care credincioşii i le adresaseră în scris. De aceea, nu trebuie să considerăm aceste epistole drept nişte expuneri sistematice ale doctrinei creştine (cu excepţia unei părţi din Epistola către Romani). Totuşi,

ansamblul acestor scrisori ne permite să ne formăm o idee completă despre *învăţătura apostolilor"*. Or, tocmai prin acest mijloc, care are un caracter personal, a găsit Dumnezeu cu cale să ne transmită ultima parte a Revelaţiei Sale.

Şase dintre aceste scrisori sunt mai personale decât cele a-dresate bisericilor, pentru că ele au ca destinatari persoane precise

(1 şi 2 Timotei, Tit, Filimon, 2 şi 3 Ioan), dar şi acestea conţin îndemnuri valabile pentru toţi creştinii.

Evangheliile sunt un gen literar aparte, care nu au corespondent în literatura antică. Ele sunt nişte rezumate ale propovăduirii apostolice referitoare la viaţa şi la învăţătura Domnului Isus. Pentru a rămâne fideli moştenirii

primite, apostolii au dat o formă mai mult sau mai puţin fixă acestei evocări a celor trăite de învăţătorul lor. Aceasta explică asemănările existente între primele 3 Evanghelii (vezi introducerea care urmează). Către sfârşitul primului secol, apostolul Ioan le-a completat cu propriile sale amintiri.
Exilat pe insula Patmos, el a primit revelaţii referitoare la starea actuală şi viitoare a Bisericii. Apocalipsa încheie Noul Testament, rezumând conţinutul esenţial şi îndreptând privirile creştinilor spre timpurile viitoare, dincolo de prigonirile pe care Biserica avea să le îndure de-a lungul veacurilor, până la momentul final, când *„J)umnezeu va fi totul în toţi".*
Toate aceste scrieri au fost adunate, în cursul celor două secole care au urmat, într-o culegere oficială, a cărei

autoritate era recunoscută de întreaga Biserică. Prima culegere a fost cea a epistolelor lui Pavel. Către sfârşitul primului secol, aceasta trebuie să se fi găsit în majoritatea bisericilor din bazinul mediteraneean. La începutul secolului II, au fost adunate cele 4 Evanghelii şi Faptele Apostolilor. Unele epistole ale altor autori (2 Petru, 2 şi 3 Ioan, Iuda) şi Apocalipsa erau mai puţin cunoscute şi nu atât de bine integrate în noua culegere a scrierilor sfinte. Uneori, scrieri ale Părinţilor apostolici (Clement din Roma, Pastorul din Her-mas) se bucurau de o favoare aproape egală cu cea a epistolelor apostolice.

Influenţa ereziilor din secolul II i-a determinat pe creştinii de atunci să stabilească un *canon,* adică o listă oficială cu scrierile recunoscute ca documente normative ale Noului

Legământ. „Fragmentul de Muratori" este o asemenea listă, emanând de la Biserica din Roma, spre sfârşitul secolului II şi conţinând 22 dintre cărţile noastre canonice. Cam în aceeaşi perioadă, Irineu, un bărbat care călătorise foarte mult, se referă la aproape toate scrierile Noului Testament. La începutul secolului III, Tertulian foloseşte pentru prima dată expresia *Noul Testament ş* atestă că majoritatea

dintre cele 27 de cărţi sunt acceptate, încetul cu încetul, în toate bisericile. în anul 397, Conciliul de la Cartagina adoptă oficial lista cu toate cărţile noastre canonice. Trebuie să menţionăm că nu Biserica a fost cea care a conferit autoritate acestor scrieri, ci ea s-a mulţumit să recunoască autoritatea pe

care o aveau, datorită originii şi conţinutului lor inspirat de Dumnezeu.

EVANGHELIILE

Evangheliile (de la grec. *euangelion* - „veste bună") sunt cărţi care conţin relatări ale vieţii lui Hristos şi rezumate ale învăţăturii Lui. Primele 3 Evanghelii se aseamănă mult: ele prezintă viaţa Domnului sub acelaşi aspect, urmând aproximativ acelaşi plan şi concentrează atenţia asupra lucrării lui îsus în Galileea. Au fost numite „Evanghelii sinoptice" (de la-grec. *synopsis* - „asemănător"). *Sinopsele* sunt opere în care se dispun relatările în coloane paralele, pentru a compara textele din Matei, Marcu şi Luca.

Asemănările şi diferenţele dintre aceste 3 Evenghelii pun problema sinoptică: cum se explică faptul că aceste texte manifestă atâtea asemănări şi, în acelaşi

timp, atâtea diferenţe? Vreme îndelungată, teologii au analizat aceste texte, pentru a căuta să explice originea acestor Evanghelii atât de asemănătoare şi, totuşi, atât de diferite. Au fost propuse două tipuri de soluţii:

1. Dependenţa literară (copierea şi adaptarea conţinutului unei Evanghelii de către celelalte);
2. Transcrierea tradiţiei orale, diversificată în funcţie de cei cărora li se adresează.

1. *Dependenţa literara*

De un secol încoace, ipoteza cea mai răspândită este „teoria celor două surse", fondată pe următoarele postulate: 1) Marcu este Evanghelia cea mai veche; 2) Ea a fost utilizată de Matei şi de Luca; 3) Matei şi Luca au mai folosit o altă sursă scrisă, numită „S" (de la „sursă"), conţinând esenţialul

învăţăturii lui Isus (cele 250 de versete, comune cărţilor Matei şi Luca, dar inexistente în Marcu, reproduc aproape în exclusivitate cuvintele rostite de Isus; se constată, în aceste pasaje, concordanţe verbale între Matei şi Luca şi, întotdeauna, aceeaşi înlănţuire a cuvintelor). Totuşi, în afară de Marcu şi de ipotetica sursă „S", Matei şi Luca au fiecare în parte materiale care le sunt proprii. De aici s-a tras concluzia

unei posibile existenţe a două surse suplimentare: un document din care s-ar fi putut inspira Matei (un proto-Matei, numit „M") şi un document asemănător pentru Luca (‚L")- Aceasta este teoria celor 4 surse (teoria lui Streeter). Prioritatea lui Marcu - sau ceva care se aseamănă mult cu Evanghelia lui - pare a fi un fapt admis de majoritatea

specialiştilor (din 661 de versete ale lui Marcu, 606 se regăsesc sub o formă prescurtată în cele 1071 ale lui Matei, 360 în cele 1151 de versete ale lui Luca; numai 31 de versete din Marcu nu au paralelă în Matei şi Luca).

Cu toate acestea, vechea ipoteză referitoare la prioritatea lui Matei păstrează susţinători convinşi (teoria lui Griesbach). In realitate, lucrurile sunt mai complicate decât s-ar părea, pentru că fiecare dintre teoriile de mai sus se subîmparte în mai multe ipoteze, bazate pe tăieturi între diferitele surse presupuse.

Problema care se pune este dacă nu cumva toate aceste ipoteze nu se inspiră mai degrabă din metodele de lucru ale istoricilor actuali decât din cele ale evangheliştilor din primul secol.

2. *Tradiţia orală*

începând de la mijlocul secolului XX, lucrările unor istorici profani referitoare la transmiterea amintirilor, de-a lungul civilizaţiilor, fără a se recurge la scris şi cele $le unor teologi scandinavi asupra procedeelor folosite de rabini pentru memorizare au pus o bază ştiinţifică vechii teorii a tradiţiei orale. într-adevăr, numeroase exemple au dovedit că popoarele au transmis, în felul acesta, cuvânt cu cuvânt, peste veacuri, fraze întregi şi secvenţe din diferite relatări. Tradiţia creştină primară a făcut uz, fără îndoială, de procedee asemănătoare cu cele ale rabinilor, pentru a păstra cu fidelitate cuvintele lui Isus şi relatările referitoare la faptele Lui. în educaţia elementară evreiască, un accent important se punea pe memorare. Deja în cursul lucrării Sale pământeşti, Isus a încredinţat

învăţăturile Lui memoriei ucenicilor, utilizând formule uşor de păstrat. Apostolii au beneficiat, pe lângă această deprindere de a memora cu ajutorul metodelor, de călăuzirea Duhului Sfânt pentru a-şi reînvia amintirile (Ioan 14.26), pentru că a trebuit să transmită în mod fidel cuvintele lui Hristos şi relatările minunilor

Lui celor pe care îi învăţau. în felul acesta s-au pus bazele unei tradiţii orale ferme, structurate şi bine organizate, care ar putea explica, tot la fel de bine ca recurgerea la Evanghelia lui Marcu, asemănările verbale şi structurale dintre cele 3 Evanghelii sinoptice, în plus, ar trebui să nu uităm că toţi copiii evrei au învăţat să scrie la şcoală. Ce i-ar fi împiedicat pe unii dintre aceştia să note-ze cuvintele şi povestirile lui Isus, pe

care ei le auzeau, şi apoi să le transmită urmaşilor lor? Prin urmare, nu trebuie exclusă nici posibilitatea folosirii unor documente scrise de către evanghe-liştii noştri. Documentele respective, fără a avea pretenţii literare, nu erau altceva decât tradiţia orală notată în scris. în prologul evangheliei sale, Luca ne informează: *„jnulţi s-au apucat să al-cătuiască* (sau să scrie) *o istorisire amănunţită despre lucrurile care s-au petrecut".* în ceea ce priveşte deosebirile existente între evangheliile noastre, ele pot fi uşor înţelese dacă ne gândim la publicul diferit căruia trebuia să i se adapteze această tradiţie. Deci evanghelişti dispuneau de această tradiţie apostolică, diversificată în funcţie de categoriile de persoane căreia îi era destinată, fie sub formă orală, fie în scris. De aici au scos ei materialul,

deja structurat şi mai mult sau mai puţin fixat, de care aveau nevoie pentru publicul căruia îi destinau Evanghelia lor.

MATEI

Evanghelia după Matei a exercitat o puternică influenţă asupra gândirii creştine, ea fiind cea mai citată în literatura antică. Vreme de secole întregi, aproape toate lecturile duminicale conţineau citate din cartea aceasta. De asemenea, era foarte folosită pentru învăţătura catehetică, din cauza aranjării sistematice a învăţăturii lui Hristos. Locul ei în fruntea Noului Testament se justifică prin existenţa în această Evanghelie a numeroase referiri la promisiunile din Vechiul Testament, care şi-au găsit împlinire acum în Isus Hristos.

Cine?

La fel ca toate celelalte Evanghelii, această scriere este anonimă, dar tradiţia antică, urcând până la începutul secolului II, o atribuie, în unanimitate, lui Matei, vameşul chemat de Isus (9.9-13) şi figurând pe numeroase liste ale apostolilor (Mat. 10.3; Marc. 3.18; Luc.6.15; Fapt. 1.13). începând cu secolul II, Evanghelia aceasta poartă chiar în titlul ei numele lui Matei. Către anul 130, Papias spune că Matei a scris o culegere de „logia" (cuvinte) în „limba ebraică" (după Eusebiu, „H.E." 3,39.16). Această mărturie, care conţine numeroase puncte neclare, este, cu toate acestea, preţioasă, pentru că provine de la un discipol imediat al apostolilor şi atestă redactarea unei Evanghelii - sau a unei părţi dintr-o Evanghelie - de către apostolul Matei. A completat el, după aceea, culegerea de discursuri ale lui

Isus cu o relatare a lucrărilor Lui? A rescris el aceeaşi evanghelie şi în greacă, pentru iudeii din diaspora (toţi specialiştii biblici sunt de părere că Evanghelia lui Matei nu este o traducere)? Sau nu cumva tot materialul pe care 1-a adunat el a primit forma actuală prin contribuţia unui redactor final? Nu contează decât într-o mică măsură. Esenţialul - pe deplin atestat de Irineu, Iustin Martirul, Eusebiu şi alţii - este următorul: conţinutul acestei Evanghelii conduce către acest însoţitor al lui Isus, martor ocular al evenimentelor pe care le relatează. Mulţi

teologi consideră că redactorul Evangheliei după Matei s-a folosit de cea a lui Marcu. De aici au tras concluzia că redactorul acesta nu putea

fi Matei, pentru că, după părerea lor, un apostol nu s-ar fi putut inspira din scrierea cuiva care nu era nici apostol, nici măcar martor ocular al evenimentelor relatate. Această obiecţie nu are greutatea care i se acordă deoarece: 1) ipoteza unei dependinţe literare Matei-Marcu nu este dovedită (vezi introducerea la Evanghelii, secţiunea anterioară); 2) chiar dacă aceasta ar fi fost exactă, Marcu nu era „primul venit", pentru că el şi-a scris Evanghelia sub autoritatea lui Petru. Reluând formulările lui Marcu, Matei putea da de înţeles prin aceasta că este de acord cu tradiţia păstrată de Petru şi transcrisă de Marcu.

Numeroşi specialişti revin, în zilele noastre, la tradiţia orală pentru a rezolva „problema sinoptică". Pentru ei, asemănările existente între Matei,

Marcu şi Luca nu prezintă dificultăţi insurmontabile: Evanghelia după Matei reflectă tradiţia evanghelică adaptată iudeo-creştinilor, aşa cum Matei şi ceilalţi apostoli ai *„celor tăiaţiîmprejur"*(Gal.2.8) au făurit-o. Cui?

„Matei publică Evanghelia adresată iudeilor" (Irineu, ucenic al lui Policarp, însoţitor al lui Ioan). Numeroase fapte dovedesc că autorul şi-a destinat Evanghelia în primul rând iudeilor convertiţi la creştinism: 1) El traduce unele expresii semitice (1.23, 27,33,46), dar lasă altele în ebraică (5.22; 6.24). Aceasta indică faptul că el presupunea din partea cititorilor lui o anumită familiarizare cu dialectele semite. 2) Spre deosebire de ceilalţi evanghelişti, Matei nu lămureşte unele obiceiuri iudaice (5.23; 12.5; 23.5,23; 26.17,73). 3) El

conduce genealogia lui Isus până la Avraam, părintele naţiunii evreieşti. 4) Recurge frecvent la Vechiul Testament, cartea conţinând mai multe citate decât oricare altă scriere din Noul Testament. 5) îl numeşte adesea pe Isus, Fiul lui David (1.1; 9.27; 12.23; 15.22; 20.30-31; 21.9,15; 22.41-45), un titlu la care numai iudeii erau sensibili. 6) Expresia *împărăţia cerurilor",* specifică Evangheliei lui Matei, ţine seama de grija evreilor de a nu folosi, în mod abuziv, Numele lui Dumnezeu. Totuşi, el nu uită că Evanghelia are o semnificaţie universală: includerea a două femei păgâne în genealogia lui Isus (1.5), vizita

magilor (2.1-12), avertismentul dat de Isus evreilor (8.10-12) şi anunţul că păgânii vor crede în El (12.18-21;

21.33-43), porunca de a evangheliza „toate naţiunile" (28.18-20) sunt dovezi în această privinţă. Potrivit mărturiei multora dintre Părinţii Bisericii, Matei şi-a redactat Evanghelia pentru credincioşii evrei ieşiţi din iudaism. Aceasta se aplica, fără îndoială, Evangheliei „în limba ebraică"; cea redactată în limba greacă se adresa, mai degrabă, iudeo-creştinilor din diaspora, care rămăseseră în contact cu iudeii şi aveau nevoie de îmbărbătare şi de argumente pentru controversele pe care le aveau cu vechii lor coreligionari.
Unde?
Spunând: „Matei şi-a scris Evanghelia către (sau printre) iudei", Irineu voia să precizeze şi locul redactării, opunând originea acesteia Romei, unde au lucrat Petru şi Pavel. Această afirmaţie implică o origine iudaică sau siriană

(numeroşi iudei trăiau în Siria). Pasajul din Matei 4.24 pare să presupună din partea cititorilor o anumită familiaritate cu geografia Siriei. Majoritatea specialiştilor bilbici sugerează, ca loc de redactare, Antiohia Siriei, unul dintre centrele importante ale Bisericii primare, punct de contact între iudeo-creştini şi păgâno-creştini, locul de origine al misiunii printre Neamuri: toate acestea sunt în acord cu preocupările Evangheliei lui Matei.

Când?

Cei ce cred că Matei şi-a redactat mai întâi Evanghelia în ara-maică, înainte de a părăsi Iudeea, „pentru a umple golul care avea să rezulte din absenţa sa" (Eusebiu), situează redactarea acestei Evanghelii în jurul anului 45. Dar, conform Fapt.15, apostolii încă se mai aflau în Ierusalim în anul 49. Deci

plecarea lui Matei şi redactarea Evangheliei lui în ebraică puteau să întârzie până către anii 50-55. Cei care susţin că Evanghelia lui Matei depinde de cea a lui Marcu se văd obligaţi să se oprească asupra unei date mai târzii. în plus, cei care consideră că profeţiile referitoare la căderea Ierusalimului nu au putut fi redactate decât după împlinirea lor sunt obligaţi să mute redactarea celor 3 Evanghelii sinoptice spre anii 80 sau mai târziu. Cu toate acestea, ei nu puteau

depăşi sfârşitul secolului I, pentru că Matei este deja citat de Clement din Roma în anii 90.

Este adevărat că expresia *„până în ziua de azi"(27.8;* 28.15) presupune că s-a scurs un anumit timp între cele două evenimente relatate şi momentul

redactării Evangheliei. Dar nici aici nu s-ar fi putut depăşi anul 70, pentru că, după distrugerea oraşului, stabilirea amplasamentului acestui ogor, precum şi epitetele *„cetate sfântă", „Joc sfânt", „cetatea marelui împărat",* nu ar mai fi avut nici un sens. De asemenea, avertismentul dat cititorilor de a fugi din cetatea împresurată (24.15-17) ar fi fost în contratimp cu evenimentele. Toate aceste considerente îi determină pe majoritatea teologilor evanghelici să stabilească data redactării în jurul anului 65.

Ce?

Primul verset al Evangheliei revelează tema centrală a cărţii: Isus Hristos, Fiul lui Da vid şi Fiul lui Avraam. A pune în evidenţă înrădăcinarea lui Isus, Mesia, în Vechiul Testament, este unul dintre scopurile principale ale cărţii: modul în

care a împlinit Hristos promisiunile legământului făcut de Dumnezeu cu Avraam şi cu David şi profeţiile mesianice ale Scripturii. Este ceea ce subliniază refrenul *„ca să se împlinească Scriptura".* Toate etapele importante ale vieţii Sale au fost prevăzute în Vechiului Testament: naşterea (1.23; 2.6), întoarcerea din Egipt (2.15,18), stabilirea la Nazaret (2.23), misiunea lui Ioan Botezătorul (3.3), locul de activitate (4.15-16), vindecări (8.17), învăţătura în pilde (13.35), arestarea (26.56). Deci nu există o ruptură de Vechiul Testament, ci o continuitate; Isus nu a venit să strice Legea, ci s-o împlinească (5.17). Dacă Isus este Fiul lui David (lucru afirmat de 9 ori în Matei, de numai 3 ori în Marcu şi Luca şi niciodată în Ioan), El este tocmai Regele venit să-Şi

întemeieze împărăţia (menţionată de 51 de ori). Această împărăţie este *„aproape" (4.11),* este spirituală (12.28), dar, într-o zi, se va manifesta şi în mod vizibil, când împăratul Se va aşeza pe *„scaunul de domnie al slavei Sale" (\9.2%;* 25.31, expresie unică în Matei) şi va veni să-i judece pe toţi oamenii (19.28; 24.29-31; 25.31-46; 26.64).

212

Chiar dacă Matei se adresează în primul rând iudeilor, el nu uită antagonismul care L-a opus pe Isus iudaismului oficial din timpul vieţii Sale (5.20-48; 6.5-18; 9.10-17; 12.1-13,34; 15.1-20; 16.1-12; 19.3-9; 21.12-16). Mai marii iudeilor L-au lepădat pe Mesia, dar ei au fost nişte conducători nevrednici (capitolul 23); de aceea, Isus a profeţit că împărăţia va trece în mâinile Nea-

murilor. Matei este singurul care a reprodus cuvintele lui Isus care încheie pilda vierilor: *„împărăţia lui Dumnezeu va ii luată de la voi şi va li dată unui neam care va aduce roadele cuvenite"* (21.43). Este, de asemenea, singurul evanghelist care vorbeşte despre Biserică (16.18; 18.17), cea care avea să preia ştafeta de la
iudaism.
Legile morale şi spirituale ale împărăţiei, precum şi destinaţia ei viitoare, au fost definite de Isus în 5 instrucţiuni" principale, împrejurul cărora şi-a formulat Matei Evanghelia (capitolele 5-7; 10; 13; 18; 23-25).
De ce?
Iudeii din primul veac îşi puneau, înainte de toate, întrebarea următoare: era Isus Mesia cel promis în Scripturi? Matei le demonstrează acest adevăr prin

numeroase citate-argument (de 9 ori mai multe decât în celelalte Evanghelii). Pentru el, istoria poporului lui Dumnezeu din Vechiul Testament este recapitulată în anumite aspecte ale vieţii lui Isus (de exemplu: 2.15, citând Osea 11.1). Scopul lui Matei este cel al oricărui evanghelist: să-i determine pe cititori să creadă că Isus este Mesia, Fiul lui Dumnezeu, şi că, prin credinţa în El, vor primi Viaţa (Ioan 20.31).
Se apreciază că în Iudeea şi în Siria s-au convertit la creştinism, între anii 30 şi 50, câteva zeci de mii de iudei. Mulţi dintre ei au devenit ţinta unor persecuţii consecvente, ca urmare a puternicei opoziţii a căpeteniilor iudaismului, datorită argumentelor lansate de aceştia şi a duşmăniei lor faţă de Isus. Apostolii aii fost nevoiţi să părăsească Ierusalimul. Aceşti iudeo-creştini aveau,

aşadar, nevoie să fie liniştiţi, încurajaţi şi întăriţi în credinţa lor, printr-o evocare autorizată a persoanei, lucrării şi învăţăturii Domnului Isus: Matei trebuia să le arate că minunile făcute de Isus şi împlinirea în El a profeţiilor Vechiului Testament erau

dovezi suficiente despre mesianitatea Lui, tot aşa cum învăţătura Lui era net superioară celei a cărturarilor şi a fariseilor.

Două aspecte ale vieţii lui Isus constituiau puncte nevralgice pentru iudei: naşterea Lui (pe care o considerau ilegitimă) şi scandalul morţii Lui pe cruce. De aceea, Matei stăruie îndelung asupra acestor două episoade şi arată că 6 profeţii ale Vechiului Testament s-au împlinit odată cu ele.

A fost Isus neînţeles şi respins? Moise

însuşi a provocat murmure şi revolta poporului. Odihna pe care le-a oferit-o Mesia (11.28) a fost dobândită de puţini oameni (Mat. 11.28)? Şi Iosua a primit un răspuns foarte slab la oferta referitoare la odihnă. In concluzie, Mesia Se situează pe aceeaşi linie cu oamenii mari ai lui Dumnezeu din vechiul legământ, în conformitate cu suferinţele Robului lui Dumnezeu proorocite de Isaia (Mat.8.17).
Matei nu prezintă aceste argumente apologetice doar pentru îmbărbătarea iudeo-creştinilor, ci ele sunt şi elemente cu care aceştia să răspundă (în sensul indicat în pasajul din 1 Pet.3.15) şi cu care să contraatace, pentru evanghelizarea vechilor lor core-ligionari.
Cum?
Matei respectă, în general, acelaşi cadru

cronologic şi geografic ca celelalte două Evanghelii sinoptice, dar prezintă povestirile şi instrucţiunile lui Isus într-o ordine diferită. Discursurile, pildele şi cuvintele izolate sunt grupate în 5 sau 6 secţiuni (5-7; 10; 13; 18; 23; 24-25), introduse şi încheiate prin nişte formule de tranziţie asemănătoare (7.28; 11.1; 13.53; 19.1; 26.1). Anumite vindecări şi alte minuni sunt, la fel, reunite (8.1-17; 8.23-9.8; 9. 18-34). Alternanţa povestiri-instrucţiuni mărturiseşte grija autorului pentru structura cărţii. S-a mai relevat analogia dintre începutul şi sfârşitul Evangheliei (relatare şi apoi: *Dumnezeu cu noi,* 1.23; *Isus cu noi,* 28.20), dintre prima şi ultima secţiune de învăţătură (două serii lungi de discursuri, întinzându-se pe câte 3 capitole: 5-7; 23-25), dintre a doua şi a patra (capitolele 10 şi 18: instrucţiuni

date apostolilor). A treia secţiune (capitolul 13, pildele împărăţiei) constituie elementul central. Prin urmare, întreaga operă ar fi construită după modelul chiasmului, formă specifică gândirii semite (a, b, c, b, a).
214
Cum Matei destinase Evanghelia sa şi instruirii catehetice, el utilizează procedee destinate să înlesnească memorarea (de 3 ori 14 strămoşi în genealogie, 7 pilde, paralelisme: 7.24-27; 13.53-38; 16.26; repetarea unor formule caracteristice: 8.12; 22.13; 25.30; 13.42-50; 22.1-3; 24.51; 25.30; ritm: 12.22-32). Stilul este concis şi clar.
Planul cărţii Isus, Regele mesianic
1. *Venirea împăratului*
1.1-4.11
a. Genealogia împăratului

1.1-17
b. Naşterea împăratului
1.18-2.23
c. Inaugarea misiunii Sale
3.1-4.11
2. *Proclamarea împărăţiei mesianice*
4.17-16.20
a. Primele activităţi
4.12-25
b. Manifestul împărăţiei - primul discurs 5.1-7.29
1) Cetăţenii împărăţiei
5.1-20
2) Legile împărăţiei
5.21-7.12
3) Criteriile împărăţiei
7.13-27
c. Manifestări ale autorităţii mesianice
8.1-9.34 (vindecări şi minuni)
d. încredinţarea autorităţii de către împărat ambasadorilor Lui - al doilea

discurs 9.35-11.1
1) Pregătirea colaboratorilor Lui
9.35-10.4
2) Misiune
10.5-15
3) Avertismente date colaboratorilor
10.16-11.1
e. Respingerea împăratului
11.2-16.12
1) Nedumeriri şi împotriviri
11.2-12.50
2) Consecinţele respingerii - al treilea discurs: pildele împărăţiei
13.1-53
3) Manifestări ale respingerii împăratului 13.53-14.12 (a)laNazaret
13.54-58 (b) Reacţia lui Irod: moartea lui Ioan Botezătorul
14.1-12
4) Activităţi ale Regelui respins
14.13-36

5) Ostilitatea creşte
15.1-20
215
Pregătirea ucenicilor Regelui lepădat
16.13-20.28
a. Mărturisirea lui Petru şi anunţul referitor la Biserică
16.13-28
b. Schimbarea la faţă
17.1-13
c. Vindecarea unui lunatic
17.14-23
d. Instruirea privind modul de trai în împărăţie:
17.24-20.28
al patrulea discurs
18.1-35
Patimile împăratului
20.28-27.66
a. Recunoscut de 2 orbi
20.29-34

b. Intrarea triumfală în Ierusalim
21.1 -22
c. împăratul este atacat de diferite grupuri 21.23-22.46
d. Contraatacul împăratului
23.1-39
e. A doua venire a împăratului:
24.1-25.46 al cincilea discurs
f. Patimile şi moartea împăratului
26.1-27.66
5. *Glorificarea împăratului*
28.1-20
a. Mormântul gol; împăratul Se arată femeilor 28.1-10
b. Reacţia vrăjmaşilor
28.11-15
c. împăratul da ordinul de misiune
28.16-20
MARCU
începând din secolul XIX, această Evanghelie s-a bucurat de o favoare

specială; considerată de mulţi teologi ca fiind prima în ordinea redactării, ea stabileşte, mai bine decât celelalte, primul contact cu Evanghelia şi cu Persoana lui Hristos, pe care îl prezintă, în acelaşi timp, ca un om de acţiune şi ca Fiul lui Dumnezeu şi Mântuitorul omenirii.

Cine?

Scrierea nu poartă numele autorului, dar tradiţia o atribuie lui Ioan Marcu (Ioan era numele iudeu, iar Marcus - numele latin), vărul lui Barnaba (Col.4.10), însoţitor al lui Pavel (Fapt. 12.25; 2 Tim.4.11) şi al lui Petru (1 Pet.5.13). Acesta din urmă îl numeşte *„fiu",* în acelaşi sens în care Pavel a aplicat acest termen pentru Timotei.

Papias, un discipol al apostolilor (70-150), ne spune că Marcu „a devenit secretarul lui Petru; el a scris toate

lucrurile pe care şi le-a amintit, fie lucruri spuse, fie lucruri făcute", urmărind „să nu omită nimic din cele auzite şi să nu le denatureze absolut deloc" (citat de Eusebiu, „H.E." 3.3-9.15). Irineu („Adv. Haer", 3.1.1) şi toată tradiţia ulterioară confirmă această mărturie.

Atribuirea acestei scrieri lui Marcu nu a fost niciodată pusă la îndoială în mod serios, pentru că Marcu, deşi nu a fost el însuşi un apostol, a redactat Evanghelia sub autoritatea lui Petru. Multe detalii dovedesc lucrul acesta: caracteristici care trădează existenţa unui martor ocular (1.29-31; 4.34b; 6.13,52,56; 9.10; 10.10; 11.20), expresii aramaice rostite de Isus, care nu figurează în ce-lelalte Evanghelii (expresii pe care Petru le-a redat în predicile sale: 5.41; 7.11,34; 14.36), unele episoade care l-ar

avantaja pe Petru sunt omise (vezi Mat. 14.28-33; 16.17-19; 17.24-27), în timp ce unele care nu-i fac cinste sunt menţionate (8.33; 9.5-6; 14.29-31, 66-72), toate acestea fiind dovezi ale umilinţei apostolului şi ale transformării caracterului său.

217

Numeroşi interpreţi văd în istoria tânărului care a fugit cu prilejul arestării lui Isus (14.51-52) o amintire personală a lui Marcu.

Cui?

Clement din Alexandria afirmă că Marcu şi-a scris Evanghelia la Roma, la cererea unora dintre ascultătorii lui Petru. Apostolul nu s-ar fi opus acestei rugăminţi, dar nici nu i-ar fi acordat un sprijin important. Examinând textul acestei Evanghelii, ne putem da seama că destinatarii ei trebuie să fi fost păgâni

convertiţi, pentru că autorul traduce pentru ei expresii aramaice sau ebraice pe care cititorii evrei le-ar fi înţeles (3.17; 5.41; 7.11,34; 14.36; 15.22,34), le dă explicaţii referitoare la unele obiceiuri evreieşti (2.26; 7.3-4; 9.43; 12.42; 14.12; 15.22). în schimb, conţine puţine citate din Vechiul Testament, nici o menţiune referitoare la Legea lui Moise şi la relaţia dintre aceasta şi noul legământ (Mat.5.17-19; 19.9), nici recomandarea lui Isus către ucenici de a nu merge la păgâni (Mat. 10.5), puţin interes pentru împlinirea profeţiilor, pentru discuţiile purtate de Isus cu cărturarii.

Menţionarea romanilor ca primi destinatari ai Evangheliei este confirmată de cuvintele latine puse în locul unor termeni greceşti de ceilalţi evanghelişti („legio", 5.9; „speculator",

6.27; „quadrans", 12.42; „praetorium", 15.16; „centurio", 15.39,44,45).
Romanii sunt prezentaţi pe o poziţie de neutralitate (12.17; 15.1-10), chiar favorabilă (15.39). Simon din Cirena este identificat ca fiind *„tatăl lui Alexandru şi al lui Ruf*(15.21); or, noi ştim că Ruf era membru al bisericii din Roma (Rom. 16.13).
Este posibil ca această Evanghelie să-i fi vizat pe creştinii ameninţaţi de persecuţii, dat fiind accentul pus pe problema suferinţei (vezi la „De ce?").
Unde?
După cum am văzut, Clement din Alexandria (confirmat de Ireneu şi de cvasiunanimitatea tradiţiei) situează locul redactării Evangheliei la Roma. în 1 Petru 5.13 este menţionată prezenţa lui Marcu alături de Petru la „Babilon", dar majoritatea specialiştilor consideră

că acest nume este o criptogramă pentru Roma,

adică o denumire simbolică, menită să deruteze spionii imperiali, dacă aceştia ar fi pus mâna pe manuscris. Dacă Evanghelia lui Marcu a fost difuzată din Roma, aceasta ar fi o explicaţie pentru rapida ei răspândire în toate bisericile de atunci.

Când?

Mărturiile Părinţilor Bisericii nu sunt suficient de clare în privinţa aceasta; unii situează redactarea Evangheliei în timpul vieţii lui Petru, alţii la scurt timp după moartea acestuia. Petru nu a venit la Roma înainte de anul 63 şi a murit ca martir în anul 64. Deci data probabilă a scrierii cărţii se situează între anii 64 şi 68. Cei care propun o dată mai veche, o fac pentru a nu întârzia prea mult data

redactării Evangheliilor lui Matei şi Luca, care, cred ei, sunt dependente de cea a lui Marcu. Cei ce împing data redactării după anii 70 apreciază că proorocia atât de precisă referitoare la distrugerea Ierusalimului nu a putut fi formulată decât după ce a avut loc evenimentul. Dar cei ce nu sunt legaţi de nici una dintre aceste supoziţii nu au nici un motiv să.refuze data tradiţională (64-68).

Ce?

Primele cuvinte ale Evangheliei după Marcu conţin, într-un fel, însuşi programul ei: *„începutulEvangheliei lui Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu"*. Ultima mărturie omenească din cuprinsul cărţii, ca un ecou al acestei expresii, este exclamaţia unui roman: *„Cu adevărat, omul acesta era Fiul lui Dumnezeu*.'"(15.39). De-a lungul cărţii,

divinitatea lui Isus este atestată de Tatăl (1.11; 9.7), de El însuşi (12.1-11; 13.32; 14.61-62) şi de demoni (1.24; 3.11; 5.7). Autoritatea Lui asupra forţelor naturii (4.35-41), precum şi asupra bolilor şi amorţii (1.32-34; 2.11-12; 5.21-43), esteo dovadă clară în privinţa aceasta.

Şi totuşi, Isus este om în adevăratul sens al cuvântului, simţind oboseala şi foamea (4.38; 6.31; 11.12), confruntat cu dezamăgiri (8.12), mânie (3.5; 10.14; 11.15-17), tristeţe (14.34), mirare (6.6). El este plin de milă faţă de mulţimi (1.41; 6.34; 8.2), manifestă interes pentru copii (9.36; 10.14-16), pentru natură (4.1-20, 26-32) şi pentru viaţa cotidiană a compatrioţilor Lui (2.18-22; 4.21).

El simte adesea nevoia de a Se retrage

în singurătate, pentru a întreţine comuniunea cu Tatăl (1.35,46; 3.7; 6.30-32; 7.24; 8.27; 9.2; 11.11,19). El este Fiul lui Dumnezeu şi Fiul omului (13.26; 14.62), venit nu pentru a I se sluji, ci pentru ca El însuşi să slujească şi să-Şi dea viaţa ca răscumpărare pentru mulţi (10.45).

Aceste cuvinte constituie un fel de rezumat al întregii Evanghelii: Isus este Robul care suferă, vestit în Isaia 53, venit pentru a fi Mântuitorul lumii, plătind cu viaţa Lui izbăvirea noastră din robia păcatului. Umbra crucii planează de la început asupra lucrării Sale (2.20) şi se profilează în mai multe rânduri (3.6; 8.31; 9.31; 10.33-34; 12.12; 14.1-2; 15.10).

Ştiind bine că speranţele mesianice ale contemporanilor Săi sunt înţesate cu numeroase idei false, El impune tăcere

oamenilor şi demonilor care au recunoscut în El pe Mesia, cel puţin în prima parte a lucrării Lui (1.34,44; 3.12; 7.36,37; 8.26,30; 9.9). De asemenea, reacţiile pe care le stârneşte sunt dintre cele mai diverse (Marcu le notează cu mare atenţie): uimire (1.22,27; 2.12; 3.37; 5.20; 6.2; 7.37), critică (2.7), teamă (4.41, 5.17), necredinţă (6.6; 8.12), ură (14.1), dar şi atracţie irezistibilă (1.37; 6.33,55; 8.1; 10.1), laudă (2.12), admiraţie: *„Toate le face de minune" {131).* Aceste două feluri de reacţii le anticipează pe cele ce vor fi determinate de mesajul Lui în întregul Imperiul Roman, fie că acesta este transmis pe cale orală, de Petru, sau în scris, de Marcu: cititorul să ştie să tragă învăţătura corespunzătoare şi să-şi aleagă partea cea bună!

De ce?

A-L prezenta pe Isus ca Mântuitor şi Domn şi a-i determina pe cititori să creadă în El este scopul întregii Evanghelii. Adresân-du-se romanilor, Marcu subliniază semnificaţia acestei mântuiri destinate *„tuturor Neamurilor"* (11.17; 13.10). Particularitatea acestei Evanghelii este de a atrage atenţia mai mult asupra a ceea ce a făcut, decât a ceea ce a spus Isus: lucrările Lui demonstrează că El este Fiul lai Dumnezeu. Marcu relatează 18 minuni (dintre care două sunt inedite) şi numai 4 pilde. El nu-şi consumă timpul pentru a retrasa genealogia lui Isus, pentru a povesti evenimentele legate de naşterea Lui, pentru a-I rezuma discursurile, ci-L

prezintă în plină acţiune, vindecând bolnavii, alungând demonii, înmulţind pâinile pentru a sătura mulţimile. El

relatează de două ori că Isus era atât de ocupat încât nu avea timp nici să mănânce (3.20; 6.31; notaţii care apar numai la Marcu).
Totodată, el nu uită să-L prezinte pe Isus ca învăţător: de 39 de ori îi aplică termeni specifici acestei calităţi. în această învăţătură, un aspect important îl prezintă problema suferinţei: Isus a fost slujitorul celor aflaţi în suferinţă, iar ucenicii Lui vor trebui să calce pe urmele Sale (8.34-35). Legătura dintre suferinţă şi calitatea de ucenic şi este subliniată cu putere în toată Evanghelia (1.12,13; 3.22,30; 8.34-38; 10.30,33-34,45; 13.8-13). De ce? Dacă Marcu şi-a scris Evanghelia în anii 65-68, la Roma, motivul este evident: pentru a-i pregăti pe creştini să accepte ideea suferinţei, legată de mărturisirea lor de credinţă în Hristos, *„omul durerii,*

obişnuit cu suferinţa". Dacă a redactat Evanghelia în preajma marii persecuţii a lui Nero (64), trebuie să fi avut destulă intuiţie şi să fi deţinut suficiente informaţii despre ceea ce se petrecea în jurul lui şi în lume pentru a putea să prevadă furtuna care se pregătea. Nu şi-a scris şi Petru epistolele înainte de anul 64 mai ales pentru a-i îndemna pe creştini să rămână statornici în încercări? în felul ei, Evanghelia după Marcu vine să completeze aceste epistole, astfel încât creştinii *„să nu se mire de încercarea de foc care a venit peste ei" ca. „de ceva ciudat" {* Pet.4.12); *„Hristos, de asemenea, a suferit"* (3.18) *„şi v-a lăsat o pildă ca să călcaţi pe urmele Lui"* (2.21). Şi Marcu dezvoltă acest gând, împlinind dorinţa învăţătorului său, pentru ca, după plecarea lui, cei ce sunt părtaşi aceleiaşi

credinţe (2 Pet.1.1) să-şi poată aduce aminte de aceste lucruri (2 Pet.1.15).
Cum?
într-un stil alert, apropiat mai degrabă de stilul oral, Marcu transcrie fidel mărturia pe care Petru o dădea despre învăţătorul lui. Prin intermediul unor fraze scurte, a unui vocabular simplu, prin absenţa unor nuanţe subtile, prin numeroşii *Jndată",* descoperim caracterul lui Petru: totdeauna direct şi cinstit, şi, în acelaşi timp, transformat prin harul Mântuitorului său. Se trece brusc de la un episod la altul, prezentul istoric alternează cu trecutul, conjuncţia „^/'ieagă relatările una de alta, fără a putea găsi întot-

deauna o anumită legătură logică între ele. Drama se desfăşoară inexorabil, fără poticneli, spre rezolvarea finală,

astfel încât s-a putut întrezări pe tot parcursul Evangheliei o introducere la marea epopee a Patimilor.
Cartea poate fi împărţită după diferitele etape geografice: pregătirea (1.1-13), misiunea în Galileea (1.14-9.50), în Pereea (10.1-52), în Iudeea (11.1-13.37), Patimile (14.1-15.47) şi învierea (16.1-20).
De asemenea, se poate structura cartea în jurul Persoanei Slujitorului.

Prezentarea Slujitorului	1.1-2.12
a. înainte-mergătorul Lui	1.1-8
b. Botezul Lui	1.9-11
c. Ispitirea Lui	1.12-13
d. Misiunea Lui	1.14-2.12

împotriviri faţă de Slujitor	2.13-8.26
a. împotrivirea iniţială	2.13-3.35
b. Pildele Slujitorului	4.1-34
c. Minunile Slujitorului	4.35-5.43
d. împotrivire crescândă	6.1-8.26
Calificativele Slujitorului	8.27-10.52
a. *„Tu eştiHristosul"*	8.27-33
b. Ce implicaţii are aceasta pentru ucenici	8.34-9.1
c. Schimbarea la faţă a Slujitorului	9.2-13

d. Lucrarea de izbăvire	9.14-29
e. Instrucţiuni date ucenicilor	9.30-10.45
f. Vindecare	10.46-52
Respingerea Slujitorului	11.1-15.47
a. Regele-Slujitor	11.1-19
b. învăţătură despre rugăciune	11.20-26
c. împotrivirea căpeteniilor	11.27-12.44
d. Viitorul Slujitorului	13.1-37
e. Patimile	14.1-

Slujitorului	15.47
Destinaţia Finală	16.1-20
a. învierea	16.1-8
b. Apariţii ale Celui înviat	16.9-18
c. înălţarea	16.19-20

LUCA

Cea de-a treia Evanghelie este prima parte a unei opere scrise în două volume: „Evanghelie _ Faptele Apostolilor", dedicată aceluiaşi personaj, Teofil, pentru a întări credinţa acestuia şi, prin intermediul lui, a greco-romanilor culţi care se interesau de creştinism.

Cine?

Autorul nu îşi menţionează numele. El

ni se prezintă ca fiind un om care a beneficiat de o vastă cultură ştiinţifică şi literară, un bun cunoscător al Vechiului Testament grecesc şi al literaturii greceşti clasice (Herodot, Thucidide, Polibe). El numără, printre cunoştinţele sale, un om de o înaltă poziţie socială (Teofil). Fiind un creştin de origine păgână, el se arată puţin interesat de chestiunile iudaice specifice; pentru el, ebraica este *„limba* /or"(Fapt. 1.19). Dar el manifestă mult interes pentru oraşe şi pentru mare, menţionate foarte puţin în scrierile iudeilor.
Identitatea autorului celei de-a treia Evanghelie şi a cărţii Faptelor Apostolilor a fost amplu demonstrată (vocabular, stil, teme comune), în prezent ea fiind admisă de toţi specialiştii. Cum un anumit număr de capitole din Faptele Apostolilor, având

acelaşi stil ca restul cărţii, au fost redactate la persoana întâi plural (vezi introducerea la cartea Faptele Apostolilor), aceasta face ca autorul lor să apară drept unul dintre însoţitorii apostolului Pavel. Dintre colaboratorii lui Pavel, numai Dima, Tit şi Luca nu sunt numiţi în Faptele Apostolilor. Dima 1-a părăsit pe apostol (2 Tim.4.10), Tit 1-a însoţit începând cu a doua călătorie la Ierusalim (Gal.2.1-10). Dacă el ar fi fost autorul cărţii Faptele Apostolilor, pronumele *„noi"ar* fi apărut mai devreme. Pe de altă parte, el era mai cunoscut decât Luca şi, dacă opera ar fi fost scrisă de el, nu ar fi fost atribuită unui personaj mai puţin cunoscut. Deci, prin eliminare, nu rămâne decât Luca. Acesta ne este cunoscut din epistolele lui Pavel. în Col.4.14, apostolul îl numeşte *„doctorul*

preaiubit". Comparând acest verset cu versetul 11, observăm

faptul că el era un creştin dintre Neamuri. în Filim.24, Pavel îl numeşte tovarăş de lucru, iar în 2 Timotei 4.11 se arată că era singurul creştin care a rămas cu el în timpul celei de a doua întemniţări la Roma. Din fragmentele care au pronumele „/?o/"rezultă că Luca s-a alăturat echipei apostolice la Troa şi a lucrat cu Pavel la Filipi, unde a rămas până la cea de-a treia călătorie misionară. De aici îl reia apostolul Pavel, când se întoarce la Ierusalim. în timpul celor doi ani de captivitate la Cezareea, Luca rămâne în regiunea respectivă, apoi îl însoţeşte pe Pavel până la Roma.

Deja începând din secolul II, tradiţia post-apostolică din toate colţurile lumii

creştine din acea vreme este unanimă în a atribui această scriere lui Luca (Fragmentul de Muratori, Prologul antimar-cionit, Irineu, Tertulian, Origen, Eusebiu, Ieronim). Aceeaşi remarcă valabilă şi pentru Marcu: o asemenea atribuire era pe deplin verosimilă, pentru că Luca nu era nici apostol, nici martor ocular, deci nici nu avea un titlu pentru a fi ales ca redactor al unei cărţi canonice.
Alegerea termenilor folosiţi dovedeşte formarea medicală a autorului. Numeroşi autori (W.K.Hobart, Harnack, Zahn) au comparat vocabularul lui Luca cu cel al operelor scrise de alţi medici greci (Hipocrat, Galien, Doscoride) şi au găsit 400 de termeni comuni. Deşi rezultatele cercetătorilor au fost parţial contestate (de H.J.Cadbury), tot rămân vreo 40 de expresii medicale specifice

care apar numai în Evanghelia lui Luca, unele detalii clinice relevate în anumite cazuri de vindecări, care nu sunt menţionate de ceilalţi evanghelişti (de exemplu: 8.26-36), o indulgenţă mai mare pentru doctori (cp.Luc.8.43 cu Mat.5.26) şi un interes aparte pentru cei suferinzi (cp.relatările din Luc.4.38; 5.12; 6.6; 8.43-44; 8.55; 9.38-42; 22.50-51 cu paralele lor din Marc.1.30,40; 3.1; 5.26,29,42; 9.17-27; 14.47).

Conform Prologului antimarcionit, datând din anii 175-180, Luca ar fi fost originar din Antiohia. într-adevăr, se poate observa că el manifesta un interes aparte pentru acest oraş (vezi Fapt.6.5; 11.19-27; 13.1-3; 14.26-28; 15.1,2,22,30-40; 18.22,23).

Cui?

Opera este dedicată *„prea alesului Teofil",* un titlu atribuit în Fapt.23.26;

24.3 şi 26.25 guvernatorilor romani ai Iudeii, titlu

acordat în altă parte unor personaje foarte bogate şi foarte influente; potrivit relatărilor unor istorici, acest titlu îi caracteriza iniţial pe membrii ordinului ecvestru de la Roma. Luca îi scrie lui Teofil *ca să poată constata că învăţăturile primite prin viu grai sunt întru totul vrednice de încredere* (1.4, literal: *„săpoată cunoaşte astfel temeinicia învăţăturilor* - sau a informaţiilor - *primite prin viu grai").* Teofil era deja creştin? Nu putem să fim siguri de acest lucru. Unii teologi sunt de părere că el s-a convertit prin citirea Evangheliei, pentru că Luca renunţă la titlul oficial în cea de-a doua carte a sa, aşa cum se întâmpla de fiecare dată când cineva se adresa unui creştin.

Oricare ar fi situaţia, un lucru este sigur: Luca avea în vedere nu numai persoana căreia îi dedicase opera, dar şi grecii şi romanii cultivaţi cărora urma să le parvină cărţile sale prin intermediul lui Teofil. într-adevăr, după obiceiul vremii, persoana căreia i se dedica o carte îi asigura prima difuzare, poruncind copierea ei de către sclavii-scribi pentru cei ce ascultaseră prima lectură, lucru pe care aceştia îl făceau, la rândul lor, pentru prietenii lor. în perspectiva aceasta, scrierea lui Luca îi viza atât pe creştinii proaspăt convertiţi, cât şi pe cei ce erau interesaţi de creştinism şi doreau să afle mai multe lucruri despre acesta.
Destinatarii erau, în mod sigur, păgânii ce trăiau departe de Iudeea, cărora autorul trebuia să le explice până şi cele mai mici detalii geografice ale Ţării

Sfinte (1.26; 4.31; 8.26; 21.37; 23.51; 24.13), obiceiurile evreieşti (22.1), termenii aramaici sau ebraici conţinuţi în celelalte Evanghelii (rabin, osana, Golgota). S-a mai remarcat că citatele din Vechiul Testament se găseau îndeosebi în cuvintele lui Isus sau ale interlocutorilor Lui. Pentru a permite cititorilor să situeze în timp evenimentele descrise, Luca le leagă de istoria profană (2.1; 3.1).

Aşadar, scrierea lui vizează aceiaşi destinatari ca Evanghelia lui Marcu, la un nivel social şi cultural mai ridicat.

Când?

Data redactării Evangheliei este legată de cea a cărţii Faptele Apostolilor, de care nu ar trebui separată mai mult de câteva luni, până la cel mult un an sau doi. Citate din Evanghelia după Luca şi din Faptele Apostolilor aflate în

de la sfârşitul secolului întâi şi începutul secolului II exclud datele de redactare târzii propuse de unii teologi. De altfel, exactitatea anumitor detalii istorice (numele şi titlul unor magistraţi romani) nu se explică decât prin faptul că autorul era contemporan cu evenimentele relatate. Omiterea împlinirii profeţiei referitoare la căderea Ierusalimului şi la incendierea Templului (Luc.21.6,20-24) ar fi de-a dreptul uimitoare, după anul 70, din partea unui autor care a menţionat împlinirea altor proorocii mai puţin importante (Fapt.l 1.21-28; 21.11). Sfârşitul brusc al cărţii Faptele Apostolilor, în care nu sunt menţionate nici moartea lui Pavel, nici măcar rezultatul procesului său, conduce un

important număr de teologi să dateze redactarea celor două cărţi la începutul anilor 60, în orice caz înainte de sfârşitul procesului: nici un eveniment ulterior nu este menţionat, profeţia lui Pavel făcută în auzul bătrânilor din Efes (Fapt.20.25), dezminţită de fapte (vezi introducerea la Epistolele pastorale), nu este atenuată de nici o remarcă. Din această tăcere se poate deduce că, din moment ce autorul Faptelor nu a spus nimic despre cele ce s-au petrecut după cei *„doi ani întregi"* în cursul cărora Pavel a stat într-o casă luată cu chirie la Roma, înseamnă că nu a ştiut nimic. Unii teologi cred chiar că scrierea lui Luca, adresată unui înalt personaj roman, ar fi putut eventual influenţa favorabil pe unul sau altul dintre prietenii destinatarului acesteia, care ar fi avut acces la tribunalul imperial.

Aceste diferite consideraţii determină datarea cărţilor lui Luca prin anii 62-63, Evanghelia fiind deja schiţată sau poate chiar redactată în timpul captivităţii apostolului la Cezareea, în 58-59.
Cei ce consideră că Evanghelia lui Luca depinde de cea a lui Marcu dau înapoi data cel puţin către sfârşitul anilor 60. Dar, chiar dacă această dependenţă ar fi fost dovedită, un interval lung între cele două scrieri nu ar fi neapărat necesar, pentru că Luca şi Marcu se aflau împreună la Roma, în aceeaşi perioadă, astfel şi-ar fi putut confrunta schiţele.
Unde?
Locul redactării cel mai adesea citat de tradiţie este Roma. Alţi teologi opinează pentru Antiohia, Efes sau Corint. Un lucru

rămâne sigur: Luca şi-a „editat"

Evanghelia în afara Israelului. Dacă se optează pentru o dată cuprinsă în prima parte a anului 60, Roma se impune.
Ce?
Aproape o jumătate din conţinutul acestei Evanghelii nu apare nici în Matei, nici în Marcu (6 dintre cele 20 de minuni, 19 dintre cele 35 de pilde ale lui Isus, relatări despre copilăria Lui, secţiuni ca: 6.20-8.3; 9.51-18.14). Aceasta dovedeşte că Luca a beneficiat de surse suplimentare de informaţie în comparaţie cu ceilalţi evanghelişti. El a putut să culeagă informaţiile direct de la martori oculari ai evenimentelor relatate, martori care mai locuiau încă în Israel. într-adevăr, în cursul celor 2 ani de captivitate a apostolului Pavel la Cezareea, Luca se afla la câteva ceasuri de Galileea, precum şi de ludeea. în plus, el însuşi ne spune că a consultat o

serie de documente scrise (1.2): povestiri izolate sau culegeri ale cuvintelor lui Hristos.
Acolo unde istorisirea lui este paralelă cu celelalte două Evanghelii sinoptice, el a pus propria amprentă pe tradiţia care i-a parvenit: un interes mai scăzut pentru idei şi mai pronunţat pentru persoane, pentru săraci (1.53; 2.7,8,24; 4.18; 6.20,21; 7.22; 16. 20,23) şi, în special, pentru femei (1.24-56; 2.36-38; 7.11-18,36-50; 8.1-3; 10.38-42; 13.10-13; 23.27-31; 24.1-11), pentru viaţa casnică(masa: 7.36; 10.38-42; 11.37; 14.1; 15.2; 19.1-10; 24.29-31; detalii despre viaţa cotidiană în pilde: 5.36; 10.35; 11.5-8; 13.21; 15.8; 17.7-9), pentru umanitatea lui Isus, Căruia îi retra-seazăviaţa, pornind de la naştere şi copilărie, omul desăvârşit care împărtăşeşte viaţa socială a

contemporanilor Săi (7.34-36; 10.38^12; 11.37; 14.1-24; 19.1-10), neavând unde să-Şi pună capul (9.58), plângând pentru Ierusalim (13.34; 19.4), cunoscând o agonie de atât de mare, încât sudoarea îi curgea pe pământ asemenea unor mari picături de sânge (22.44).

în povestiri, Luca a subliniat interesul lui Isus pentru cei nefericiţi: săraci şi necăjiţi (6.20-26; 7.11-17; 12.32; 14.15-24; 19.1-10); pentru cei dispreţuiţi: cerşetorii (16.18-31), vameşii (18.9-14), samaritenii (10.25-37; 17.11-19). Cuvintele adresate bogaţilor care se încredeau în averile lor (12.21) sunt mai dure decât în

celelalte Evanghelii (1.52,53; 6.24,25; 12.13-21; 14.13-14; 16.25). Pentru Luca, cuvintele din Isaia 61.1-2, citate

de Isus în sinagoga din Nazaret (4.18), sunt un rezumat al activităţii Sale: El a venit să vestească *„săiacilor Evanghelia",* să-i tămăduiască *„pe cei cu inima zdrobită",* să propovăduiască *‚fobilorde războislobozirea ",* să dea *„drumul celor apăsaţi".* In relatarea fericirilor, fericiţi sunt cei săraci, cei flămânzi, cei necăjiţi şi cei prigoniţi (6.20-23). Pentru ei, Evanghelia este un mesaj de bucurie (1.46-55; 1.67-69; 2.14, 29-32; 15.5,9,25,32; 24.52-53). Să amintim şi numeroasele menţiuni referitoare la Duhul Sfânt (1.15,41,67; 2.25-35; 4.1,14,18; 10.21; 12.12) şi la rugăciune (1.10,46-55; 3.21; 5.16; 6.12; 9.18-22,29; 10.17-21; 11.1; 22.39-46; 23.31-32,34,46; şi cele două pilde despre rugăciune care apar numai în Luca:18.1-8,8-14).
De ce?

Luca însuşi ne indică scopul principal, în prologul Evangheliei: să prezinte istoria lui Isus în aşa fel încât să arate semnificaţia şi valoarea ei: El era cu adevărat Mântuitorul tuturor oamenilor. Cuvintele „Mântuitor" şi „mântuire" apar aici mai des decât în oricare altă Evanghelie (de 6 ori: 1.47,69,71,77; 2.11,30, spre deosebire de Ioan, unde apar numai de două ori): El este *„lumina care să lumineze neamurile"*(2.32), *„orice făptură va vedeamân-tuirea lui Dumnezeu "(3.6).* Mântuirea aceasta nu este doar pentru iudei. Numai Luca menţionează pilda samariteanului milostiv (10.25-37), cuvintele lui Isus referitoare la văduva din Sarepta Sidonului şi la Naaman, sirianul, care au beneficiat de îndurarea Iui Dumnezeu (4.25-27). împărăţia lui Dumnezeu este pentru neamuri (7.9;

10.1; 13.29; 21.24), ca şi pentru iudei (1. 33,54,68-79; 2.10), vameşi şi păcătoşi (3.12,13; 5.27-32; 7.37-50; 15.1-2; 18.9-14; 19.2-10; 23.43), precum şi oamenilor respectabili (7.36; 11.37; 14.1). Şi aceasta *„pentru că Fiul omului a venit să caute şi să mântuiască ce era pierdut"*(19.10). Această mântuire s-a realizat prin moartea lui Isus la cruce. în capitolele 9.51-18.14, Luca subliniază importanţa Ierusalimului, spre care Isus Se îndreaptă de bunăvoie, ştiind ce-L aşteaptă acolo: El dorea să răscumpere omenirea, îndeplinind profeţiile Scripturii în privinţa aceasta (24. 26-27, 44-47).

Luca trebuie să fi întâlnit mulţi greci şi romani cultivaţi, care aspirau la o religie universală, care să satisfacă nevoile

profunde ale omenirii. El însuşi era unul dintre aceştia şi găsise în credinţa predicată de Pavel răspuns la toate întrebările sale. Acum, dorinţa
Ilui este să traducă acest mesaj într-o formă literară acceptabilă pentru acest public, deci să-i evanghelizeze pe aceşti oameni (acest termen, „a evangheliza", îi este specific lui Luca: 1.19; 2.10 şi caracterizează propovăduirea lui Isus 4.18,43; 7.22, precum şi pe cea a Bisericii primare: Fapt.5.42; 8.4). în plus, pentru a înlătura un eventual obstacol ivit în calea credinţei, Luca arată că creştinismul nu este nici superstiţie, nici religie politică subversivă: de trei ori Pilat proclamă că Isus este nevinovat (23.4,14,22) şi, dacă în cele din urmă L-a dat în mâinile iudeilor pentru a fi răstignit, a fâcut-o ca o concesie pentru aceştia. Acest scop

suplimentar al evanghelistului devine mai evident în a doua carte a sa (vezi introducerea la cartea Faptele Apostolilor).
Dacă Luca vrea să evanghelizeze şi să întărească credinţa noilor convertiţi, el urmăreşte şi să pună în mâna creştinilor fapte şi argumente pentru ca ei să poată să transmită, la rândul lor, mesajul eliberator.
Cum?
Cărţile lui Luca sunt scrise în greaca cea mai bună din tot Noul Testament. Totuşi, în unele pasaje, limbajul este mai puţin elegant decât cel al lui Marcu şi se remarcă unele întorsături de limbaj care amintesc de limbile semite. Oare a imitat Luca, în mod conştient, stilul autorilor Septuagintei, ori s-a lăsat influenţat de limba documentelor folosite ca surse de informare? Dacă

Luca era originar din Antiohia, ar fi fost uşor pentru el să înţeleagă siriana. Deci nu întâmpina nici o dificultate în a citi sau a reproduce scrieri aramaice.

Planul cărţii

1. *Prolog*
2. *Venirea Mântuitorului*

a. Vestirea

b. Naşterea

229

1.1-4

1.5-2.52

1.5-56

1.57-2.20

c. Aducerea la Templu

d. Copilăria

2.21-38 2.39-52

Proclamarea mântuirii	3.1-21.38
a. Lucrarea în	3.1-

Galileea	9.50
1) Lucrarea lui Ioan Botezătorul	3.1-20
2) Pregătirea Mântuitorului (botez, genealogie, ispitire)	3.21-4.13
3) Proclamarea mântuirii în Galileea	4.14-5.16
4) Controverse cu autorităţile iudaice	5.17-6.11
5) Alegerea, pregătirea şi trimiterea ucenicilor	6.12-9.50
b. în drum spre	9.51-

Ierusalim	19.28
1) împotrivirea creşte	9.51-11.54
2) Frunţile se încruntă	12.1-13.30
3) Mântuitorul şi fariseii	14.1-16.31
a) fariseii	
b) Mântuitorul	
c) fariseii	
4) Lupta împotriva necredinţei	17.1-18.30
5) Perspective de viitor	18.31-19.28

c. Mântuitorul la Ierusalim 19.29-21.38

1) Intrarea solemnă în oraş şi curăţirea Templului 19.29-46

2) Tensiuni crescânde 19.47-20.47

3) Contraatacul lui Isus 21.1-38

4. *Moartea şi învierea Mântuitorului* 22.1-24.53

a. Suferinţele Mântuitorului 22.1-23.56

1) Complot împotriva Mântuitorului 22.1-6

2) Ultimul Paşti
22.7-38
3) Drumul sacrificiului
22.39-62
4) Mântuitorul dat în mâinile oamenilor
22.63-23.25
5) Răstignirea şi îngroparea
23.26-56
b. Triumful Mântuitorului
24.1-53
1) învierea
24.1-12
2) *„£1S-a arătat viu"*
24.13-53

IOAN

Apostolul Ioan, *„ucenicul pe care-1iubea Isus"*(13.23; 19.26; 20.2; 21.7,20). Evanghelia ne permite să-l identificăm pe autorul ei ca fiind un iudeu care cunoştea foarte bine opiniile

(1.21; 4.9,25, 27; 7.15,35,40-44,49; 9.2; 12.35) şi obiceiurile iudeilor (2.1-10; 7. 22,37,38; 11.17-44; 18.28,31), a căror viaţă religioasă era puternic înrădăcinată în rânduielile Vechiului Testament (3.14; 5.46; 6.32,35; 7.37; 8.56; 10.35). El a trăit în Iudeea, a cărei geografie o cunoştea foarte bine (1.28; 2.12; 4.46; 5.2; 6.19; 8.20; 9.7; 12.1) şi a fost martor al evenimentelor pe care le relatează (1.28,35-51; 2.6; 3.23; 4.46-54; 5.14; 6.9,19; 10.40-42; 13.1-20; 18.15-27; 21.1-14), inclusiv la cele la care au participat numai ucenicii (1.19-34; capitolele 4 şi 6; 7.9,12). El cunoştea gândurile şi sentimentele acestora (2.11,17,22; 4.27; 6.19,60; 12.16; 13.22,28), precum şi pe cele ale Domnului (2.24-25; 4.1; 5.6; 6.6,15,64; 7.1; 11.33; 13.1,3,11,21; 16.10; 18.4; 19.28). Cum Ioan este singurul dintre

apostoli al cărui nume nu apare în textul acestei Evanghelii, putem fi convinşi că el este autorul ei (vezi şi 1.14; 19.35; 21.24).

Tradiţia creştină este unanimă în a-i atribui lui Ioan redactarea celei de-a patra Evanghelii. în secolul II, Irineu din Lyon a spus: „Ioan, ucenicul Domnului, cel ce şi-a culcat capul pe pieptul Lui, şi-a publicat Evanghelia în timp ce se afla în Efes" (‚Adv. Haer" 3; 1.1). El deţine această informaţie de la Policarp, care fusese un discipol al lui Ioan.

Când?

Data redactării acestei cărţi a fost fixată, în general, către sfârşitul primului secol. Mulţi teologi consideră că Ioan a scris Evanghelia cu scopul de a le completa pe celelalte 3. Câteva fragmente de papirus, conţinând versete din

Evanghelia lui Ioan, au fost descoperite în Egiptul de Jos. Unul dintre ele a fost datat în anii 125-150. Deci Evanghelia era deja cunoscută şi răspândită în această ţară la începutul secolului II.
231
Unde?
Tradiţia veche este cvasiunanimă în a numi Efesul ca loc al redactării cărţii.
Ce?
Evanghelia aceasta nu ne relatează toată viaţa lui Isus, dar „este cea care ne relatează cel mai bine atât caracterul intim, cât şi divinitatea lui Isus Hristos" (R.Pache). Ea relatează unele episoade şi un număr de 8 minuni, alese pentru valoarea lor de *„semne"* (2.1-11; 4.46-50; 5.1-9; 6.1-14,16-21; 9.1-7; 11.17-44; 21.1-14). Adesea, Ioan ataşează minunii respective un discurs al lui Isus, care îi dă interpretarea corespunzătoare

(capitolul 6) sau care îi prezintă consecinţele (capitolele 9,10). In aceste cuvântări, Isus Se prezintă ca fiind Pâinea vieţii (6.35), Lumina lumii (8.12), Uşa (10.9), Păstorul cel bun (10.11), învierea şi Viaţa (11.25), Calea, Adevărul şi Viaţa (14.6), adevărata Viţă (15.1-10). La aceste 7*, Jiu sunt"trebuie* adăugată declaraţia capitală din 8.58: *„Jtfai înainte ca să se nască Avraam, sunt Eu".* O jumătate dintre discursurile relatate au fost adresate ucenicilor. Ioan este singurul care ne-a păstrat cuvântarea de rămas bun a lui Isus (capitolele 13-16) şi rugăciunea de Mare Preot (17). Unic este şi prologul acestei Evanghelii. Pentru a-i ajuta pe contemporanii lui greci să înţeleagă preexistenta veşnică, divinitatea şi rolul lui Hristos în Creaţie, Ioan a ales un termen care le era familiar: Logosul,

purtătorul (după opinia lui Heraclit, secolul VI î.Hr.) unei mulţimi de noţiuni filozofice care coincideau cu revelaţiile biblice despre Cuvântul creator al lui Dumnezeu (Gen. 1.3), aducător de mântuire şi de viaţă nouă (Ps. 107.20; Isa.45.8; Ezec.37.4-5), factor executiv al voinţei lui Dumnezeu (Isa.55.10-11), înţelepciunea divină personificată (Prov.8.22-31). Acest Logos preexistent şi divin (1.1), factor activ în Creaţie (1.3-4), S-a întrupat (1.14) şi a venit să reveleze viaţa (1.4), lumina (1.4-9), harul, adevărul şi slava (1.14), cu alte cuvinte: pe Dumnezeu însuşi (1.18).

Dar revelaţia aceasta nu a fost acceptată de toţi: pe tot parcursul acestei Evanghelii, vedem născându-se şi dezvoltându-se credinţa la unii, necredinţa şi ostilitatea la alţii. Aceasta

este tema principală a Evangheliei lui Ioan: să arate cum au crezut unii oameni în

Isus, cum alţii au refuzat să creadă şi care au fost consecinţele pentru fiecare dintre cele două atitudini.
De ce?
Ioan însuşi indică scopul cărţii sale: el a scris *„pentru ca voi să credeţi că Isus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; şi crezând, să aveţi viaţa în Numele Lui"* (20.31). El vrea, pe de o parte, să-i aducă la credinţă pe cei care se aflau încă departe, iar pe de altă parte, să-i întărească pe cei care sunt deja creştini, determinând creşterea credinţei lor. Poate că, în afară de acestea, dorea să completeze mărturia celorlalţi evanghelişti şi să-i înarmeze pe creştini împotriva unor forme de pregnosticism,

în special doce-tismul, care învăţa că Hristosul nu S-a întrupat realmente în Isus, dar aceste scopuri sunt identice şi secundare faţă de cele mărturisite de autorul însuşi. Ca unul care a contemplat gloria Fiului lui Dumnezeu (1.14), el doreşte să transmită câteva raze ale acesteia, pentru ca şi cititorii lui să devină părtaşi ai vieţii divine arătate în Isus, care este Hristosul.

Cum?

Prolog

1. *Descoperirea lui Hristos în lume*

a. Proclamarea revelaţiei

1) Primele mărturii

2) Lucrarea lui Hristos

- în Iudeea
- în Samaria
- în Galileea

b. Credinţă şi necredinţă Naşterea: la Ierusalim

în Galileea Dezvoltarea:
în timpul sărbătorii Corturilor în timpul sărbătorii înnoirii Apogeul: - cauza
- consecinţele
1.1-18
1.19-12.50
1.19-4.54
1.19-2.11
2.13-4.54
2.13-3.36
4.1-42
4.43-54
5-12
5
6
7.1-10.21
10.22-42
11
12
233
Descoperirea luiHristos ucenicilor

13-20
- semnul luminii
13-17
- exemplul personal al învăţătorului
13.1-30
- cuvântarea de rămas bun
13.31-14.31
- rugăciunea de Mare Preot
17
- semnul iubirii
18-20
- trădarea, procesul şi execuţia
18-19
- învierea
20 Epilogul
21 Descoperirea ucenicilor în asamblu
21.1-14
- lui Petru şi lui Ioan
21.15-23 Post-scriptum
21.24-25
FAPTELE APOSTOLILOR

Cartea Faptele Apostolilor ocupă un loc unic în Noul Testament, fiind singura carte care prezintă începuturile Bisericii creştine. Ea constituie veriga indispensabilă dintre Evanghelii şi Epistole. Ziua Cincizecimii, care inaugurează cartea, anulează blestemul pronunţat la turnul Babei: limbajul apostolilor, înţeles într-o mulţime de limbi, pune temelia unei Biserici poliglote şi multinaţionale unite, care va cuprinde, pe lângă iudei, samariteni (capitolul 8) şi Neamurile (capitolele 10,13-14).

Cine?

Doctorul Luca, tovarăş de lucru al lui Pavel (vezi introducerea Evangheliei după Luca).

Cui?

Cartea aceasta este adresată lui Teofil, un personaj influent, şi greco-romanilor

cultivaţi (vezi introducerea Evangheliei după Luca).
Când?
în jurul anilor 60, poate în timpul primei întemniţări a lui Pavel la Roma (62-63) (vezi introducerea Evangheliei după Luca).
Unde?
Fără îndoială că la Roma.
Ce?
Cartea Faptele Apostolilor prezintă câteva episoade semnificative din istoria Bisericii primare. Ea nu este istoria completă a apostolilor, nici măcar a unora dintre ei. Luca alege unele fapte importante, pe care le povesteşte în detaliu, pentru că au avut o influenţă decisivă asupra desfăşurării şi orientării istoriei (3.1-11; 7; 10-11) sau pentru că ele sunt semnificative pentru perioada

avută în vedere (5.1-11; 6.1-6; 13.14-51; 17.15-34; 19.1-7). Ceea ce urmează este prezentat într-un scurt sumar. El zugrăveşte câteva trăsături sau descrie în amănunt personajele marcante ale acestei epoci: Ştefan, Filip, Barnaba, consacrând esenţialul scrierii sale unor apostoli ce domină scena: Petru (1-12) şi Pavel (13-28). Paralele dintre cei doi bărbaţi sunt frapante (cp.3.2-8 cu 14.8-12; 9.36-41 cu 20.9-12; 5.15 cu 19.12; 12.7 cu 16.26; 5.4,9 cu 13.10; 8.17 cu 19.6).

Alături de aceste relatări, mai găsim în Fapt.24 discursuri inserate în momente importante ale istoriei acestor prime decenii ale Bisericii. Aceste cuvântări revelează adesea semnificaţia evenimentelor raportate şi ne dau indicii preţioase despre modul în care primii

creştini îşi exprimau credinţa (de exemplu, titlurile lui Isus: Domn şi Hristos, Mântuitor, Domnul Vieţii, Cel Sfânt, Cel Neprihănit, prezent prin Duhul în mijlocul Bisericii Sale) şi predicau Evanghelia iudeilor şi Neamurilor.

Răspândirea Evangheliei şi creşterea Bisericii primare sunt două lait-motive care revin de-a lungul întregii cărţi (2.47; 4.4; 5.42; 6.1,7; 8.6; 11.21,24; 12.24; 14.1; 16.5; 17.4; 18.10; 19.10, 20). Nimic nu poate opri această înaintare. Totuşi, obstacolele nu lipsesc, venind fie din exterior (4.17-18; 5.18,40; 7.58; 12.2; 16.20; 18.12), fie din interiorul Bisericii (5.1-11; 6.1-6; 10.1-11.24). E-vanghelia îşi continuă mersul ei triumfător, străbătând toate ţările şi ajungând până în inima Imperiului Roman, pentru că Dumnezeu

conduce cu suveranitate oamenii şi evenimentele -aşa cum a făcut-o şi în timpul Vechiului Testament - potrivit planului Său (2.23; 4.27-29), revelat în Scripturi. El intervine fie în mod direct (18.9; 23.11), fie prin intermediul îngerilor (5.19-20; 8.26; 27.23) sau al proorocilor (11.28), adesea manifestându-Se prin semne şi minuni (3.16; 143). Cel care intervine este Dumnezeu sau Isus Hristos, pentru că Faptele Apostolilor îi atribuie Fiului titlurile Tatălui (2.27; 3.15; 5.31; 10.36), sau Duhul Sfânt, menţionat de 62 de ori în cartea aceasta, astfel încât unii teologi au propus să fie numită „Faptele Duhului Sfânt". Plini de Duhul Sfânt, apostolii şi ceilalţi credincioşi dau mărturie despre Isus (2.4; 4.8,31; 6.3,5; 7.55; 8.17; 10.44; 13.52; 19.52; 19.6). Duhul Sfânt este Cel care exercită

disciplina în Biserică (5.1-11),

dă înţelepciunea necesară rezolvării unor probleme dificile (6.1-8; 15.28), îi călăuzeşte pe slujitorii lui Dumnezeu (8.29; 11.12; 16.6), şi îi face capabili să înfrunte împotrivirile (4.8; 6.5; 11.24). El cheamă oameni în slujbă (13.2; 20.28), îi echipează pentru misiune (1.8; 6.3,5), le stabileşte itinerarul (16.7,9-10) şi-i conduce în îndeplinirea sarcinii încredinţate (8.29,39; 11.12; 13.4; 15.28; 21.4), Duhul Sfânt vorbeşte (1.2,16; 2.4,17,18; 4.25,31; 11.28; 21.4,11) îmbărbătează (9.31), dă mărturie despre Hristos (5.32) prin Scriptură (1.16; 4.25; 28.35).
La revărsarea Lui, în Ziua Cincizecimii, Duhul Sfânt a creat Biserica. Luca manifestă un interes susţinut pentru tot ceea ce are de-a face cu viaţa şi cu

organizarea acestei Biserici, pentru întrunirile ei, cel mai adesea în diferite case (2.46; 5.42; 12.12; 20.8), pentru rugăciune (1.14; 2.42; 4.24), pentru legătura frăţească (2. 42; 4.32), pentru frângerea pâinii (20.7), pentru zidire şi învăţătură (11.26). Diferitele slujbe apar în funcţie de nevoile respective: diaconi (6.3), prooroci şi învăţători (13.1), misionari (13.2), bătrâni (11.30; 14.23, numiţi şi episcopi: 20.17,28). Biserica participă la alegerea slujitorilor (6.3; 14.23) şi îi desemnează în funcţiile lor (6.6; 13.3; 14.26). Unitatea Bisericii este o condiţie *sinequa non* pentru creşterea ei (2.42-47; 4.32-35; 5.12-16). Numai o Biserică unită poate îndeplini sarcina care i-a fost încredinţată de Isus Hristos: să ducă Evanghelia *„până la marginile pământului'* (1.8).

Cartea Faptele Apostolilor ne arată cum

s-a putut desprinde credinţa creştină de cadrul iudaismului, pentru a deveni *„J^umina Neamurilor"*(13.47). Pavel, apostolul Neamurilor, continuă peste tot să meargă mai întâi în sinagogă, pentru a oferi iudeilor mântuirea în Isus, Mesia al lor (13.14; 14.1; 17.2,10; 18.4; 19.8), dar, în majoritatea cazurilor, aceştia resping mesajul lui (13.45; 14.2, 19; 17.5-7; 13; 18.12-17; 20.19). Atunci el se îndreaptă spre Neamuri (13.46), care îl primesc cu bucurie (13.48; 28.28). Astfel, Faptele Apostolilor retrasează drumul străbătut de credinţa creştină, care a început prin a fi o sectă a iudaismului şi a devenit *religia universală,* perfect adaptată aspiraţiilor şi nevoilor lui Teofil şi ale semenilor lui - precum şi ale oamenilor din toate timpurile şi din toate ţările.

De ce?
Scopul cărţii Faptele Apostolilor a constituit obiectul a numeroase cercetări. Totuşi, autorul şi-a expus intenţiile în prologul primei sale scrieri (Luci. 1-4), valabile şi pentru cel de-al doilea volum: el vrea să prezinte o relatare amănunţită a ceea ce Isus *„a început să facă"* în timpul vieţii Sale pe pământ şi a ceea ce a continuat să facă, prin mădularele Trupului Său, după înălţarea Sa la Cer, pentru ca Teofil să cunoască *„temeinicia învăţăturilor primite"*. Deci, scopul lui este, în primul rând, *istoric,* să relateze originea Bisericii şi dezvoltarea ei. Dar Luca nu scrie istorie pentru istorie. El vrea să confirme credinţa lui Teofil şi a prietenilor săi (sau să-o suscite). Cartea are, aşadar, în al doilea rând, un scop de *edificare* sau de *evanghelizare.* El dă, în

acelaşi timp, cititorilor lui o *formare,* în vederea mărturiei, arătând cum au propagat primii creştini credinţa lor, când erau confruntaţi cu iudeii, cu magia (capitolul 13), cu religiile polietiste primitive (capitolul 14), cu filozofia greacă (capitolul 17) sau cu religia transformată în izvor de câştig (capitolul 19). Metoda misionară a lui Pavel, dată ca exemplu, rămâne un model valabil pentru toate timpurile: el evangheliza marile centre culturale şi religioase şi forma colaboratori calificaţi să difuzeze Evanghelia în regiunile din jur.

Restabilind istoria Bisericii primare, Luca vrea, de asemenea, să-1 facă pe cititor să înţeleagă ce semnificaţie aveau faptele relatate şi cum a evoluat creştinismul sub conducerea Duhului Sfânt.

în sfârşit, autorul nu uită că grecii şi romanii culţi, pe care îi avea în vedere scriindu-şi opera, îşi puneau diverse întrebări despre această nouă religie: care sunt relaţiile creştinismului cu iudaismul? Ce rol a jucat apostolul Pavel în această evoluţie? Ce poziţie ia aceasta religie în raport cu legea şi administraţia romană? Nu sunt creştinii pretutindeni nişte factori care dau naştere la tulburări?

Toate aceste *scopuri apologetice* nu sunt deloc incompatibile cu scopurile principale, semnalate mai sus.

Iudaismul era o religie instituită de Dumnezeu pentru a pregăti calea lui Mesia. Dar, atunci când El a venit, iudeii L-au respins, lucru pe care vor continua să-1 facă de-a lungul cărţii Faptelor, respingând mesajul Lui.

Biserica - alcătuită din iudeii credincioşi

şi din Neamuri - L-a

acceptat. Deci ea este continuarea şi împlinirea adevăratului iudaism. De unde şi numeroasele citate din Vechiul Testament reproduse în cartea Faptele Apostolilor şi, eventual, imitarea conştientă a stilului Septuagintei, mai ales în prima parte a cărţii.
Apostolul Pavel - aflat, probabil, în faţa instanţei de judecată la Roma în momentul publicării cărţii - era un personaj contestat: atacat şi calomniat de iudaizatori, pus sub acuzaţie de magistraţi romani. Se putea acorda credit unei religii al cărei principal protagonist în ţările occidentale era un asemenea bărbat? în consecinţă, Luca se străduia să restabilească şi în privinţa aceasta adevărul, relevând fidelitatea lui Pavel faţă de religia strămoşilor lui şi

perfecta conformitate a Evangheliei sale cu cea propovăduită de Petru (de unde şi numeroasele paralele între cei doi apostoli).
Dar nu a fost Pavel de mai multe ori condamnat pentru răscoală de anumite tribunale romane? Aderenţii lui nu constituiau un pericol pentru ordinea socială? Fondatorul religiei creştine nu a fost El însuşi condamnat la moarte de un guvernator roman? Prin Evanghelia sa, Luca a răspuns şi acestei din urmă acuzaţii. Acum, el va dovedi nevinovăţia lui Pavel şi a creştinilor, în a doua parte a cărţii sale: de fiecare dată când un magistrat şi-a dat osteneala să cerceteze cauza lui Pavel şi a ucenicilor săi, el a recunoscut că adevăraţii autori ai diferitelor tulburări erau iudeii, iar creştinii nu erau vinovaţi de relele de care erau acuzaţi. Deci religia lor se

potrivea la fel de bine romanilor şi grecilor ca şi iudeilor, iar Pavel fusese acuzat pe nedrept. Dacă Teofil avea vreo influenţă asupra curţii de justiţie romane sau dacă avea vreun prieten care cunoştea pe unul dintre judecătorii ce urmau să soluţioneze „dosarul Pavel", era important ca o asemenea notă să figureze în cartea pe care i-o dedicase Luca.
Dincolo de aceste diferite intenţii posibile ale autorului, constatăm impactul acestei cărţi în istoria Bisericii: în lipsa ei, nu am fi ştiut nimic despre dezvoltarea istorică a creştinismului din fază sa iniţială, nimic despre cadrul istoric în care au luat naştere epistolele lui Pavel, despre metodele de evanghelizare ale primilor creştini, despre mesajele propovăduite de ei, despre suferinţele lor. Duhul Sfânt S-a

folosit de multe ori de cartea Faptele Apostolilor pentru stimularea zelului misionar al creştinilor şi pentru

a-i determina să creeze Biserici vii, după modelul comunităţilor primare. Toate aceste scopuri corespundeau, cu siguranţă, intenţiilor Autorului divin, care l-a inspirat pe Luca în redactarea cărţii sale.

Cum?

Stilul lui Luca este, asemenea celui al Epistolei către Evrei, cel mai bun din tot Noul Testament, putând fi comparat cu unii dintre marii autori greci. Totuşi, în primele capitole ale Faptelor Apostolilor, se găsesc numeroşi termeni semitici, fie pentru că Luca a fost influenţat de sursele din care s-a documentat, fie pentru că a imitat, în mod conştient, greaca autorilor

Septuagintei, după obiceiul istoricilor din timpul lui. Vocabularul lui este foarte larg (circa două mii de cuvinte, dintre care 90% apar şi în versiunea Septuagintei).
Manuscrisele ne prezintă două texte sensibil diferite (unul „occidental", cu 10% mai lung decât cel „oriental"). Specialiştii continuă să-şi pună întrebări referitoare la originea celor două versiuni. Unii se întreabă dacă nu cumva Luca însuşi a redactat cele două texte, unul la Roma, iar celălalt în provinciile orientale. In orice caz, pe plan teologic, cele două versiuni sunt echivalente. Numeroase structuri ale cărţii se suprapun:
a. *Structura geografică,* indicată de cuvintele lui Isus: *„îmi veţi G martori în Ierusalim, în toată Iudeea* (capitolele 2-7), *în Samaria* (8-12) *şi până la*

mm'ginile pământului" (13-28). Localizările geografice sunt revelate de autor cu mare grijă (de exemplu 9.31; 19.21; 23.11). Cu ajutorul altor date, sunt marcate numeroase subdiviziuni intermediare (6.7: Ierusalim; 11.19: Antiohia; 16.5: Asia Mică).

b. *Structura biografică:* ciclul lui Petru (1-12) şi ciclul lui Pavel (13.28). De asemenea, prima parte poate fi subîmpărţită astfel: a) lucrarea celor 12 (2.1-6.7); b) lucrarea lui Ştefan (6.8-8.3); c) lucrarea lui Filip (8.4-40); d) lucrarea lui Petru (9.32-11.18); e) lucrarea lui Barnaba (11.19-30). A doua parte se subîmparte în funcţie de călătoriile misionare ale lui Pavel.

c. *Structura religioasă:* (1) Perioada iudaică (capitolele 1-7); (2) Perioada de tranziţie (capitolele 8-13 şi 15) (samariteni, etio-peanul, Corneliu:

oameni temători de Dumnezeu); (3) Răspândirea

Evangheliei în mijlocul Neamurilor (13-14; 16-28). Idee călăuzitoare: modul în care Biserica s-a detaşat, puţin câte puţin de secta iudaică, spre a deveni o religie universală.

d. *Structura dinamică:* mişcare de expansiune continuă şi irezistibilă a Evangheliei, care se propagă de la centru spre periferie, de la est spre vest, de la Ierusalim spre Roma.

e. *O structură ciclică şi antitetică,* prin cicluri de împotriviri, urmate de perioade de expansiune a Evangheliei. în primele 12 capitole, asistăm la o succesiune de 7 cicluri de dificultăţi, care, contrar aşteptărilor, duce de fiecare dată la o ameliorare a condiţiilor de viaţă din Biserică şi la o mai mare

răspândire a Evangheliei, în aceste cicluri, dificultăţile provin, alternativ, din exteriorul şi din interiorul Bisericii; oricare ar fi originea împotrivirii, rezultatul final este, invariabil, o Biserică mai puternică, mai unită, mai cuceritoare (3.1-4.22; 5.1-11; 5.17-40; 6.1-6; 6.8-8.14; 10.1-11.24; 12.1-5). Aceeaşi schemă de gândire pare să comande capitolele consacrate misiunii apostolului Pavel.

Planul cărţii

1. *Introducere* 1.1-11

a. Prefaţă 1.1-5

b. Cuvântarea de rămas bun a lui Isus şi înălţarea 1.6-11

irton'în 1.1

Ierusalim 2-8.3

Naşterea Bisericii	1.1 2-2.47
1) Preliminarii (aşteptarea şi înlocuirea lui Iuda)	1.1 2-26
2) Rusaliile	2.1 -41
3) Prima comunitate creştină	2.4 2-47
Primele împotriviri (atacuri din exterior)	3.1 -4.37
1) Ce a declanşat opoziţia	3.1 -26
2) Cum s-a	4.1

tradus în fapte	-22
3) Cum au	4.2
reacţionat	3-
creştinii la	37
opozite	
Primele	5.1
slăbiciuni interne	-16
(atac din	
interior)	
1) Anania şi	5.1
Safira	-11
2) Rezultatul: o	
Biserică	
purificată,	
minuni fãcute de	5.1
apostoli	2-
	16

d. Noi împotriviri (atacuri din afară) 5.17-42

e. Dificultăţi (atac din interior)

6.1-7
f. Primul martir (atac din afară)
6.8-8.3
Martori în Iudeca, Samari a şi în regiunile
vecine
8.4-12.25
a. Lucrarea lui Filip (convertirea samaritenilor) 8.4-40
b. Convertirea şi pregătirea lui Pavel
9.1-31
c. Lucrarea lui Petru
9.32-11.18
1) Vindecarea lui Enea, la Lida, în Palestina 9.32-43
2) Intrarea primilor dintre Neamuri în Biserică
10.1-11.18
d. Reacţii la Ierusalim (atac din interior) 11.1-18
e. Lucrarea lui Barnaba (înfiinţarea

unei biserici cu creştini proveniţi dintre Neamuri la Antiohia) 11.19-30	
f. Persecuţii asupra Bisericii la Ierusalim (atac din exterior) 12.1 -25	
4. *Martori până la marginile pământului*	13.1-28.31
a. Prima călătorie misionară a lui Pavel şi Barnaba	13.1-14.28
1) Chemarea jnisionarilor	13.1-3
2) Misiune în Cipru	13.4-12
3) înGalatia	13.13-

	14.21
4) întoarcerea în Antiohia	14.21-28
b. Conferinţa de la Ierusalim	15.1-35
c. A doua călătorie misionară a lui Pavel	15.36-18.22
1) Despărţirea lui Pavel de Barnaba	15.36-40
2) Vizitarea Bisericilor întemeiate în prima călătorie	15.41-16.5
3) Pavel este chemat în Macedonia	16.6-10

4) Lucrare misionară în Macedonia	16.11-17.15
5) Lucrare în Ahaia	17.16-18.17
(a) La Atena	17.16-36
(b) La Corint	18.1-17
6) întoarcerea în Antiohia	18.18-22

A treia călătorie misionară	18.23-20.3
1) Călătorie prin Galatia	18.23
2) Lucrarea lui	18.24

Apolo la Efes	-28
3) Lucrarea lui Pavel la Efes	19.M 1
4) Vizită în Macedonia şi în Ahaia	20.1-3
Călătorie la Ierusalim	20.4-21.16
Arestarea şi captivitatea lui Pavel	21.17-28.31
1) La Ierusalim	21.17-23.30
2) LaCezarea	23.31-26.32
3) Călătoria la Roma	27.1-28.15
4) în închisoare la	28.16-31

Roma

EPISTOLELE

Nici o carte a Vechiului Testament nu a fost redactată sub formă de scrisoare, în timp ce 3 sferturi dintre cărţile Noului Testament (21 din 27) sunt epistole. Recurgerea la forma epistolară ca mijloc privilegiat al Revelaţiei, în Noul Legământ, subliniază marea diferenţă dintre Lege şi Har. „In perioada Legii, cerinţele lui Dumnezeu erau consemnate sub formă de documente juridice, marcate cu pecetea autorităţii divine; în timpul Harului, Dumnezeu îşi face cunoscută voia Lui copiilor Săi prin intermediul unor scrisori pline de dragoste, prin instrucţiuni şi prin îndemnuri " (D.E.Hiebert,, An Introduction to the Pauline Epistles"). Sub V e-chiul Legământ, proorocii transmit prevestiri poporului: *‚Aşa*

vorbeşte Domnul". Sub Noul Legământ, cărţile didactice se prezintă sub formă de scrisori pe care apostolii le scriu fraţilor, într-un spirit de intimitate şi de afecţiune.

Folosirea scrisorii ca mijloc de comunicare între un om şi un grup social a fost pregătită pe plan istoric cu ajutorul mai multor factori:

1. Corespondenţa între cetăţi îndepărtate s-a generalizat, începând din secolul III î.Hr. Ea s-a impus spre a se menţine contactul între diferitele zone ale vastului imperiu al lui Alexandru, apoi ale Imperiului Roman. Această nevoie a dat naştere unui corp de scribi versaţi în redactarea scrisorilor.
2. în cursul secolului I î.Hr., şi-a făcut apariţia un nou gen literar: *scrisoarea deschisă,* care era adresată unui public larg. Ea a fost utilizată, printre altele, de

autorităţile romane, ca mijloc de propagandă.
3. Unii autori latini au popularizat acest gen: s-au regăsit, de exemplu, 931 de scrisori ale lui Cicero, adresate în parte unui public larg sau unor personaje imaginare. Alţi autori au expus publicului, sub ficţiunea unei scrisori către o persoană sau către o colectivitate precisă, gândurile lor filozofice sau religioase.
Epistolele Noului Testament sunt scrieri izvorâte din nişte circumstanţe reale, născute într-un context istoric dat; ele se adre-

sează unor destinatari reali, pentru a răspunde unor întrebări care le-au fost adresate autorilor, pentru a corecta erori sau nedreptăţi, pentru a îndemna, a avertiza, a lăuda sau a dojeni oameni pe

care Pavel îi cunoştea sau despre care i se vorbise. Totuşi, redactorii acestor scrisori sunt conştienţi de faptul că dau, în aceste epistole, o învăţătură menită să depăşească circumstanţele imediate şi primii destinatari. Ei presupun că aceste scrieri vor fi citite în toate comunităţile din oraş (Rom. 16.5,15) sau din provincia respectivă (1 Cor. 1.2) şi chiar că vor circula de la o biserică la alta (Col.4.16).

între o epistolă ca aceea scrisă galatenilor, care pare să fi ţâşnit din inima plină de dragoste a apostolului, şi o alta cum este cea către efeseni, meditată îndelung şi cizelată în liniştea reşedinţei sale forţate, este loc pentru toată gama de genuri eşalonate de la scrisoare până la epistolă.

Majoritatea scrisorilor din antichitate erau scurte: cele particulare conţineau,

în medie, 100 de cuvinte, iar scrisorile literare aveau o lungime dublă (150-250 de cuvinte, care să încapă pe o singură foaie de papirus). Toate scrisorile lui Pavel sunt mai lungi, de la 335 (Filimon) la 7 101 de cuvinte (Romani). Aşadar, apostolul a inventat un nou gen literar: tratatul teologic sub formă epistolară, adresat unui destinatar precis, eventual însărcinat cu difuzarea lui către un public mai larg. Introducerile specifice fiecărei epistole tind să reconstituie împrejurările care au determinat redactarea acestor scrisori, dar cititorul nu trebuia să uite niciodată că Dumnezeu urmărea să dea, prin intermediul acestor scrisori de circumstanţă, învăţătura necesară şi suficientă pentru nevoile Bisericii, de-a lungul istoriei sale. Epistolele cele mai vechi (Galateni, Tesaloniceni) sunt

anterioare Evangheliilor, pentru că ele datează din anii 49-50. Noul Testament conţine 13 epistole ale lui Pavel şi 7 epistole ale altor autori, care au un caracter mai general (de unde şi numele de epistole „catolice", adică universale, adresîndu-se tuturor creştinilor). Epistolele lui Pavel au, în general, aceeaşi structură: adresă şi salutări *(„Jiar şi pace"* - o combinaţie între salutul grecesc şi cel evreiesc), urmate de mulţumiri aduse la adresa lui Dumnezeu

pentru lucrarea îndeplinită de El în viaţa destinatarilor epistolei şi de rugăciunile lui Pavel pentru binele lor spiritual (o înlocuire a urărilor obişnuite de sănătate şi fericire găsite în scrisorile contemporane). Volumul scrisorii varia în funcţie de subiectul abordat, dar, de

obicei, prima parte are un caracter dogmatic, iar a doua unul mai practic (Romani, Efeseni, Coloseni, Tesaloniceni). Numărul verbelor la modul imperativ creşte de la începutul scrisorii spre final.
în concluzie găsim salutări (mai lungi sau mai scurte), urările de bine, adesea ultime recomandări şi o formulă de binecuvântare, uneori salutări personale şi un autograf.
Unele scrisori par să fi fost scrise de apostolul însuşi (Filimon, v.19; poate şi Galateni, vezi 6.11). în alte cazuri, el adaugă doar un post-scriptum cu mâna sa, anunţându-i pe cititori despre acesta (2 Tes.3.17; 1 Cor.16.21; Col.4.18), dacă ei nu-i cunoşteau scrisul, sau fără să-i anunţe, dacă aceştia i-l cunoşteau bine (2 Cor. 13.13; Efes.6.23-24; Filip.4.23; 1 Tim.6.20-21; 2 Tim.4.22).

în rest, Pavel se foloseşte de un secretar (vezi Rom. 16.22).
De ce Pavel nu şi-a scris totdeauna el însuşi epistolele? Au fost avansate mai multe ipoteze: vederea deficitară (vezi Gal.6. 11), degetele prea afectate de munca dură a ţesutului pânzei de cort, dificultăţile specifice scrisului pe papirus, care pretindea o mare dexteritate. Motivul real nu ne este dat nicăieri. Poate că ar trebui să îl găsim în concepţia pe care o avea Pavel cu privire la diversitatea darurilor în Trupul lui Hristos: existau, în echipa sa misionară şi în bisericile în care poposea, fraţi care aveau darul de a scrie, dispunând, probabil, şi de o pregătire profesională pentru meseria de scrib: ei puteau să pună un asemenea talent în slujba lui Dumnezeu, pentru a-l uşura pe apostol (scrisul pe papirus

fiind o treabă destul de dificilă). Se cunoştea chiar un fel de stenografie în antichitate: secretarul (amanuensis) nota cuvintele maestrului său şi, apoi, redacta scrisoare. Obiceiul de a dicta ne explică de ce „epistolele lui Pavel sunt mai degrabă discursuri decât scrisori propriu-zise" (Jacquier, „Histoire du Nouveau Testament").

Epistolele catolice

Culegerea de epistole ale lui Pavel constituia prima verigă a Noului Testament. Mai târziu i s-au adăugat „epistolele catolice"

sau „generale" ale lui Iacov, Petru, Ioan, luda şi Epistola către Evrei (clasată adesea împreună cu scrierile lui Pavel). Numele de „catolice" le-a fost dat spre sfârşitul secolului II. Majoritatea lor nu se adresează unor comunităţi' anumite,

ci ansamblului creştinătăţii. Numai prima epistolă a lui Petru poartă o destinaţie geografică, dar atât de largă încât am putea considera scrisoarea drept „enciclică", asemănătoare cu cea pe care apostolii au adresat-o creştinilor după întâlnirea lor de la Ierusalim (Fapt. 15.23-29). De altfel, problemele abordate în aceste scrisori îi interesează pe toţi creştinii: conduita în viaţa de toate zilele, combaterea falselor doctrine, atitudinea în faţa persecuţiilor, speranţa revenirii Domnului.
în general, aceste epistole sunt mai puţin cunoscute decât cele ale lui Pavel: modul lor de gândire, forma de exprimare, viaţa şi problemele destinatarilor, totul ni se pare, la prima impresie, diferit de ceea ce cunoaştem. Privite mai de aproape, toate aceste scrisori ne aduc o mărturie preţioasă

despre Bisericile născute în afara călătoriilor misionare ale apostolului Pavel şi despre viaţa creştină de la sfârşitul secolului I. în lipsa acestora, am putea crede că Biserica creştină a fost în întregime opera marelui apostol al Neamurilor. Datorită acestor epistole, putem avea o vedere mai justă şi mai completă despre minunata unitate în diversitate din sânul comunităţilor lui Hristos.

Totuşi, această mărturie istorică, oricât de preţioasă ar fi ea, nu prezintă decât un interes secundar, valoarea principală a acestor epistole rezidă în mesajul permanent pe care ni-l transmit: un mesaj din partea Dumnezeului viu destinat oamenilor din toate timpurile. Redactorii lor au fost nişte „prooroci", adică nişte purtători de cuvânt ai lui Dumnezeu, pentru prezent şi pentru

viitor.
Or, cum zice apostolul Petru, *„nici o proorocie n-a fost adusă prin voia omului; ci oamenii au vorbit de la Dumnezeu, mânaţi de Duhul Sfânt"* (2 Pet.1.21). Răspunzând nevoilor şi problemelor contemporanilor lor, Duhul Sfânt care îi inspira, le-a dat creştinilor din toate timpurile, prin aceste scrisori de circumstanţă, învăţături, îndemnuri şi recomandări. Aceste epistolele constituie o completare fundamentală a epistolelor lui Pavel. într-adevăr, nicăieri în scrierile lui Pavel nu găsim o dezvoltare detaliată a problemei

preoţiei actuale a lui Hristos, o abordare a atitudinii pe care trebuie s-o adopte creştinii persecutaţi, sau a expansiunii împărăţiei lui Dumnezeu şi a incidenţelor sale asupra istoriei lumii.

Pe de altă parte, modul în care vede Iacov raportul dintre credinţă şi fapte, felul în care înţelege Ioan legăturile dintre credinţa în Hristos, umblarea în lumină şi dragostea frăţească ne deschid noi perspective. Falsele doctrine, combătute în aceste scrieri, oferă, desigur, unele asemănări cu cele întâlnite de Pavel, dar ele s-au dezvoltat, s-au diversificat şi s-au împărţit în grupe distincte, atacând Biserica din toate părţile. Evoluţia acestora este foarte instructivă pentru noi. Din aceste scrieri, care datează dintr-un stadiu ceva mai avansat din istoria Bisericii, învăţăm ce directive dă Dumnezeu copiilor Lui care trăiesc într-o comunitate creştină ameninţată din interior şi din exterior, în mijlocul unei lumi foarte asemănătoare cu cea din zilele noastre.

Societatea în care a luat fiinţă Biserica era, în multe privinţe, asemănătoare cu a noastră. Era o societate a abundenţei. împăraţii August şi Vespasian au făcut să domnească un climat de prosperitate. „Pacea romană" asigura condiţii de linişte şi de bunăstare. Imperiul Roman, care includea cea mai mare parte a lumii civilizate, era foarte bine organizat din punct de vedere politic: legi relativ echitabile - pentru epoca respectivă - şi o guvernare puternică impuneau respectarea justiţiei şi a drepturilor individului. Gândirea religioasă şi cea filozofică erau caracterizate, asemenea gândirii contemporane nouă, prin pluralism: numeroase religii (greceşti, romane, orientale) şi diverse filozofii (platonism, stoicism, epicurism ş.a.) propuneau, celor ce căutau adevărul, soluţii contradictorii. Totuşi, cercetările

în aceste domenii scădeau simţitor: prosperitatea materială şi mulţimea sistemelor filozofice şi religioase provocau, la majoritatea cetăţenilor imperiului, o indiferenţă crescândă şi o îndepărtare de locurile de cult.
Chiar şi în biserici, unde adepţii unor false doctrine au reuşit să se strecoare şi să-şi propage erorile, dezordinea şi laşitatea puseseră stăpânire pe mulţi creştini. Ei se întrebau cum se poate deosebi adevărul de eroare? Cum să facă faţă ereticilor, fără a se aduce un prejudiciu dragostei de fraţi? Unii batjocoritori râdeau pe seama celor ce aşteptau, cu credincioşie, revenirea lui Hristos

(2 Pet.3.3-4). Pe de altă parte, persecuţiile dezlănţuite tocmai de autorităţile faţă de care Pavel

recomandase supunere (Rom. 13) dădeau naştere unei situaţii noi şi cauzau numeroase nedumeriri printre credincioşi. Triumful aparent al răului suscita întrebări tulburătoare cu privire la viitorul împărăţiei lui Dumnezeu. Tuturor acestor întrebări, care îi frământă şi pe creştinii din zilele noastre, Domnul le-a răspuns prin mesajele inspirate ale acestor epistole generale.

ROMANI

Cine?

Apostolul Pavel (nimeni nu pune la îndoială autenticitatea • acestei cărţi) i-a dictat-o lui Terţiu (16.22).

Cui?

Bisericii din Roma, întemeiată probabil de creştini convertiţi de Pavel şi de alţi apostoli itineranţi: în capitolul 16, Pavel salută 26 de persoane repartizate în 5

biserici de casă. Biserica din Roma exista de mai mulţi ani (1.8; 15.23). Ea număra şi câteva persoane dintre evrei (2.17,18; 3.9; 4.1,12), dar majoritatea membrilor săi provin dintre Neamuri (1.5-6,12-14; 9.24-30; 11.13,24,28,30; 15.15,16, numele greceşti şi latine din capitolul 16).

Când?

în anul 57 sau 58. Pavel tocmai a făcut o strângere de ajutoare pentru creştinii din Ierusalim (15.22-26) şi este pe punctul de a pleca spre Iudeea (Fapt.20.1,2). Deci redactarea Epistolei către Romani se situează în cursul celei de-a treia călătorii misionare, după 2 Corinteni (vezi 2 Cor.8.6; 13.1), în cursul celor 3 luni pe care apostolul le-a petrecut la Corint (Fapt.20.3).

Unde?

Pavel scrie la Gaiu (16.23; vezi 1 Cor.

1.14) şi transmite salutări din partea lui Erast (16.23), vistiernicul cetăţii (din Corint; vezi 2 Tim.4.20). Fivi, diaconiţă a bisericii din Chencrea (la câţiva kilometri depăratare de Corint) va duce epistola la Roma (16.1,2). Locul redactării este, aşadar, Corint.

Ce?

Scrisoarea conţine o expunere a propovăduirii lui Pavel, prezentată într-un mod mai sistematic decât în alte epistole, adre-sându-se unor creştini care cunoşteau deja adevărurile princi-

pale ale Evangheliei (15.14) şi nu aveau nevoie decât de o reîmprospătare a cunoştinţelor şi de o întărire a credinţei. Nu este vorba despre o expunere completă a doctrinei creştine (nu figurează deloc învăţătura referitoare la revenirea lui Hristos; Masa Domnului

nu este evocată, slujbele în biserică sunt amintite în treacăt), ci o privire de ansamblu asupra adevărurilor fundamentale ale credinţei.

De ce?

Pavel a vrut de mai multe ori să-i viziteze pe creştinii din Roma, pentru a da credinţei acestor tineri convertiţi un fundament solid (1.11,15; 15.15-16), dar a fost împiedicat de fiecare dată (15.17-22). Nici acum nu se poate duce în capitala Imperiului Roman, pentru că trebuie să ducă la Ierusalim colecta (15.30-32). Deci el le scrie creştinilor din Roma:

1. Pentru a-şi pregăti vizita (15.24), înainte de a se duce în Spania. Probabil că dorea să transforme această biserică în „punctul de legătură" occidental (aşa cum era Antiohia pentru provinciile orientale). Pentru aceasta, biserica

trebuie să fie aşezată din punct de vedere doctrinar, temeinic ancorată în credinţă (1.11; 16.25). Or, ea nu beneficiase niciodată de învăţătura unui apostol. De aceea, Pavel le va expune tot planul lui Dumnezeu cu privire la mântuirea omenirii. Deci *scopul didactic se* leagă direct de acest scop imediat.

2. Pentru a-1 susţine din plin pe apostol, biserica din Roma trebuie să fie inaccesibilă influenţei iudaizatorilor (16.17) şi argumentelor celor care se împotrivesc adevărului (3.8,31; 7.7, 13); trebuie ca unitatea să domnească între membrii săi (14.1-15.13), să nu existe nici o îndoială cu privire la mesajul propovăduit de apostol (1.18-13.14) şi la principiile care îl conduc în tot ceea ce întreprinde (15.17-21). Deci al doilea scop al epistolei este *apologetic*.

3. Pentru ca Pavel să ajungă la Roma sănătos şi teafăr, va trebui să treacă mai întâi prin Ierusalim. De aceea, el le cere romanilor să-l susţină în rugăciune (15.30-32). El profită de această scrisoare, pentru a reînnoi şi întări legăturile care îl unesc cu creştinii din Roma. Aceste pasaje răspund unui *scop practic.*

4. La toate aceste motive, se poate adăuga unul de ordin *personal:* apostolul se află la o răscruce a activităţii sale misionare, având în spatele său lupte împotriva iudaizatorilor şi probleme pricinuite de unele biserici din bazinul mediteraneean oriental (în special din partea bisericii din Corint). El profită de aceste câteva luni de răgaz la Corint pentru a face, într-un fel, bilanţul gândirii sale şi a-l

concretiza într-o formă mai structurată şi permanentă. Prevăzând apariţia la Ierusalim a unor dificultăţi serioase şi nefiind sigur de o ieşire salutară din situaţia aceasta, apostolul s-ar fi putut gândi să lase, cel puţin prin această scrisoare, pentru biserica din capitala Imperiului Roman şi pentru generaţiile viitoare, un fel de testament spiritual, care să rezume esenţialul a ceea ce el numea *„JEvanghelia mea "*.

Cum?

Spre deosebire de majoritatea epistolelor lui Pavel (îndeosebi Galateni, cu care se aseamănă cel mai mult prin conţinut), Romani frapează prin expunerea ei sistematică, prin tonul ei calm şi senin, prin argumentaţia logică şi bine ordonată, prin stilul concis, vioi şi energic. Introducerea (1.1-7) şi salutările (capitolul 16) sunt

mai lungi decât în alte epistole, citatele din Vechiul Testament mai numeroase (peste o jumătate dintre citatele din Vechiul Testament în epistolele lui Pavel se găsesc în Romani).
Planul cărţii *Introducere*
- adresă şi salutări
- relaţiile lui Pavel cu biserica din Roma
- tema epistolei
1. *Mântuirea prin credinţă* a. Mântuirea individului 1) Justificarea sub Lege (a) Mânia lui Dumnezeu
- asupra lumii păgâne
- asupra poporului iudeu
- deci asupra tuturor oamenilor
1.1-
17
1.1-
7
1.8-
16a

1.1
6b-
17
1.1
8-
11.
36
1.1
8-
8.3
9
1.1
8-
5.2
1
1.1
8-
3.2
0
1.1
8-

32
2.1-
3.8
3.4-
20
252
(b) Justificarea în Hristos
3.21-5.21
- oferită tuturor păcătoşilor care cred
3.21-28
- conformă cu mărturia Vechiului Testament
3.29-4.25
- dătătoarea unei păci durabile cu Dumnezeu
5.1-11
- paralelă între păcat şi har, între Adam şi Hristos
5.12-21
2) Sfinţirea sub Lege
6.1-8.17

(a) Credinciosul şi păcatul
6.1 -23
- mort şi înviat împreună cu Hristos
6.1-14
- credinciosul este eliberat din robia păcatului
6.15-23
(b) Credinciosul şi Legea
7.1-25
- credinciosul este mort faţă de Lege
7.1-6
- care nu-1 poate elibera de păcat
7.7-25
(c) Triumful asupra păcatului prin Duhul Sfânt
8.1-17
- care ne dă o viaţă nouă
8.1-11
- şi face din noi fii ai lui Dumnezeu
8.12-17
3) Proslăvirea credinciosului

8.18-39
(a) Mântuirea rămâne obiectul speranţei noastre
8.18-27
(b) Dar ea este sigură
8.28-30
(c) Biruinţa finală ne este garantată
8.31-39 Mântuirea omenirii
9.1-11.36 Introducere: durerea lui Pavel la gândul
lepădării lui Israel (motivele lepădării): 9.1-5
1) Dumnezeu este suveran şi liber să aleagă 9.6-29
(a) El nu este legat printr-o descendenţă trupească
9.6-13
(b) El poate acorda darurile Sale cui vrea 9.14-24
(c) Acesta este un lucru dovedit de Scriptură

9.25-29
2) Modul în care Dumnezeu Se foloseşte de suveranitatea Sa este perfect legitim 9.30-10.21 (a) Israel a respins neprihănirea pe care Dumnezeu a vrut să i-o dea
9.30-10.11

(b) Israel nu a înţeles că mântuirea era destinată tuturor oamenilor
10.12-21 3) Lepădarea lui Israel are caracter
limitat şi urmări fericite
11.1 -32
(a) Respingerea lui Israel este parţială
11.1-10
(b) Şi temporară
11.11-15
(c) Neamurile să ia aminte
11.16-24
(d) Israel va fi ridicat din prăbuşirea sa

11.25-32 *Concluzie:* Laudă pentru Dumnezeu 11.33-36

2. *Viaţa ptia credinţă*

12.1-15.13

a. Recomandări generale

12.1-13.14

1) O relaţie nouă cu Dumnezeu şi cu noi
înşine

12.1-2

2) Cu alţii

12.3-21

- a-şi exercita darul în umilinţă

12.3-8

- a iubi mădularele aceluiaşi Trup

12.9-13

- a-i iubi pe toţi oamenii

12.14-21

3) Cu statul şi cu societatea

13.1-10

- credinciosul şi atitudinea faţă de stat

13.1-7
- credinciosul şi atitudinea faţă
de concetăţenii săi
13.8-10
4) O nouă perspectivă
13.11-14
b. Recomandări speciale pentru romani
14.1-15.13
1) Nu judeca şi nu dispreţui: atitudinea
faţă de fratele slab
14.1-12
2) Nu răni conştiinţa altuia
14.13-23
3) Urmează exemplu lui Hristos
15.1-13 *Concluzie*
15.14-16.27
1) De ce le-a scris Pavel romanilor
15.14-21
2) Proiectele lui
15.22-33
3) Salutări

16.1-16
4) Avertisment
16.17-20
5) Salutări personale şi laudă pentru Dumnezeu
16.21-27
1 CORTNTENI
Cine?
Apostolul Pavel (autenticitatea acestei epistole nu este pusă la îndoială de nimeni).
Cui?
Corintul era capitala Ahaiei (partea sudică a Greciei) şi unul dintre principalele centre ale civilizaţiei greceşti. Clădit pe un istm aflat între Marea Egee şi Marea Ionică, oraşul lega Grecia de Asia. Confluenţă de mărfuri, populaţii şi culturi din tot bazinul mediteraneean, Corintul a fost incendiat în anul 146 î.Hr., dar a fost reclădit de

Iulius Cezar în anul 44 î.Hr. S-a ridicat curând din ruinele sale şi a devenit un oraş înfloritor. Pe vremea apostolului Pavel, număra aproape 700 000 de locuitori, dintre care 400 000 de sclavi, colonişti romani, iudei atraşi de comerţul înfloritor, asigurat cu ajutorul celor două porturi: Lehaion la vest şi Chencrea la est, legate între ele printr-un „diolkos", o „rută navală" care permitea vaselor să evite un drum lung şi primejdios. Toate cultele greceşti, romane şi orientale se întâlnesc la Corint. S-au descoperit acolo ruinele a 12 temple. Şcolile de retorică, filozofie şi arte frumoase erau înfloritoare, corintenii fiind oameni avizi de înţelepciune şi de cunoaştere (1 Cor. 1.17-31). Dar corupţia ţinea pasul cu prosperitatea materială. Pe vârful Acropolelui (Acroco-rintul), templul

Afroditei (Venus a grecilor) număra nu mai puţin de 1000 de preotese care practicau prostituţia sacră. Astfel că, în "toată lumea antică, prin „a se corintiza" se înţelegea „a duce o viaţă depravată". *Biserica din Corint* a fost întemeiată de Pavel, în anul 51, cum o atestă „Piatra din Delfi", descoperită în anul 1905, care atribuie această dată proconsulatului lui Galion. întors din Atena descurajat, apostolul începe prin a vesti Evanghelia în sinagogă (Fapt. 18.4), unde întâlneşte o mare împotrivire (v.6). Câţiva iudei se convertesc (v.8,17) şi constituie nucleul iniţial al bisericii (1 Cor. 1.14-16,24; 7.18; 9.20,22; 10.1; 12.13).

După o primă perioadă în care Pavel a lucrat cu Acuila şi Priscila, făuritori de corturi ca şi el (Fapt. 18.2-3; 1 Cor.

16.19), Sila şi Timotei vin să-i aducă nişte donaţii din partea filipenilor (2 Cor. 11.8-9; Filip.4.15-16), astfel că el a putut să se consacre în întregime propovăduirii Evangheliei (Fapt. 18.5). Opoziţia din sinagogă creşte (Fapt. 18.6). Pavel se retrage şi-i adună pe ucenici în casa unui prozelit. Pentru a nu da naştere la noi tulburări, apostolul este pe punctul de a părăsi oraşul, dar Domnul îl încurajează, printr-o vedenie, să rămână acolo (Fapt. 18.9-10). De acum înainte, el se îndreaptă către Neamuri. Păcătoşi notorii se convertesc (1 Cor.6.9-11), dar şi persoane din ‚4nal-ta societate" a oraşului, cum ar fi Erast, vistiernicul municipal (Rom. 16.23; Fapt. 19.22) şi Cloe (1 Cor. 1.11). în ciuda opoziţiei iudeilor (Fapt. 18.13-17), Pavel rămâne mai mult de 2 ani în Corint, unde va stabili cea mai

numeroasă biserică din întreaga sa carieră, compusă în mare parte din creştini proveniţi dintre Neamuri (după cum o indică numele citate în Fapt.18.7; Rom. 16.22-23; 1 Cor. 1.14; 16.17), sclavi şi oameni liberi (7.21-22; 12.13), bogaţi şi săraci (1 Cor. 11.21-22 cei din urmă erau majoritatea - 1.26-31).

Unde?

Pavel a pornit din Corint spre Antiohia şi Ierusalim; apoi a iniţiat a treia călătoria misionară, care 1-a dus, mai întâi, la Efes. De aici trimite el epistola aceasta (1 Cor. 16.8).

Când?

Apostolul a rămas în acest oraş mai bine de 2 ani. Adversarii Evangheliei sunt deja numeroşi (16.9). Conform cu Fapt. 19, trimiterea acestei scrisori s-ar putea situa la sfârşitul celor 2 ani şi 3 luni despre care este vorba în Fapt. 19.8-10.

Pavel îşi face deja planul de a părăsi provincia asiatică (1 Cor. 16.5-8), unde intenţionează să mai rămână doar până la Cincizecime. Aceasta ne face să credem că epistola a fost scrisă în primăvara anului 56. Ea a fost dusă bisericii de 3 emisari corinteni veniţi la Pavel (16.17).

Ce?

Scrisoarea conţine reacţia apostolului la ştirile aduse de oamenii lui Cloe (1.10-6.20) şi răspunsurile lui la întrebările scrise ale

corintenilor (7.1-15.58). în prima parte, Pavel încearcă să corecteze actele de dezordine semnalate: partidele în biserică (1.10-4.21) şi deficienţele de ordin moral (5.1-6.20): imoralitatea (5), procesele între creştini (6.1-11), libertinajul unora dintre membrii

bisericii (6.12-20).
în a doua parte a epistolei, găsim o alternanţă între răspunsurile la întrebările puse de corinteni şi corectarea altor dezordini şi erori semnalate de cei 3 emisari: răspunsuri referitoare la căsătorie (7), carnea jertfită idolilor (8.1-11.1), darurile duhovniceşti (12.1-14.40), colecta benevolă (16.1-4); corecturi referitoare la ţinuta femeii (11.2-16), la prăznuirea Mesei Domnului (11.17-34), erori doctrinare referitoare la înviere (15.1-58). Epistola se termină cu unele informaţii practice despre proiectele de călătorie ale apostolului (16.5-9), venirea lui Timotei (v. 10-11), Apolo (v. 12), Ştefana (v. 15-16) şi a celor 3 emisari din Corint (v. 17-18).
Diversitatea subiectelor abordate face din epistola aceasta cea mai variată şi

mai practică dintre toate epistolele, cea care ne permite să intrăm fără piedici în viaţa unei biserici din primul secol, să înţelegem problemele cu care se confruntau creştinii ieşiţi de curând din mijlocul păgânismului. Totuşi, avem de-a face doar cu o dispersare aparentă. Apostolul ne conduce totdeauna de la chestiunile cele mai diverse la adevăruri fundamentale ale credinţei, singurele care clarifică toate aspectele vieţii creştine. Tema centrală şi unică a epistolei este aplicarea doctrinei crucii la toate aspectele vieţii personale şi colective ale creştinilor. Prin cruce, noi suntem uniţi cu Hristos. Prin urmare, nu mai putem face din trupul nostru unealtă a imoralităţii (5; 6.12-20; 7), căci el îi aparţine lui Hristos, care îl va învia într-o zi (capitolul 15). Crucea uneşte şi adună toţi credincioşii într-un

singur trup; deci ei nu-şi pot permite să fie dezbinaţi în partide (1.10-3.23), să se acţioneze în justiţie (capitolul 6), să fie o pricină de poticnire pentru ceilalţi fraţi (8-11.16) sau să manifeste vreun dezacord tocmai în momentul în care se celebrează Masa Domnului, care exprimă însăşi comuniunea lor (11.17-34). Exercitarea darurilor spirituale (12 şi 14) în dragoste (13) trebuie să demonstreze unitatea trupului comunităţii locale, aşa cum întrajutorarea creştinilor încercaţi va exprima unitatea Bisericii universale (16). Totul

provine din aceeaşi sursă: doctrina şi viaţa, disciplina şi libertatea, viaţa interioară şi acţiunea izvorăsc din comuniunea noastră cu Dumnezeu şi cu ceilalţi credincioşi.

De ce?
După plecarea apostolului, Apolo a mai rămas câtva timp în Corint (Fapt. 18.27-28; 19.1), apoi a plecat din nou la Efes (1 Cor. 16.12). Abilitatea lui retorică i-a entuziasmat pe unii membrii ai bisericii. Poate că şi apostolul Petru s-a deplasat o dată la Corint (9.5; o tradiţie primită prin Denis din Corint, Eusebiu „H.E." II, 25, afirmă lucrul acesta) sau numeroşi iudei convertiţi de el au ajuns în biserica din Corint. Pavel şi-a păstrat aici un grup de aderenţi convinşi, dar, spre deosebire de aceste 3 fracţiuni, mai exista o misterioasă partidă care se autointitula „a lui Hristos", care pretindea că nu urmează nici un învăţător omenesc. Şi iată biserica divizată! Şi alte probleme, referitoare în special la relaţiile cu necreştinii, au creat tensiuni în biserică. Fiind informat

despre aceste lucruri, apostolul a trimis o primă scrisoare, astăzi pierdută (5.9-13).
Situaţia bisericii se află în regres. Nişte slujitori ataşaţi casei lui Cloe (1.11) îl informează despre acest lucru pe Pavel. Poate că el a început imediat să scrie epistola (primele 6 capitole). La scurt timp, sosesc cei 3 mesageri ai bisericii din Corint (16.17), aducând o scrisoare ce conţinea diverse întrebări. Pavel le răspunde în capitolele 7-16. Totodată, îl trimite pe Timotei la Corint, trecând prin Macedonia (4.17; Fapt. 19.21-22). Dar acesta nu va ajunge decât în urma scrisorii (16.10-11), care va fi trimisă cu vaporul, fără îndoială prin cei 3 delegaţi corinteni.
Cei ce i-au adus informaţii lui Pavel i-au semnalat existenţa partidelor în biserică (1.12,13), incestul unuia dintre

membri (5.1; 6.12,13), procesele dintre creştini (6.1-9), frecventarea prostituatelor de către unii creştini (6.12-20), libertăţi pe care şi le-au permis unele femei faţă de obiceiurile instaurate (11.2-16), dezbinarea care exista între ei, chiar şi atunci când luau parte la Masa Domnului (11.17-34), ereziile propagate de unii învăţători cu privire la învierea morţilor (15.1-58). I s-a mai spus, de asemenea, că autoritatea sa era contestată de oameni care proslăveau înţelepciunea şi ştiinţa (1.17-4.21).

Scrisoarea corintenilor conţinea 4 întrebări, la care apostolul răspunde folosind aceeaşi fonnulă de fiecare dată când schimba subiectul: ce trebuie ales între căsătorie şi celibat (7.1); dacă se poate participa la ospeţele care se

desfăşoară în templele păgâne (8.1); care este situaţia cu darurile duhovniceşti, pot ele să determine pe cineva să blesteme pe Isus (12.1); cum trebuie procedat cu colecta (16.1).

Cum?

Epistola a putut fi scrisă în două etape (1-6; 7-16), dar puţin timp s-a scurs între cele două momente (în 4.17, ca şi în 16.10-11, Timotei este deja plecat din Efes). Scrisoarea este redactată într-un stil simplu şi direct, pe un ton când entuziasmat, când solemn, aşa acum se adresează un tată copiilor săi: cu severitate, ironie sau bunăvoinţă, dar întotdeauna cu dragoste.

Corpul scrisorii (1.10-15.58) cuprinde:

1. *Reacţiile lui Pavel la ceea ce i-au spus oamenii lui Cloe*
1.10-6.20

a. Condamnarea existenţei partidelor în Biserică 1.10-4.21
b. Critici referitoare la 3 acte de dezordine: 5.1-6.20
1) Incestul
5.1-13
2) Procese între creştini
6.1-11
3) Imoralitate
6.12-20
2. *Răpunsuri la întrebările scrise ale corintenilor*
7.1-15.58
a. Căsătorie şi celibat
7.1-40
b. Chestiuni referitoare la carnea jertfită idolilor 8.1-11.1
c. Chestiuni referitoare la rânduiala în adunare 11.2-34
1) Acoperirea capului femeilor
11.2-16

2) Masa Domnului
11.17-34
d. Chestiuni referitoare la darurile spirituale 12.1-14.40
e. Chestiuni referitoare la învierea morţilor 15.1-58
Concluzie
16.1-24
(Vezi planul mai detaliat în „Les Lettres de Paul", A.Kuen).
2 CORINTENI
Cine?
Apostolul Pavel (autenticitatea acestei epistole nu a fost pusă niciodată la îndoială, ci doar unitatea ei. Vezi discuţii pe această temă în „Les Lettres de Paul", A.Kuen).
Cui?
Bisericii din Corint (vezi introducerea primei epistole către Corinteni).
Când?

1 Corinteni a fost scrisă în primăvara anului 56. Timotei era în drum spre Corint. El a fost nevoit să se întoarcă, în preajma Rusaliilor cu informaţii alarmante. în acest moment, Pavel a hotărât să se ducă la Corint, pe cale maritimă, pentru că el spune (12.4; 13.1) că va veni pentru *a treia oară*la ei; deci între şederea prilejuită de întemeierea bisericii şi vizita anunţată, trebuie să fi avut loc o vizită „intermediară", care nu a avut nici un rezultat pozitiv (2.1; 12.21). El afost primit cu răceală, oamenii din „partida lui Hristos" i se opun (10.7). Unul dintre membri îl ofensează în mod direct, fără ca Biserica să intervină (2.5-11; 7.12), punând la îndoială însăşi calitatea sa de apostol (10.2,7), acuzându-1 chiar că ar fi urmărit să se îmbogăţească pe seama convertiţilor lui

(12.13-18).
Apostolul se întoarce în grabă la Efes. De aici, scrie o scrisoare bisericii din Corint (2.1,3-4,9; 7.12), pe care o va trimite prin Tit. Dar, la scurt timp după trimiterea acesteia, el devine neliniştit, întrebându-se dacă a procedat corect fiind atât de sever (7.8).
Şi la Efes lucrurile se precipită: în cursul verii, argintarul Dimitrie ridică întreaga cetate împotriva apostolului (Fapt. 19.23-40). In plus, acesta trece printr-o grea încercare, din care nu mai credea că va scăpa cu viaţă (1.8-10). Nerăbdător de a avea ştiri despre biserica din Corint, el merge în întâmpinarea lui Tit, care

trebuia să se întoarcă prin Macedonia. Pavel merge la Troa. Deşi găseşte aici un teren favorabil pentru evanghelizare

(2.12), el îşi continuă drumul spre Filipi (2.13), unde îl întâlneşte pe Tit, care aduce veşti bune: Biserica a luat măsuri disciplinare împotriva „ofensatorului" (7.11). în acest moment, deci la sfârşitul anului 56 sau la începutul lui 57, Pavel scrie această a doua epistolă către corinteni (care este, de altfel, cea de-a patra scrisoare către această biserică). El nu se va duce la Corint decât spre sfârşitul anului 57, după ce va fi evanghelizat Iliria (Rom. 15.19).

Unde?

Epistola a fost scrisă în Macedonia (2.12,13; 7.5,6; 8.1,2; 9.2). Câteva manuscrise, sprijinindu-se, cu siguranţă, pe o veche tradiţie, precizează locul: la Filipi.

Ce?

Evenimentele care au fost reconstituite explică însuşi conţinutul epistolei. în

primul rând, apostolul expune motivele care l-au determinat să-şi schimbe planul călătoriei. Conduita lui a fost greşit înţeleasă, iar slujba sa calomniată. Deci Pavel începe prin a clarifica o serie de neînţelegeri, care au afectat relaţiile lui cu biserica din Corint: dacă el şi-a modificat itinerariul, aceasta nu era din neseriozitate sau instabilitate de caracter (1.17-22), ci pentru a-i menaja pe corinteni (1.23-2.4) şi a nu se năpusti cu asprime împotriva ofensatorului (2.5-11). Apoi, el deschide o largă paranteză (2.14-7.4), referitore la adevărata natură a misiunii creştine (în opoziţie cu aceea a adversarilor săi din Corint): puterea ei dătătoare de viaţă (2.14-4.6) - în pofida greutăţilor care o însoţesc (4.7-5.8) - pentru că ea este bazată pe dragostea pentru Domnul şi pe dorinţa de a-I fi pe plac (5.9-19). Iată spiritul în care îşi

îndeplineşte Pavel misiunea (5.20-7.4). Paralela constantă dintre misiunea lui şi cea a Vechiului Legământ (3.3,6-9,14; 4.6) ne face să credem că adversarii lui din Corint se bazau mult pe Legea lui Moise. După această digresiune, Pavel face cunoscut Bisericii bucuria de a fi primit, în sfârşit, veşti despre ea - şi încă veşti bune - prin intermediul lui Tit (7.5-16).

261

După ce a reglementat conflictul din trecut, el poate reveni la ceea ce-l preocupăm prezent: colecta pentru creştinii săraci din Ierusalim (cap.8-9). Pentru a-i determina pe corinteni să contribuie la această dovadă de solidaritate dintre iudeii şi păgânii de altădată, el li-l trimite pe Tit, care le duce această epistolă.

ÎOrsfârşit, apostolul le comunică ce are

de gând să facă cu prilejul apropiatei sale şederi printre ei: va acţiona, fără menajamente, împotriva celor care nu s-au pocăit de vechile lor păcate şi a celor care continuă să aţâţe împotriva lui focul opoziţiei.
Firul conducător al scrisorii sale este, aşadar, o desfăşurare cronologică: trecut-prezent-viitor, totul orientându-se spre vizita promisă: de ce a fost întârziată, cum o pregăteşte, la ce trebuie să se aştepte, cu acest prilej, şi unii şi alţii.
Tema generală a epistolei este manifestarea harului lui Dumnezeu şi triumful acestuia asupra slăbiciunii omeneşti (2.14; 4.10-11; 11.23-29; 12.10).
De ce?
Scopul esenţial al epistolei este restabilirea autorităţii apostolice a lui

Pavel asupra bisericii din Corint, în vederea pregătirii apropiatei sale vizite (13.10). El a fost atacat în persoana (10.1,10; 11.6), în caracterul (1.15-17; 10.9-11; 12.16-19) şi în învăţătura lui (2.17; 10.12-18; 11.7-12). Deci va trebui-deşi lucrul acesta îi displace (12.11) - să răspundă acestor atacuri, pentru a-şi restabili autoritatea.
In prima parte a epistolei, el răspunde acelor atacuri care se înscriu în linia explicaţiilor pe care se simte obligat să le dea corintenilor: instabilitate (1.12-2.4), falsificări ale Cuvântului lui Dumnezeu (2.17). Pavel demonstrează sinceritatea lui şi curăţia motivaţiilor sale, dând fracţiunii fidele a corintenilor argumente temeinice de natură să închidă gura celor ce i se împotrivesc (5.12). In această secţiune, greutatea argumentelor constă, în esenţă, în

dovedirea superioritățiii misiunii Noului Legământ (2.4-7.4). Această digresiune constituie bastionul apărării sale: corintenii trebuie să fie convinşi de faptul că slujba adevăraţilor apostoli ai lui Hristos - chiar în slăbiciuni şi în necazuri - este cu mult mai glorioasă înaintea lui Dumnezeu decât cea a „superapostolilor",

care, prin pretenţiile lor la glorie vizibilă, se situează în linia misiunii Vechiului Legământ. Aceste caracteristici ale adevăratului serviciu în faţa lui Dumnezeu vor motiva comportamentul lui Pavel la Corint.

A doua parte a epistolei, care, la prima vedere, constituie un corp străin în acest demers, urmăreşte aceeaşi ţintă: adversarii lui Pavel au vrut să-i convingă pe corinteni că fondatorul

bisericii lor ar acţiona pe cont propriu, Iară legătură cu Biserica-mamă din Ierusalim. Dar această colectă va scoate la iveală netemeinicia unor asemenea acuzaţii: ea va demonstra preocuparea lui pentru creştinii din Iudeea şi unitatea profundă a adevăratelor mădulare ale Trupului lui Hristos, constituit din vechii păgâni şi iudei.
în ultima parte a epistolei, apologetica lui are un caracter mai clar, căpătând accente polemice faţă de calomniatorii lui; cu o ironie din când în când muşcătoare, apostolul denunţă manevrele celor care se pricep atât de bine să-şi facă publicitate (10.12,18), care sunt lăudăroşi, trufaşi, fără milă (11.19-20), dar care dau înapoi în faţa suferinţelor (11.12). Motivele de laudă ale lui Pavel sunt lucrările, suferinţele (11.16-33) şi slăbiciunile sale (12.7-10).

Diferitele scopuri secundare ale scrisorii sale servesc, mai mult sau mai puţin în mod direct, ţelului său principal, croindu-şi drum în această direcţie:
1. Apostolul *îşi exprimă bucuria* de a fi văzut Biserica schim-bându-şi atitudinea faţă de el, în marea ei majoritate, lucru dovedit mai ales prin buna primire a lui Tit (7.4-7).
2. *Dăindicaţii*despre modul în care trebuie să se procedeze cu cel ce 1-a ofensat pe el (2.5-11).
3. *Precizează* de ce-1 trimite pe Tit însoţit de 2 fraţi: pentru a pune din nou în mişcare colecta începută anul precedent (8-9).
4. Apostolul vrea *să pregătească evanghelizarea* regiunilor aflate mai spre vest şi să se asigure de sprijinul bisericii din Corint (10.15-16).
5. El //*previne* pe membrii bisericii că,

deşi s-au îmbunătăţit relaţiile dintre el şi aceştia, *doreşte să-şi păstreze, în continuare, independenţa financiară faţă de ei* (12.14).
6. în perspectiva apropiatei sale vizite, el *îi avertizează ck:*
a. va continua să lupte împotriva duhului de partidă, care dezbină Biserica (12.20);

b. va continua să combată imoralitatea, fără compromis (12.21);
c. va aplica procedura recomandată de Domnul (Mat. 18.16) faţă de cei ce păcătuiesc şi cei ce seamănă tulburare în biserică (13.1-2), fără a manifesta vreun semn de slăbiciune (13.4);
d. va cere fiecărui membru în parte să se cerceteze şi să se pocăiască(13.5), pentru a nu fi nevoit să recurgă la sancţiuni (13.10).

Valoarea epistolei constă mai puţin în învăţătura doctrinară pe care o prezintă, ci în informaţiile pe care ni le dă despre la personalitatea şi misiunea apostolului Pavel, precum şi cu privire la viaţa Bisericii primare. Apologia pe care apostolul se vede constrâns s-o facă în legătură cu persoana şi lucrarea sa - atacate deopotrivă de adversarii lui - ne descoperă umilinţa şi demnitatea sa apostolică blândeţea şi severitatea lui, sensibilitatea şi stilul său energic. Epistola aceasta ne permite să pătrundem în intimitatea lui, într-un moment de bulversare şi de criză, atunci când omul dezvăluie cum este el în realitate. Scrisoarea ne dezvăluie impresiile autorului, ne face părtaşi la indignarea şi la bucuria lui, ni-1 arată stăpânit de emoţii şi, în acelaşi timp, stăpân pe sine.

De asemenea, epistola aceasta ne permite, mai mult decât oricare alta, să vedem ce implicaţii avea misiunea lui: lipsuri, pericole, încercări, griji... El avea de luptat, în acelaşi timp, cu inerţia spirituală a creştinilor, cu ameninţările crescânde din partea păgânismului revolut şi cu atitudinea răuvoitoare a adversarilor geloşi pe influenţa lui. Mai luăm cunoştinţă de faptul că, începută în Galatia, controversa cu iudaizatorii s-a întins rapid în întreaga Biserică primară, creând o opoziţie sistematică la adresa misiunii sale apostolice, atât în mijlocul Neamurilor, cât şi al iudeilor.
Cunoscând acest cadru, putem înţelege mai bine ansamblul carierei şi al scrierilor lui Pavel.
Dar valoarea epistolei nu se reduce la caracterul ei istoric. Şi azi, ca în vremea aceea, Evanghelia şi cei ce o

propovăduiesc cu credincioşie sunt ţinta atacurilor Vrăjmaşului. Acesta continuă să folosească oameni, care acţionează sub masca unor bune intenţii (11.13-15), dar care, în realitate, sapă la temelia credinţei creştine şi sfâşie Trupul lui Hristos. Scrisoarea aceasta arată creştinilor care trebuie să fie atitudinea unui slujitor al lui Dumnezeu: nici falsă umilinţă, nici spiritualitate rău înţeleasă, care i-ar lăsa numai

lui Dumnezeu grija de a-Şi apăra cauza. Uneori, interesele divine cer să ne aruncăm curajoşi în toiul luptei, folosind cu înţelepciune toate atuurile pe care Dumnezeu le-a pus la îndemâna noastră. Dar această luptă nu poate fi dusă niciodată cu armele firii pământeşti (10.4). Numai Dumnezeu poate da luptei noastre sens şi

eficacitate.
Cum?
Aşa cum am văzut deja, epistola este structurată cronologic în jurul relaţiilor lui Pavel cu corintenii: trecut-prezent-viitor.
Planul cărţii
Introducere
1.1-11
- adresă şi salutări
1.1-2
- mulţumiri aduse lui Dumnezeu pentru o recentă izbăvire
1.3-11
1. *Trecut*
1.12-7.16
- răspuns la acuzaţii
- explicaţii privind comportamentul său
- apologia misiunii sale
a. Pavel îşi explică felul de a lucra, în special ce l-a determinat să-şi schimbe

planul călătoriei 1.12-2.13
b. Expune adevărata natură a misiunii creştine (în contrast cu cea a adversarilor săi din Corint) 2.14-7.4
1) O misiune care aduce viaţă 2.14-4.6
2) Deşi este însoţită de necazuri 4.7-5.8
3) Motivaţia misiunii: dragostea pentru Domnul 5.9-19
4) Cum îşi îndeplineşte Pavel această misiune5.20-7.4
c. Bucuria lui la întâlnirea cu Tit 7.5-16
2. *Prezent*
Ce ar vrea apostolul să facă (şi ar dori să se implice şi corintenii): colectă pentru

creştinii
din Ierusalim
8.1-9.15
265
a. De ce această colectă
8.1-5
b. Misiunea lui Tit
8.6-9.5
c. Principiile dărniciei creştine
9.6-15
3. *Viitor*
Ce va face Pavel cu prilejul apropiatei sale vizite la Corint
10.1-13.10
a. Autoritatea lui şi atitudinea pe care o va adopta faţă de adversari
10.1-18
b. Superioritatea apostolatului său
11.1-12.18
c. îndemnuri finale
12.19-13.10

Concluzie
13.11-13
GALATENI
Cine?
Apostolul Pavel (autenticitatea acestei epistole nu a fost contestată niciodată).
Cui?
Bisericilor Galatiei (1.2). Este vorba, aşadar, despre o scrisoare circulară, destinată bisericilor fondate de apostol. Dacă este vizată Galatia de sud (vezi secţiunea „Unde?"), atunci epistola se adresează bisericilor care au luat fiinţă în timpul primei călătorii misionare a lui Pavel (Fapt.13.13-14.24). Pasajele din Gal.3.1-5; 4.13-20; 5.7 fac aluzie la circumstanţele întemeierii acestora. Ele erau compuse în special din foşti păgâni (4.8), tentaţi în prezent să adopte tăierea împrejur (5.2; 6.12), şi o minoritate de iudei şi prozeliţi (2.15; 3.13,25,28,29;

4.5). Toţi aceştia cunosc o mare parte din istoria Vechiului Testament (3.6-9; 4.21-31), din Legea lui Moise (3.10-12) şi din scrierile profetice (4.27).

Unde?

Specialiştii nu au ajuns la aceeaşi concluzie în ceea ce priveşte localizarea bisericilor Galatiei, pentru că acest termen desemnează atât regiunea din nordul Asiei Mici, locuită de urmaşii galilor, care s-au stabilit acolo prin secolul VII î.Hr., cât şi provincia romană care îngloba Licaonia, Pisidia şi Frigia, regiuni situate mai
la sud.

Admiţând prima opţiune, Pavel nu i-a putut evangheliza pe galateni înainte de cea de-a doua călătorie misionară (Fapt. 16.6), iar scrisoarea nu ar putea fi datată decât în timpul celei de a treia călătorii, adică după a doua trecere prin Galatia

(Fapt. 18.23; Gal.4.13). Dimpotrivă, dacă admitem cea de-a doua opţiune, destinatarii sunt creştinii care locuiau în regiunile evanghelizate de Pavel în timpul primei călătorii (la Antiohia Pisidiei, Iconia, Listra şi Derbe). Argumentele pentru fiecare dintre cele două

opţiuni sunt numeroase (vezi Alfred Kuen, „Les Lettres de Paul"). Elementele decisive sunt, după opinia noastră, cele care se referă la data epistolei: dacă datăm redactarea scrisorii în timpul celei de-a treia călătorii misionare, vizita lui Pavel la Ierusalim (menţionată în Gal.2.1-10) este una şi aceeaşi cu cea din Fapt. 15 şi, astfel, în pofida protestelor sale (1.20), apostolul ar omite una dintre călătoriile lui la Ierusalim. Pe de altă

parte, multe dintre argumentele lui Pavel (2.3,6,9...) şi-ar pierde sensul şi greutatea după conferinţa de la Ierusalim, iar incidentul din Antiohia (2.11-14) devine greu de înţeles după Fapt. 15.7-11. De aceea, mulţi dintre specialiştii zilelor noastre preferă ipoteza „sud-galatică", lansată în anul 1748 şi adoptată de atunci de „majoritatea teologilor moderni" (Guthrie, „Intr.", 452).

Când?

Dacă scrisoarea se adresează galatenilor din sud, atunci ea este prima epistolă scrisă de apostol şi datează din anul 49, la scurt timp după incidentul din Antiohia şi înaintea conferinţei de la Ierusalim. Trebuie să fi fost redactată în Antiohia Siriei. Aluziile cronologice din scrisoare trebuie să fie interpretate în următorul cadru:

- 33: Convertirea lui Pavel
- 36: *„JDupă treiani"(*\.18) Pavel merge la Ierusalim
- 36-44 : Predică Evanghelia în Siria şi în Cilicia (1.21)
- 44-45 : Barnaba îl readuce la Antiohia (Fapt. 11.25-26)
- 45-46 : Biserica din Antiohia îi deleagă pe Pavel şi Barnaba să meargă la Ierusalim, pentru a duce acolo un ajutor financiar (Fapt. 11.26). Pavel profită de acest prilej, pentru a expune Evanghelia sa principalilor conducători ai Bisericii (Gal.2.2). El rezistă „falşilor fraţi", care cer circumcizia lui Tit (2.3-5). Iacov, Petru şi Ioan recunosc vocaţia lui de apostol al Neamurilor şi-i dau mâna de însoţire (2.7-9);
- 46-47 : Evanghelizarea Galatiei (Fapt. 13.1-14.26);

- 47-48 : întoarcerea la Antiohia (Fapt. 14.27-28). Sosirea lui
Petru (2.11), apoi a unor persoane din anturajul lui Iacov (2.12; Fapt. 15.1). Petru se fereşte să mănânce

cu păgânii convertiţi (2.12,13). Are loc o discuţie aprinsă (Fapt. 15.2). Pavel i se împotriveşte lui Petru (Gal.2.14,15);
- 48-49 : Iudaizatorii au mers pe urmele lui Pavel în bisericile Galatiei, propovăduind tăierea împrejur şi respectarea legii lui Moise (5.2-12). Ei îl denigrau pe Pavel (1.6-17). La primirea acestor veşti, Pavel scrie această epistolă, înainte de a se sui cu Barnaba la Ierusalim (Fapt. 15.2-3), unde Petru şi Iacov îi vor sprijini (Fapt.15.7-21).
De ce?
Pavel a primit veşti despre bisericile Galatiei recent înfiinţate de el şi

vizitate, după plecarea sa, de predicatori iudaizatori, care pun la îndoială autoritatea lui apostolică (1.1; 2.1-11) şi învaţă *„o altă Evanghelie"* (1.6,7), insistând asupra respectării Legii şi a sărbătorilor evreieşti (3.3), precum şi asupra tăierii împrejur
(5,2-4; 6.12).
Unii dintre membrii acestor biserici au căzut în cealaltă extremă, înţelegând prin libertatea adusă de Evanghelie posibilitatea de a trăi fără nici o restricţie, pentru că *„totul este permis"* (5.13,16-25). în locul dragostei care ar fi trebuit să domnească în comunitate (5.22), au luat proporţii certurile dintre cele două partide (5.13,20,26).
Potrivit afirmaţiilor lui Pavel cuprinse în această epistolă, se pot deduce câteva dintre acuzaţiile lansate la adresa lui: el nu este un apostol veritabil (1.1,15-17);

a copiat imperfect mesajul după cel al apostolilor de la Ierusalim (1.13-24), care nu sunt de acord cu el (2.2-6). Astfel, Pavel este nevoit să scrie:

1. Pentru a restabili adevărul cu privire la chemarea, apostolatul şi independenţa lui în raport cu apostolii de la Ierusalim, precum şi pentru refacerea autorităţii sale apostolice, zdruncinată de calomniile adversarilor lui (capitolele 1-2);
2. Pentru a expune *Evanghelia sa,* Vestea Bună a îndreptăţirii prin credinţă, bazată pe Scriptură;
3. Pentru a corecta greşeala celor care confundau libertatea cu libertinajul şi, astfel, ofereau prilejuri de critică legaliştilor (5).

4. Pentru a da o serie de recomandări practice (5.1-5: sprijin reciproc; 6.6-9:

sprijin pentru slujitorii lui Dumnezeu; 6.10: facere de bine faţă de toţi oamenii), răspunzând unor deficienţe care i-au fost semnalate.

Ce?

Galateni şi 2 Corinteni sunt cele mai personale dintre scrisorile lui Pa vel, în care el ne dă o serie întreagă de detalii cu privire la persoana sa, neincluse în Faptele Apostolilor (1.14,17,22,23; 2.1-11,11-21; 4.13; 6.17), pentru că se vede obligat să se apere (la fel caîn 2 Cor. 10-13).

Apostolul opune cu hotărâre adevărata Evanghelie *„unei alte Evanghelii"* a iudaizatorilor, revelaţia lui Dumnezeu de raţionamentele omeneşti (capitolele 1 -2), harul de Lege, credinţa de fapte, libertatea de servitute, Noul Legământ de Vechiul Legământ (capitolele 3-4), mersul prin Duhul de umblarea după în-

demnurile firii pământeşti şi roadă Duhului Sfânt de faptele cărnii (capitolele 5-6).
Epistola aceasta a jucat un rol fundamental în secolul XVI, ajungând la reevaluarea doctrinei despre mântuirea prin credinţă. Şi astăzi încă, ea poate fî folosită din plin în lupta împotriva legalismului care, totdeauna şi pretutindeni, ameninţă să înlocuiască Vestea Bună a harului suveran al lui Dumnezeu. *Cine a înţeles mesajul epistolei către Galateni, a înţeles Evanghelia.*
Cum?
Această primă epistolă a lui Pavel pare să ţâşnească dintr-o zvâcnire a unei inimi părinteşti neliniştite de viitorul copiilor săi spirituali. *Este un strigăt de indignare şi de durere,* provocat de dragostea arzătoare a apostolului faţă de

noii lui convertiţi.
Planul cărţii
Introducere
1.1-5
1. *învăţătura lui Pavel*
1-2
(argument biografic: Evanghelia lui este independentă
de oameni)
a. Apostolul a primit Evanghelia prin revelaţie,
nu prin intermediul unor oameni
1.6-24

b. Dar această Evanghelie a fost recunoscută
de fraţii cei mai apreciaţi din Ierusalim
2.1-10
c. ...şi apărată chiar şi în faţa lui Petru
(care, în conflictul din Antiohia, greşea)
2.11-21

2. *Conţinutul acestei învăţături*
3-4
Doctrina îndreptăţirii prin credinţă
(Argument teologic: Scriptura confirmă Evanghelia lui Pavel)
a. Omul este îndreptăţit prin credinţă, nu prin Lege
3.1-14
1) Galatenii au primit Duhul Sfânt când au crezut, deci au fost îndreptăţiţi prin credinţă
3.1-5
2) Scriptura oferă aceeaşi doctrină. Exemplul lui Avraam
3.6-9
3) Legea nu ne poate îndreptăţi
3.10-14
b. Inferioritatea Legii
3.15-4.11
1) Ea a venit la mult timp după promisiune 3.15-18

2) A avut un caracter temporar
3.19-20
3) Ea nu poate da viaţă
3.21-22
4) A trebuit să-i păstreze pe oameni în perioada premergătoare majoratului şi apoi să-i
conducă la Hristos
3.23-4.11
O paranteză: un apel către galateni
4.12-20
„Rămâneţi în credinţă, rămâneţi atipiţi de mine!"
c. Legământul cel vechi a luat sfârşit.
Alegorie: Agar şi Sara
4.21-31
3. *Viaţa care izvorăşte din această învăţătura* 5-6
(Argument practic: Evanghelia aceasta aduce eliberare)
a. Pericolele legalismului

5.1-12
b. Adevărata libertate creştină este un mers
prin Duhul
5.13-25
c. Cum se trăieşte libertatea aceasta în Biserică
5.26-6.10
Concluzie
6.11-17
EFESENI
Cine?
Autorul se identifică el însuşi ca fiind apostolul Pa vel (1.1; 3.1,7; 4.1; 6.19-20). Detaliile pe care ni le dă cu privire la viaţa lui coincid perfect cu ceea ce ştim din alte epistole. Structura scrisorii, limbajul şi conţinutul teologic sunt identice. Mărturiile externe abundă începând cu secolul II. Totuşi, mulţi critici se opun autenticităţii sale din

motive de vocabular, de înrudire literară cu Coloseni şi de teologie. Dar niciunul dintre argumentele avansate nu este hotărâtor şi nu atrage adeziunea majorităţii specialiştilor, nici chiar a celor critici (vezi discutarea detaliată a problemei în: A.Kuen, ;,Les Lettres de Paul").

Când şi unde?

Epistola aceasta a fost scrisă în închisoarea din Roma, în acelaşi timp cu Coloseni şi Filimon, în vara anului 62 (3.1; 4.1; 6.20).

Cui?

Efesul era capitala provinciei romane Asia (avea o populaţie de 3-400 000 de locuitori), situat la vreo 5 kilometri de gura de vărsare a Caistrului. Era unul dintre cele mai importante porturi la Marea Mediterană, în partea orientală (unde a văzut Ioan trecând toate

mărfurile enumerate în Apoc.18.12-13), un important centru administrativ şi religios (Fapt. 19.35-40). Biserica din Efes a fost întemeiată de Pa vel în cursul celor 3 ani pe care i-a petrecut în acest oraş (Fapt. 19.1-10; 20.31). După plecarea lui, aceasta a continuat să prospere sub conducerea şi îndrumarea bătrânilor (Fapt.20.17).
Cunoaşterea intimă dintre apostol şi biserica aceasta, precum şi lipsa salutărilor personale şi prezenţa anumitor expresii (1.15; 3.1-2; 4.21) şi alte detalii ne determină să credem că această epistolă nu se adresa doar bisericii din Efes, ci că a fost o scrisoare circulară, destinată tuturor comunităţilor din provincia Asia (vezi Alfred Kuen, „Les Lettres de Paul").

Ce?

Efeseni este cea mai puţin personală şi cea mai structurată dintre scrisorile lui Pavel. Ea nu răspunde nici unei situaţii concrete a unei biserici şi nu combate nici o eroare sau erezie specială. Epistola expune planul lui Dumnezeu dinainte de Creaţiune şi până la îndeplinirea lui integrală în veşnicie. Tema ei principală este Biserica, Trupul lui Hristos, privită din punct de vedere universal, în care iudei şi greci au fost uniţi pentru a forma o nouă umanitate (2.11-12,15-16), o singură familie (1.5; 2.19; 4.6; 5.1), în care dispar toate barierele ridicate de oameni. Prin unirea lor vitală *Jn* /fcfctas'-(expresie care apare în epistolă de 120 de ori), oamenii sunt transformaţi în mod progresiv. Partea doctrinară a epistolei (capitolele 1-3) prezintă privilegiile creştinilor: datorită lucrării Tatălui, Fiului şi

Duhului Sfânt (1.3-14), s-au pus bazele unui nou popor al lui Dumnezeu (2.1-10), împăcând iudeii şi Neamurile într-un singur trup (2.11-22). în prezentarea aceasta, se inserează o paranteză despre misiunea lui Pavel în cadrul acestui nou popor (3.1-13), precum şi două rugăciuni pentru acesta (1.15-23; 3.14-21). Partea practică (capitolele 4-6) expune răspunderile care decurg din aceste privilegii: datorii *spirituale* - păstrarea unităţii Duhului (4.1-16), *morale* -ruperea cu felul de trai păgân (4.17-5.20) şi *casnice*- noi relaţii între bărbaţi şi neveste, părinţi şi copii, stăpâni şi sclavi (5.21-6.9). Viaţa nouă este o luptă permanentă (6.10-20).

De ce?

Din citirea epistolei nu rezultă nici un scop precis. Primul obiectiv pare să fie unul *didactic:* Pavel vrea să dea tuturor

acestor biserici, mai mult sau mai puţin tinere, o învăţătură solidă cu privire la temelia credinţei şi a vieţii creştine în general. Ştiin-du-le ameninţate (Fapt.20.29), el vrea să le lase un rezumat esenţial pentru „a crede şi a trăi", pentru că nu este sigur dacă îşi va mai putea continua lucrarea în mijlocul lor.

O examinare mai atentă a epistolei, a punctelor pe care apostolul pune accentul şi a repetatelor sfaturi, ne permite să vedem că un al doilea scop al scrisorii lui este un vibrant *îndemn la unitate* între cele două fracţiuni care alcătuiesc Biserica: vechii iudei şi

vechii păgâni (1.10,12,13; 2.2,3,11-16,18; 3.6). Acest îndemn ocupă primul loc în partea practică a epistolei (4.3-6,9-16). Păcatele enumerate

(4.2,25,26,28,29,31,32; 5.3-4,5,6-16,18) pun în pericol unitatea, creând între membrii aceleiaşi biserici sentimente de jenă, de frustare, de ranchiună, de judecată şi de respingere.
Acest îndemn a putut fi motivat de informaţiile aduse de Epafra cu privire la aceste biserici din Asia. Poate că el era determinat de propriile experienţe ale lui Pavel: el ştia bine că Vrăjmaşul nu urăşte nimic mai mult decât unitatea Bisericii şi face totul pentru a o distruge. Tocmai de aceea, îndemnul la unitate ocupă un loc important în toate epistolele lui (Rom. 12.3-8; 1 Cor. 1.10-4.7; Filip. 1.27-2.11...).
Să nu uităm că epistola aceasta a fost scrisă în acelaşi timp cu Coloseni, fiind adresată bisericilor din aceeaşi regiune. Ereticii care predicaseră falsele lor doctrine la Colose erau pe punctul de a

le introduce şi în alte comunităţi. Pavel ştia că cel mai bun „antidot" al erorilor este propovăduirea adevărului. Expunând adevăratul plan al lui Dumnezeu şi viaţa care decurge din mântuire, el îi „vaccina" pe creştini împotriva pătrunderii acestor învăţături străine. Astfel, Coloseni 2.2 ar putea foarte bine să rezume diferitele scopuri ale Epistolei către Efeseni (vezi introducere la Coloseni, secţiunea „Ce?").

Cum?

Epistola este împărţită, vizibil, în două secţiuni: una doctrinară şi alta practică. în prima parte (capitolele 1-3), Pavel ne spune tot ce a făcut Dumnezeu pentru noi; această parte nu conţine imperative. In a doua parte (capitolele 4-6), verbele la imperativ abundă: aici apostolul ne indică ce aşteaptă Dumnezeu de la noi.

1. *Privilegiile noului popor al lui*

Dumnezeu 1.3-3.21

a. Binecuvântările spirituale pe care le avem înHristos
1.3-14
- Lucrarea Tatălui: El ne-a ales
1.3-6
- Lucrarea Fiului: El ne-a răscumpărat
1.7-12
- Lucrarea Duhului Sfânt: El ne-a pecetluit 1.13-14

b. Prima rugăciune
1.15-23

c. Constituirea noului popor al lui Dumnezeu
- ce a fost aceasta înainte de mântuire
- ce este acum în Hristos

d. Unitatea acestui popor (iudei şi păgâni uniţi în Hristos)

e. Misiunea lui Pavel în cadrul acestui

popor divin
f. A doua rugăciune
2. *Responsabilităţile noului popor al lui Dumnezeu* 4.1-6.20
a. Să construiască Trupul lui Hristosîn unitate 4.1-16
- unitate înfăptuită de Duhul Sfânt 4.2-6
- pentru desăvârşirea sfinţilor 4.7-16
b. Să umble într-un mod vrednic de noua poziţie 4.17-6.9
1) în viaţa personală 4.17-24
2) în relaţiile cu aproapele 4.25-5.20
3) în cămin 5.21-6.9
c. Lupta în armătura lui Dumnezeu 6.10-20
2.1-10

2.1-3
2.4-10
2.11-22
3.1-13 3.14-21
Concluzie
6.21-24
F1LIPENI
Cine?
Apostolul Pavel scrie această epistolă din Roma, unde locuia cu domiciliul forţat, într-o casă pe care o luase cu chirie (Fapt. 28.14-31). Autenticitatea ei a fost atestată încă de la sfârşitul secolului I de către Policarp, Clement din Roma, Ignaţiu din An-tiohia. Ea nu a fost contestată de nimeni.
Când?
Filipenii au aflat despre detenţia apostolului, l-au trimis pe Epafrodit la Pavel şi au auzit apoi despre boala emisarului lor. Un prim interogatoriu

avusese loc (1.7), pronunţarea sentinţei fiind iminentă (2.23). Deci redactarea acestei epistole trebuia să se situeze spre sfârşitul celor 2 ani ai primei captivităţi romane, adică pe la anul 63.
Unde?
Epistola a fost scrisă în închisoare (1.7,13,17), într-un oraş în care exista un tribunal (1.13) şi o biserică (1.14). Procesul lui Pavel s-ar putea termina printr-o condamnare la moarte (1.20; 2.17), dar el are mai degrabă impresia că va fi achitat (1.25; 2.24). Timotei este cu el (1.1; 2.19,23).
în Fapt.23.33-26.32 se vorbeşte despre o întemniţare la Ce-zareea, dar ipoteza originii cezareene a acestei epistole nu a găsit susţinători. Dimpotrivă, ideea redactării în cursul unei întemniţări care ar fi avut loc la Efes s-a bucurat de o anumită apreciere (apropierea

geografică dintre cele două localităţi ar fi permis schimbul de informaţii şi de daruri, precum şi proiectele de vizită ale apostolului: 2.24). Totuşi, nici unul dintre argumentele avansate în sprijinul acestei teze nu este convingător (vezi A.Kuen, ,,Les Lettres de Paul"), Roma rămânând cel mai probabil loc de redactare al epistolei (pretoriul -1.13; casa Cezarului - 4.22; eventualitatea unei condamnări capitale -1.20; 2.23; toţi exegeţii din

secolul II până în secolul XVIII vorbesc în favoarea acestei localizări).

Cui?

Biserica din Filipi a fost întemeiată de Pavel cu prilejul celei de-a doua călătorii misionare a sa (Fapt. 16.9-40). Majoritatea membrilor ei erau dintre Neamuri (Lidia, temnicerul roman,

Epafrodit, Evodia, Sintichia: numai nume păgâne). Biserica a menţinut legături strânse cu întemeietorul ei: de mai multe ori aceastai-a trimis daruri (4.15,16; Fapt. 18.5; 2 Cor. 11.9). în cursul celei de-a treia călătorii misionare, Pavel a trecut din nou prin Filipi (2 Cor.2.12-13; 7.5-6). în anul următor revine de Paşti (Fapt.20.6). Oraşul Filipi (care îşi trăgea numele de la Filip al II-lea al Macedoniei, tatăl Iui Alexandru cel Mare) era o colonie romană înfloritoare, ai cărei locuitori erau mândri de calitatea de cetăţeni romani (Fapt. 16.21): îmbrăcaţi asemenea romanilor, vorbeau limba latină şi mulţi dintre ei erau veterani de război.

Ce?

Epistola aceasta este una dintre cele mai personale ale lui Pavel (de peste 120 de

ori apare pronumele personal „eu"), cea mai spontană şi mai afectuoasă (nici o exprimare rigidă, de multe ori apar cuvintele: *„fraţilor", „preaiubiţilor").* Informaţiile alternează des cu sfaturile. Tema a fost rezumată în următoarele cuvinte: „Eu mă bucur, bucuraţi-vă şi voi!" (termenii *bucurie^ asebucura* revin de 60 de ori). Aceasta este o mărturie elocventă a triumfului credinţei asupra împotrivirilor, pentru că scrisoarea aceasta aparţine unui întemniţat.

Ea conţine şi un document teologic foarte important despre cristologia Bisericii primare: imnul care vorbeşte despre preexistenta veşnică, întruparea şi glorificarea Fiului lui Dumnezeu (2.5-11).

De ce?

Prilejul imediat al scrisorii a fost

trimiterea lui Epafrodit de către creştinii din Filipi, pentru a-i duce un dar apostolului (2.25;

4.10-18), urmând ca acesta să-i slujească lui Pavel în timpul captivităţii sale (2.30). Dar, la scurt timp după sosirea lui la Roma, Epafrodit se îmbolnăveşte (2.27). Atunci, apostolul se hotărăşte să-1 trimită înapoi la Filipi (2.25, 28) şi le cere credincioşilor să-i rezerve o primire corespunzătoare (29). Cu aceeaşi ocazie, el vrea să mulţumească bisericii pentru darul primit (4.10-18) şi să-i ofere câteva veşti despre turnura pe care a luat-o procesul lui (1.20,25-26), care i-a permis să proclame Evanghelia (1.7,120-13), în pofida opoziţiei adversarilor săi (1.15,18). îi mai anunţă pe filipeni că li-1 va trimite în curând pe

Timotei (2.19-23) şi că speră să vină personal peste puţin timp (2.24).
Pornind de la veştile comunicate de Epafrodit, Pavel îşi încurajează corespondenţii să rămână tari în încercări (1.27-30; 4.1) şi hotărâţi în mărturie (2.15). Apelul repetat la unitate (1.27; 2.2-4,14; 3.16) şi insistenţa asupra cuvântului *„foţi"* (1.1-4,7,8,25; 2.26; 4.21) ne determină să credem că se manifestaseră câteva disensiuni între membrii bisericii (cp.4.2-3).
îndemnurile la bucurie, progres spiritual într-o atmosferă de stimă reciprocă (2.3-4) şi avertismentul referitor la lucrătorii răi (3.1b-2) amintesc două primejdii ce ameninţau toate bisericile întemeiate de apostol: o influenţă legalistă iudaizatoare şi un libertinaj situat la extrema opusă (3.19-20).
Pasajul din 3.2-16 ar putea fi un răspuns

la eventualele întrebări puse lui Pavel prin intermediul lui Epafrodit.

Introducere	1.1-11
Salutări, mulţumiri şi rugăciune	
1. *Veşti*	1.12-26
- întemniţarea sa a contribuit la progresul Evangheliei	1.12-14
- în pofida opoziţiilor	1.15-20
- viitorul apostolului este incert	1.21-26
2. *îndemnuri*	1.27-

2.18
- la unitate 1.27
-2.4
278

- la umilinţă (după modelul lui Isus Hristos) 2.5-11
- la credincioşie
2.12-18
3. *Vesti*
2.19-30
- despre Timotei
2.19-24
- despre Epafrodit
2.25-30
4. *Avertismente şi îndemnuri*
3.1-4.9
- împotriva legalismului iudaizator
3.1-14
- să rămână uniţi şi neclintiţi
3.15-4.3

- să fie sfinţi
4.4-9
5. *Mulţumiri pentru darul primit*
4.10-20
Concluzie (salutări şi binecuvântare)
4.21-23
COLOSENI
Cine?
Apostolul Pavel a scris această epistolă odată cu cea adresată efesenilor, din Roma, unde era deţinut într-o locuinţă închiriată (Fapt.28.14-31).
Autenticitatea epistolei, atestată de numeroase documente din secolul II, a fost atacată abia în secolul XIX, din pricina asemănării ei cu Efeseni.
Reabilitată în prima jumătate a secolului XX, a devenit din nou ţinta unor atacuri, începând cu anul 1950, din motive de vocabular, de stil, de doctrină şi de înrudire literară cu Efeseni (bănuită a fi

neautentică). Niciunul dintre argumentele avansate nu le poate contrabalansa pe acelea care sprijinesc autenticitatea epistolei şi nici nu ne pot convinge de introducerea unui fals în colecţia scrierilor lui Pavel (pentru o discuţie mai detaliată, vezi A.Kuen, „Les Lettres de Paul").

Când?

Epistola a fost redactată spre mijlocul primei captivităţi romane, cam prin vara anului 62.

Unde?

A fost scrisă odată cu Efeseni şi Filimon (vezi Col.4.7; Efes. 6.21; Filim. 12) şi dusă de Tihic în Asia Mică. Locul de redactare cel mai probabil rămâne Roma (vezi A. Kuen, „Les Lettres de Paul").

Cui?

Biserica din Colose nu a fost întemeiată

de apostolul Pavel (1.4; 2.1-2), ea fiind un rod indirect al celor 3 ani de activitate apostolică la Efes (Fapt. 19.10), unde, probabil, Epafra (Col.4.12) şi Filimon (Filim. 19,23) au făcut cunoştinţă cu el şi s-au convertit. Apoi, aceştia s-au întors în oraşul lor şi au fondat aici o biserică (1.7; 2.7; 4.13), compusă în special din foşti păgâni (1.21,27; 2.13), care se adunau în casa lui Filimon (Fil.2).

280

Ce?

Partea doctrinară a epistolei conţine o învăţătură aprofundată despre persoana lui Hristos: relaţia Lui cu Tatăl, cu Creaţia şi cu Biserica, precum şi despre lucrarea Sa de răscumpărare. După ce a vorbit despre misiunea lui (1.15-23) în folosul întregii Biserici (1.24-29) şi acolosenilorîn special (2.1-7), apostolul

îi avertizează pe aceştia despre ereziile propagate printre ei de nişte predicatori itineraţi (2.8-3.4). în partea practică a epistolei, autorul le arată că noua lor poziţie în Hristos trebuie să transforme viaţa personală (3.5-17), familială şi socială (3.18-4.6).

De ce?

Epafra a venit să-1 vadă pe Pavel în închisoare, pentru a-1 informa despre dificultăţile survenite în biserica lui, ca urmare a propovăduirii unei doctrine false (Filim.23). Ce este de făcut? Apostolul răspunde cererii sale, scriind două epistole: una pentru biserica din Colose şi alta destinată tuturor bisericilor din Asia, ameninţate mai devreme sau mai târziu de una şi aceeaşi erezie (este vorba despre epistola Efeseni; 4.16; vezi introducerea la Efeseni). Pavel îi încredinţează cele

două scrisori lui Tihic (4.7-8; Efes.6.21), care se întoarce la Colose, însoţit de Onisim (4.9), un sclav fugar.
în 2.2, apostolul indică scopul scrisorii sale:
a. El doreşte să-i întărească pe creştini, asigurându-i de rugăciunile sale (1.3-5,9-14) şi îndemnându-i să rămână tari în credinţă (1.10-12).
b. Vrea să-i avertizeze despre primejdia ereziei şi influenţa ei, aducătoare de dezbinări (2.4,8,18); el combate aceste erezii, denunţându-le greşelile.
c. Doreşte să-i *îmbogăţeascăprintr-o deplină cunoştinţă",* adică să-i instruiască despre adevărata natură a lui Hristos şi a lucrării Sale, precum şi despre viaţa care decurge din unirea cu El.
Apostolul nu numeşte în mod explicit erezia pe care o combate. Totuşi, ne

putem face o idee despre ea, din avertismentele pe care le dă:
1. Este vorba despre un *sistem filozofic* (2.8), care întrebuinţează termeni curenţi la filozofii greci (ştiinţă, lucruri, plinătate: 1.19; 2.3,22).

2. Sistemul respectiv a adoptat o serie de *ceremonii* şi rânduieli evreieşti (2.11,16,17; 3.11).
3. Tendinţa spre *ascetism* este evidentă (2.20,23).
4. Practică *cultul îngerilor* (2.18), poate şi cel al *„domniilor, stăpânirilor..."*(1.16; 2.10,15).
5. Insistă asupra *cunoştinţelor tainice* (2.18; cp.2.2-3).
6. Se bazează pe *înţelepciunea şi pe tradiţiile omeneşti* (2.4,8).
7. Subapreciază lucrarea lui Hristos, de unde stăruinţa apostolului pe supremaţia

Domnului (1.15-20; 2.2-3.9).
8. Pune accent pe *vedenii* (2.18).
Deci era vorba despre o combinaţie de elemente evreieşti şi despre noţiuni filozofice greceşti, care au dus mai târziu la gnosticism. Pavel se opunea ferm acestei erezii, pentru că ea Ii răpea lui Hristos locul unic de Mijlocitor între Dumnezeu şi om, negând, în acelaşi timp, umanitatea lui Hristos. Dintr-o lovitură, sistemul respectiv îi privează pe creştini de libertatea lor şi îi îngrădeşte în chingile Legii.
Cum?
înainte de a declanşa atacul împotriva erezei colosene, Pavel prezintă aspectul pozitiv al învăţăturii creştine. El recurge la aluzii discrete, pentru a semnala deficienţele credinţei unei biserici pe care nu o cunoaşte personal: el spune ce lucruri cere prin rugăciunea lui de

mijlocire pentru ei (deci ceea ce le lipseşte), ce este Hristos şi ce a făcut El (deci ceea ce ei ignoră sau riscă să uite) şi ceea ce face el însuşi pentru coloseni (poate pentru a contracara unele zvonuri răspândite despre el).

1. Mulţumiri şi rugăciune
1.3-14
2. Persoana şi lucrarea lui Hristos
1.15-23
3. Misiunea lui Pavel
1.24-2.7
4. Avertisment împotriva ereziei propagate în Colose 2.8-3.4
5. Viaţa în Hristos
3.5-4.6
- viaţa individuală
3.5-17
- viaţa familială şi socială
3.18-4.1
- viaţa de rugăciune

4.2-4
- relaţii cu necreştinii
4.5-6
6. Recomandări şi salutări
4.7-18

Cine?
Mărturiile interne (1.1; 2.18) şi externe atribuie, în unanimitate, această scrisoare apostolului Pavel. Trăsăturile specifice acestui apostol sunt evidente (cp.3.1-2,8-11 cuFapt.15.36; 2 Cor.11.28). Aluziile istorice (2.14-16; 3.6) coincid cu cele din Faptele Apostolilor (17.5-10,16). Autenticitatea acestei scrieri nu este contestată de nimeni.
Când şi Unde?
Potrivit cu Fapt. 18.5, Sila şi Timotei (1.1) s-au alăturat lui Pavel la Corint.

Aceasta indică faptul că scrisoarea a fost scrisă acolo, la începutul lucrării apostolului în acest oraş, deci în vara sau în toamna anului 51 (sau 52).

Cui?

Importanţa oraşului Tesalonic se datora aşezării sale: era unul dintre cele 3 porturi principale ale Mediteranei şi, în acelaşi timp, prin oraş trecea una dintre cele mai mari căi comerciale ale imperiului: Via Ignatia, care lega Roma de Bizanţ. Avea o populaţie de 200 000 de locuitori (greci, romani şi iudei).

Unii exegeţi sunt de părere că cele 3 săptămâni menţionate în Fapt. 17 se referă la activitatea misionară a lui Pavel printre iudei şi că şederea lui la Tesalonic ar fi durat mai mult (date fiind legăturile stabilite între apostol şi creştinii din Tesalonic: 2.8; lucrul lui manual: 2.9; 2 Tes.3.8; numeroasele

învăţături pe care li le-a transmis: 1.5; 2.2,5,12; 3.3,4; 4.2; 5.3; 2 Tes.2.6,9; starea de organizare a bisericii: 5.12; ajutorul primit de două ori din partea filipenilor: Filip.4.16).
Biserica pare să fie foarte numeroasă (vezi 4.13; 5.12,14; 2 Tes.3.16). Ea cuprindea şi câţiva membri de rang social înalt (Fapt. 17.4,5), majoritatea fiind muncitori (4.12; 2Tes.3.6-15) şi săraci (2 Cor.8.2). Cei mai mulţi dintre creştinii tesaloniceni erau păgânii de altădată (1.9; 2.14-16; 4.1-5).
283
Ce?
Mulţumirile, cu care Pavel îşi începe de obicei epistolele, se întind aici, în realitate, de-a lungul primelor 3 capitole. Apostolul îi mulţumeşte lui Dumnezeu pentru că proaspăt-convertiţii din Tesalonic au rămas

neclintiţi în prigonirile care le fuseseră profeţite (3.4,7-9) şi că, după ce au acceptat Evanghelia (1.3-5), au devenit modele pentru ceilalţi creştini (1.6-10).
în capitolul 2, Pavel *se apără Ae* anumite acuzaţii (v. 1-10 conţin 10 negaţii) lansate, cu siguranţă, la adresa lui de iudeii din Tesalonic, geloşi de a-i fi văzut pe prozeliţii lor cpnvertindu-se la creştinism (2.14-16). în 2.17-3.13, el le reaminteşte corespondenţilor săi că, dacă nu a reuşit să-i vadă, aceasta nu se datora unei lipse de interes sau de curaj; trimiterea lui Timotei este o dovadă a grijii pe care le-o poartă.
în capitolul 4, el trece la *îndemnuri* referitoare la curăţia în conduită (4.1-8), la dragostea frăţească (4.9-12), la relaţiile în cadrul bisericii (5.11-15) şi la atitudinea faţă de darul proorociei (5.19-21). în fine, el îi invită pe creştini

la veghere şi la rugăciune (5.6-10,16-25).
în mijlocul acestor îndemnuri, găsim o *învăţătură* referitoare la a doua venire a lui Hristos (4.13-5.11), menită să îndrepte unele erori doctrinare semnalate în Biserică.
De ce?
Pavel şi Sila au fost nevoiţi să plece din Tesalonic în grabă (Fapt. 17.5-10), dar Timotei a rămas aici, întâlnindu-i mai târziu la Berea (17.14). Din Berea, Pavel a trebuit să fugă la Atena, lăsându-i acolo pe cei 2 tovarăşi. De acolo, le va scrie să vină la el (17.15). Timotei vine, iar Pavel îl trimite la Tesalonic, pentru a-i aduce veşti despre tânăra biserică şi pentru a-i întări pe fraţii persecutaţi (1 Tes.3.1-5).
Se presupune că, în acest timp, Sila s-a deplasat la Filipi. După aceea, Pavel va

merge la Corint (Fapt. 18.1), unde se va reîntâlni cu Timotei şi cu Sila (1 Tes.3.6; Fapt. 18.5). Timotei îi aduce veşti bune despre tesaloniceni: creştinii sunt statornici (1.3,6,8; 4.9), au rămas ataşaţi de Pavel (3.6). Primul scop al acestei epistole este de a exprima recunoştinţa apostolului, în termeni entuziaşti (1.2-3,7-9; 2.19).

Totuşi, Timotei i-a mai adus la cunoştinţă apostolului şi unele calomnii răspândite la adresa acestuia (2.1-10), unele lacune în credinţa tesalonicenilor (3.10), ispite faţă de care ei s-au dovedit a fi foarte vulnerabili (4.3-8), o oarecare lâncezire a dragostei frăţeşti (4.10), precum şi unele deprinderi rele (4.11,12; 5.14).

Cei întorşi la Dumnezeu de curând nu înţeleseseră destul de bine doctrina

despre Revenirea lui Hristos; astfel, unii credeau că acei creştini care au murit între timp nu vor fi părtaşi acestui glorios eveniment (4.13-5.10).

Cum Pavel, în pofida rugăciunilor lui stăruitoare (3.10), nu s-a putut întoarce la Tesalonic, pentru a completa ce lipsea credinţei lor, el le scrie această epistolă, pentru a le pune la dispoziţie argumente cu care să răspundă calomniatorilor lui, pentru a preciza unele puncte din învăţătura sa şi pentru a le trimite îndemnuri referitoare la dificultăţile lor.

Cum?

1. *Pavel şi tesalonicenii*

a. Mulţumiri adresate lui Dumnezeu pentru mântuirea şi tăria lor în credinţă

b. Misiunea lui Pavel la Tesalonic

c. Relaţiile lui cu tesalonicenii după plecarea de la ei

2. *învăţături şi îndemnuri*

a. îndemnuri

- la o viaţă curată
- la dragoste
- la activitate

b. Instrucţiuni referitoare la Revenirea lui Hristos

- învăţătură
- îndemn la veghere

c. Recomandări referitoare la viaţa în Biserică

1.2-3.13

1.2-10 2.1-16

2.17-3.13

4.1-5.22

4.1-12

4.1-8

4.9-10

4.11-12

4.13-5.11

4.13-18

5.1-11
5.12-24
2 TESALONICENI
Cine?
Toţi părinţii Bisericii, cataloagele vechi (Marcion, Muratori) şi vechile versiuni (siriene, latine) atribuie şi această a doua epistolă autorului celei dintâi, adică apostolului Pavel. Autenticitatea ei, negată în secolul XIX, apoi admisă în prima jumătate a secolului XX, a fost din nou contestată de unii critici, începând cu anul 1958, pe de o parte din cauza unor pretinse diferenţe de escatologie, de stil şi de ton faţă de prima, pe de altă parte pentru că i-ar semăna prea mult.
Totuşi, dovezile de autenticitate se găsesc pe tot cuprinsul scrisorii (2.2,5; 3.8,10,17; pentru mai multe detalii, vezi A. Kuen, „Les Lettres de Paul").

Când şi unde?
Silvan (Sila) şi Timotei, menţionaţi în adresă (1.1), nu erau împreună cu Pavel decât la Corint (Fapt. 18.5). Prin urmare, acolo a scris apostolul această scrisoare. El întrezărea o opoziţie (3.2), ceea ce indică faptul că epistola datează dinaintea tulburărilor relatate în Fapt. 18.12-17, câteva săptămâni sau câteva luni după 1 Tesaloniceni, spre sfârşitul anului 51 (sau 52).
Ce?
Apostolul continuă să-i laude pe tesaloniceni pentru progresul lor în credinţă (1.3) şi statornicia lor, chiar şi în mijlocul prigonirilor (1.4), calităţi care vor fi răsplătite la venirea lui Hristos (1.5-10). Pavel îi asigură de mijlocirea sa înaintea lui Dumnezeu (1.11-12).
în capitolul 2, el corectează o nouă

concepţie greşită referitoare la Revenirea lui Hristos: anumiţi tesaloniceni trăseseră concluzia din persecuţiile pe care le îndurau că a sosit Ziua Domnului. Apostolul le spune că această Zi trebuie să fie precedată de apostazie şi de apariţia omului fărădelegii.

286

El îi îndeamnă pe destinatarii scrisorii sale să stăruiască în învăţătura pe care el le-a transmis-o (2.13-17; 3.3-5) şi să se roage pentru el (3.1-2). Apoi, el adaugă nişte indicaţii clare, pe un ton categoric, menţiunii generale date în 1 Tes.4.11-12 referitoare la cei care nu voiau să lucreze: se pune problema ruperii oricărei relaţii cu cei ce nu se supun acestei porunci (3.6-15).

De ce?

Cel care le-a dus tesalonicenilor prima

epistolă (probabil că Timotei) a trebuit să rămână câtva timp la ei. Intorcându-se la Pavel, el i-a spus despre progresele obţinute de cei de curând convertiţi, despre tăria lor în mijlocul dificultăţilor, dar şi despre noile neînţelegeri legate de Revenirea lui Isus Hristos şi despre încăpăţânarea celor ce refuzau să lucreze (oare pentru a aştepta în condiţii mai potrivite venirea Domnului?).
Toate aceste informaţii solicitau redactarea unei noi epistole, prin intermediul căreia să încurajeze biserica, să îndrepte erorile doctrinare şi să dea, în virtutea autorităţii sale apostolice, avertismentele pe care le impunea situaţia respectivă.
Cum?
Epistola este structurată pe baza unui model care se va impune tot mai mult în scrisorile ulterioare ale apostolului:

mulţumiri către Dumnezeu, corpul propriu-zis al epistolei, comunicări personale, comisioane (dovezi ale autenticităţii epistolei).

Mulţumiri către Dumnezeu şi încurajări	1.3-12
a. Apostolul îi mulţumeşte Domnului pentru creşterea şi statornicia tesalonicenilor	1.3-4
b. Cauzele persecuţiilor	1.5-10
c. Rugăciunea lui Pavel pentru ei	1.1-12
In văţătură despre Revenirea lui Hristos	2.1-12

a. Ziua Domnului încă nu a sosit 2.1-12

b. Ea va fi precedată de apostazie şi de venirea omului fărădelegii 2.3b-12

287

3. *Cuvinte de îmbărbătare şi rugăciuni* 2.13-17

4. *Di ferite îndemnuri*

a. Rugaţi-vă pentru noi

b. Domnul vă va întări

c. Ce atitudine trebuie luată faţă de cei leneşi

3.1-15 3.1-2 3.3-5 3.6-12

Concluzie 3.16-18

EPISTOLELE PASTORALE

începând cu secolul XVIII, se numesc epistole pastorale scrierile adresate lui Timotei şi lui Tit, care au multe puncte comune: ele au fost scrise spre sfârşitul vieţii lui Pavel, nu unor biserici, ci către doi dintre colaboratorii săi. Aceste epistole conţin sfaturi destinate slujitorilor lui Dumnezeu care exercită o slujbă de păstorire în biserică; ele vizează aceleaşi aspecte de doctrină, combat aceleaşi erezii şi sunt caracterizate printr-un stil foarte asemănător.

Chiar dacă iniţial erau adresate unor slujitori ai lui Dumnezeu, epistolele respective urmau a fi citite de toţi creştinii (1 Tim.6.21; 2Tim.4.22;Tit3.15).

Cine?

Pentru că epistolele acestea nu coincid cu ceea ce Faptele Apostolilor şi

celelalte epistole ne relatează despre viaţa lui Pavel, pentru că vocabularul şi stilul lor prezintă diferenţe importante, iar doctrinele, ereziile combătute şi organizarea eclesiastică reflectată în cuprinsul lor par să provină dintr-o epocă posteri-oară, mulţi teologi actuali refuză să creadă că apostolul Pavel este autorul lor.

Totuşi, citatele extrase din aceste scrisori de Părinţii Bisericii sunt tot la fel de vechi şi de numeroase ca şi cele provenite din alte epistole, detaliile biografice ale lui Pavel abundă (1 Tim. 1.13,15; 2.7; 2Tim.l.ll; 2.9; 3.10-11,14; 4.10,12; Tit 1.5; 3.12-13), cele referitoare la Timotei (1 Tim.1.2,18; 4.12; 2 Tim.1.5; 2.2; 3.10,15) coincid cu cele spuse de Lucaîn Faptele Apostolilor. Limbajul şi stilul poartă caractere tipice lui Pavel: paranteze,

rupturi în construcţia frazelor, jocuri de cuvinte, procedee retorice, enumeraţii. Două treimi din vocabular figurează deja în celelalte epistole ale lui Pavel, 38 de cuvinte şi expresii specifice lui se regăsesc în Pastorale.

Diferenţele relative de teologie, de organizare eclesiastică şi de erezii se explică prin deosebirile de timp şi de situaţii. Diver-

genţele istorice dintre aceste epistole şi Faptele Apostolilor se rezolvă simplu dacă ţinem seama de epoca redactării, după Fapt.28 (pentru o cercetare detaliată a autenticităţii Pastoralelor, vezi A.Kuen, „Les Lettres de Paul").

Când?

Un anumit număr de detalii istorice conţinute în Pastorale nu coincid cu ceea ce ne relatează Faptele Apostolilor

despre viaţa lui Pavel.
In 1 Timotei 1.3, apostolul îi spune lui Timotei că l-a lăsat la Efes, plecând în Macedonia. Or, plecând din Efes (Fapt.20.1), apostolul a fost însoţit de Timotei (Fapt.20.4; 2Cor.l.l, scrisă pe când era în Macedonia). El nu se va întoarce în Efes înainte de Fapt.28.
Potrivit cu Tit 1.5-9; 3.12-13, Pavel scrie, în drum spre Nico-pole (în Epir), că el a evanghelizat Creta împreună cu Tit, unde Apolo avea să stea o bucată de vreme după el (3.13). Apolo nu a intrat în cercul colaboratorilor lui Pavel decât în cursul celei de-a treia călătorii misionare (Fapt.18.24-28). Or, este imposibil să situăm călătoriile lui Pavel în Creta şi în Epir între şederea la Efes (Fapt. 19) şi captivitatea la Roma (Fapt.28).
In 2 Tim.4.4,20, Pavel spune că l-a

lăsat pe Trofim bolnav la Milet. Or, după trecerea lor împreună prin Milet (Fapt.20.17), Trofim se mai află cu Pavel la Ierusalim (21.29).
Detaliile referitoare la captivitatea lui Pavel din 2 Timotei nu corespund deloc cu cele din Fapt.28 şi din epistolele captivităţii (cp.Filip.1.13; Efes.6.19-20; Col.4.3 cu2Tim.2.9; 4.6). înFilipeni, Efeseni şi Coloseni, apostolul are cu sine prietenii şi colaboratorii lui (Filip.1.1; 2.19; Efes.6.2!; Col.1.1; 4.7,10-14; Filim.24). în 2 Timotei, el este singur, părăsit de toţi (4.9-10,16), aşteptându-se să fie condamnat (4.6, contrar cu Filip. 1.25).
Pe de altă parte, în Pastorale găsim 16 personaje noi în anturajul apostolului. Toate acestea ne determină să credem că, potrivit presimţirilor sale (Filip.2.24; Filim.22), Pavel a fost eliberat din

prima sa întemniţare la Roma şi că şi-a reluat bastonul de pelerin, pentru a vizita bisericile pe care le-a întemeiat şi pentru a evangheliza noi

regiuni (Creta, Epirul, Spania), între anii 63 şi 66. Deci Pastoralele datează din această ultimă perioadă a vieţii apostolului (pentru mai multe detalii, vezi A.Kuen, „Les Lettres de Paul").
Unde?
Reconstituirea ultimelor călătorii misionare ale lui Pavel este aleatorie şi rămâne ipotetică. Datele epistolelor pastorale sunt puţine: plecarea din Efes spre Macedonia (1 Tim.1.3) cu speranţa de a se întoarce acolo (3.14), şederea în Creta, împreună cu Tit, călătoria de la Creta la Nicopole (în Epir, Tit 1.5; 3.12), trecerea prin Troa, Milet şi, cu siguranţă, prin Corint (2 Tim.4.13,20).

Dacă proiectele pe care apostolul şi le-a făcut în timpul primei sale captivităţi la Roma s-au realizat, putem adăuga acestor date o călătorie la Filipi (Filip.2.19-24) şi Ia Colose (Filim.22). în Rom. 15.23,24, el îşi exprimă dorinţa de a evangheliza Spania, ţara cea mai romanizată din tot imperiul, unde se aflau mulţi iudei. După 30 de ani de la moartea apostolului, Clement din Roma vorbeşte despre călătoriile lui, care l-au adus până la „marginile Occidentului", o expresie utilizată de autorii contemporani pentru Spania. Nu puţini dintre Părinţii Bisericii confirmă această tradiţie.

Ţinând seama de aceste indicaţii şi de alte câteva elemente (datele privind deschiderea mării pentru navigaţie, traseul căilor romane, itinerarii maritime, distanţe parcurse de un

pieton), am putea propune reconstituirea următoare (care nu are decât un caracter ipotetic):
Primăvara anului 63 - începutul anului 64: Roma-Corint-Efes-Colose;
64-65: Spania-Efes-Creta-Efes-Macedonia (redactarea epistolelor 1 Timotei şi Tit);
Iarna 65-66: la Nicole, în Epir, împreună cu Tit;
66: înapoierea la Efes, prin Via Ignatia (Tesalonic, Filipi, Troa). Arestarea la Efes (sau la Troa). Plecarea la Roma, prin Milet şi Corint (2 Tim.4.20). întemniţarea. Procesul. Redactarea epistolei 2 Timotei. Moartea de martir la sfârşitul anului 66 sau la începutul lui 67 (sau, după Ieronim, sfârşitul lui 67 - începutul lui 68).
1 TIMOTEI
Cine?

Apostolul Pavel (vezi introducerea la epistolele pastorale).
Scrisoarea poartă amprenta vârstei apostolului: grija de a se menţine ceea ce s-a realizat deja (6.14,20), insistarea pe esenţial -rugăciunea (2.15), smerenia (4.8), credincioşia (4.14-16), cumpătarea în toate lucrurile (2.2,9,15; 3.2; 5.11,12,22).
Când?
După prima captivitate romană a lui Pavel (vezi introducerea la epistolele pastorale, secţiunea „Când?") şi după călătoriile la Filipi, Colose, şederea la Efes (şi în Creta), deci în vara anului 65 (sau 66).
Unde?
în Macedonia (1.3), adică, fără îndoială, la Filipi.
Cui?
Timotei era ucenicul cel mai fidel al lui

Pavel (1.2; 1 Cor.4.17), devotatul lui colaborator (Rom. 16.21; 1 Tes.3.2; Filip.2.19,20; 1 Cor. 16.10). El era încă *„tânăr" (A.12),* adică avea mai puţin de 35 de ani, sănătatea lui era fragilă (5.23) şi avea nevoie să fie încurajat (1.3,18).

Ce?

Epistola conţine avertismente cu privire la primejdiile care ameninţă Biserica (capitolul 1), sfaturi referitoare la organizarea cultului (capitolul 2), la alegerea persoanelor cu responsabilităţi în Biserică (capitolul 3), la atitudinea care trebuie adoptată faţă de primejdiile care ameninţă Biserica (capitolul 4), la diferitele categorii de membri (văduve, bătrâni, sclavi: capitolul 5) şi la falşii învăţători (capitolul 6).

Aceasta este cea mai puţin personală dintre *cele* 3 epistole pastorale, deci cea care se aplică cel mai bine tuturor

slujitorilor

lui Dumnezeu din toate timpurile. Ea defineşte caracterul, echipamentul, metodele şi misiunile acestora. Epistola ne permite să constatăm că, în numai câţiva ani, structura bisericilor locale a evoluat: există tot mai mulţi bătrâni (sau episcopi) în fiecare comunitate, ei sunt asistaţi de diaconi (caîn Filip. 1.1), dar condiţiile numirii şi funcţiile acestora sunt bine precizate (stagiu de probă, calificativele cerute, rânduirea lor prin punerea mâinilor: 4.15; 5.22), cei în cauză fiind specializaţi pentru slujbele lor: episcopul sau bătrânul trebuie să fie *Jn stare săînveţe pe alţii"*[r](3.2), *„să fie în stare să sfătuiască în învăţătura sănătoasă şi săînfrunte pe potrivnici"*(Tit 1.9). Probabil că unii bătrâni se consacrau în special

învăţăturii şi propovăduirii (5.17), fiind chiar remuneraţi pentru slujba lor.
Unele văduve au un statut oficial (5.13-16). Rugăciunea publică rămâne apanajul tuturor (2.1-2,8). în afară de rugăciunea spontană, apar unele formulări mai elaborate şi cântări cu cuvinte ritmate (1.17; 3.16; 6.15,16; 2 Tim.2.11-13).
Propovăduirea Cuvântului şi învăţarea au dobândit o mare importanţă (de 20 de ori apare termenul *„cuvânt"* şi de 15 ori *„Invăţătură"* în Pastorale), pentru că trebuie nu numai să se expună doctrina sănătoasă, dar şi să se lupte împotriva ereziilor care se înmulţesc (6.4; 2Tim.2.17; Tit 1.15).
De ce?
în cuvântarea către bătrânii din Efes, Pavel a profeţit ravagiile pe care le vor face învăţătorii falşi (Fapt.20.29-30).

Profeţia lui s-a realizat întocmai. De asemenea, imediat după eliberarea lui, el s-a dus la Efes, pentru a-i înfrunta pe autorii tulburărilor (1.19-20). Pornind spre Macedonia, 1-a lăsat pe Timotei în Efes, pentru a continua lupta împotriva ereticilor (1.3,4). Pavel spera să poată reveni în scurtă vreme, dar, ajuns în Macedonia, a înţeles că întoarcea lui ar putea să întârzie (3.14,15). Poate că se gândea chiar la o călătorie spre vest, înainte de a se întoarce în Efes (Tit 3.12). Dar trebuia ca biserica din Efes şi Timotei să ştie unele lucruri. Şi atunci, apostolul scrie:

1. Pentru a-i da *instrucţiuni* precise lui Timotei, un fel de „descriere a slujbelor", permiţându-i să-şi traseze linia de acţiune

şi să stabilească priorităţile. El îi zice

„cum trebuie să te porţi în Casa lui Dumnezeu" (3.15), cum trebuie să-i înveţe pe alţii (4.11, 16; 6.2), să-i îndemne (4.13), să conducă slujba publică (2.1-12) şi să-şi aleagă colaboratorii (3.1-13; 5.19-25). Aceste directive inspirate de Duhul Sfânt au servit, de-a lungul veacurilor, la precizarea diferitelor aspecte ale misiunii slujitorilor lui Dumnezeu. Ele rămân pe deplin valabile şi în zilele noastre.

2. Timotei este ţinta atacurilor unor opozanţi, misiunea şi iniţiativele lui sunt, în mare parte, contestate. Deci va avea nevoie de un „ordin de misiune" oficial, din partea apostolului, pentru a-şi justifica acţiunile, în special intervenţiile corective (1.3-4; 2.11-12; 4.6) şi chiar represive (5.20). Această epistolă îi va servi ca „mandatare" apostolică.

Cum?

1. *Biserica lui Dumnezeu*

1-3

a. Pericolele care o ameninţă

1

b. Cultul: rugăciunea şi condiţiile ei

2

c. Slujbele spirituale: calităţile episcopilor
şi ale diaconilor

3

2. *Slujitorul lui Dumnezeu*

4-6

a. Confruntat cu pericolele care ameninţă Biserica 4

b. Confruntat cu diverse categorii de membri
(tineri, femei, văduve, bătrâni, sclavi)

5

c. Confruntat cu falşii învăţători

6

:

2 TIMOTEI

Cine?

Vezi introducerea la epistolele Pastorale.

Cui?

Vezi introducerea la prima epistolă către Timotei.

Unde?

Pavel este din nou întemniţat la Roma (1.8,16). El a fost arestat într-o provincie orientală, poate că la Troa (4.13). Condiţiile de captivitate sunt mult mai aspre decât prima dată. Totuşi, Luca a putut să rămână cu el (4.11). El îi va servi, fără îndoială, ca secretar pentru această scrisoare care va fi trimisă, probabil, prin Tihic, la Efes (4.12 s-ar mai putea traduce şi astfel: *pe Tihic îl voi trimite).*

Când?

Dacă 1 Timotei a fost trimisă în vara anului 65 sau 66 (înainte de Tit) şi dacă Pavel a petrecut iarna la Nicopole, în Epir, cum prevăzuse (Tit 3.12), el a putut reveni în primăvara lui 66 (sau 67) la Efes, pe Via Ignatia, trecând prin Tesalonic, Filipi şi Troa, unde a trebuit să-şi lase mantaua şi cărţile de piele (4.13). Fără îndoială, apostolul a fost arestat la Efes (sau la Troa), la instigaţia lui Alexandru (4.14), lăsându-1 pe Timotei plângând (1.4). Numeroşi colaboratori l-au însoţit atunci (4.10-11). Doi dintre aceştia au rămas pe drum (4.20). Pavel este închis la Roma. Ţinând cont de toate aceste evenimente, va trebui să situăm redactarea acestei scrisori la sfârşitul anilor 66, 67 sau chiar 68.

Ce?

Epistola conţine:

1. *îndemnuri personale* către Timotei: „Fii statornic în încercare, nu da înapoi în credinţă, întăreşte-te în har, propovădu-ieşte Evanghelia, suferă pentru ea!"
295
2. *Directive referitoare ia conduita în biserică:* în faţa falşilor învăţători, a apostaziei generale - predică Cuvântul lui Dumnezeu!
3. *Instrucţiuni* referitoare la venirea lui la Roma şi *veşti* despre stare sa.
Fiind ultimul document scris de apostol lui Timotei (cu care nu este sigur dacă se va mai întâlni), această scrisoare este, într-un fel, testamentul lui spiritual. Pavel îşi fixează privirile asupra trecutului (1.5,6,11; 2.2a; 3.10,11), asupra prezentului (1.15-17; 2.17; 4.9-17) şi asupra viitorului (3.1-5,9; 4.3,4,6-8), adică asupra apostaziei ultimelor

timpuri, ale cărei semne premărgătoare el le întrezărea deja în Biserică (2.16-18; 3.6-7). Ca orice testament, epistola conţine numeroase directive despre ceea ce Timotei trebuia să facă după moartea apostolului, pentru a rămâne fidel gândirii sale. Scrisoarea mai conţine 23 de nume ale persoanelor cărora Pavel le transmite aprecierea sau dezaprobarea lui: o moştenire care îi urmează pe aceşti oameni de 19 secole.

De ce?

Scopul imediat al epistolei este sa-i ceară lui Timotei să vină la Roma cât mai repede cu putinţă (4.9), în orice caz înainte ca marea să se închidă pentru navigaţie (4.21). Pavel nu mai speră că va fi eliberat (4.6-8,17) şi doreşte fierbinte să-1 revadă pentru ultima dată pe ucenicul care îi este un adevărat copil (1.2), pentru a-i transmite ultimele

dorinţe.
Venind la Pavel, Timotei trebuie să-l aducă şi pe Marcu (4.11), precum şi lucrurile lăsate la Troa (4.13). Totuşi, cum Pavel nu este sigur că-l va mai revedea pe Timotei, îi transmite instrucţiunile şi directivele cele mai urgente (vezi „Ce?").
Cum?
Adresă şi mulţumiri către Dumnezeu
1.1-5
1. *Timotei şi Evanghelia*
1.6-2.13
a. Calităţile unui bun slujitor al Evangheliei:
zel, curaj, perseverenţă
1.6-18
b. Datoriile acestui slujitor: în special să sufere pentru Evanghelie
2.1-13

2. *Timotei şi Biserica*
a. în faţa falşilor învăţători
b. în faţa apostaziei din vremurile de apoi
c. Propovăduieşte Cuvântul
3. *Timotei şi Pavel Concluzie*
2.14-4.5
2.14-26
3.1-17
4.1-5
4.6-18
4.19-22

TIT
Cine?
Apostolul Pavel (vezi introducerea la Pastorale).
Cui?
Lui Tit. Potrivit unei ipoteze plauzibile, el ar fi fost frate cu Luca (vezi A.Kuen, „Les Lettres de Paul").

Unde şi Când?
Scrisoarea a fost redactată după eliberarea lui Pavel din prima captivitate la Roma (vezi introducerea la Pastorale, „Când?"). Evanghelizarea Cretei de către apostol nu a putut să se situeze în cadrul Faptelor Apostolilor. Pavel 1-a lăsat pe Tit pe insulă, pentru a organiza bisericile. El a fost nevoit să se întoarcă la Efes, de unde va pleca spre Macedonia. Acolo, sau poate la Filipi, le va scrie lui Timotei şi lui Tit, în cursul verii sau toamnei anului 65. Scrisoarea va fi adusă la Tit de Zena şi de Apolo (Tit 3.13).
Ce?
Scrisoarea conţine o serie de instrucţiuni referitoare la numirea de bătrâni în bisericile de pe insulă (1.5-9), îndemnurile pe care Tit va trebui să le adreseze diferitelor categorii de membri

(2.2-10) şi caracteristicile unei propovăduiri adaptate situaţiei din Creta (2.11-15; 3.1-8). Pavel insistă mult asupra conduitei morale şi a faptelor bune care trebuie să însoţească credinţa. Aceasta ţine, fără îndoială, de situaţia specifică a bisericilor din Creta şi de natura falselor doctrine care erau propagate acolo (1.14,16; 3.9).

De ce?

Ocazia imediată a epistolei este apropiata vizită a lui Apolo şi a lui Zena în Creta (3.13). Pavel profită de aceasta, pentru a-i cere lui Tit să vină să-l întâlnească la Nicopole, în Epir, când li-l va trimite pe Artema sau pe Tihic să-l înlocuiască (3.12). în acelaşi

timp, el îi dă o serie de directive referitoare la lucrarea lui în Creta. Antetul oficial (1.1-4) îi va servi ca

ordin de misiune, de care se va putea folosi în faţa eventualilor opozanţi care i-ar putea pune în discuţie autoritatea (1.5,10; 2.15).
Cum?
Adresă şi salutări
\.\-*A*
1. *Viaţa în Biserică*
1.5-16
a. Slujitorii lui Dumnezeu - modele pentru Biserică (calităţi ale bătrânilor)
1.5-9
b. Lupta lor împotriva falşilor învăţători 1.10-16
2. *Viaţa de familie*
2
a. Directive pentru diferite categorii de persoane
2.1 -10
b. Motivaţii pentru aceste sfaturi
2.11-15

3. *Viaţa socială*
3.1-11
a. Creştinul în stat şi în societate
3.1-2
b. De ce este nevoie de o viaţă diferită? 3.3-8
c. Atitudinea care trebuie adoptată faţă de cei care dau naştere la tulburări
3.9-11
Concluzie: instrucţiuni, recomandări şi salutări 3.12-15

FILIMON
Cine?
Pavel se autoidentifică de 3 ori ca autor al acestei epistole (1, 9,19). Limbajul, gândirea şi stilul sunt ale lui Pavel. Legăturile cu Epistola către Coloseni sunt evidente. „Dacă scrisoarea aceasta nu ar fi aparţinut lui Pavel - spunea Ieronim - nu ar fi fost niciodată admisă

în culegerea scrierilor sale (pentru că nu are nici un conţinut doctrinar specific, care să motiveze introducerea ei)". Autenticitatea ei nu este, practic, contestată de nimeni (cu excepţia celor care neagă autenticitatea epistolei către Coloseni, care o dovedeşte indirect).
Cui?
Scrisoarea are ca destinatari, de fapt, 3 persoane: Filimon, un creştin bogat din Colose, Apfia, soţia lui, şi Arhip, fiul lor, precum şi Bisericii care se aduna în casa lor. Cererea formulată în epistolă îi priveşte pe toţi deopotrivă, pentru că decizia pe care o va lua Filimon cu privire la Onisim se va răsfrânge asupra mărturiei colective a Bisericii. La nevoie, aceasta poate influenţa respectiva decizie.
Unde şi Când?
Epistola a fost scrisă în închisoare

(9,10,13), odată cu scrisoarea adresată colosenilor (cp. Col.4.7-14 cu Filim.23-24), foarte probabil la Roma, în vara anului 62.

Ce?

Acest bilet este, în esenţă, o pledoarie pe lângă Filimon, pentru ca acesta să-l primească pe sclavul lui, Onisim, şi să-l ierte că a fugit de la el. După salutări (1.3) şi mulţumiri către Dumnezeu pentru credinţa activă a lui Filimon (4-7), apostolul se bizuie pe autoritatea lui faţă de acest credincios (8), pe vârsta lui înaintată, pe calitatea lui de întemniţat pentru Hristos, pe relaţiile sale cu

Onisim (10-14), pe schimbarea care a avut loc în acesta (15), pe noile raporturi care se vor stabili de acum încolo între sclav şi stăpânul lui (16), pe prietenia care îl uneşte pe Filimon de

Pavel (17) şi pe recunoştinţa pe care acesta i-o datorează apostolului pentru a fi contribuit la convertirea sa (19b), deci apostolul se bizuie pe toate acestea, pentru a cere iertarea lui Onisim, ca un serviciu personal, care să-i liniştească inima (20). El merge până la a-i propune lui Filimon să-i plătească personal o despăgubire în contul sclavului său (18-19a), dar îşi exprimă speranţa că prietenul lui va face mai mult decât i-a cerut (21).
Această scrisoare ne arată că apostolul manifesta aceeaşi râvnă pentru o problemă personală ca şi pentru cauzele mari; că se ocupă de problemele temporare, ca şi de cele spirituale ale unuia *„dintre aceşti foarte micuţi şineînsemnaţi"*fraţi ai săi., ‚Pavel II imită pe Hristos, făcând pentru Onisim pe lângă Filimon ceea ce a făcut Hristos

pe lângă Tatăl în favoarea noastră" (Luther). De fapt, după cum nota Tenney, regăsim în acest bileţel, toate aspectele iertării lui Hristos: compasiune (10), mijlocire (10,18,19), înlocuire (18, 19) reparaţie în favoarea Stăpânului (15), introducerea celui care a greşit într-o relaţie nouă (16). Istoria lui Onisim ilustrează, în plus, cea de-a patra cerere din „Tatăl nostru": *„şi ne iartă nouă geşelilenoastre, precum şinoiiertăm greşiţilor noştri"*(Mat.6.12). în epistolele sale, Pavel nu ia direct poziţie împotriva sclaviei, ci le recomandă stăpânilor creştini să-i trateze pe robii lor cu dreptate, socotindu-i egalii lor (Col.4.1), fără să uite că şi ei au un Stăpân, înaintea Căruia vor trebui să răspundă pentru faptele lor (Efes.6.9). Apoi, el le cere sclavilor să asculte de stăpânii lor,

cu respect şi cu simţ de răspundere, să le slujească aşa cum I-ar sluji Domnului Isus însuşi. Deci îi tratează ca persoane libere şi responsabile. Această atitudine era revoluţionară, atât din punctul de vedere al stăpânilor, cât şi din cel al sclavilor. Dar aici, Pavel face un pas în plus, cerând ca Onisim să fie primit ca un adevărat frate, *„fie în chip firesc, fie în Domnul"* (16). în realitate, prin această remarcă, însuşi statutul de sclav este pus în discuţie, căci pe un *„fratepreaiubit"* nu poţi să-1 „posezi", nici să-1 maltratezi. Ceea ce poţi face pentru o astfel de persoană este doar s-o iubeşti, lucru care este mai presus de a-1 elibera. *Cine poate să facă lucrurile*

cele mai waţi, poate să le facă şi pe cele mai mici. Cele mici vor decurge, probabil, din ascultarea de această

directivă.
De ce?
Onisim a fugit de la stăpânul lui, Filimon, refugiindu-se la Roma. Acolo, el face cunoştinţă cu Pavel, fie pentru că s-a întâlnit cu compatriotul lui, Epafra, care 1-a adus la apostol, fie pentru că a fost prins şi închis în aceeaşi temniţă cu apostolul, înainte ca acesta să-şi fi luat o locuinţă cu chirie.
Prin convorbirele purtate cu tovarăşul lui de închisoare, Onisim găseşte calea vieţii şi aadevăratei libertăţi: *el se naşte din nou.* De aceea, Pavel îl numeşte *„copilulmeu pe care l-am născut in lanţurile mele".* Dar viaţa cea nouă cere şi repararea nedreptăţilor făcute altora. Pavel îl convinge pe Onisim că trebuie să se întoarcă la stăpânul lui. Fugarul este cuprins de teamă. Apostolul îi dă asigurări: Filimon este şi el unul dintre

copiii lui spirituali (19), este un creştin zelos şi caritabil (5,7). Pavel îi scrie câteva cuvinte, pentru a-1 ruga să-1 primească favorabil pe sclavul său, devenit frate în credinţă.
Cu această ocazie, apostolul îi roagă să-i rezerve o cameră, sperând că, în curând, va fi pus în libertate (22). Tihic îl va însoţi pe Onisim (Col.4.7-9), pentru a-J proteja de persoanele aflate pe urmele sclavilor fugiţi.
Cum?
(Vezi secţiunea „Ce?").
1. *Salutaţi*
1-3
2. *Rugăciune: mulţumirişi'mijlocire*
A-1
3. *Cerere*
8-21
a. Introducere
8-16

b. Conţinut
17-21
4. *Concluzie*
22-25
EVREI
Epistola către Evrei este, după cele ale apostolului Pavel, cea mai lungă şi mai importantă din Noul Testament. Şi totuşi, ea nu a fost definitiv recunoscută în canonul Sfintelor Scripturi decât la începutul secolului V, fără îndoială că din pricina anonimatului ei şi a absenţei oricărei referinţe la o autoritate apostolică. Subtitlul „către evrei" nu figurase pe textul original, ci a apărut spre sfârşitul ultimului sfert al secolului II.
Cine?
Epistola este anonimă. Ea nu conţine nici numele autorului, nici detalii suficiente care să ne permită

identificarea lui. Autorul era un creştin de origine iudaică (1.1: „... *părinţilornoştri"),* foarte versat în Scripturi, ritualul levitic îi era foarte familiar. El nu 1-a cunoscut personal pe Isus, Evanghelia parvenindu-i prin intermediul primilor martori (2.3). Vocabularul, stilul, felul său de a interpreta Scripturile şi folosirea anumitor teme trădează influenţa şcolii rabinice din Alexandria. EI îl cunoştea personal pe Timotei (13.23) şi pe creştinii cărora li se adresează (6.9; 13.18,19,23,24). După 13.19 *(„să vă fiu înapoiat cât mai curând")* şi sensul cuvântului *„înapoiaf'm* Mat. 12.13 şi Marc.8.25, s-ar părea că el era bolnav în momentul redactării epistolei.

Au fost propuse, ca autori, mai multe persoane: *Pavel,* din cauza menţionării lui Timotei (13.23), a profunzimii

gândirii, pentru amploarea raţionamentelor şi a învăţăturii despre Isus Hristos, despre Vechiul şi Noul Legământ... toate acestea având paralele în epistolele lui Pavel. Scriitorii din secolele II şi IV au atribuit această scriere lui Pavel. Totuşi, chiar în epoca respectivă, unii au manifestat îndoieli, din cauza stilului, a formei de gândire, a absenţei oricărei referiri la calitatea sa de apostol şi la experienţele personale (care ar fi fost foarte grăitoare în această împrejurare). Pe de altă parte, modul în care autorul afirmă că a primit Evanghelia nu coincide deloc cu ceea ce ştim despre Pavel

(vezi Gal. 1.12). Apoi, citatele din Vechiul Testament sunt făcute, în general, după Septuaginta, în timp ce Pavel cita după textul ebraic, în

majoritatea cazurilor. Epistola este „scrisă în spiritul lui Pavel", de un ucenic fidel marelui apostol, dar nu-i aparţine direct (poate exceptând pasajul din 13.22-25).

Luca, pentru că el era foarte intim cu Pavel. Dar stilul şi gândirea nu se apropie deloc de Evanghelia lui Luca şi de Faptele Apostolilor. în plus, Luca nu era evreu.

Bamaba, conform unei vechi tradiţii romane, menţionată de Tertulian. El era levit (Fapt.4.36), deci bun cunoscător al Vechiului Testament şi al ritualurilor Templului, originar din Cipru, unde influenţa elenistică era puternică. El era apostol (Fapt. 14.4,14), tovarăş de lucru al lui Pavel (Fapt.l 1.22-26). Modul în care mai era numit (Fapt.4.36) se potriveşte cu conţinutul epistolei (13.22). Dar Barnaba era unul dintre

primii creştini şi nu suferise nicidecum influenţa şcolii alexandrine.
ApoJo, dimpotrivă, era un iudeu alexandrin, abil orator, specialist în apologetică şi versat în Scripturi (Fapt. 18.24), care îl cunoscuse pe Pavel şi învăţătura acestuia (Fapt. 18.26; 1 Cor.1.12; 3.4-6; 4.6). Dar antichitatea creştină nu spune nimic despre această atribuire.
Filip, elenist, evanghelist, prieten al lui Pavel, ar fi putut să scrie această epistolă creştinilor din Ierusalim, după ce s-a sfătuit cu Pavel, pe atunci prizonier la Cezareea (care ar fi adăugat ultimele versete pentru a marca încuviinţarea lui) (C.Spicq).
Priscila şi Acuila, intimi asociaţi ai lui Pavel, lui Apolo şi lui Timotei (Fapt. 18.1-3,26; 19.22; 1 Cor. 16.10,19). Dualitatea de autor ar explica alternanţa

dintre *eu* şi *noi,* şi antifeminismul din cadrul Bisericii primare ar fi răspunzător de anonimatul epistolei (F.F.Bruce).

Sila, tovarăş de lucru al lui Pavel (Fapt. 16.25), unul dintre *„oamenii cu vazăîntre fraţi"*(Fapt.15.22) din Biserica primară, coredactor al epistolelor către Tesaloniceni (1 Tes.1.1; 2Tes.l.l), prieten al lui Timotei, predicator al Evangheliei (2 Cor. 1.19) şi secretar de redactare pentru 1 Petru (1 Pet.5.12), unde au fost evidenţiate vreo 20 de expresii şi gânduri similare cu cele din Epistola către Evrei. Sila ar fi putut face cunoştiţă cu grupul de

iudeo-creştini din Roma venind în capitală împreună cu Petru. După ce a dus prima epistolă a lui Petru în Asia Mică, el ar fi auzit vorbindu-se despre

criza acestor evrei romani şi le-ar fi scris, bazându-se pe amintirile din discuţiile sale cu Pavel pe această temă, în timpul primei captivităţi la Roma a apostolului. Această ipoteză este susţinută de numeroşi specialişti actuali, dar ea rămâne o simplă ipoteză. La urma urmei, „puţin contează dacă ştim sau nu cine a scris epistola, noi ne mulţumim cu doctrina pe care autorul a fondat-o, de la un capăt la celălalt, pe învăţătura Scripturii" (Luther). „Nu trebuie să ne facem nici o problemă dacă nu ştim cine a compus-o" (Calvin),,.Dumnezeu îl cunoaşte pe autor" (Origen). însuşi anonimatul unei asemenea scrieri este o mărturie puternică despre bogăţia gândirii Bisericii primare.

Cui?

1. Epistola se adresează *iudeilor*

convertiţi (1.1), care cunoşteau Scripturile Vechiului Testament, pe eroii credinţei din Vechiul Legământ şi ceremoniile specifice cultului iudaic.
2. Epistola se adresează *unei biserici anume,* familiară autorului (5.11b; 6.9-10; 10.32; 13.17,19), având un trecut comun (10.32; 12.4) şi aceeaşi atitudine actuală (10.33-34). Autorul doreşte s-o viziteze (13.19,23) şi solicită sprijin în rugăciune (13.18).
3. Epistola se adresează *unei fracţiuni dintr-o biserică mai mare,* poate că unei „biserici de casă", care erau numeroase la Roma (Rom. 16.5,14,15), fracţiune care manifesta tendinţe separatiste (10.25) şi o relativă nesupunere faţă de conducătorii spirituali (13.17).
4. Epistola se adresează *unui grup cu tendinţe aparte,* care a suferit influenţa unor învăţături speciale despre îngeri

(1.3-14; 2.1-5), practicile ascetice (13.9) şi rituale (9.10). Se pare că aceşti credincioşi nu o rupseseră definitiv cu iudaismul, cu Legea, cu preoţia lui Aaron şi cu ceremoniile cultului iudaic (sau erau tentaţi să se întoarcă la toate acestea) şi refuzau să adopte lucrurile din perspectiva generală a credinţei creştine.

Unde?

Nu ştim nici unde se aflau destinatarii epistolei, nici de unde le scria autorul. Singura indicaţie geografică: *„Cei din Italia vă*

trimit sănătate" (\?>.24), este ambiguă - epistola a fost scrisă în Italia şi transmitea salutul tuturor creştinilor italieni, sau venea din altă parte, cu salutările creştinilor originari din Italia către compatrioţii lor? A doua ipoteză

este mai plauzibilă.
Vechii comentatori considerau că destinatarii epistolei se aflau la Ierusalim, unde pericolul de a cădea iarăşi în iudaism era mai puternic, cultul evreiesc prezenta cea mai susţinută atracţie (13.8,16). Dar autorul le explică destinatarilor lui cuvinte ebraice bine cunoscute (7.2), le citează Vechiul Testament în versiunea Septuaginta, evocă generozitatea lor din trecut (6.10; 10.34; 13.2,5,16; cp.cu Fapt. 11.29,30; Rom. 15.25,26; 1 Cor. 16.1,2; 2 Cor.8.1,2; Gal.2.10), detalii care nu se potrivesc deloc cu ceea ce ştim despre biserica din Ierusalim.
Majoritatea exegeţilor moderni propun Roma ca destinaţie a epistolei; aici găsim primele indicii (în scrisoarea lui Clement din Roma, anii 95-96): biserica aceasta era bogată şi generoasă, iudeii

din Roma suferiseră prigoniri (menţiunea din 10.32 s-ar referi, în acest caz, la edictul lui Claudiu, din anul 49). Cuvântul *hegoumenos* (conducător) se regăseşte la 2 autori romani - Clement şi Hermas - fiind aplicat conducătorilor Bisericii romane. Timotei era cunoscut de această biserică (13.23). In capitala imperiului exista o sinagogă „a evreilor", iar biserica din Roma conţinea un nucleu evreiesc deloc neglijabil (Rom.2.9-11), tentat de legalism (cp. Rom.14.13-23 cu Evr.9.9; 13.9; Rom.13.11; 15.7 cu Evr. 10.24-25).

Locul de redactare propus cel mai adesea este Alexandria, centru al vieţii evreieşti din afara hotarelor Iudeei, care se pare că ar fi exercitat o puternică influenţă asupra autorului (interpretarea simbolică a Vechiului Testament,

folosirea versiunii Septuaginta, prezenţa unor termeni familiari filozofiei philoniene).

Când?

1. Epistola a fost scrisă, fără îndoială, după anul 60: autorul şi destinatarii aparţin celei de-a doua generaţii de creştini (2.3), comunitatea vizată exista deja de câtva timp (10.32), primii ei conducători au murit (13.7). Destinatarii au făcut numeroase servicii creştinilor (6.10), au suferit persecuţii (10.32; 12.4), ar fi

trebuit de mult să devină învăţători (5.12). Timotei fusese deja întemniţat (13.23).

2. Scrisoarea nu poate fi posterioară anilor 70, pentru că vorbeşte despre cultul Templului ca fiind actual, folosind prezentul în 5.1-3; 7.23,27;

8.3-5; 9.6-9,13,25; 10.1,3,4,8,11; 13.10,11.Dacă nimicirea Templului din Ierusalim ar fi avut loc, de ce autorul nu ar fi vorbit clar despre aceasta, ci s-a mulţumit doar să spună: *„ce este vechi, ce a îmbătrânit, este aproape de pieire* "(8.13) şi, vorbind despre jertfe: *„ar Gîncetat să fie aduse" (10.2).*
Dacă destinatarii se aflau la Roma, epistola le-a fost adresată înainte de persecuţia sângeroasă dezlănţuită de Nero, pentru că ei *„jiu s-au împotrivit încă până la sânge"(\2A).* In concluzie, scrisoarea ar putea data din anii 60-64.
Ce?
Autorul îşi defineşte epistola ca fiind un cuvânt de sfătuire sau de încurajare (13.22), o expresie folosită în Fapt. 13.15 pentru o predică. într-adevăr, numeroase îndemnuri şi avertismente întrerup dezvoltarea doctrinară. Aceasta

vizează supremaţia lui Isus Hristos, creatorul şi proprietarul Universului, moştenitorul cosmosului (1.2), Mare Preot al Noului Legământ, *„Căpetenia şi Desăvârşirea credinţei noastre"* (12.2), superior îngerilor (1.5-14), lui Moise, lui Iosua şi preoţilor din neamul lui Aaron (5.1-10.39). Autorul insistă asupra transcendenţei persoanei şi lucrării Sale, asupra superiorităţii Noului Legământ faţă de cel vechi. De 13 ori, el vorbeşte despre ceea ce este mai bun în creştininism (1.4; 6.9; 7.7,19,22; 8.6-de două ori; 9.23; 10.34; 11.16,35,40; 12.24). Isus este unicul Fiu al lui Dumnezeu, dar El este şi om, devenit pentru o vreme inferior îngerilor (2.9), părtaş pe deplin naturii omeneşti (2.14,17), ispitit în toate lucrurile ca şi noi (4.15). Toate acestea îi permit să fie un Mare Preot plin de îndurare (4.15).

îndemnurile şi avertismentele decurg din adevărurile doctrinare amintite: pentru că Hristos ocupă o poziţie atât de înaltă, să nu-I nesocotim Cuvântul (1.1-4), să nu ne lipsim de odihnă, cum a făcut Israel în pustie, să nu imităm necredinţa şi neascultarea israelitilor (3.7-4.3), să nu cedăm ispitei de a ne întoarce înspre lume şi păcat (5.11-6.20).

307

Caracterul relativ impersonal al epistolei i-a determinat pe numeroşi teologi moderni s-o considere mai curând o predică decât o scrisoare. într-adevăr, ea ne învaţă despre natura propovăduiţii în primele cercuri iudeo-creştine, despre interpretarea „tipologică" a scrierilor Vechiului Testament, care se practica acolo: se căuta în ceea ce a zis sau a făcut

Dumnezeu faţă de Israel, un corespondent pentru ceea ce avea să spună sau să facă ulterior în Isus Hristos. Ieşirea israeliţilor din Egipt, Legământul, Legea, jertfele şi slujbele preoţeşti şi-au găsit împlinirea în Hristos. Vechiul şi Noul Testament constituie o revelaţie unică şi continuă. Ceea ce s-a petrecut pe plan material aici jos era o umbră şi o prefigurare a realităţilor cereşti, accesibile creştinilor de astăzi.

De ce?

Autorul dă un răspuns detaliat celor care doresc să afle scopul scrisorii sale: el îndeamnă (3.6; 4.14; 6.11-12; 10.23-25; 12.12-13), avertizează şi ameninţă (2.1-4; 3.7-19; 4.1-11; 12.29), face reproşuri (5.11-14), dar îşi laudă corespondenţii pentru perseverenţa lor (6.9.10; 10.32-34), le stimulează

speranţa (10.19,36-39) prin perspectiva unui viitor glorios pentru cei ce rămân tari în credinţă (11.13-16; 12.22-28).
In concluzie, scopul său principal îl constituie sfătuirea şi îmbărbătarea, nu doctrina. Doctrina este pusă în serviciul sfătuirii.
De ce se simte obligat autorul să-i sfătuiască pe corspondenţii lui? Mai multe pasaje ne răspund: el opune mereu ceea ce sunt acum destinatarii scrisorii sale cu ceea ce au fost ei odată şi cu ceea ce ar trebui să fie. De asemenea, descrie ceea ce sunt în pericol să devină. Ei sunt leneşi (5.11; 6.12) şi descurajaţi (12.3,12). Entuziasmul lor iniţial pentru credinţă era acum doar o amintire îndepărtată (3.6,14; 4.14; 10.23,35). în loc să progreseze în cunoaşterea unor adevăruri tot mai profunde ale credinţei

(5.12-14), ei înclină să se lase antrenaţi de doctrine noi şi străine (13.9). Ei lipsesc de la întrunirile bisericii (10.25) şi nu mai ascultă de conducătorii acesteia (13.17). De asemenea, se expun riscului de a se îndepărta de ceea ce au auzit la început (2.1), de a părăsi credinţa (3.12; 10.26) şi a se lipsi de promisiunile divine (4.1). Sunt des-curajaţi şi tulburaţi de persecuţiile îndurate. Ei Jnţeleg mult mai

bine ce au pierdut părăsind cultul mozaic decât ce au găsit în adunările creştine (10.25; 13.10). Cum să nu fi resimţit ei, într-un mod penibil, dispariţia Templului şi a splendidei sale liturghii, a ritualului său masiv şi plin de simbolism? Spiritualitatea noului cult aducea foarte puţin sprijin credinţei lor" (C.Spicq). „Tocmai pentru a lupta

împotriva acestui spirit de regres, pentru a exprima pericolele grave şi pentru a semnala remediul infailibil, iată pentru ce ia autorul pana în mână! El a cunoscut sursa răului: ignoranţa şi necredinţa cu privire la ceea ce este Hristos şi la ceea ce este mântuirea" (A.Murray). „O cunoaştere mai vie şi mai profundă a lui Hristos era singura în stare să pună capăt deficienţelor vieţii lor spirituale" (C.L. de Benoit). Autorul demonstrează corespondenţilor săi superioritatea Noului Legământ, care este veşnic şi pe care l-a instituit Hristos, asupra celui al cărui cult îl regretă ei; superioritatea revelaţiei aduse, valoarea şi veşnicia mântuirii, a caracterului ceresc a binecuvântărilor oferite celui credincios, a rolului suferinţei şi încercării pentru atingerea perfecţiunii. Dar el îi avertizează şi

despre severitatea judecăţii care îi va lovi pe cei care, deşi ştiu aceste lucruri, le ignoră.
Cum?
Structura epistolei nu este uşor de sesizat de spiritul occidental. Expunerea, îndemnurile şi avertismentele alternează constant. Sfaturile constituind însuşi scopul epistolei, toate celelalte elemente componente trebuie regrupate în jurul lor. Autorul începe prin a demonstra că Isus, fiind Fiul lui Dumnezeu, este superior îngerilor (1.1-2.18). El este împăratul Universului. Smerirea Lui temporară, fără de care nu ar fi fost posibilă mântuirea, nu este nicidecum incompatibilă cu severitatea Lui. Această secţiune este regrupată în jurul primului îndemn: nu neglijaţi o mântuire atât de mare, proclamată de un

atât de mare Mântuitor (2.1-4).
A doua parte (3.1-4.13) demonstrează superioritatea lui Isus faţă de Moise şi de Iosua. Secţiunea se încheie cu un al doilea avertisment: nu pierdeţi prilejul, ca isra,eliţii de altădată, de a intra în odihna lui Dumnezeu! (4.1-13).

Partea principală a epistolei (4.14-10.18) este consacrată preoţiei lui Isus Hristos. Ea conţine un al treilea avertisment, referitor la pericolul stagnării şi al întoarcerii la vechile obiceiuri.
Secţiunea finală (10.19-13.19) extrage din argumentaţia doctrinară aplicaţii practice. Aceasta conţine al patrulea avertisment împotriva păcatului apostaziei voluntare (10.26-39). Credincioşii să urmeze exemplul încurajator al eroilor credinţei din

Vechiul Legământ (11.1-40) în viaţa lor de toate zilele (12.1-13.7)!

Planul epistolei

1. *Superioritatea persoanei lui Hristos*

1.1-4.13

a. Faţă de prooroci

1.1-3

b. Faţă de îngeri

1.4-2.18

c. Faţă de Moise

3.1-4.13

2. *Superioritatea lucrării lui Hristos*

4.14-10.18

a. A preoţiei Sale

4.14-7.28

b. A legământului Său

8.1-13

c. A sanctuarului şi a jertfei Sale

9.1-10.18

3. *Superioritatea umblării în credinţă*

10.19-13.25

a. îndemn la a se ancora în credinţă
10.19-11.40
b. îndemn la perseverenţa în credinţă
12.1 -29
c. îndemn la dragoste
13.1-17
Concluzie
13.18-25

IACOV
Cine?
Autorul se recomandă simplu: *„Iacov, rob al lui Dumnezeu şi alDomnului Isus Hristos"*. Trebuie să fi fost foarte bine cunoscut de primii creştini, din moment ce nu consideră necesară altă precizare. El se adresează unui cerc foarte larg de credincioşi (1.1), vorbeşte cu autoritate (dintre cele 108 verbe ale epistolei, 60 se află la modul imperativ). El îl numeşte pe Avraam *„părintelenos-*

tru"(2.21), evocă gheena ca locuinţă a morţilor (3.6), îl numeşte pe Dumnezeu printr-o expresie pur ebraică - *„JDomnul oştirilor"* (5.4), face aluzie la „Chema Israel" (3.9), propune personaje ale Vechiului Testament ca modele (2.21-23,25; 5.17,18). Epistola lui este plină de reminiscenţe şi de imagini biblice, ceea ce dovedeşte că autorul este iudeu. El trăia, cu siguranţă, în Iudeea, ale cărei ploi caracteristicile le evocă (5.7; vezi Deut. 11.14), amintind produse naturale specifice acestei zone (3.12). Dar este un iudeu creştin (1.1; 2.1), care vorbeşte despre naşterea din nou (1.18), despre numele invocat de corespondenţii lui (2.7) şi îi îndeamnă să aştepte Revenirea Domnului (1.12; 5.7).

Mai multe persoane poartă numele Iacov în Noul Testament: doi dintre

apostoli se numeau astfel (Mat.4.21; 10.2,3), dar fratele lui loan a murit decapitat, din porunca lui Irod, în anul 44. Dacă fiul lui Alfeu ar fi scris această epistolă, nu vedem de ce ar fi înlocuit cuvântul *„apostol"cu* cel de *„rob"*. De altfel, se pare că el nu a jucat un rol important în Biserica primară, pentru că nu mai auzim vorbindu-se despre el după Rusalii, în afară de faptul că era tatăl lui Iuda (Luc.6.16; Fapt. 1.13). Dimpotrivă, lacov, fratele Domnului Isus (Mat. 13.55; Marc.6.3), ocupa o poziţie importantă în Biserica din Ierusalim (Gal.2.9; Fapt. 15.13-21), poziţie pe care şi-a menţinut-o aproape 30 de ani. Conţinutul epistolei corespunde perfect caracterului acestui lacov, aşa cum se reflectă el din Faptele Apostolilor şi din cadrul etic în care a trăit. Autoritatea lui, necontestată în

comunitatea iudeo-creştină, explică foarte bine tonul general al epistolei.
311
Cui?
Iacov îşi adresează epistola *„către cele douăsprezece seminţii care sunt împrăştiate"{\.\).* După exil, expresia *„cele douăsprezece seminţii"* desemna ansamblul comunităţii israelite, alcătuite din iudeii care trăiau în Iudeea şi cei din diaspora (Ezr.6.17; Mat. 19.28; Fapt.26.7). în primii ani ai Bisericii, Evanghelia a fost dusă în diferitele ţări enumerate în Fapt.2.9,10, de către cei convertiţi la Rusalii. Prigoana dezlănţuită după moartea lui Ştefan a dus la îm-prăştirea creştinilor din Ierusalim în Fenicia, în Cipru şi în Antiohia Siriei (Fapt. 11.19). Ar fi destul de plauzibil ca principalul con-ducător al Bisericii-mame să le scrie

creştinilor de pretutindeni, pentru a-i încuraja în necazurile lor şi a-i îndemna să fie statornici în credinţă şi să trăiască potrivit credinţei lor.
Se adresează epistola numai iudeilor convertiţi sau tuturor creştinilor? în sprijinul primei opţiuni sunt invocate expresiile *„cele douăsprezece seminţii", „sinagogă"*(2.2), cele 5 citate din Vechiul Testament şi numeroasele aluzii la acesta, accentul pus pe principiile permanente ale Legii (2.8-13; 4.11,12) şi pe monoteism (2.19), formulele iudaice ale jurământului (5.12), prezentarea unor cusururi specifice iudeilor (3.1,2-12,14; 4.11; 5.12) şi absenţa păcatelor specifice păgânilor (vezi 1 Cor.6.9-11; Gal.5.19-21). Totuşi, trebuie să remarcăm că unele dintre aceste trăsături ţin mai degrabă de personalitatea autorului

decât de cea a destinatarilor.
Alţi exegeţi scot în evidenţă faptul că Pavel consideră că toţi creştinii sunt în prezent adevărata *„sămânţă a lui Avraam* "(Rom. 4.9; Gal.3.29), Israelul lui Dumnezeu (Gal.6.16; Filip.3.3). Iacov, care, cu prilejul Conciliului de la Ierusalim, pledează pentru admiterea cu drepturi depline a celor netăiaţi împrejur în Biserică (Fapt.15.13-21), nu putea să-i excludă acum pe păgânii întorşi la Dumnezeu dintre destinatarii scrisorii sale. Majoritatea creştinilor cărora el li se adresează erau săraci, lucrau pe întinsele domenii ale bogaţilor fermieri evrei (5.1-6). Dacă, din întâmplare, unul dintre aceşti importanţi propietari se aventura să intre într-o adunare creştină, i se oferea locul cel mai de cinste (2.1-7), dar Iacov condamnă această părtinire, care este incompatibilă cu

credinţa.
312
Unde?
Iacov, fratele Domnului, a scris, fără îndoială, la Ierusalim. Destinatarii epistolei sale se găseau în *diaspora,* o expresie desemnând ansamblul regiunilor din afara Palestinei. El le scrie în greceşte, ceea ce susţine ideea că destinatarii nu erau neapărat evrei. Aceştia, totuşi, erau incluşi printre destinatarii epistolei (pentru unii, diaspora însemna toate ţinuturile în afară de Ierusalim). Pasajul din 5.4 i-ar viza, în primul rând, tocmai pe aceşti mari propietari de terenuri din Iudeea, care îi asupreau pe cei care le munceau ogoarele.
Când?
Iosif Flavius situează martiriul lui Iacov în anul 62, dar epistola a fost scrisă, în

mod sigur, înainte de această dată: organizarea Bisericii încă lăsa de dorit (2.2; 3.1; 5. Ij4); dificultăţile creştinilor nu provin din partea iudeilor (cum era cazul cu Pavel), din partea autorităţilor civile (ca în 1 Petru) sau din partea statului (ca în Apocalipsa), ci din partea bogaţilor, care îi târau înaintea tribunalelor (2.6,7). A presupune că Iacov vrea să susţină contrariul celor afirmate de Pavel în epistola lui către Romani cu privire la credinţă şi fapte, ar cere o dată posterioară anului 56, dar o asemenea supoziţie pleacă de la o interpretare greşită a gândului lui Iacov. Tonul general al epistolei ne face să înclinăm spre o dată anterioară anului 49.

Ce?

Tema principală a epistolei este credinţa în acţiune: ascultarea de Cuvântul lui Dumnezeu în viaţa de toate zilele,

atitudinea faţă de semeni, răbdarea, stăpânirea de sine, înfrânarea limbii, spiritul de umilinţă, toate acestea sunt dovezi ale unei credinţe adevărate. Dacă este veritabilă, vie, ea trebuie neapărat să producă roade, sau, cum zice Iacov, fapte. Valoarea aparte a epistolei lui Iacov este dată de integrarea perfectă a adevărului în viaţa creştinului. De exemplu, această viaţă nu poate fi trăită fără *înţelepciunea care vine de sus"* (1.5; 3.17). Dar această înţelepciune nu poate fi cunoscută decât dacă este tradusă în fapte. Accentul pus de Iacov pe o credinţă angajată, responsabilă, vrea să ne avertizeze împotriva unei simple „credinţe intelectuale", precum şi împotriva unei

„credinţe reduse la propria experienţă", care poate fi subiectivă şi sterilă.

Ideile călăuzitoare ale epistolei sunt:
1. *O credinţă veritabilă* este vie, alimentată de meditarea Cuvântului (1.21-25), se manifestă prin fapte bune, după modelul lui Avraam şi al Rahavei (2.14-26).
2. *încercările* aduc răbdare, desăvârşesc caracterul (1.2-4), asigură o răsplată (1.12); răbdarea aşteaptă apariţia roadelor, alimentează perseverenţa şi impulsionează rugăciunea (5.7-15).
3. *înţelepciunea* trebuie să fie cerută cu credinţă (1.5-8), ca un dar desăvârşit al lui Dumnezeu (1.16-18); în contrast cu înţelepciunea acestei lumi, ea provine de sus şi este plină de roadă Duhului (3.13-18).
4. *Bogăţia* este periculoasă; ea poate provoca: un fals sentiment de importanţă şi de siguranţă (1.9-11), o

conduită caracterizată de părtinire în cadrul Bisericii (2.1 -7), acumulare materială, nedreptate în afaceri şi o viaţă de lux (5.1-6).
5. *Pofta este* sursa ispitelor (1.13-15) şi produce lupte şi ravagii (4.1-3).
6. *Omulreligios ştie să-şi înfrâneze limba* (1.19,26), pentru că el cunoaşte puterea extraordinară de a face bine sau rău prin cuvinte (3.1-12); de asemenea, el va evita vorbirea de rău (4.11,12), plângerile şi jurămintele, dar se va strădui să vorbească în Numele Domnului şi să se roage în orice împrejurare (5.9-18).
învăţătura lui Iacov prezintă analogii frapante cu cea a Marelui învăţător. Prin folosirea frecventă a unor exemple culese din natură, prin tonul autoritar şi suflul profetic al mesajului, prin ape-lurile repetate la cugetare, epistola

aminteşte cuvântările lui Isus. Deşi autorul nu pomeneşte Numele Lui decât de două ori, el face mereu aluzie la cuvintele Sale: cercetătorii biblici au găsit peste 40 de fragmente din afirmaţiile lui Isus. Aproape o jumătate dintre cele 108 versete ale epistolei conţin un gând exprimat de Domnul, astfel că epistola aceasta ocupă primul loc în ceea ce priveşte „densitatea evanghelică" din tot Noul Testament. După exemplul învăţătorului, Iacov adânceşte şi spiritualizează învăţătura Vechiului Testament; el insistă asupra punerii în practică a cuvintelor auzite, asupra zădărniciei unei mărturisiri de credinţă pur formale şi se declară pentru prioritatea dragostei. Mustrările lui la

adresa celor bogaţi nu au corespondent decât la Isus şi la Amos. După

Evanghelii, nici una dintre scrierile Noului Testament nu pune un asemenea accent pe rugăciune.
De ce?
Nu ştim nimic despre circumstanţele care l-au determinat pe Iacov să scrie această epistolă, nici despre evenimentele cu care s-au confruntat destinatarii lui. Conţinutul scrisorii ne permite să întrezărim că aceştia au trecut prin diverse încercări, că au devenit ţinta unor ostilităţi, sunt batjocoriţi de cei din jur, au suferit chiar şi unele pagube din pricina credinţei lor. De aceea, unii dintre ei sunt pe punctul de a se descuraja şi de a face un pact cu lumea, părăsind dragostea dintâi. Iacov doreşte să le îndrepte greşelile, să-i instruiască pe cei ce oscilează, să-i avertizeze pe cei ce dau înapoi, să îndemne la o viaţă disciplinată şi la o

smerenie adevărată. Nota dominantă a epistolei este apelul la statornicie. Cuvântul răbdare revine de mai multe ori (1.3,4; 5.7,8,10,11). Aşadar, autorul vrea să-i îndemne pe corespondenţii lui să fie tari în mijlocul diferitelor încercări şi să crească în sfinţenie, adoptând o atitudine corespunzătoare cu privire la bogăţii, folosirea limbii, jurământ, rugăciune...
Tema centrală este credinţa, nu faptele, dar o credinţă autentică, vie, care produce, în mod natural, roade. încercările testează credinţa, pentru a şti dacă aceasta este veritabilă. Ansamblul epistolei poate fi regrupat în jurul acestui gând: credinţa trebuie să fie testată prin ispite (1.13-16), prin atitudinea ei faţă de Cuvântul lui Dumnezeu (1.19-27), prin reacţiile în faţa deosebirilor sociale (2.1-13), prin

roadele pe care le produce (2.14-26), prin stăpânirea de sine (3.1-18), prin atitudinea faţă de lume (4.1-5.12), prin modul de a practica rugăciunea (5.13-20).

Nu este exclus ca un asemenea îndemn să fi fost motivat de informaţiile aduse de iudeo-creştinii veniţi în pelerinaj la Ierusalim, iar Iacov, aflând despre starea bisericilor, ar fi putut să încredinţeze diferitelor grupuri o copie a acestei epistole.

Cum?

Cititorul modern, obişnuit cu o anumită unitate de gândire, ar putea fi derutat de un asemenea amestec de aforisme, îndemnuri

şi avertismente referitoare la subiecte dintre cele mai diverse. Legătura dintre două subiecte se face adesea prin

asociere de idei (de exemplu, 1.4 se termină cu *„să nu duceţi lipsă de nimic ";* dedesubt, apostolul scrie: *„JDacă îi lipseşte cuiva înţelepciunea...";* 3.18 se încheie cu menţiunea referitoare la „pace", iar 4.1 începe cu: *„JDe unde vin luptele şi certurile...").* Alteori, înlănţuirea ideilor se face prin similitudinea unui cuvânt (1.4-5,12-13,26-27; 2.12-13; 5.15-16). în Noul Testament, nu există texte asemănătoare, dar ele abundă în literatura iudaică. Acest gen este înrudit cu scrierile sapienţiale ale Vechiului Testament (Proverbele), cu stilul unor cărţi apocrife (Testamentul celor 12 patriarhi, 1 Enoh, 4 Macabei) şi cu alte scrieri existente printre manuscrisele de la Qurnrân (Scrisoare din Damasc, Manual de disciplină).
Iacovrecurge la foarte multe imagini

(1.6,10,23; 2.15; 3.3-16; 11-12; 5.7), personificări (1.15; 2.13; 4.1; 5.3,4), exemple (2.21,22; 5.10,11,17,18). Adesea, introduce un interlocutor imaginar (2.18, 19; 5.13,14) sau îi interpelează pe oamenii pe care îi denunţă (4.13; 5.1) - aşa cum se obişnuia în cadrul predicării din sinagogă (sub influenţa pamfletului cinico-stoic).

Planul epistolei

încercarea credinţei	1.1-18
a. Scopul încercărilor	1.1-12
b. Originea ispitelor	1.13-18
Caracteristicile credinţei	1.19-5.6
- ascultă de Cuvânt	1.19-27

- consideră că toţi oamenii sunt egali	2.1-13
- se dovedeşte prin roade	2.14-26
- controlează limba	3.1-12
- produce adevărata înţelepciune	3.13-18
- produce adevărata umilinţă	4.1-12
- produce dependenţă de Dumnezeu	4.13-5.6
Triumful credinţei	5.7-20
- credinţa rabdă şi aşteaptă	5.7-12
- credinţa se	5.13-

roagă pentru cei necăjiţi	18
- credinţa îl readuce pe păcătosul rătăcit	5.19-20

1 PETRU

Mai mult decât oricare alta, această scrisoare „reflectă, în mod vizibil, spiritul Bisericii primare" (B.Schwank). Ea este „un microcosmos al credinţei şi al îndatoririlor creştine" (E.G.Selwyn).

Cine?

Autorul se numeşte ^*etru, apostol al lui Isus Hristos'"*(1.1). Istoria vieţii lui ne este bine cunoscută din evanghelii: fiul lui Iona (Mat. 16.17; loan 1.42), originar din Betsaida (loan 1.44), avea să locuiască mai târziu la Capernaum, unde trăia soacra lui (Marc. 1.29). După o primă întâlnire cu Isus (loan 1.40), învăţătorul 1-a chemat să-L urmeze

(Marc. 1.16,18). Petru a fost cel dintâi care a recunoscut în Isus pe Mesia (Mat. 16.13-16; loan 6.60-69). Ecoul cuvintelor pe care i le-a spus atunci lui Isus se regăseşte în această epistolă (1 Pet.2.4-8). El a fost unul dintre puţinii martori ai învierii fiicei lui Iair (Marc.5.37) şi ai schimbării la faţă a lui Hristos (Marc.9.2), despre care a păstrat o amintire de neuitat (1 Pet.5.1; 2Pet.l.16-18). Caracterul său impulsiv (Mat.14.28; 16.22; 17.4; 19.27; loan 13.6-9; 18.10; 21.7) şi prea sigur de sine (Mat. 26.33) a fost pricina căderii sale (Mat.26.69-74). Dar Petru s-a pocăit şi a fost iertat. El a fost informat, înaintea celorlalţi apostoli, de învierea lui Hristos (Marc. 16.7), a intrat primul în mormânt (loan 20.6) şi a fost primul care a văzut pe Isus înviat (Luc. 24.34; 1 Cor. 15.5). A jucat un rol important în

Biserica primară (Fapt.1.15; 2.14; 3.12; 4.8; 5.3,29; 9.32-11.18; 12.3-19). Dacă, după Conciliul de la Ierusalim (Fapt. 15.7), numele lui nu mai este menţionat în Faptele Apostolilor, ştim că Petru şi-a continuat lucrarea în afara hotarelor Iudeei (Gal.2.11), vestind Evanghelia îndeosebi iudeilor (Gal.2.8) şi vizitând numeroase biserici însoţit de soţia lui (1 Cor.9.5). Isus profeţise că Petru avea să moară ca martir (loan 21.18). Tradiţia creştină susţine că el a fost răstignit la Roma. Marcu a notat, în Evanghelia sa, amintirile legate de viaţa lui Isus, aşa cum apostolul Petru le-a relatat în cadrul

bisericilor. Chiar dacă personalitatea apostolului rămâne pe planul al doilea, iar epistola lui nu conţine nici o amintire personală referitoare la timpul

petrecut în compania învăţătorului, nici citarea directă a discursurilor Sale, o lectură atentă permite, totuşi, identificarea a peste 20 de aluzii la cuvintele lui Hristos (compară 1 Pet.1.16 cu Mat.5.48; 1 Pet.1.17 cu Mat.22.16; 1 Pet.1.18 cu Marc.10.45; 1 Pet.1.22 cu Ioan 15.12; 1 Pet.2.4 cu Mat.21.42; 1 Pet.2.19cuLuc.6.22şiMat.5.39; lPet.3.9cuMat.5.39; lPet.3.14 cu Mat. 5.10; 1 Pet.3.16 cu Mat.5.44 şi Luc.6.28 (acelaşi cuvânt grecesc); 1 Pet.3.20cu Mat.24.37; 1 Pet.4.11 cuMat.5.16; 1 Pet. 4.13 cu Mat.5.10; 1 Pet.4.18 cu Mat.24.22; 1 Pet.5.3 cu Mat.20.25; 1 Pet.5.7 cu Mat.6.25).

Pe de altă parte, s-a relevat existenţa a numeroase similitudini de gândire şi exprimare între „predicile lui Petru" şi epistola sa: Isus a împlinit proorociile

scripturii (Fapt.2.16; 3.18; 1 Pet. 1.20); El a suferit moartea pe cruce, după cum îi fusese rânduit de Dumnezeu (Fapt.2.23; 1 Pet. 1.20), a înviat şi a fost înălţat în glorie (Fapt.2.32-36; 1 Pet.1.21; 3.22). Petru 1-a văzut cu ochii lui (Fapt.2.32; 3.15; 5.32; 10.39-41; 1 Pet.1.3,8; 5.1). Hristos va reveni să judece viii şi morţii (Fapt. 10.42; 1 Pet.4.5); de aceea, apostolul îndeamnă la pocăinţă, credinţă şi botez (Fapt.2.38,40; 1 Pet.3.21). Chiar termeni ca *„lenm* "pentru a indica crucea (Fapt. 5.30; 10.39; 1 Pet.2.24), citarea, din Vechiul Testament, a cu-vântului „/7/a/ra"(Fapt.4.11; 1 Pet.2.7), insistenţa asupra importanţei şi semnificaţiei Numelui lui Hristos (Fapt.2.21,38; 3.6,16; 4.12; 1 Pet.4.14) sunt comune cuvântărilor şi epistolei lui Petru.

în ciuda acestor numeroase paralele şi a mărturiilor unanime ale Părinţilor Bisericii, unii teologi manifestă îndoieli asupra autenticităţii epistolei, în special datorită vocabularului, prea pur şi prea bogat pentru un bătrân pescar galileean, a modestiei sale, a lipsei de originalitate teologică în raport cu Pavel şi a cadrului istoric, care ar corespunde, mai degrabă, perioadei marilor persecuţii de la sfârşitul primului secol.

Totuşi, multe dintre aceste argumente cad, dacă ne amintim că *„prin Silvan* "(1 Pet.5.12) a scris Petru epistola aceasta, lăsân-du-i acestuia, în mod sigur, o relativă libertate în alegerea ter-menilor şi în formularea frazelor. Modestia apostolului - con-

trastând cu atitudinea lui din Evanghelii - este dovada lucrării Duhului Sfânt în

el. Acordul cu Pavel asupra doctrinelor fundamentale este o mărturie a unităţii de credinţă a Bisericii primare (contrar anumitor ipoteze, care o vedeau divizată între „adepţi ai lui Pavel" şi "adepţi ai lui Petru"). Cât despre suferinţele evocate în epistolă, nu avem nici un indiciu că ar fi vorba despre o persecuţie oficială şi nu despre nişte împotriviri asemănătoare celor relatate în Fapte Apostolilor şi în multe alte locuri.

Ipotezele care pun la îndoială autenticitatea epistolei nu pot contrabalansa numeroasele mărturii provenite din primele secole şi autoritatea incontestabilă de care s-a bucurat ea în toată Biserica primară.

Cui?

Epistola este o circulară adresată creştinilor din diferitele provincii ale

Asiei Mici. Ordinea în care sunt menţionate acestea corespunde itinerariului pe care l-ar fi urmat cineva care ar fi debarcat într-un port al Pontului, pentru a vizita bisericile din aceste diferite regiuni.
Capadocia, Pontul şi Asia sunt deja pomenite în Fapt.2.9 ca loc de origine al unor iudei veniţi la Ierusalim în ziua Cincizecimii. Dacă Petru a evanghelizat aceste ţinuturi, el va fi trebuit să înceapă prin a vorbi - asemenea apostolului Pavel - evreilor. Citatele culese din Vechiul Testament, aluziile la fapte şi ritualuri ţinând de vechiul legământ, exemplul Sarei (3.6), istoria lui Avraam şi cea a lui Noe aveau pentru ei un răsunet aparte. Totuşi, apostolul evocă „ *vremurile de neştiinţă" d\e* acestora (1.14), *„felul lor deşert de vieţuire"*(1.18), potrivit cu *„voia*

Neamurilor"(4.3). Ei erau *Jn întuneric"*"(2.9) şi nu aufost *„un popor'* '(2.10). Deci era vorba despre biserici alcătuite deopotrivă din creştini de origine evreiască şi din creştini proveniţi dintre Neamuri. Este posibil ca printre aceştia să fi fost şi vechi prozeliţi iudei.

Unde?

Apostolul adresează cititorilor lui salutări din partea bisericii din Babilon (5.13). Să fie vorba despre Babilonul mesapotamian, despre cel egiptean, sau despre o criptogramă indicând Roma?

Fiecare dintre aceste teorii îşi are propriii ei susţinători. Babilo-nul de pe Eufrat rămânea o localitate destul de importantă, centrul unui iudaism pur şi fără compromisuri. Nişte iudei din Meso-potamia erau printre pelerinii

aflaţi la Ierusalim în ziua Cincize-cimii. Unii dintre aceştia s-au convertit şi au pus bazele unei biserici, pe care, mai târziu, Petru, apostol al celor tăiaţi împrejur, a putut s-o viziteze. De altfel, tradiţia vorbeşte despre călătoriile lui spre Orient, adică exact în aceste regiuni. Acesta este şi sensul care se acordă cel mai bine cu ordinea în care sunt numite pro-viinciile destinatare: un mesager venit din Roma ar fi acostat într-un port din Asia şi ar fi urmat un itinerar de la vest spre est, nu ordinea inversă, menţionată în epistolă, care s-ar fi impus unui călător venit din Orient. Biserica egipteană creştină revendică drept loc de redactare al epistolei un Babilon aflat pe Nil, devenit actualmente vechiul Cairo. Aşezarea era centrul unei vechi colonii everieşti. Se susţine că ar fi existat aici o biserică, de

la începutul creştinismului. Marcu, asociat prin epistola aceasta lui Petru, este, de asemenea, considerat unul dintre fondatorii bisericii din Egipt. Dar majoritatea teologilor din zilele noastre consideră că ar fi vorba despre Roma, pentru că prezenţa lui Silvan şi a lui Marcu s-ar explica mai uşor aici decât în celelalte două oraşe (vezi Col. 4.10; Film.24). Pe de altă parte, martiriul lui Petru la Roma pare foarte probabil. Din motive de securitate, apostolul ar fi putut folosi denumirea metaforică a Romei, denumire des folosită în literatura pseudepigrafică iudaică şi reluată, mai târziu, de apostolul Ioan (Apoc.14.8; 16.19; 17.5) şi de Părinţii Bisericii. Dacă scrisoarea ar fi căzut în mâinile unor organe ale poliţiei romane, s-ar fi reuşit astfel să se abată atenţia de la biserica din Roma.

Când?
Pentru toţi cei care văd în apostolul Petru autorul acestei epistole, data redactării oscilează între anii 60 şi 64, pentru că în această perioadă se explică cel mai bine prezenţa simultană a lui Petru, a lui Marcu (5.13) şi a lui Silvan (5.12) la Roma. Deci epistola ar fi fost scrisă cu puţin timp înaintea declanşării persecuţiei lui Nero.

Ce?
Asemenea epistolelor Evrei şi Iacov, această scrisoare se citeşte ca o predică scrisă, în stilul obişnuit de a coresponda între iudeii din diaspora. S-au relevat, în cuprinsul acestei epistole, elemente liturgice (1.3-12) şi catehetice (1.13-2.10). Unii văd aici însăşi esenţa unei propovăduiri bazată pe Psalmul 34, la care s-ar fi adăugat un cuvânt de

îndemnare.
Cum autorul se adresează unor proaspăt convertiţi (2.2), care au trecut de curând prin apa botezului, este normal să facă aluzie la acest eveniment important, care le aminteşte îndatoriile legate de viaţa creştină în care au intrat şi pentru trăirea căreia au fost *„jiăscuţi din nou"* (1.3,23; 2.2). Deci epistola este, în esenţă, un îndemn de a trăi potrivit cerinţelor înaltei vocaţii care le-a fost adresată: „o purtare bună" este expresia cheie a epistolei (1.15,17-18; 2.12; 3.1-2,16), care ar putea fi considerată drept un comentariu practic al pasajului din Mat. 5.10.
Alte două teme dezbătute în această epistolă sunt nădejdea şi atitudinea în faţa suferinţei. Hristos ne-a făcut să renaştem pentru o nădejde vie (1.3), adică o speranţă care ne inspiră

dragostea de viaţă, dând un sens existenţei noastre, şi care conduce dincolo de moarte, cea care pune capăt tuturor celorlalte speranţe omeneşti. Nădejdea aceasta este legată de victoria obţinută de Hristos asupra morţii (1.21; 3.22), de apropiata Lui venire în glorie (1.13) şi de locul Lui în prezent la dreapta lui Dumnezeu, mai presus de orice putere şi de orice autoritate (3.22b).

Suferinţa este o încercare necesară (1.6-7) şi normală (4.12). Ea nu are menirea să ne curme bucuria, pentru că va avea ca sfârşit lauda, slava şi cinstea la venirea lui Isus Hristos. Prin urmare, credinciosul care suferă pe nedrept trebuie să fie fericit (3.13-17), pentru că este părtaş la suferinţele lui Hristos, iar Duhul slavei se odihneşte peste el (4.13-14).

De ce?
Scopul epistolei rezultă clar din conţinutul ei: apostolul vrea să îşi încurajeze prietenii să rămână tari în faţa încercărilor care-i ameninţă. De altfel, el spune că le scrie pentru a-i sfătui - sau pentru a-i încuraja, cuvântul respectiv având ambele sensuri - şi îi

asigură că harul lui Dumnezeu de care s-au alipit este adevăratul har (5.12). Poate că apostolul se teme ca nu cumva creştinii respectivi, trecând prin încercări, să se întrebe dacă au procedat bine devenind creştini sau dacă încercările cu care se confruntă nu ar fi un indiciu că Dumnezeu le-a întors spatele. Petru ie răspunde categoric: Voi sunteţi în harul lui Dumnezeu, profeţit de prooroci (1.10), dacă suportaţi fără resentimente un tratament răuvoitor din

partea semenilor voştri (2.19), dacă suferiţi pentru neprihănire (3.14), făcând ce este bine (2.20), căci astfel mergeţi pe urmele lui Hristos (2.21-23; 4.1). Dacă aveţi parte de suferinţe (4.13), sunteţi părtaşi gloriei Lui (1.7-9). Bucuraţi-vă, dacă suferiţi în felul acesta, şi puneţi-vă toată încrederea în Dumnezeu (4.16). Dumnezeu vă va da din plin harul Său, la arătarea lui Isus Hristos (1.13; 3.7; 5.10). Speranţa este motorul vieţii creştine. Ea îl susţine pe cel credincios în încercări (1.6) şi-1 ajută să trăiască o viaţă sfântă (1.13; 2.11). Suferinţa şi nădejdea sunt două dintre temele principale ale epistolei care se întrepătrund în permanenţă. „Creştinul poate ieşi biruitor din încercare. Petru ştie bine lucrul acesta şi vrea să li-1 spună şi prietenilor lui din Asia Mică - şi chiar să li-î demonstreze"

(Paul S.Rees).
De-a lungul unor secole întregi de încercări şi persecuţii pe care avea să le traverseze Biserica, această epistolă a fost, mai mult decât oricare alta, o sursă de mângâiere şi de îmbărbătare. Ea este citată în numeroase scrisori ale întemniţaţilor din toate timpurile. A fost ca o busolă a unui marinar care navighează pe o mare agitată: când întunericul s-a dezlănţuit şi valurile au urlat spumegânde, busola a orientat echipajul spre ţintă, indicând drumul care trebuia urmat.
Şi în zilele noastre, Biserica creştină se află în condiţiile specifice Bisericii primare, devenind ţinta unor atacuri deschise; pretutindeni, ea resimte o presiune crescândă a păgânismului înconjurător: relativa linişte din veacurile precedente a făcut loc unei

nesiguranţe care a cuprins întreaga lume.
De aceea, creştinii au nevoie, mai mult decât niciodată, să ştie cum să se poarte ca *„străinişi călători"* într-un context ostil, fără să uite că „sfinţenia este mai importantă decât sănătatea fizică" (A.Stibbs) şi că Dumnezeu ştie să folosească suferinţa pentru a ne

face să dobândim bunuri cu mult mai preţioase. Toate aceste motive ne îndreptăţesc să considerăm că prima epistolă a lui Petru este un mesaj vital din partea lui Dumnezeu pentru vremurile noastre.
Cum?
1. *Mântuirea credinciosului*
1.1-2.12
a. Salutări
1.1-2

b. O mântuire atât de mare
1.3-12
c. Sfinţirea credinciosului (cum să trăieşti
într-o lume păgână)
1.13-2.12
2. *Supunerea credinciosului*
(respectând locul fiecăruia)
2.13-3.12
a. supunere faţă de autorităţile politice
2.13-17
b. subordonare şi suferinţe pe nedrept
2.18-25
c. subordonare în familie
3.1-7
d. supunere în orice aspect al vieţii
3.8-12
3. *Suferinţa credinciosului*
3.13-5.14
a. Cum să ne comportăm în suferinţe
3.13-17

b. Exemplul lui Hristos în suferinţă
3.18-4.6
c. Proslăvirea lui Dumnezeu prin atitudinea
în suferinţă
4.7-19
d. Slujirea lui Dumnezeu în Biserică (în pofida suferinţelor)
5.1-9
Binecuvântare şi salutări
5.10-14
2 PETRU
Cine?
Autorul afirmă că este *„Simon Petru, apostol al lui Isus Hris-tos"*. El spune că Domnul l-a înştiinţat că va suferi o moarte subită (1.14). A fost martor al schimbării la faţă a lui Isus şi a auzit glasul care venea din cer (16-18). Le reaminteşte corespondenţilor lui despre o primă epistolă (3.1) şi îl numeşte pe

Pavel *„preaiubitulfrate"*(3.15). Cu toate acestea, majoritatea criticilor actuali resping autenticitatea acestei epistole şi împing redactarea ei în secolul II.

Obiecţiile care stau la baza opiniei că nu Petru ar fi autorul acestei scrisori sunt serioase şi numeroase:

1. Epistola dispune de mai puţine *mărturii externe* decât oricare dintre cărţile canonice (dar mai multe decât orice scriere necanonică). Origen, care o citează primul, în secolul II, face referire la îndoielile manifestate de unii teologi cu privire la autenticitatea ei (deşi el o considera canonică). Ea tipseşte în cel mai vechi catalog al cărţilor Noului Testament, în Fragmentul de Muratori, dar condiţiile proaste în care s-a păstrat finalul acestui document nu permite o concluzie

sigură. Şovăielile bisericilor de la începuturile creştinismului sunt explicate prin numărul mare de scrieri care circulau pe atunci sub numele lui Petru. Admiterea, în cele din urmă, a acestei epistole, prin Conciliul de la Cartagina (care a respins scrisorile lui Clement din Roma şi Barnaba, care erau citite frecvent în biserici), dovedeşte că acesta a ştiut să înfrunte rezervele destul de mari manifestate în primele secole şi să impună epistola prin probele autenticităţii ei.

2. *Deosebirile faţă de 1 Petru* sunt numeroase: vocabular şi stil, gândire, situaţie... Majoritatea deosebirilor se explică prin diferenţa de secretari (Silvan nu mai este menţionat aici), precum şi prin tematica specifică fiecărei epistole. Totuşi, pe baza studii-lor făcute, s-a stabilit că, în pofida unor

diferenţe evidente, nici una dintre scrierile cunoscute nu seamănă mai mult cu 1 Petru,

prin vocabular şi stil, decât 2 Petru. „Elenismele" detectate aparţineau vocabularului religios curent, fiind regăsite în documentele epocii respective.

3. *Asemănările cu Iuda* nu pot fi considerate probe împotriva autenticităţii. Asemenea împrumuturi erau frecvente în antichitate. Ele se explică fie prin faptul că Petru a împrumutat de la Iuda, fie invers, sau poate că amândoi au utilizat un tratat care circula în cadrul bisericilor pentru a-i denunţa pe eretici.

4. *Menţiunea referitoare la scrierile lui Pavel* (3.15-16) nu implică neapărat existenţa unei colecţii a acestor scrieri.

Epistolele lui Pavel erau în circulaţie de 10-15 ani; era normal ca Petru să fi avut cunoştinţă de ele.

5. *Părinţii care au murit* (3.4) nu sunt, neapărat, creştinii din prima generaţie. Ca în alte locuri din Noul Testament (Evr.1.1; Rom.9.5; Fapt.3.13), precum şi în scrierile primilor Părinţi ai Bisericii, este mai credibil ca această expresie să se refere la „părinţii" din Vechiul Testament.

6. *Caracterul ereziei denunţate* vorbeşte mai degrabă despre primul secol, decât despre gnosticii din secolul II. Pe de altă parte, toate soluţiile alternative propuse ridică mai multe probleme decât cele pe care le rezolvă: „In calitate de scriere pseudepigrafică, această scriere nu-şi justifică suficient existenţa" (M.Green), pentru că ea nu răspunde în nici un fel caracteristicilor

ereziilor din secolul II. Cum „nu există nici cel mai inie fragment în epistola aceasta pe care Petru nu l-ar fi putut scrie" (M.Tenney), este mult mai indicat să menţinem autenticitatea scrisorii, în pofida acelor semne de întrebare pe care le-ar putea ridica acest fapt.

Cui?

Spre deosebire de 1 Petru 1.1, epistola aceasta nu-i numeşte pe destinatari. în bisericile cărora le-a fost adresată se aflau atât creştini proveniţi dintre iudei (vezi 1.19; 2.4,6,7,15-16; 3.2,6, care fac aluzie la nişte lucruri cunoscute cititorilor), cât şi păgâni convertiţi (2.18). Este vorba despre aceleaşi persoane cărora le-a fost adresată 1 Petru? Pasajul din 3.1 ne-ar putea determina să credem că da, însă puţinele cuvinte pe care le spune Petru despre

conţinutul acestei prime scrisori nu se potrivesc în mod special cu

1 Petru, care este, mai degrabă, o scrisoare de sfătuire, decât un mesaj de avertizare. Toate acestea ne conduc la concluzia că, în timpul misiunii sale, Petru a scris mai mult de două scrisori. în orice caz, un lucru este cert: el îi cunoaşte personal pe cei cărora le scrie acum (1.12-13; 3.1).

Unde?

Numeroase localizări ale destinatarilor acestei epistole au fost propuse (dacă ea nu se adresează aceloraşi cercuri ca 1 Petru): Corint (datorită referinţei din 3.15), Egipt (unde această epistolă a fost cunoscută şi acceptată la o dată foarte timpurie). Aceste ipoteze doresc doar să ne satisfacă curiozitatea, dar nu prezintă nici un interes pentru

explicarea textului.
Când?
Nădejdea întoarcerii lui Hristos este vie printre creştini (3.4 se potriveşte mai bine primului secol decât celui de-al doilea), dar falşii învăţători au creat deja multe probleme. Pavel a scris câteva scrisori care circulă în biserici. Deci această epistolă a fost redactată spre sfârşitul vieţii lui Petru, fără îndoială că între anii 65 şi 68. Este posibil ca ea să fi fost scrisă la Roma.
Ce?
Epistola este structurată în jurul a 3 teme:
1. *Viaţa creştină:* vocaţia şi privilegiile creştinului trebuie să meargă împreună cu progresul lui în sfinţenie. Dumnezeu ne-a dat totul prin har. Darurile harului Său ne obligă să depunem toate eforturile pentru a ne ridica la înălţimea

acestei nobile chemări şi pentru a răspunde la ceea ce aşteaptă El de la noi (1.3-14) bazân-du-ne pe statornicia Cuvântului apostolic (1.15-18). Menţionarea adevăratei proorocii (1.19-21) îl conduce pe autor s-o divulge pe cea falsă (capitolul 2).

2. *Falşii învăţători* reprezintă un pericol real pentru credincioşi. Petru descrie îndeosebi conduita lor morală, care dovedeşte că ei nu sunt din adevăr (2.1 -18), ci robi ai pasiunilor, care îi conduc la ruină (2.19-22). Această ruină va fi partea lor la venirea Domnului (capitolul 3).

3. *Revenirea Domnului,* a cărei certitudine este confirmată prin exemplul potopului (3.1-10), ne obligă să trăim în sfinţenie şi în aşteptare activă (3.11-18).

De ce?
Petru îşi aduce aminte de îndemnul pe care i l-a dat Domnul înainte de înălţare (Ioan 21.15-17), de a fi un păstor pentru oile Sale. în scrisoarea aceasta, apostolul se achită de această responsabilitate, arătând creştinilor unde se află păşunile bune, care vor asigura creşterea lor (capitolul 1), care sunt pericolele ce-i pândesc (capitolul 2), spre ce viitor trebuie să se îndrepte şi cum să aştepte Revenirea Domnului (capitolul 3). Dacă vor să reziste atacurilor învăţătorilor mincinoşi, trebuie să fie tari în credinţă şi să ducă o viaţă creştină. De aceea, Petru începe prin a le trasa un program care trebuie să-i ajute că crească armonios. Numai după aceea îi denunţă pe falşii învăţători. Spre deosebire de situaţia pe care o întâlnim în epistola lui Iuda, aici

pericolul este încă viitor *(,jntre voi vor fi învăţători mincinoşi care vor strecura pe furiş erezii nimicitoare (...) mulţi îi vor urma"*2.1-2), dar ereticii sunt deja activi în alte biserici (începând cu 2.10, Petru foloseşte timpul prezent pentru a-i descrie). Care erau caracteristicile acestora? Apostolii proclamă un adevăr sprijinit pe fapte; dar aceştia se ţin de *,/iişte basme meşteşugit alcătuite"*(1.16), deci toată învăţătura lor se baza pe speculaţii intelectuale şi pe o interpretare arbitrară a Scripturii (1.20,21; 3.16), ei neagă crearea lumii prin Cuvântul lui Dumnezeu (3.5), lucrarea de răscumpărare a lui Hristos (2.1) şi Revenirea Lui în glorie (3.3-4). Viaţa lor imorală este roadă tristă a erorilor doctrinare, mai ales că ei *răstălmăcesc sensul Scripturilor",* pentru a putea urma poftele inimii.

Corupţia morală le serveşte de „momeală" (2.18, pescarul de altădată nu a uitat meşteşugul pescuitului), pentru a-i atrage pe noii convertiţi, pe care îi vor exploata (2.3).
Multe dintre aceste caracteristici se regăsesc în gnosticismul din secolul II: miturile şi speculaţiile filozofice mişună, Sfânta Scriptură este interpretată într-un mod fantezist şi arbitrar şi este înlocuită adesea cu „glasul viu", adică apelul la „tradiţiile secrete", dar, aşa cum remarcă D.Guthrie, „faptul de a deforma sensul

scrierilor apostolilor era mai degrabă cauza, nu efectul", pentru că tendinţele care au condus la aceste erezii existau deja pe la mijlocul secolului I.
Cum? (vezi secţiunea „Ce?")
1. *Adevăratul creştin*

capitolul 1
a. creşterea lui în Hristos
1.3-14
b. motivele pentru a crede
1.15-21
1) amintirea schimbării la faţă
1.15-18
2) certitudinea Scripturilor
1.19-21
2. *Falşii învăţători*
capitolul 2
a. pericolul reprezentat de ei
2.1-3
b. condamnarea lor
2.4-9
c. descrierea lor
2.10-22
3. *Revenirea luiHristos*
capitolul 3
a. este certă, în pofida batjocoritorilor
3.1-7

b. cum se va mainfesta ea
3.8-10
c. consecinţe şi aplicaţii
3.11-18
1IOAN
Epistolele lui Ioan se numără printre ultimele mesaje rămase de la apostolii Domnului. Ele sunt un fel de „testament spiritual al ucenicului pe care-1 iubea Isus", care a supravieţuit celorlalţi apostoli. La sfârşitul lungii sale vieţi, autorul face o clarificare între esenţial şi secundar; de aceea, cuvintele lui curg pe cât de limpezi, pe atât de adânci, asemenea unui fluviu ajuns aproape de punctul de vărsare.
Cine?
Autorul nu-şi menţionează numele în această epistolă. In a doua şi a treia scrisoare, care aparţin evident aceleiaşi peniţe, el îşi spune simplu *„presbiterul"*

(sau „bătrânul"), ceea ce nu ne ajută deloc să-i aflăm identitatea. Totuşi, chiar de la începutul secolului II, tradiţia este unanimă în a clasa scrisoarea aceasta printre „Scripturi" şi a o atribui apostolului Ioan. Policarp, discipolul său imediat (69-155), ca şi Papias, tovarăş şi ucenic al aceluiaşi apostol, o citează ca fiind opera învăţătorului lor. Toţi Părinţii Bisericii din secolul II confirmă această atribuire. Autorul însuşi se prezintă drept un martor ocular al vieţii lui Isus (1.1; 4.14). El aminteşte învăţăturile Sale (2.25; 3.11,13,16,23) şi vorbeşte ca unul care are autoritate în Biserică (4.6). El face afirmaţii (1.5; 2.1,2,8,17,23; 3.6,9; 4.8,16,18; 5.12), porunceşte (2.15,28; 4.1; 5.21), transmite poruncile lui Dumnezeu (3.23,24; 5.3) sau ale lui Hristos (2.7), ca şi ale lui însuşi (2 Ioan

10,11; 3 Ioan 11), indică criterii pentru deosebirea adevărului de eroare, a copiilor lui Dumnezeu de fiii celui Rău (2.3,4,5,6,9,15,29; 3.14,19; 4.2,6,13; 5.2). El ştie că ceea ce spune este adevăr pur şi, de aceea, nu se fereşte să-i numească pe cei care aduc o altă doctrină drept mincinoşi, înşelători, prooroci mincinoşi şi antihrişti. De 15 ori foloseşte verbul „a şti", de 2 ori spunând *„jioi ştim";* de 19 ori verbul „a cunoaşte" şi de 22 de ori verbul „a avea", cu sensul de „a şti". O asemenea autoritate ar fi de neimaginat din partea altei

persoane în afară de apostoli, dar o atitudine de felul acesta este cu totul normală în cazul în care autorul ar fi fost unul dintre cei 12. Pe de altă parte, asemănările de vocabular, stil şi gândire

dintre epistola aceasta şi Evanghelia după Ioan sunt atât de frapante, încât aproape toţi specialiştii le atribuie aceluiaşi autor, chiar şi cei care refuză ca autor pe apostolul Ioan. Unii dintre ei numesc, ca posibil autor, un „Ioan Bătrânul", care apare în „Istoria ecle-siastică" a lui Eusebiu (111.39,4); dar existenţa acestui personaj este foarte problematică, neputând fi datorată decât unei lacune de stil la Papias, pe care Eusebiu a interpretat-o greşit. în definitiv, este foarte improbabil ca un autor necunoscut în antichitate să fi compus scrierile cele mai profunde ale Noului Testament, pe care, de altfel, toţi autorii evanghelici din primele secole le-au atribuit unui discipol imediat al Domnului Isus.

Cui?

Epistola nu conţine nici adresă, nici

salutări. Să fie vorba despre o scrisoare, sau despre o predică scrisă? Opţiunea pentru scrisoare este confirmată prin detaliile pe care le dă autorul despre destinatari şi despre relaţiile lui cu aceştia. El îi cunoaşte personal (2.21; 4.4). Ştie că ei au trecut printr-o serie de experienţe spirituale (1.3; 2.1,12-14,20,27; 5.13), dar şi că acum se află în pericol (2.26; 3.7) şi sunt ţinta urii lumii (3.13). Autorul foloseşte cuvinte pline de dragoste pentru a li se adresa: preaiubiţi (2.7; 3.2,21; 4.1,7,11), copilaşi („teknon" este cuvântul care subliniază relaţia dintre părinţi şi copii; 2.12,28; 3.7,18; 4.4; 5.21), sau chiar *„copilaşiimei"* (2.1) („paidia" se foloseşte pentru copii mai mici de 7 ani; 2.12,18).
El face apel la o situaţie istorică precisă (2.19). De 13 ori spune *„vă scriu" saa*

„v-am scris", ceea ce înseamnă că relaţia dintre „eu" şi „voi" este bine stabilită. Epistola se adresează unei biserici sau unui grup de biserici pe care Ioan le cunoştea bine şi care erau ameninţate de nişte pericole reale. Probabil că este vorba despre bisericile aflate în provincia Asia, unde tradiţia situează în unanimitate activitatea apostolului în ultimii ani de viaţă. în orice caz, destinatarii scrisorii erau creştini (2.12-14,19; 3.1; 5.13). Dar erau iudei (vezi 2.22) sau erau dintre Neamuri (5.21, dacă „idolii" au sensul propriu)? Probabil că şi unii şi alţii.

Când?

Potrivit mărturiilor lui Ireneu şi Clement din Alexandria, apostolul Ioan ar fi scris această scrisoare spre sfârşitul vieţii sale, între anii 85 şi 95, după

Evanghelie, în momentul în care şi-au făcut apariţia primele forme ale gnosticismului.

Unde?

Potrivit spuselor Părinţilor Bisericii, epistola ar fi fost scrisă la Efes şi s-ar fi adresat bisericilor din Asia, pe care Ioan le cunoştea foarte bine. Oricum, la Efes s-a auzit prima dată despre ea.

Ce?

Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt constituie tema esenţială a epistolei. Dumnezeu este lumină (1.5) şi dragoste (4.8,16). Tot ceea ce face El se explică prin dragostea Lui pentru noi (4.9,10). A-L cunoaşte (Ioan foloseşte acest verb de 25 de ori) înseamnă a umbla în neprihănire (2.29), în adevăr (3.19) şi în dragoste (4.7,8). A rămâne (de 26 de ori) în El înseamnă a umbla în lumină (2.1) şi în dragoste (3.17; 4.12).

Hristos, Fiul unic, una cu Tatăl (1.2-3; 2.23), S-aîntrupat (1.2; 4.2) pentru a nimici lucrările Diavolului (3.8). El a ispăşit păcatele noastre (1.7; 2.2; 3.5; 4.10), care ne pot fi iertate (1.7-9; 2.12), dacă credem în El (4.14-15; 5.5,10,13). El este alfa (1.2) şi omega (5.20); El l-a biruit pe cel Rău (3.8) şi ne-a strămutat în împărăţia Lui, de la moarte la viaţă (3.14). La dreapta Tatălui, El este Avocatul nostru (2.1) şi ne permite să venim în prezenţa lui Dumnezeu (2.28; 4.17). A-L avea pe Fiul înseamnă a avea Viaţa (5.11-12). Duhul dă mărturie despre adevăr (4.2; 5.7-8) şi locuieşte în credincios (3.24; 4.13), pentru a-1 păzi de lume, adică de rău (2.15-17; 3.13; 4.5; 5.4-5,19).

Pe lângă aceste adevăruri afirmate cu tărie, găsim aici argumente care combat unele erori, precum şi unele aluzii la

oamenii care au abandonat adevărata învăţătură creştină şi nu mai trăiesc conform ei.
De ce?
Dacă apostolul se simte nevoit să le amintească destinatarilor aceste elemente fundamentale ale credinţei creştine, este pentru

că şi-au făcut apariţia oameni care le neagă şi care au început lucrarea de subminare prin biserici. Este vorba despre pregnos-tici, urme ale lor fiind descoperite în cercurile evreieşti, păgâne şi creştine din primul secol şi care au încercat să combine într-un vast sistem sincretist elemente filozofice, evreieşti şi creştine. Imediat ce creştinismul a pătruns între Neamuri, el a trebuit să înfrunte acest pericol (vezi 1 Cor.6.12; 8.1,2; 10.23). Apostolul Pavel

i-a prevenit în mai multe rânduri pe creştinii din provincia Asia despre infiltrarea acestor filozofi (Col.2.8-9,18-19; 1 Tim. 4.1,2; 6.20; 2 Tim.2.16,23; 4.4). El i-a cerut lui Timotei să aibă grijă de biserica din Efes şi de bătrânii ei (1 Tim. 1.3; 4.11; 5.17-22). După moartea lui Pavel, Ioan s-a stabilit acolo.

în acea perioadă, câţiva membri ai bisericilor din Asia aderaseră la noile doctrine, unii învăţători şi prooroci le-au adoptat şi au părăsit biserica (2.19), pentru a-şi răspândi ereziile în lume (4.1; 2 Ioan 7). Rămânând credincioşi adevărului, ceilalţi membri ai bisericii i-au biruit (4.4), dar influenţa lor seducătoare continua să se exercite, astfel încât numeroşi creştini şovăie şi nu mai pot să distingă adevărul de minciună. De aceea, apostolul le

reaminteşte aceste adevăruri, care sunt fundamentale - *„ce era de la început"*- opunându-le erorilor, „minciunii" celor care tăgăduiesc, prin speculaţiile lor, pe Tatăl şi pe Fiul.
Ei pretind că au *„părtăşie cu Dumnezeu"*(1.6), că *„II cunosc"* (2.4), că *J-au văzut"(3.6;* 4.20), că sunt *păscuţi din Dumnezeu"* (3.9) şi *‚fămânînEl"(2.(>), Jnlumină"(2.9), ‚jarăpăcat"(\.%,\0).* Dar pentru ei, Isus nu este nici Hristosul (2.22), nici Fiul lui Dumnezeu (2.23; 4.15) *„venitîn trup"(4.2).* Acesta ar fi coborât în Isus în momentul botezului Său şi L-ar fi părăsit în momentul în care Isus a strigat: *‚JDumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-aipărăsit?" (cuvinte* pe care o evanghelie apocrifă le redă astfel: „Puterea Mea, puterea Mea, pentru ce M-ai părăsit?"). Ei îşi băteau

joc de cei care insistau asupra faptelor morţii şi învierii lui Hristos. Ceea ce conta era „semnificaţia acestor mituri", o semnificaţie rezervată unei elite de iniţiaţi (atitudine care are corespondent şi în zilele noastre). Printre cei care propagau o astfel de învăţătură se afla şi un oarecare Cerinţe, pe vremea când Ioan se afla la Efes, pe timpul doceţilor şi nicolaiţilor (după afirmaţiile lui Ireneu, în „Adv. Haer." III11.1).

Carnea fiind iremediabil rea, nu a existat nici un motiv pentru schimbarea conduitei sale. Pentru „spirit", păcatul nu ar fi existat, deci comportamentul lui nu ar fi avut nici o influenţă asupra părtăşiei sale cu Dumnezeu. Apostolul Ioan atacă energic aceste erori şi denunţă viclenia celor care pretind că ar putea împăca credinţa cu o viaţă depravată

(1.6,8,10; 2.3-6; 3.24). Toate acestea explică latura polemică a epistolei, care atinge, în mod constant, declaraţiile cu caracter pozitiv.

Ioan ne indică el însuşi motivele care l-au determinat să scrie această epistolă: *„Vă scriem aceste lucruri ca bucuria voastră să fie deplină" (IA), „ca sănu păcătuiţi"* (2.1), *Jn vederea celor ce caută să vă rătăcească" (2.26), „ca să ştiţi că voi, care credeţi în Numele Fiului lui Dumnezeu, aveţi veşnică"*(5.13). Deci, scopul apostolului este quadruplu:

1. *Să facă o bucurie* copiilor săi în credinţă şi *sase bucureîm*-preună cu ei de părtăşia frăţească (1.4). El le spune: *„Ceam văzut şi am auzit, aceea vă vestim şi vouă, ca şi voi să aveţi părtăşie cu noi. Şi părtăşia noastră este cu Tatăl şi cu Fiul Său, Isus Hristos"*

(v.3). Rătăcirea şi păcatul întrerup comuniunea noastră cu Dumnezeu şi cu ceilalţi credincioşi. Vestirea adevărului - dacă este urmată de ascultare - o restabileşte. Bucuria este rodul acestei comuniuni şi, în acelaşi timp, semnul şi scopul acesteia. Ioan a învăţat acest lucru de la învăţătorul său (Ioan 15.11; 16.24; 17.13).

2. *Să prevină* rătăcirea lor din punct de vedere moral: *„ca să nu păcătuiţi"'(2.*1). Păcatul este cel care ne desparte de Dumnezeu şi face să sece izvorul bucuriei noastre. Creştinii riscau să fie amăgiţi de învăţătura şi exemplul celor care pretindeau că sunt în părtăşie cu Dumnezeu, dar care, în acelaşi timp, trăiau în păcat.

3. *Să-i avertizezepe* creştini despre pericolele care îi pândeau: „ *V-am scris aceste lucruri în vederea celor ce caută*

să vă rătă-cească"(2.26). „Copilaşilor, nimeni sănu văînşele."'(3.7). Profeţia pe care Pavel o făcuse bătrânilor din capitala provinciei Asia, vai! s-a realizat întocmai (Fapt.20.29,30; 2Tim.4.3-4). *„JLupirăpitori"* au făcut ravagii în turma lui Dumnezeu. Ioan îi caracterizează: prin natura lor - *„prooroci mincinoşi"* (4. 1); prin influenţa lor -*„amăgitori" (2* Ioan 7) şi prin învăţătura lor - *„antihrişti"*(2.18; 4.3; 2 Ioan 7), adică unii care neagă pe Hristos în persoana lui

Isus. Apostolul combate afirmaţiile lor şi subliniază adevărurile care se opun tezelor susţinute de aceştia.

4. *Să zidească \>e* credincioşi prin învăţătura adevărului: *„casă ştiţi"* (5.13). Scopul epistolei nu este în esenţă polemic, ci explicativ. Cuvintele „a

cunoaşte" şi „a şti" apar des în aceste câteva pagini. Adevărata cunoştinţă este antidotul cel mai sigur şi vaccinul cel mai bun împotriva amăgirii. De aceea, apostolul vrea să-i întărească, sporindu-le bucuria (1.4), îndrumându-i pe calea sfinţeniei (2.1) şi asigurându-i de viaţa veşnică (5.13). Pentru a atinge această ţintă, el le aminteşte, cu putere, mesajul pe care l-au auzit *„de la început" {2.1,TA;* 3.11; 2 loan 5,6) şi le dă semne care să le permită să distingă adevărul de rătăcire. în epistola lui, s-au identificat 7 criterii specifice unei vieţi creştine autentice:

1. Umblarea în lumină (1.6; 2.9,10), în comuniune cu ceilalţi creştini (1.3,7; 2.24,27).
2. Mărturisirea păcatelor (1.8-10; 2.10,11; 3.6,8,9; 5.17,18).
3. Ascultarea de poruncile lui

Dumnezeu (2.3-4,5,14,17; 3.22-24; 4.21; 5.2,3; 2 loan 5-6) şi mărturisirea lui Isus Hristos (2.23; 4.2,14,15; 5.10).
4. Mersul pe urmele lui Hristos (2.6; 3.2; 4.17).
5. Dragostea de fraţi (2.9,10; 3.10,11,14-19,23; 4.7,11,12, 16,20,21; 5.4,5,18).
6. A nu iubi lumea (2.15-17; 5.4,5,18).
7. Umblarea în neprihănire (2.29; 3.7,10; 5.17).

Wescott a rezumat într-o formulă scopul urmărit de Evanghelia şi, respectiv, prima epistolă a lui loan: prima vrea să demonstreze că Isus este Hristosul, iar cealaltă că Hristos este Isus.

Cum?

Stilul lui loan se caracterizează prin simplitatea limbajului şi structura frazelor. Evoluţia gândirii nu este uşor de urmărit, planul ei fiind „mai mult

simfonic decât logic" (Tenney), adică evocă o serie de teme legate între ele, apoi le abandonează, pentru a reveni, ceva mai târziu, cu noi detalii.
loan pleacă de la o afirmaţie referitoare la Dumnezeu: *„Dumnezeu este lumină",* pentru a semnala o serie de concluzii practice: lumina implică neprihănirea (1.5-2.2), dragostea (2.3-17) şi adevărul (2.18-28). Aceste 3 teme revin în legătură cu viaţa (nepri-

hănire 2.29-3.10; dragoste 3.11-18; adevăr 3.19-4.6). Afirmaţiile alternează cu demonstraţiile (1.6,10; 2.4), promisiunile (1.7,9; 2,2), îndemnurile (2.1), poruncile (2.6), constatările (2.16), profeţiile (2.17; 3.2) etc. Fără încetare, gândul oscilează între adevăr relevat şi viaţa practică.
în ansamblul ei, epistola este construită

pe baza a două revelaţii fundamentale referitoare la natura lui Dumnezeu: *‚JDumnezeu este lumină'"*(1.5), deci sfinţenie, şi *„Dumnezeu este dragoste"{AX).* Dar Dumnezeul sfânt trebuie să-1 pedepsească pe omul păcătos, pe care Dumnezeul iubitor ar vrea să-1 înconjoare cu dragostea Lui. Cum a putut să împace Dumnezeu aceste două cerinţe aparent contradictorii ale sfinţeniei şi dragostei Sale? *>yA trimis pe Fiul Său ca jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre"* (4.10). A treia revelaţie, care constituie, de fapt, centrul epistolei, se referă la Isus, Hristosul, al Cărui sânge *‚jie curăţeşte de orice păcat" {\.l)* şi prin care am devenit *„copii ai lui Dumnezeu'"*(3.1-2).

Din aceste 3 revelaţii decurg 3 caracteristici ale copiilor lui Dumnezeu:

ei umblă în lumină (1.7), deci în neprihănire (2.29), iubesc pe Dumnezeu (5.2) şi pe fraţi (5.1) şi mărturisesc că Isus este Hristosul (4.2,15). Acestor 3 trăsături fundamentale ale creştinilor li se opun cele ale *„copiilor diavolului"*(3.10): ei păcătuiesc (2.4; 3.6,10), urăsc pe fraţi (2.9,11; 3.10; 4.20) şi tăgăduiesc că Isus este Hristosul (2.23; 4.3). Or, copiii lui Dumnezeu sunt născuţi din Dumnezeu (2.29; 3.9; 4.6; 5.1-18), rămân în Dumnezeu (3.24; 4.13,15) şi Dumnezeu rămâne în ei (3.9,24; 4.12,15,16).

Toate aceste propoziţii sunt legate între ele prin numeroase afirmaţii, negaţii şi contraste, care stabilesc o reţea perfectă. Astfel, cel ce păzeşte poruncile lui Dumnezeu crede şi în Hristos (3.23) şi-L iubeşte pe Dumnezeu (2.5), ca şi pe fraţi (2.9; 3.11,23; 4.11), căci nu se

poate ca cineva să-L iubească pe Dumnezeu fără să-i iubească pe fraţi (4.21; 5.1-2), Pe de altă parte, este imposibil să umbli în întuneric, să-i urăşti pe fraţi, să-L tăgăduieşti pe Hristos şi, totuşi, să fii născut din Dumnezeu (2.4; 3.6,10,15; 4.3,8), să fii în Dumnezeu (1.6) sau să-L ai pe Dumnezeu în inima ta (3.17).
Din lectura epistolei se degajă viziunea a două lumi diametral opuse, care gravitează, pe de o parte în jurul lui Dumnezeu-lumină, Dumnezeu-dragoste şi Isus-Hristosul şi, pe de altă parte, în jurul

Diavolului, al „lumii" şi al lui Antihrist. Contrastul este total: lumină şi întuneric (1.6-7), adevăr şi minciună sau rătăcire (2.21; 4.6), neprihănire şi păcat (3.7-8), dragoste şi ură (4.20), copii ai lui

Dumnezeu şi copii ai diavolului (3.10), credinţă şi necredinţă (5.10), a mărturisi şi a tăgădui pe Fiul lui Dumnezeu (2.23), a avea şi a nu avea viaţa (5.12). Nu există cale de mijloc.
Această impresie este subliniată prin stilul caracterizat de antiteze paralele: afirmaţii urmate de negaţii (2.3,4; 3.20,21; 4.2,3, 6,7,8; 5.10,12) sau fraze negative urmate de fraze pozitive (2.15, 16,19,21,23; 4.10). Acest mod de gândire era frecvent în unele sfere ale iudaismului, de exemplu la esenieni.,.Descoperirea manuscriselor de la Qumrân arată că stilul lui Ioan nu este unic, cum se crezuse până atunci, ci prezintă mari asemănări de formă - nu şi de fond - cu textele eseniene din primul secol" (S. de Dietrich).
Planurile propuse pentru epistola aceasta sunt foarte diferite. „New

International Version" şi „Nelson's Dictionary of the Bible" sugerează următorul decupaj:

1. *Introducere* - realitatea întrupării lui Isus 1.1-4
2. *Viaţa creştină - o comuniune cu Tatăl şi cu Fiul* 1.5-2.28

a. Test etic
1.5-2.11

1) umblare în lumină
1.5-7

2) mărturisirea păcatelor
1.8-2.2

3) ascultare de poruncile lui Dumnezeu
2.3-6

4) dragoste de fraţi
2.7-11

b. Două digresiuni
2.12-17

c. Test cristologic
2.18-28

3. *Viaţa creştină - poziţia de copii ai lui Dumnezeu* 2.24-4.6

a. Test etic

2.29-3.24

1) neprihănire

2.29-3.10a

2) dragoste

3.10b-24

b. Test cristologic

4.1-6

4. *Viaţa creştină - integrarea eticului cu cristologicul*

4.7-5.12

a. Test etic: dragostea

4.7-5.5

b. Test cristologic

5.6-12 *Concluzie:* Certitudini ale creştinului 5.13-21

2 IOAN

Două mici epistole, două „surori gemene" (Ieronim), urmează prima

epistolă a lui Ioan. Ele conţin exact numărul de rânduri care s-ar putea scrie fără dificultăţi pe o foaie de papirus, format „standard" (20x25cm). Această structură corespunde exact cu cea a scrisorilor antice.

Cine?

Fără îndoială că cele două scrisori s-au născut din aceeaşi pană cu marea epistolă: ele insistă asupra adevărului (pomenit de 11 ori în cele două mici epistole şi de 9 ori în 1 Ioan), care se opune aceloraşi erezii (ereticii neagă că Isus Hristos ar fi venit în trup: 2 Ioan 7; 1 Ioan 4.2), şi cer destinatarilor să rămână în ceea ce au auzit de la început (2 Ioan 5,9; 1 Ioan 2.4,7) şi atunci adevărul va rămâne în ei (2 Ioan 2; 1 Ioan 2.14,24); cele două epistole amintesc porunca nouă lăsată de Hristos: să ne iubim unii pe alţii (2 Ioan

5,6; 1 Ioan 3.23; 4.21), căci *„cine face binele este din Dumnezeu"* (3 Ioan 11; 1 Ioan 3.6-10). în cele două scrisori, autorul se bucură să ştie despre copiii săi că umblă în adevăr (2 Ioan 4; 3 Ioan 4), evocă probleme referitoare la ospitalitate (2 Ioan 10,11; 3 Ioan 6,8,10). Autorul mărturiseşte că ar avea multe lucruri de spus, dar, cum spera să-i vadă în curând pe destinatarii săi, renunţă să le scrie mai mult (2 Ioan 12; 3 Ioan 13-14).

Cu mici excepţii, specialiştii biblici le atribuie aceluiaşi autor care a scris marea epistolă. în aceste două scrisori, autorul se intitulează „Bătrânul" (sau „Prezbiterul"). Acesta era, probabil, un titlu mai familiar sub care era cunoscut el în biserici. Fiul lui Zebedei şi al Salomeei a fost unul dintre intimii Domnului, unul dintre „stâlpii" Bisericii

primare (Gal.2.9). Probabil că a rămas la Ierusalim până la moartea Măriei, mama lui Isus, care i-a fost încredinţată pentru a o îngriji (Ioan 19.27). El a supravieţuit celorlalţi apostoli şi se pare că a fost singurul care nu a suferit moarte de martir. El ajunge la o vârstă atât de înaintată, încât „a *ieşit zvonul printre fraţi că ucenicul acesta nu va muri deloc"* (Ioan

21.23), adică va trăi până la revenirea lui Hristos. El nu era doar un bătrân printre ceilalţi (1 Pet.5.1), ci „Bătrânul". „Care bătrân dintr-o biserică oarecare - unde totdeauna sunt mai mulţi bătrâni - ar fi îndrăznit să-şi atribuie acest titlu, „Bătrânul", titlu căruia articolul hotărât îi dă un sens exclusiv: bătrânul prin excelenţă?" (L.Bonnet).
Aceste două scrisori ale apostolului

Ioan ni-l arată exercitân-du-şi autoritatea asupra unui mare număr de biserici: le vizitează, le scrie, intervine în dificultăţile lor, judecă, porunceşte, laudă sau mustră, trimite soli şi primeşte din partea acestora dări de seamă. Iată în ce consta atunci lucrarea lui Ioan în Asia Mică.

Mărturiile primelor secole sunt mai puţine despre cele două mici epistole decât despre prima. Totuşi, începând cu secolul II, a doua epistolă este citată de Ireneu ca fiind scrisă de Ioan, apostolul Domnului GAdv.Haer." I.XVI.3; III,XVI,8). în secolul III, Clement din Alexandria, Origen, Denis din Alexandria şi Tertulian cunoşteau foarte bine numeroase scrieri ale lui Ioan. Canonul Codex Claramontanus citează cele 3 epistole. Conciliile de la Cartagina şi Laodiceea le declară

canonice şi autentice.
Numai convingerea că aceste scrieri proveneau de la ucenicul pe care îl iubea Isus a putut deschide acestor două scrisori cu caracter personal drumul spre canonul Sfintelor Scripturi.
Cui?
Destinatara epistolei 2 Ioan este „Electa Kyria", ceea ce se poate traduce prin „aleasa Doamnă". Kyria este femininul numelui Kyrios - Domnul, este „un titlu de onoare, de curtoazie, care se găseşte pe papirusuri la începutul scrisorilor adresate unor femei" (Chaine).
Apostolul adresează biletul său unei mame dintr-o familie creştină, unei doamne „aşezate în fruntea unei grupări creştine" (W.H.Guiton), sau foloseşte numele într-un sens figurat, pentru a desemna o biserică? Părerile sunt împărţite. Unii consideră că trebuie

luate cuvintele în sens literal, când nu există argumente puternice care să infirme această interpretare. Dar majoritatea comentatorilor înclină spre semnificaţia simbolică. De ce?
1. Formula de adresare sugerează o biserică. .Adjectivul «aleasă» este aşezat înaintea substantivului, deci accentul cade pe el.
338
Or, în greacă, acest adjectiv, compus dintr-un verb care înseamnă «a alege, a selecta» şi prepoziţia «afară din» sugerează imediat termenul «biserică»; de aceea, toţi exegeţii din timpurile moderne admit că autorul se adresează Bisericii" (A.Nicole).
2. Epistola nu conţine nici un nume, nici caracteristici individuale. Electa nu este un nume feminin cunoscut. Spre deosebire de 3 Ioan, apostolul nu dă

nume, nici destinatarei, nici copiilor ei.
3. Doamna pare să fie cunoscută şi iubită de toţi creştinii (v. 1). Această notaţie se înţelege mai uşor dacă ea se raportează la o biserică.
4. Ar fi ceva foarte natural ca apostolul să reamintească membrilor unei biserici (mai degrabă decât persoanelor care alcătuiesc o familie) porunca pe care aceştia au învăţat-o de la început (v.6).
5. Salutul final (v.13) este mai explicabil dacă îl socotim ca provenind de la membrii unei biserici-surori, şi nu de la nepoţii „doamnei" la care ar fi locuit apostolul.
6. Avertismentul referitor la falşii învăţători, care constituie, de fapt, esenţialul scrisorii (v.7-11), vizează mai degrabă o biserică decât o familie creştină.
7. Adresa este, într-adevăr, la singular,

dar majoritatea verbelor sunt la persoana a Il-a, plural. De aici concluzia că apostolul se adresează unei colectivităţi.

8. Personificarea poporului lui Dumnezeu sau a locuitorilor Ierusalimului sub trăsăturile unei femei *{„fiica Sionului",* Ier.6.2) era un procedeu obişnuit la prooroci (vezi Os.2.21,22), pe care îl regăsim în Noul Testament (Efes.5.29-32; 2Cor.ll.2-3; 1 Pet.5.13; Apoc.19.7; 22.17). Prin urmare, nu este nimic neobişnuit dacă se recurge şi aici la simbolism.

Totuşi, nici unul dintre argumentele de mai sus nu exclude total cealaltă eventualitate. Poate că ar fi un lucru înţelept să spunem împreună cu Westcott: „în stadiul actual al cunoştinţelor noastre, problema adresei este nerezolvabilă", dar am putea

înclina, ca şi el, pentru a doua soluţie. Motivul acestei criptograme ar fi - ca şi pentru 1 Petru 5.13-0 măsură de prudenţă impusă de o epocă de persecuţii, în cazul în care scrisoarea ar fi căzut în mâinile vrăjmaşilor Bisericii, pentru a nu expune inutil o comunitate locală unor cercetări care pot să aibă consecinţe tragice.
339
Când?
între anii 60 şi 90. Numeroşi specialişti înclină spre o dată în jurul anului 87. Apostolul Ioan, care trebuie să fi avut, la acea dată, 75 de ani, încă mai călătorea între diferitele biserici din Asia Mică (3 Ioan 14).
Unde?
Epistola aceasta a fost scrisă, la fel ca 1 Ioan, la Efes şi adresată unei biserici din Asia Mică.

Ce şi De ce?
Falşii învăţători părăsiseră Biserica (1 Ioan 2.19), pentru a forma un grup aparte. Acum, ei trimiteau predicatori în diferite biserici, pentru a răspândi învăţătura lor (2 Ioan 7). Apostolul îi avertizează pe copiii săi spirituali să nu-i primească (v. 10), pentru a nu contribui la răspândirea ereziei (v. 11). Această mică scrisoare este valabilă şi astăzi, pentru a ne avertiza despre mila greşit înţeleasă. „Nu manifestaţi milă pentru idei!" spunea Vinet. Apostolul dragostei ne avertizează că, o primire călduroasă a celor care propagă doctrine ce sapă la temelia credinţei noastre, riscă să ne priveze de răsplata din Ceruri (v.8) şi să ne facă răspunzători de roadele otrăvitoare ale ereziei lor (v.ll). Pentru apostol, o atitudine intransigentă în domeniul adevărului nu

este nicidecum ireconciliabilă cu dragostea reciprocă pe care el o recomandă în aceeaşi epistolă (v.4,5). Pentru că a stărui în învăţătura apostolilor (v.6) este prima condiţie esenţială a vieţii unei biserici creştine (Fapt.2.42).

Cum?

1. *Rămâneţi în părtăşie cu Dumnezeu* v.1-6

- salutări v.1-3
- umblaţi în adevăr v.4
- şi în dragoste v.5-6

2. *Să nu rămâneţi în părtăşie cu falşii învăţători* v.7-13

- doctrina lor v.7-9
- feriţi-vă de ei

v.10-11
- veşti şi salutări
v. 12-13

3 IOAN
Cine?
Apostolul Ioan (vezi introducerea la 2 Ioan).
Cui?
Această a treia epistolă este adresată unui creştin numit Gaiu. Este forma grecească a lui Caius, unul dintre cele mai frecvente nume ale lumii greco-romane. Mai mulţi Gaiu sunt pomeniţi în Noul Testament (Fapt.19.29; 20.4; 1 Cor.1.14; Rom.16.23), dar nu putem identifica destinatarul acestei epistole cu niciunul dintre ei. El este un creştin bogat, care îşi pune bunurile în slujba Domnului: casa lui este întotdeauna deschisă pentru evanghelişti aflaţi în

trecere pe acolo (v.5), care primesc de la el, în afară de găzduire, banii necesari pentru călătorie (v.6). Un nou grup de predicatori itineranţi, aflaţi probabil sub conducerea lui Dimitrie (v.7,12), va veni încă o dată să bată la poartă. Ca scrisoare de recomandare, ei vor aduce acest bilet din partea lui Ioan. Dat fiind numărul mare de falşi învăţători care circulă prin biserici, profitând de ospitalitatea creştinilor (vezi 1 Ioan 4.1; 2 Ioan 7), astfel de scrisori de recomandare deveneau esenţiale.
Când şi unde? (Vezi introducerea la 2 Ioan).
Ce?
Spre deosebire de a doua epistolă, aceasta este o scrisoare personală, către unul dintre responsabilii unei biserici din Asia Mică. Ea conţine o încurajare adresată destinatarului şi un avertisment

împotriva unui membru al bisericii sale sau a responsabilului unei biserici vecine.
De ce?
Gaiu merită să fie lăudat pentru primirea solilor trimişi de Ioan, în timp ce Diotref nu a văzut cu ochi buni venirea acestora: el nu

a vrut să-i primească (v.9) şi, pentru a-i împiedica să exercite vreo influenţă asupra celorlalţi, le-a interzis membrilor bisericii sale să-i primească, sub ameninţarea cu excluderea din comunitate. Ioan îl felicită pe Gaiu, pentru că i-a ţinut piept acestui dictator clerical, aşteptând momentul în care va merge personal să-1 tragă la răspundere pentru ceea ce a făcut şi să-1 pună la locul lui (v.10). Exegeţii au văzut în Diotref pe unul dintre primii reprezentanţi ai

episcopatului monarhic. Se ştie că, în secolul II, numărul episcopilor care vor să domine asupra bisericii lor ca un comandant asupra oştilor lui a crescut considerabil. Dorinţa de a-i stăpâni i-a cuprins chiar şi pe unii dintre cei mai buni (cum a fost cazul lui Ignaţiu din Antiohia). Totuşi, „Diotrefii" nu sunt legaţi de nici o structură eclesiastică aparte: până şi formele cele mai congregaţionaliste cunosc oameni cărora „le place să fie vioara întâi" (trad. Pfâffling a v.9).

Această epistolă ne permite să aruncăm o privire rapidă în bisericile de la sfârşitul perioadei apostolice: erezia şi schisma sunt cele două nenorociri care ameninţă comunităţile. Situaţia va merge din rău în mai rău în cursul secolului următor: doctrinele false şi dezbinările se vor înmulţi mai ales după

dispariţia ultimului dintre apostolii Domnului şi înainte de fixarea canonului Sfintei Scripturi. Această scrisoare ne dă şi o imagine sumară asupra vieţii apostolului înainte de a fi exilat în insula Patmos. Ioan nu apare „un prinţ al Bisericii", înconjurat de onoruri, ci un luptător devenit ţinta atacurilor furioase ale duşmanilor lui, ducând o luptă aprigă, pe mai multe fronturi deodată. Grijile, ostenelile şi eforturile susţinute, umilirile chiar, toate acestea nu lipsesc, dar Ioan rămâne credincios la postul lui, ca un adevărat ucenic al Celui care este Adevăr şi Dragoste. El ne învaţă, prin această scrisoare, ca şi prin celelalte, că, pentru a iubi conform adevărului, trebuie să ştii să fii categoric împotriva rătăcirilor şi a celor care le susţin. Fără oameni ca Ioan şi Gaiu, cei de teapa lui Diotref ar fi

dispus vreme îndelungată de biserici după bunul lor plac. în sfârşit, epistola ne reaminteşte datoriile faţă de cei plecaţi *„pentru dragostea Numelui Lui"* (v.7), pe care trebuie să-i sprijinim, cu bunurile noastre materiale, pentru a contribui, împreună cu ei, la răspândirea adevărului (v.8).

342

Cum?

vl

Salutări

2 g

Laude pentru Gaiu

′

Evlavia lui

g _ Generozitatea lui Avertisment

împotriva lui Diotref: orgoliul

. ^. ., i •

v.9-11 şi acţiunile lui

Laude pentru Dimitrie

^

Veşti şi salutări

vl3~

IUDA

Odată pentru totdeauna, Hristos S-a arătat pentru a şterge păcatul prin jertfa Lui (Evr.9.26) şi *„a intrat în Locul preasfânt (...) după ce a căpătat o răscumpărare veşnică "(Evt.9.*12). O dată pentru totdeauna a suferit El pentru păcate (1 Pet.3.18). Prin jertfirea trupului lui Hristos *„am fost sfinţiţi noi (...) o dată pentru totdeauna"*"(Evr. 10.10). Acesta este, în esenţă, conţinutul credinţei care *„a fost dată sânţilor o dată pentru totdeauna "* (Iuda 3).

Dar această credinţă a fost, chiar de la început, ţinta atacurilor din partea celor care vor să aibă parte de harul lui Dumnezeu, dar refuză renunţările pe care le impune (Tit.2.12), astfel că ei ,//

schimbă în des■frânare'"(Iuda 4). Constatând rezultatele obţinute de aceşti factori de dezordine şi dezbinări (v.19), Iuda se simte obligat să-i îndemne pe creştinii pe care îi cunoaşte să rămână ferm ataşaţi de *„credinţa lor preasfântă'* (v.20) şi să se lupte pentru ea (v.3). Această mică epistolă - una dintre cele mai scurte din Noul Testament - prezintă numeroase particularităţi: 3 sferturi din conţinutul ei se regăseşte în a doua epistolă a lui Petru; acest text fiind îndeosebi negativ, îndreptat împotriva falşilor învăţători, provine de la un autor care trebuie să se fi bucurat de o mare autoritate în Biserica primară, dar despre care Noul Testament nu ne spune decât numele: Iuda.

Cine?

Numele Iuda este des întâlnit, Noul Testament menţionându-l de mai multe

ori (Fapt.37; 9.11; 15.22-34). Numai doi ar putea fi consideraţi eventuali autori ai epistolei: un frate al Domnului (Mat. 13.55; Marc.6.3) şi Iuda apostolul, fiul lui Iacov (Luc.6.15-16; Fapt. 1.13), zis şi Tadeu (Mat. 10.3; Marc.3.18), „nu Iscarioteanul" (Ioan 14.22). Dar autorul epistolei nu se prezintă ca făcând parte dintre apostoli (v. 1); el vorbeşte despre aceştia la persoana a treia (v. 17) şi, pentru a-şi sprijini autoritatea, el invocă înrudirea lui cu Iacov, probabil unul dintre conducătorii bisericii din Ierusalim,

autorul epistolei Iacov (vezi Gal. 1.19; 2.9). „Prin stilul şi vocabularul său, epistola lui Iuda se aseamănă cu cea a lui Iacov. Cele două scrisori sunt concise şi bogate în imagini artistice. Ele conţin mai ales figuri de stil

sugerate de tablouri din natură. Ambele sunt caracterizate printr-o anumită rigoare morală" (M.Tenney).
Prin urmare, Iuda este frate cu Isus (Marc.6.3), dar, asemenea lui Iacov, nici el nu se prevelează de această înrudire, preferând să se considere „robul Domnului". El era căsătorit (tradiţia vorbeşte şi despre nepoţii lui) şi, însoţit dej soţia lui (1 Cor.9.5), străbătea Asia Mică şi Grecia, pentru a vesti Evanghelia.
Epistola aceasta este cunoscută şi citată destul de devreme de autorii care au scris imediat după moartea apostolilor: unele urme se pot identifica în scrierile lui Clement din Roma, Hermas, Justinian, în epistola lui Barnaba, în scrieri ale lui Policarp, Athena-goras, Teofil din Antiohia, Tertulian. Clement din Alexandria o comentează, Fragmentul

de Muratori o include în catalogul lui, Eusebiu o clasează printre cărţile discutate, dar „bine cunoscute şi acceptate" („H.E." 111,25). Epistola a fost utilizată pentru lectura publică în majoritatea bisericilor. Către anul 200, epistola lui Iuda era inclusă în Canonul alexandrin (Clement din Alexandria), în Canonul roman (fragment de Muratori) şi în cel din Cartagina (Tertulian). „£ste de-a dreptul impresionant faptul că o scriere atât de scurtă s-a bucurat de o răspândire atât de rapidă" (J.Chaine). Dacă unii autori din primele secole aveau îndoieli referitoare la canonicitatea ei, este pentru că Iuda citează cărţi apocrife evreieşti, a căror autoritate era din ce în ce mai contestată în Biserica creştină.

Cui?

Unii creştinii nu prea ştiu ce să creadă

despre folosirea de către autor a unor scrieri apocrife evreieşti (cartea lui Enoh, Adormirea lui Moise, probabil că Testamentele celor 12 patriarhi, Targumul lui Ionatan, tratatul Sanhedrin şi altele). Aceste cărţi erau cunoscute şi apreciate de către destinatarii epistolei, astfel că Iuda le citează, tot aşa cum apostolul Pavel citează o tradiţie rabinică (1 Cor.10.4; 2 Tim.3.8) sau un poet păgân (Fapt.17.28; Tit 1.12). „Adresându-se iniţial oamenilor unei anumite epoci, autorul foloseşte un limbaj care să-1 facă înţeles şi, la urma urmei, el nu

exprimă o învăţătură care îi aparţine, ci principiile şi adevărurile revelate folosind datele de care dispune şi care aparţin timpului său" (J.Chaine). .Aceste citate nu presupun şi valoarea

pe care o acordă Iuda acestor scrieri" (M.Ray).
Citatele acestea, precum şi alte detalii ale epistolei, ne determină să credem că destinatarii săi puteau fi comunităţi din Asia Mică sau din Egipt, care conţineau şi iudei convertiţi, pentru care aceste scrieri („hagada") prezentau o anumită valoare. Pe de altă parte, viciile acestor eretici, care constituiau o ispită pentru membrii bisericilor ne determină să credem că ar fi vorba despre creştini de origine păgână. într-adevăr, păgânismul - inclusiv religiile la baza cărora stăteau misterele - împăca foarte bine, chiar şi în cadrul activităţilor cultice, devoţiunea şi desfrâul. Dacă autorul, care este iudeu (numeroşii termeni evreieşti folosiţi în epistolă ne fac să credem acest lucru), se adresează unor biserici alcătuite, în cea mai mare parte, din

credincioşi proveniţi dintre Neamuri, atunci înţelegem mai bine expresia *‚jnântuirea noastră de obşte".*

Când?

Numeroşi exegeţi actuali văd în această epistolă o scriere datând de la sfârşitul secolului I, datorită unor expresii ca: *‚/nantuirea noastră de obşte", „credinţa dată sfinţilor" sau* profeţiile *„apostolilor Domnului nostru Isus Hristos",* toate acestea indicând o dată târzie, posterioară morţii apostolilor. Dar, pentru majoritatea speciliştilor, asemenea expresii nu constituie un argument decisiv în favoarea unei date posterioare anilor 70-80. Or, dacă Iuda era mai tânăr decât Isus, el ar fi putut trăi până la această dată.

Unde?

Epistola nu conţine nici un indiciu de natură geografică. Dacă ea a fost scrisă

după anul 70, autorul şi destinatarii trebuie să se fi aflat în afara hotarelor Iudeei. S-a sugerat Alexandria sau Efes, dar nu contează prea mult despre ce localitate a diasporei iudaice ar putea fi vorba.

Ce şi De ce?

Un anumit mod de a citi versetul 3 ne lasă să bănuim că Iuda ar fi fost pe punctul de a le scrie o epistolă mai lungă, dar nişte

împrejurări neprăvăzute l-au obligat să adreseze corespondenţilor lui acest bileţel, pentru a-i avertiza de pericolul care îi ameninţa.

împrejurările la care face aluzie sunt constituite din strecurarea, cu abilitate, în sânul bisericilor a unor eretici periculoşi. Este vorba despre nişte oameni care uzurpau harul lui

Dumnezeu, fo-losindu-1 pentru a le acoperi viaţa lor imorală. Chiar dacă îl acceptau pe Isus Hristos ca Mântuitor personal, îl *„tăgăduiesc pe singurul nostru Stăpân şi Domo" (y A). „ Visările"\ot* (v.8) îi antrenează în speculaţii sterile, compatibile cu viaţa lor imorală. Ei sunt nişte oameni „psihici", care nu au Duhul lui Dumnezeu, însă se fălesc că au cunoştinţe perfecte. Materia este, pentru ei, sediul răului, de aceea pretind ei că dereglările sexuale nu afectează spiritul; dimpotrivă, ei văd în asta un mijloc de a domina materia. Oamenii aceştia preamăresc instinctele naturale (v.10), dispreţuiesc autorităţile:, Jibertinajul spiritual şi dezordinea la care acesta conduce nu pot decât să intre în contradicţie cu legea şi cu organele abilitate să impună respectarea ei. De

aceea, cei nelegiuiţi manifestă totdeauna dispreţ faţă de orice autoritate care ar intenţiona să pună capăt visurilor lor şi acţiunilor pe care le generează ele" (M.Ray). Ei sunt iubitori de bani (v. 11) şi flatează persoanele de la care speră să obţină vreun folos (v.16).

Tendinţele acestea nu sunt noi, apostolul Pavel le-a denunţat în numeroase epistole (1 Cor.15; 2 Cor.ll; Efes.4.19; Col.2.4; 1 Tim.6.20-21; 2 Tim.3.5-7; TIt. 1.13-16). Le regăsim şi în epistolele lui Ioan (1 Ioan 1.8-10; 2.18-23; 4.1-3; 2 Ioan 7-11) şi în Apocalipsa (capitolele 2 şi 3). Astfel de înclinaţii sunt totdeauna gata să pună stăpânire pe cei care nu veghează şi nu păzesc *„credinţa lor preasfântă"*de atacurile Vrăjmaşului.

în toate timpurile, oamenii au fost tentaţi să-şi adapteze mesajul

evanghelic ideilor şi gusturilor zilei, sperând să le fie mai accesibil contemporanilor. Am văzut şi în zilele noastre înmul-ţindu-se aceste tentative: adaptate unei mode trecătoare, mesajele evanghelice nu reuşesc câtuşi de puţin să atragă oamenii la Hristos, în timp ce vechea Evanghelie, aşa cum a fost ea transmisă primilor creştini *„o dată pentru totdeauna "* continuă să adune ucenici pentru Domnul.

De aceea, epistola aceasta, în pofida caracterului ei polemic, îşi păstrează actualitatea în Biserică. Adevărul nu trebuie să fie doar proclamat, ci are nevoie şi să fie apărat, datorită celor care vor să-l falsifice, pentru că, de obicei, doctrinele false fac casă bună cu o conduită imorală. Cei care au exclus epistola lui Iuda din „canonul practic" al

Bisericii au comis o mare nedreptate. Atâta timp cât vor fi oameni care trebuie să fie mustraţi pentru conduita lor, epistola lui Iuda va fi de actualitate. „Neglijarea acestei epistole reflectă mai degrabă superficialitatea unei generaţii decât lipsa de actualitate a mesajului ei arzător" (D.Guthrie).

Iuda îşi încheie scrisoarea cu una dintre cele mai frumoase formule de binecuvântare din tot Noul Testament. Chiar şi ea singură ar justifica prezenţa acestei epistole în colecţia scrierilor inspirate, dar aceste cuvinte sunt inseparabile de restul scrisorii. Dumnezeu nu poate *„să ne păzească de orice cădere"* şi *„să ne facă să ne înfăţişăm fără prihană şi plini de bucurie înaintea sla vei Sale",* decât dacă ne prindem cu toată hotărârea, cum ne învaţă Iuda, de *„credinţa dată*

*sfinţilor o dată pentru totdeauna"*şi dacă luptăm pentru ea.
Cum?
Salutări
v.1-2
Ocazia şi scopul epistolei
v.3-4
1. *Avertisment împotriva falşilor învăţători* v.5-16
a. Exemple istorice de judecare a apostaţilor v.5-7
b. Caracteristicile actuale ale falşilor învăţători v.8-13
c. Judecarea viitoare a falşilor învăţători v. 14-16
2. *îndemnuri pentru credincioşi*
v. 17-23
Doxologie finală
v.24-25

APOCALIPSA

Ultima carte a Bibliei

Apocalipsa este ultima carte a Bibliei. Diverse motive trebuie să fi determinat aşezarea ei în acest loc. Restul Noului Testament se referă, în special, la trecut sau la prezent. Apocalipsa este esenţialmente îndreptată spre viitor. Pe de altă parte, ea constituie un fel de apoteoză finală, care nu numai că pronunţă ultimele cuvinte ale Noului Testament, dar rezumă, într-o frescă grandioasă, „tot conţinutul profetic al învăţăturilor lui Isus şi al revelaţiilor apostolice asupra sfârşitului lucrurilor" (F.Godet). Bossuet spunea: „Toate frumuseţile Scripturii s-au concentrat în această carte", „în nici o altă parte a Noului Testament nu sunt tratate atât de complet şi cu atâta forţă temele esenţiale ale Revelaţiei" (R. Preston).

Cine?

Autorul este cunoscut sub numele de Ioan în cele 7 biserici ale Asiei; el vorbeşte cu autoritate, porunceşte să fie citite în public cuvintele sale şi nu-i recunoaşte nimănui dreptul de a face vreo modificare cât de mică (22.18-19). El este conştient că scrie adevărul (22.6-8), sub inspiraţie divină (1.1,11,19; 10.10). Contrar tradiţiei apocaliptice, el refuză să atribuie scrierea sa unui personaj celebru. Aceasta dovedeşte că autorul se aşteaptă ca autenticitatea revelaţiilor sale să fie acceptată prin garanţia unică a numelui său. Vocabularul şi stilul cărţii trădează originea semită a autorului. El scrie Jntr-un limbaj greco-ebraic. înainte de a se fi stabilit în Asia Mică, el ar fi putut foarte bine să fi venit dintr-un ţinut ca Galileea" (Preston şi Hanson, care refuză, totuşi, să-1 identifice cu

apostolul Ioan). în pofida diferenţelor, există şi foarte multe asemănări, până la nivelul construcţiilor gramaticale şi al expresiilor specifice acestor două scrieri (cp.Ioan 7.37 cu Apoc.2. 27; Ioan 20.12 şi Apoc.3.4; Ioan 1.1 şi Apoc.19.13; Ioan 1.29 şi

Apoc.5.6). Aceste asemănări se regăsesc şi în doctrină: Mielul lui Dumnezeu (Ioan 1.29) este citat de 29 de ori în Apocalipsa; Cuvântul (Logosul; Ioan 1.1-14; 1 Ioan l.l)reapareîn Apoc.19.13; în cele două cărţi, mântuirea ne este acordată numai prin harul suveran al lui Dumnezeu, pe baza sângelui vărsat de Hristos (Ioan 1.29; 5.24; 10.10-11; Apoc.7.14; 12.11; 21.6; 22.17); o poate primi *„oricine"crede* şi o doreşte (Ioan 3.36; Apoc.7.9; 22.17).

Autorul, care îşi spune de 4 ori Ioan, este robul lui Dumnezeu (1.1,4), frate al creştinilor (1.9) şi prooroc (22.9). Tradiţia apostolică vede în el pe apostolul Ioan, ucenicul preaiubit al Domnului Isus. Justinian, convertit la Efes, la 40 de ani după redactarea cărţii, ne spune: „Unul dintre ai noştri, un bărbat numit Ioan, unul dintre apostolii lui Hristos, într-o apocalipsa (revelaţie) care i-a fost dată, a proorocit...". Ireneu, care a trăit la Efes şi care, în tinereţe, la cunoscut pe Policarp, ucenicul lui Ioan, scrie pe la anul 180: „Ioan, ucenicul Domnului, a contemplat, într-o viziune apocaliptică, venirea preoţească şi glorioasă a domniei lui Hristos" („Adv.Haer." IV.21.11). Tertulian, Clement din Alexandria, Hipolit din Roma şi Origen vorbesc pe aceeaşi linie. Fragmentul de Muratori ne atestă

că nu există nici o îndoială cu privire la originea şi canonicitatea cărţii în biserica din Roma. Spre sfârşitul secolului II, D.Guthrie spune:‚Puţine cărţi ale Noului Testament se bucură de o mai puternică atestare".
Recenta descoperire a .Apocrifei lui Ioan" în biblioteca gnostică din Chenoboskion, Egipt, care citează Apoc.1.19 ca fiind a lui „Ioan, fratele lui Iacov, fiul lui Zebedei" dovedeşte că opinia aceasta era curentă în Egipt încă din prima jumătate a secolului II. îndoielile despre autenticitatea cărţii nu au apărut decât în secolului III. Un comentator din acea epocă, Dionisius, a relevat existenţa unor deosebiri lingvistice şi teologice dintre Apocalipsa şi cea de a patra Evanghelie. Mulţi teologi critici actuali au reluat argumentele sale. Totuşi, diferenţele de

stil dintre Evanghelie şi Apocalipsa pot fi explicate altfel decât prin diferenţa de autori. Deosebirea subiectelor tratate explică, ea singură, o anumită diferenţă de limbaj. In plus, este posibil c$ Ioan să se fi lăsat influenţat de stilul proorocilor Vechiului Testament; sau poate, cum va face Dante mai târziu, a creat un mod de exprimare capabil să

traducă viziunile neobişnuite pe care le-a avut. Motivul poate fi şi mai simplu: la Efes, unde şi-a redactat Evanghelia, Ioan a putut să dispună de un secretar, care a corectat sau a evitat unele geşeli; la Patmos, el singur şi-a redactat textul, relatând vedeniile primite, de unde şi abundenţa de termeni ebraici şi prezenţa unor greşeli gramaticale în Apocalipsa. Această ultimă explicaţie ar lămuri şi asemănările de gândire, de stil şi de

limbaj dintre cele două scrieri. De fapt, aceste asemănări sunt mai importante decât deosebirile. Asemănări de termeni şi de imagini: păstorul (Ioan 10; 21.16; Apoc.7.17), mana (Ioan 6.31; Apoc.2.17), ape, fântâni (Ioan 4.10,14; 7.38; Apoc.7.17; 21.6; 22.17), antiteze (lumină-întuneric, adevâr-minciună, puterea lui Dumnezeu - puterea lumii), termeni tehnici ce revin în ambele cărţi: mărturie, vrednic de crezare, a birui şi biruitor, a păzi poruncile... Paralelisme, sinteza unor idei înainte de analiza lor, pregătire dinainte a termenului unor gânduri dezvoltate mai târziu...

Cui?

Ioan adresează cartea sa celor 7 biserici aflate în apropiere de coasta maritimă situate, probabil, de-a lungul unui important drum şi menţionate în ordinea amplasamnetului lor. Acestea erau, fără

îndoială, cele mai vizate de ameninţarea unei persecuţii. Provincia Asia s-a remarcat deja cu mult timp în urmă prin râvna ei pentru cultul imperial, astfel încât, în timpul lui Domiţian, prigoana dezlănţuită aici împotriva creştinilor a cunoscut o mare amploare. Această carte era, în primul rând, răspunsul lui Dumnezeu la problemele acestor creştini, la rugăciunile şi lacrimile lor. Dar, dincolo de aceste biserici, ultimul mesaj al *„Celui ce este, Celui ce era şi Celui care vine"* se adresa credincioşilor din toate timpurile, în special acelora dintre ei care vor fi confruntaţi cu diverse necazuri. Prigoana dezlănţuită în ultimul deceniu al secolului I o prefigurează pe cea de la sfârşitul vremurilor (vezi 2 Tim.3.12; Mat.24.29-30).

Cele 7 biserici din Asia, atât de diferite

prin structura lor, problemele specifice şi situaţia lor spirituală, reprezintă Biserica în ansamblul ei. Să ne amintim că numărul 7 este un simbol al plinătăţii. Starea acestor biserici o reprezenta şi pe cea a celorlalte biserici pe care le cunoşte Ioan şi cărora le dedică acest mesaj. De

aceea declară el *„ferice de cine citeşte şi de cei ce ascultă cuvintele acestei proorocii şi păzesc lucrurile scrise în ea"(1.3;* 22.7).

Dacă, în toate timpurile, Apocalipsa a adus creştinilor încercaţi şi prigoniţi îmbărbătarea şi speranţa de care aveau nevoie, ea adresează Bisericii din zilele noastre un mesaj cât se poate de actual. într-adevăr, mediul nostru înconjurător a suferit mai multe schimbări în ultimele decenii decât în cursul a 10

secole precedente.
Opoziţia dintre lume şi Biserică devine pretutindeni tot mai categorică şi mai vizibilă. Conflictul dintre cele două puteri a luat iarăşi, pe alocuri, forma pe care i-a dat-o Domiţian. Apoi, potrivit chiar spuselor unor necreştini, bomba atomică a inaugurat „timpurile apocaliptice".
Cine ştie dacă anii care vin nu ne vor permite să atribuim o dimensiune complet nouă acestei ultime cărţi a Bibliei? După ce a răspuns nevoilor istorice ale Bisericii de la sfârşitul primului secol prin sensul ei istoric, după ce a întărit şi încurajat creştinii din toate timpurile prin sensul ei simbolic, ea se va revela, poate, luată literal, ca o previziune foarte realistă a catastrofelor declanşate într-o omenire care L-a refuzat pe Hristos ca împărat. Creştinii

care trăiesc în aceste vremuri tulburi, care marchează sfârşitul erei actuale, vor găsi, în cartea aceasta, certitudinea că desfăşurarea acestor forţe satanice nu va avea ultimul cuvânt în istorie. Ultimul cuvânt îi aparţine lui Isus, împăratul împăraţilor, care va reveni cu mare slavă.

Când?

Ne interesează data redactării, pentru că ea ne va permite să precizăm cadrul istoric în care a apărut cartea, favorizând astfel înţelegerea ei. Au fost propuse două perioade: sub domnia lui Nero (60-70) sau a lui Domiţian (90-95). Prima soluţie se bazează, în special, pe interpretarea unor pasaje ale cărţii: asimilarea celui de-al şaselea rege din Apoc.17.10 cu Nero; 666 (Apoc.13.18) = *Nero Kaisar,* în ebraică. A doua soluţie pare mai probabilă; primele

mărturii externe (Ireneu, Victorinus, Eusebiu, leronim) afirmă clar că opera aceasta a fost alcătuită spre sfârşitul domniei lui Domiţian, când persecuţia, limitată la Roma sub domnia lui Nero, s-a întins asupra întregului imperiu.
352
Cadrul istoric al cărţii se armonizează tot la fel de bine cu situaţia de la sfârşitul secolului I (adorarea împăratului, persecuţii: 1.9; 2.10,13; 3.10; 6.9; 17.6; 18.24; 19.2; 20.4, posibile aluzii la mitul revenirii lui Nero, răspândit după anul 80). Pe de altă parte, starea bisericilor din Asia (declinul spiritual al membrilor unora dintre bisericile întemeiate de Pavel, erezii care iau amploare, lipsa oricărei aluzii la iudaizatori) s-ar explica' mai bine dacă adoptam o dată mai târzie. De aceea, marea majoritate a

specialiştilor situează redactarea Apocalipsei, aşa cum indică tradiţia, spre sfârşitul domniei lui Domiţian, înjurai anului 94.

Unde?

Ioan trebuie să fi avut aproape 90 de ani. El fusese exilat pe insula Patmos (1.9), în Marea Egee, între Turcia şi Grecia, la vreo 30 kilometri depărtare de coastă. Aici a primit el mesajele pentru biserici şi vedeniile despre viitorul care le aşteaptă. Probabil că tot acolo se afla şi în momentul redactării cărţii.

Ce?

Primele cuvinte ale Apocalipsei ne indică tema şi mesajul principal: *descoperirea lui Isus Hristos".* Cuvântul *apokalupsis* înseamnă literal: „acţiunea de a ridica vălul". Un văl acoperă, pentru majoritatea contemporanilor

noştri, adevărata natură a lui Hristos: El rămâne „pruncul Isus" din iesle, Predicatorul din Galileea sau Răstignitul de pe Golgota. Apocalipsa ni-L prezintă în poziţia şi funcţia Lui de acum. Ea este „Evanghelia]ui i$_{sus}$ Hristos cel înviat" (Bossuet). Unica ei temă este biruinţa lui Hristos asupra tuturor forţelor potrivnice. O victorie foarte scump plătită - cu preţul crucii - dar totală şi irevocabilă.
Viziunea din capitolul 1, unde Isus Hristos apare ca Cel Dintâi şi Cel de pe urmă, omniscient, omnipotent, veşnic, purtătorul cuvântului adevărului, este completată cu alte imagini presărate în cuprinsul cărţii: leul (5.5; puterea împărătească), lăstarul unei rădăcini (5.5; 22.16; urmaşul lui David), călăreţul de pe calul alb (19.11; biruinţa asupra răului), Mielul junghiat (5.6;

jertfa dată pentru răscumpărarea omenirii). El stă pe tronul lui Dumnezeu

(7.17) şi va veni să judece oamenii (19.11). El este izvorul vieţii (21.22; 22.1).

Apocalipsa se prezintă ca *revelaţia pe care I-a dat-o Dumnezeu":* această descoperire a lui Isus Hristos provine de la autoritatea supremă, de la Dumnezeu însuşi. El I-a dat Fiului Său toată puterea în Cer şi pe pământ, pentru a-Şi stabili acolo domnia (Mat.28.18; Ioan 17.2). Dumnezeu îi dă şi revelaţia viitorului acestei împărăţii.

„...ca să arate robilor Săi" - Isus Hristos nu transmite lumii revelaţia Sa (Ioan 14.22-24). Apocalipsa rămâne *„o carte pecetluită cu şaptepeceţi"*pentru cei care nu îi aparţin lui Hristos şi, prin urmare, nu au Duhul Lui (Rom.8.9; 1

Cor.2.14). Ea nu se deschide decât celor ce o citesc cu scopul de *a slujirăm* bine Stăpânului lor.

„...lucrurile care au să se întâmple în curând" - deci revelaţia se referă la viitorul Bisericii. Este adevărat că cuvântul tradus prin *‚$n* curând" ar mai putea fi redat şi prin „repede", ‚4ntr-un mod brusc şi neaşteptat". Totuşi, timpul verbului *(„trebuie să se întâmple")* şi avertismentul din v.3 *(„vremea este aproape")* nu lasă loc nici unei îndoieli că cele scrise în carte se referă, în primul rând, la un viitor apropiat momentului redactării. Două forţe se opun de-a lungul cărţii: Dumnezeu şi Satan; două tronuri (de 42 de ori apare acest cuvânt în carte, faţă de numai 15 ori în restul Noului Testament) se confruntă: scaunul de domnie al Celui Atotputernic (de 9 ori în Apocalipsa,

faţă de o singură dată în altă parte) şi scaunul de domnie al Fiarei. Lupta va fi lungă şi îndârjită, credincioşii nu vor fi cruţaţi (6.9; 13.7; 16.6; 17.6; 18.24; 20.9), dar victoria finală este sigură.
în fond, Apocalipsa este cartea care ne oferă „o viziune creştină a istoriei lumii" (H.M.Feret) şi ne dă „perspectiva divină asupra acestei istorii" (M.Tenney). După vedenia lui Hristos Cel Atotputernic, care îşi îndeamnă Biserica să-I rămână fidelă în faţa tuturor atacurilor (capitolele 1-3), urmează vedenia Mielului care deschide peceţile sulului conţinând desfăşurarea istoriei lumii şi inaugurează seria de evenimente care vor precipita sfârşitul acestei istorii (capitolele 4-7): cataclisme, războaie, persecuţii (capitolele 8-16). în final, Babilonul, civilizaţia anticreştină, este judecat şi

condamnat (17-19). Victoria finală îi aparţine lui Dumnezeu, care va crea ceruri noi şi un pământ nou (capitolele 20-22).
Trei teme străbat cartea: judecata (14.7), răscumpărarea (1.5; 5.6; 7.14; 12.11) şi întemeierea împărăţiei lui Dumnezeu. Hristos este Judecător, Răscumpărător şi împărat.
Toate aceste adevăruri sunt exprimate într-un limbaj specific apocalipselor, un gen literar schiţat de unii profeţi (Isa.24-27; 34-35; Ezec.37-41; Dan.7-12; Zah.9-12), care a luat mare amploare în perioada intertestamentară. Cele aproximativ 30 de apocalipse evreieşti care au fost descoperite prezintă numeroase trăsături comune: 1) toate au luat naştere într-o vreme de persecuţie; 2) ele folosesc un limbaj simbolic şi fac

apel la vedenii; 3) ele pun în scenă fiinţe supranaturale: îngeri, demoni, fiare; 4) anunţă „ziua Domnului", când Dumnezeu îi va judeca pe locuitorii pământului; 5) ziua aceasta va fi precedată de o mare desfăşurare a forţelor satanice în „lumea" ostilă lui Dumnezeu; 6) totuşi, Dumnezeu îi va izbăvi din încercare pe cei neprihăniţi şi îi va învia pe cei care vor plăti cu viaţa mărturia lor; 7) autorii apocalipselor respective scriu, de obicei, sub un pseudonim celebru (Enoh, Avraam, Isaac, Moise, Ilie, Ezra, Baruc...). Litaratura apocaliptică nu era prea agreată de căpeteniile iudeilor din Ierusalim, ea cunoscând o puternică înflorire în special în regiunile în care influenţa ludeei se resimţea mai puţin. Era foarte popularăm Galileea, care fusese iudaizată de puţin timp şi nu

devenise destul de „ortodoxă" (Ioan-1.46). Probabil că Ioan cunoştea aceste apocalipse aşa cum le cunoşteau şi alţi scriitori ai Noului Testament (vezi Iuda 6-9,14-15). El a reluat unele imagini simbolice de origine persană, egipteană, babiloniană sau greacă, care erau des folosite de contemporanii lui. Ioan s-a distanţat de autorii celorlalte apocalipse prin folosirea numelui propriu (1.4, 9), prin interesul manifestat nu pentru trecut, ci pentru viitor şi prezent, şi îndeosebi prin atmosfera spirituală foarte diferită de cea a scrierilor apocrife. Principala lui sursă de inspiraţie rămâne, totuşi, Vechiul Testament. în 404 versete, s-au relevat 518 aluzii la 24 de cărţi ale Vechiului Testament, mai mult de 3 sferturi dintre versete conţin una sau mai multe frânturi de imagini sau de expresii din

scrierile inspirate din Vechiul Legământ. Aşadar, cel

care vrea s-o interpreteze corect va trebui să înceapă prin citirea şi înţelegerea scrierilor profetice ale Vechiului Testament.
în acelaşi timp, Apocalipsa proiectează lumina Noului Legământ asupra scrierilor celui vechi. „Ea este o extraordinară explicaţie a Vechiului Testament, pe care Ioan îl vede strălucind într-o lumină nouă. Este însăşi lumina Domnului său, Isus Hristos, care pătrunde şi transformă toate lucrurile, aşa cum razele răsăritului de soare străpung negura pădurii adormite şi o transformă cu gloria lor aurie" (M.Rissi).
De ce?
în ce condiţii se aflau bisericile cărora le

era adresată această carte? Cuvintele adresate celor 7 biserici dezvăluie existenţa, în aceste comunităţi, a unei tendinţe spre declin spiritual: sub presiunea imoralităţii ambiante şi a prosperităţii materiale, prin strecurarea unor erezii distrugătoare şi prin dezbinările interne (2.2,6,9,13,15,20; 3.2,9), multe dintre aceste comunităţi îşi pierduseră „dragostea dintâi". Era apostolică cunoştea deja toamna.
După cum am văzut la epistolele lui Ioan, sincretismul religios greco-oriental constituia un adevărat pericol pentru creştinism. Autorităţile îl vedeau cu ochi buni, ca un factor care să asigure unificarea imperiului. Mai mult decât atât: împăraţii, inspirân-du-se din exemplul Egiptului antic şi al Babilonului, au vrut să întărească unitatea precară a atâtor popoare,

impunându-le o religie unică, deasupra tuturor: cultul imperial. După asasinarea lui în anul 44 î.Hr., Iulius Cezar a fost ridicat la rangul de Dumnezeu, prin decizia Senatului roman. Augustus a fost divinizat în timpul vieţii sale. Se făceau slujbe religioase în cinstea împăraţilor, în cursul cărora li se intonau imnuri, la fel ca celorlalţi dumnezei. O asemenea politică nu putea să nu intre în conflict cu creştinismul. Un prim şoc s-a produs sub domnia lui Nero, iar Domiţian (81-96) a dat cultului imperial un nou impuls. El a cerut să i se graveze chipul alături de al lui Jupiter, Junon şi' Minerva (Suetoniu, 4), cerând să fie numit,.Domnul, Dumnezeul nostru", atât în actele oficiale, cât şi în discuţiile particulare. El a poruncit să fie executat propriul lui văr ai cărui copii îi adoptase pentru a-i

face succesorii săi, fiindcă a refuzat să participe la cultul imperial (Suetoniu, 12).
356
Spre sfârşitul primului secol, acest cult începuse să se răspândească în tot imperiul şi să se impună prin toate mijloacele oficiale de presiune. El era foarte influent în provincia romană Asia, unde se găseau bisericile cărora le-a fost adresată Apocalipsa. Cinci oraşe dintre cele 7 ne sunt cunoscute ca posedând câte un sanctuar al cultului imperial (Efes, Smirna, Pergam, Sardes, Filadelfia), iar celelalte două probabil că nu au constituit o excepţie de la regulă. Pentru prima dată, Biserica era confruntată cu o exigenţă de principiu: adorarea împăratului se opunea exigenţelor singurului ei „Domn şi Dumnezeu". Ce era de făcut? Cum va

evolua situaţia? Care va fi ieşirea din acest conflict? Acestea erau întrebările pe care şi le puneau membrii acestor biserici, spre sfârşitul secolului apostolic, şi la care Dumnezeu le va răspunde prin mesajul inspirat slujitorului Său, Ioan.

Unii creştini au suferit deja persecuţii, alte încercări sunt iminente: închisoare (2.10), foamete şi sete (6.8; 7.16), exil (1.9), moarte (la Pergam, Antipa a suferit martiriul, 2.13), alţii şi-au vărsat sângele sau urmează s-o facă (6.10; 7.14; 16.6; 17.6; 19.2), să fie decapitaţi (20.4). în primul rând, ei au nevoie de a fi încurajaţi şi întăriţi în credinţa lor, pentru încercările viitoare. Ei trebuie să înţeleagă că împotrivirea din partea lumii nu este un accident neprevăzut, ci face parte din planul de mântuire al lui Dumnezeu. Deci Domnul Isus trebuia

să le dezvăluie acest plan şi să demaşte forţele care acţionau în istorie, dovedind că, în pofida aparenţelor, numai Hristos „controlează frânele întregii istorii a omenirii şi numai El poate revela sensul misterios al fiecărei componente istorice" (Feret).
.Apocalipsa are scopul de a ne arăta că lucrurile nu sunt ceea ce par a fi" (W.Hendriksen). „Scopul ei imediat era de a pregăti bisericile din Asia Mică, afectate de persecuţii, pentru acest timp de încercări, de a le încuraja să dea mărturie prin suferinţe, eventual prin moarte, prezentându-le gloria premiului promis învingătorilor" (Ed.Schick). Ea îi îmbărbătează pe creştinii persecutaţi, dându-le asigurarea că Dumnezeu vede lacrimile lor (7.17; 21.4), le aude rugăciunile (8.3-4), iar sângele lor va fi răzbunat (19.2) şi biruinţa finală este

asigurată (15.2). Indiferent de situaţie, Hristos domneşte şi guvernează lumea, urmărind interesele Bisericii (5.7-8). El va reveni, pentru a duce Mireasa la nunta Mielului (19.7-9).

357

Iată că, asemenea tuturor celorlalte cărţi biblice, Apocalipsa avea, în primul rând, un mesaj pentru primii ei destinatari: bisericile din Asia, care traversau o perioadă de persecuţie. De aceea, nu numai cele 7 scrisori din capitolele 2 şi 3 trebuie să fie citite, în primul rând, ca adresându-se unor biserici istorice, cărora le relevă punctele tari şi le stigmatizează defectele, ci toată Apocalipsa trebuie interpretată, în primă instanţă, ca răspuns la condiţii istorice precise. în spatele Fiarei care are *„stăpânirepeste orice seminţie, peste oricenorod, peste*

orice limbă.şi"peste oriceneam"(l3.7), precum şi în persoana marii prostituate numită Babilonul cel Mare, îmbătată de sângele sfinţilor şi martirilor, care sade pe 7 munţi (17.4,5,9), primii destinatari au recunoscut Roma imperială, pentru că Roma era cunoscută de toată lumea ca oraşul celor 7 coline. Cuvântul care indică „semnul" pe care trebuia să-1 poarte toţi oamenii pentru a putea cumpăra sau vinde (13.16,17) nu era altceva decât numele obişnuit al peceţii imperiale, care autentifică toate documetele oficiale şi comerciale. Or, această putere atât de impresionantă pentru contemporani se va prăbuşi, căderea ei fiind descrisă profetic, începând cu capitolul 7.
în spatele acestui mesaj de circumstanţă, scris pentru a răspunde dificultăţilor momentului în bisericile

din Asia, putem să discernem intenţiile lui Dumnezeu, care voia să dea bisericilor din toate timpurile un mesaj cu valoare permanentă. Lupta dintre cele două puteri se desfăşoară fără întrerupere, dominând întreaga istorie a lumii.

Aşadar, scopul principal al cărţii este „de a-i ajuta pe creştinii din toate timpurile să se orienteze în propriul lor prezent, pu-nându-le la dispoziţie o expunere bogată în imagini şi metafore a marilor adevăruri spirituale şi a forţelor favorabile sau adverse care urmează să influenţeze, pentru eternitate, viaţa dusă de creştini pe pământ" (R.Dubarry). Pentru că întregul conţinut al acestor profeţii consta mai puţin în evenimente precise, cât mai ales în principii reprezentate prin imagini simbolice. Aceste principii

acţionează de-a lungul întregii istorii a Bisericii.
în spatele tablourilor din Apocalipsa, Biserica din fiecare epocă poate să recunoască trăsăturile şi caracterele fundamentale care compun diagrama spirituală a timpului său. în felul acesta, cre-

dincioşii vor putea rămâne statornici în mijlocul tuturor încercărilor şi vor aştepta Revenirea Stăpânului lor, care va pronunţa verdictul definitiv asupra întregii istorii a omenirii.
Cum?
Apocalipsa foloseşte un limbaj unic în Noul Testament, constituit în întregime din simboluri şi imagini. Acest mod de exprimare era familiar evreilor, fiind mijlocul obişnuit de a transmite revelaţia divină în Vechiul Testament.

Aici trebuie căutată cheia metaforelor cărţii: lăcustele evocă una dintre plăgile cu care a fost lovit Egiptul, iar invazia lăcustelor pe vremea lui Ioel este o pre-figurare a judecăţii divine; imaginea Mielului o aminteşte pe cea a mielului pascal (vezi loan 1.29,36); secerişul reprezintă judecata, caînler.51.33 şi Ioel 4.13; potirele simbolizează destinul, potrivit limbajului convenţional al profeţilor (Ier.25.15; Zah.12.2). Unele dintre aceste simboluri sunt luate chiar din Vechiul Testament: pomul vieţii (Apoc.2.7; 22.2), mana (2.17) toiagul de fier (2.27), steaua dimineţii (2.28), cheia lui David (3.7), fãpturile vii (4.7-10), călăreţii (6.1-5)... Alte metafore şi simboluri sunt explicate de loan însuşi: 7 stele (1.20), 7 candele (4.5), potire de aur pline cu tămâie (5.8), balaurul cel mare (12.9), dar altele nu sunt însoţite

de nici o explicaţie: piatra albă (12.7), stâlpul (3.12), 7 peceţi . (5.1; 6.1), 2 martori (11.3), femeia (12.1,2,14).
Un al doilea motiv referitor la folosirea acestui limbaj misterios trebuie căutat în caracteristicile epocii tulburate care a dat naştere acestei cărţi: nu trebuia să se pună la dispoziţia persecutorilor elemente care să fie folosite împotriva creştinilor înaintea tribunalelor romane. Or, cartea conţinea suficiente aluzii la puterea şi cruzimea Romei - precum şi o mulţime de profeţii referitoare la sfârşitul ei - putând să conducă la condamnarea tuturor celor care deţineau o copie a ei, dacă aceste afirmaţii ar fi fost expuse într-un limbaj clar.
Pe de altă parte, simbolul ascunde totdeauna elementul de mister reprezentat în ceea ce priveşte viitorul: dacă Fiara şi Proorocul mincinos au fost

recunoscute, de mai multe ori, în personaje istorice ale trecutului, este pentru că aceşti oameni purtau numeroase semne specifice emisarilor Satanei descrişi în Apocalipsa, ale cărui ultime prototipuri încă nu şi-au făcut apariţia. 359

Interpretările Apocalipsei sunt foarte divergente. Pentru exponenţii *şcolii preteriste,* ea nu este decât o transcriere, într-un limbaj codificat, a unor evenimente contemporane. Autorul intenţiona să-i îmbărbăteze pe creştinii prigoniţi, dar, pentru a nu se expune pe el, dar nici pe destinatarii acestei cărţi, ar fi ascuns numele unor personaje contemporane în simboluri indescifrabile pentru cei neiniţiaţi. Din această perspectivă, Apocalipsa nu mai prezintă decât un interes istoric.

Pentru partizanii *interpretării istorice,* cartea aceasta prezintă un rezumat anticipat al istoriei lumii sau al Bisericii. Fiecare dintre cele 7 biserici din Asia ar corespunde unei epoci date, fiecare imagine din capitolele 4-19 - unui anumit eveniment, fiecare figură - unui personaj istoric. Pentru susţinătorii acestei şcoli, cartea devine un imens rebus, care poate fi descifrat cu ajutorul manualelor de istorie. Aceasta este metoda care a predominat pe timpul Reformatorilor. Din nefericire, nici unul dintre aceşti interpreţi încă nu a reuşit să propună o grilă de descifrare la care să se alăture cea mai mare parte a colegilor lui. în afară de curiozitatea pe care o stârneşte, actualitatea Apocalipsei se reduce la două-trei versete referitoare la epoca în care trăim noi, pentru că simbolurile nu devin descifrabile decât

odată cu realizarea lor.
Pentru *şcoala futuristă*sau *escatologică,* capitolele 4-22 ar privi, în esenţă, perioada sfârşitului după răpirea Bisericii. Deci evenimentele în curs nu riscă să dezmintă interpretările acestei şcoli, dar valoarea actuală a cărţii este foarte redusă.
în *metoda simbolistă (sau exegetică,* sau *idealistă),* se porneşte de la punctul de vedere potrivit căruia Apocalipsa este, înainte de toate, o carte simbolică, în care autorul exprimă adevăruri spirituale cu ajutorul imaginilor, ca proorocii Vechiului Testament, sau, mai exact, ca toţi ceilalţi autori de apocalipse. în acest caz, trebuie găsită semnificaţia simbolurilor care alcătuiesc cartea: peceţi, potire, trâmbiţe, numere, dimensiuni, aşa cum se interpretează imaginile folosite de Isus însuşi (viţa şi

mlădiţele, pâinea vieţii, păstorul, uşa...), dându-le un sens simbolic, şi după modul în care se explică pildele din Vechiul Testament şi din Noul Testament, identificând semnificaţia pe care autorul intenţionase să le-o dea.
360
Văzută din această perspectivă, cartea capătă o dimensiune atemporală. „în fiecare moment de existenţă, Biserica poate aplica învăţăturile principale, profitând de ele pentru realizarea unei treziri, pentru încurajare, pentru consolare" (L.Bonnet). O asemenea lectură a cărţii, combinată cu interpretarea preteristă, pare să rezerve cel mai mare folos spiritual creştinilor din timpul nostru.
Structurile propuse pentru această carte sunt aproape tot atât de numeroase ca şi comentatorii: în timp ce unii văd, în

acest text, doar opera unui poet care îşi alătură viziunile fără un plan dinainte stabilit, alţii identifică „o perfectă capodoperă de compoziţie literară" (P.Ketter), o structură matematică studiată, bazată pe grupe de câte 7 vedenii sau strofe riguros paralele. Alţii sunt de părere că autorul s-a sprijinit pe structura cărţii lui Ezechiel, pe modul de organizare a cultului în Templu, pe liturghia pascală sau pe dramă, care era pe atunci la modă. Câteva linii generale par să întrunească un număr însemnat de voturi:

1. Cartea porneşte de la starea actuală a Bisericii sfârşitului primului secol (capitolele 2-3), pentru a descrie apoi evenimentele care vor pregăti venirea Domnului (capitolele 4-19) şi se încheie cu viziunea cerurilor noi şi a unui pământ nou (19.11-22) (Prolog, dramă

în 7 acte, epilog).
2. Scenele din capitolele 4-19 nu par să respecte o evoluţie istorică rectilinie. Ele reiau, mai degrabă, pentru a le examina sub diferite aspecte, aceleaşi evenimente sau, mai precis, aceleaşi principii care acţionează de-a lungul întregii istorii a Bisericii.
3. Progresia care se poate nota de la o viziune la alta subliniază tocmai intensificarea conflictului dintre bine şi rău, dintre Dumnezeu şi Vrăjmaş, pe parcursul vremurilor. Ea respectă curba generală a modului de gândire semit, care se mişcă în spirale în jurul obiectului analizat. Văzătorul din Pâtmos a fost comparat cu un vultur care se ridică în văzduh descriind cercuri largi şi examinează peisajul, din acelaşi punct de vedere - dar puţin mai de sus.

4. „Prin intermediul Apocalipsei, istoria ne apare ca o succesiune de perioade, fiecare dintre ele degajându-se din ultima etapă a celei precedente" (Godet). Anumite expresii, care revin de mai multe ori în carte, par să indice începutul unei noi secţiuni: „în Duhul" (1.10; 4.2; 17.3; 21.10); „am văzut" introduce de vreo 40

de ori un nou element în viziune sau prezintă un nou aspect al acelui element; „fulgere, glasuri şi tunete" marchează sfârşitul judecăţilor, al peceţilor, al trâmbiţelor, al potirelor.

Planul cărţii

Planurile propuse pentru această carte sunt diferite, variind în funcţie de sistemul de interpretare adoptat (desfăşurarea cronologică, urmând firul capitolelor sau al secţiunilor respective

paralele, acoperă de fiecare dată ansamblul istoriei dintr-un nou punct de vedere). în general, se disting 7 viziuni sau serii de vedenii, subîmpărţite în 7 pasaje. Fiecare viziune cuprinde o viziune preliminară, care enunţă ideea dominantă a seriei şi este urmată, de regulă, de 7 elemente caracteristice. Aceste viziuni simbolizează principii valabile de-a lungul întregii istorii a Bisericii.

Introducere

Autorul şi mesajul lui

1.1-8

A. *Lupta desfăşuratăpe pământ*

1-11

1. Viziunea Hristosului glorificat în mijlocul

Bisericii Lui

1.9-3.22

- Revelarea lui Isus Hristos

1.9-20
- Mesaje către cele 7 biserici din Asia
2.1-3.22
2. Viziunea lui Dumnezeu şi a Mielului 4-7
- Mielul răscumpărător ia cartea care conţine decretele divine
4; 5
- şi rupe peceţile ce reprezintă 7 etape ale realizării planului lui Dumnezeu
6; 7
3. Viziunea celor 7 trâmbiţe ale judecăţii 8-11
B. *Cadrul spiritual al luptei*
12-19
4. Viziunea Bisericii prigonite
12-14 7 semne importante:
1) femeia
12.1-6
2) Satan expulzat
12.7-12

3) războiul dintre Satan şi Pruncul de parte bărbătească
12.13-17
362
4) fiara care iese din mare
13.1-10
5) fiara care iese din pământ
13.11-18
6) Mielul de pe muntele Sionului
14.1-5;
7) Secerişul pământului
14.6-20
5. Viziunea celor 7 potire ale judecăţii
15-16
- o viziune preliminară: triumful sfinţilor 15
- ultimele 7 urgii
16
6. Viziunea căderii Babilonului
17-19
- urmată de judecarea Babilonului

18
- de nunta Mielului
19.1-10
- de bătătia finală
19.11-21
Triumful definitiv al lui Hristos şi al Bisericii Sale
20-22
7. Viziunea rezultatului final
20-22
- Instaurarea împărăţiei lui Dumnezeu
20.1-6
- Biruinţa definitivă asupra lui Satan
20.7-10
- Judecata finală
20.11-15
- Ceruri noi, pământ nou, Ierusalimul cel nou
21.1-22.5
Epilog
22.6-21

"66 în UNA " îşi propune să fie o utilă sursă de informaţii referitoare la cele şaizeci şi şase de cărţi ale Bibliei. Fiecare dintre aceste cărţi îşi are istoria sa, iar noi îi vom înţelege mai bine mesajul pe care-l conţine dacă vom cunoaşte circumstanţele în care a fost scrisă, dacă vom ştii cine este autorul, cui i-a fost destinat mesajul său, în ce perioadă şi cu ce scop l-a scris.
Aşadar, cartea este o adevărată bibliotecă ce face referinţe la scrieri realizate în cincisprezece secole de patruzeci de autori diferiţi, dar care se caracterizează printr-o minunată unitate a inspiraţiei şi a gândirii divine.
ISBN 973-97889-1-2